

МАТЕРІАЛИ

міжнародної наукової конференції

США

ПОЛІТИКА СУСПІЛЬСТВО КУЛЬТУРА 2024

до 190-річчя

Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

**КАФЕДРА НОВОЇ ТА НОВІТНЬОЇ
ІСТОРІЇ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН**

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Програма імені Фулбрайта в Україні /
Представництво Інституту міжнародної освіти у Києві

Кафедра нової та новітньої історії зарубіжних країн історичного факультету

Освітня програма «Американістика і європейські студії
(з поглибленим вивченням іноземних мов)»
історичного факультету

Освітній департамент студентського парламенту історичного факультету

МАТЕРІАЛИ

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

США: ПОЛІТИКА, СУСПІЛЬСТВО, КУЛЬТУРА – 2024

(до 190-річчя

Київського національного університету імені Тараса Шевченка)

29 лютого 2024 р.

Київ – 2024

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Fulbright Program in Ukraine &
Institute of International Education Kyiv Office

Department of Modern and Contemporary History of Foreign Nations,
Faculty of History

Educational Program “American and European Studies”, Faculty of History

Educational Section of Student Parliament, Faculty of History

PROCEEDINGS

OF THE INTERNATIONAL ACADEMIC CONFERENCE

UNITED STATES: POLITICS, SOCIETY, AND CULTURE – 2024

(Dedicated to the 190th Anniversary of
Taras Shevchenko National University of Kyiv)

February 29, 2024

Kyiv – 2024

УДК 94+327 (73+477)

Рекомендовано до друку
Вченою радою історичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Протокол №11 від 28 березня 2024 р.

Recommended for publication
by the Academic Council of the Faculty of History,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

Матеріали міжнародної наукової конференції «США: політика, суспільство, культура – 2024». Київ, 29 лютого 2024 р. За ред. проф. Н. Городньої. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2024. 185 с.

До збірника увійшли тези доповідей учасників міжнародної наукової конференції «США: політика, суспільство, культура – 2024 (до 190-річчя Київського національного університету імені Тараса Шевченка)», організованої кафедрою нової та новітньої історії зарубіжних країн історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка у співпраці з Програмою імені Фулбрайта в Україні й Представництвом Інституту міжнародної освіти у Києві. Конференція відбулася у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка 29 лютого 2024 р. в режимі Zoom.

Цей збірник призначений для всіх, хто цікавиться історією, зовнішньою і внутрішньою політикою, суспільними процесами і культурою США.

Proceedings of the International Academic Conference “United States: Politics, Society, and Culture – 2024”. Kyiv, February 29, 2024. Nataliya Gorodnia (ed.). Kyiv, Taras Shevchenko National University of Kyiv, 2024. 185 p.

This collection includes research papers presented by participants of the International academic conference “The United States: Politics, Society, Culture – 2024 (Dedicated to the 190th Anniversary of Taras Shevchenko National University of Kyiv)”. It was organized by the Department of Modern and Contemporary History of Foreign Nations, Faculty of History, Taras Shevchenko National University of Kyiv in cooperation with the Fulbright Program in Ukraine and the Institute of International Education in Kyiv. The conference was held at Taras Shevchenko National University of Kyiv via Zoom conference on February 29, 2024.

This collection is addressed to anyone interested in the history, foreign and domestic policies, social processes and culture of the United States.

©Кафедра нової та новітньої історії зарубіжних країн
історичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка

**ЗМІСТ
CONTENT**

РОЗДІЛ / SECTION 1

**ВІДПОВІДЬ США НА АГРЕСІЮ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ
U.S. RESPONSE ON RUSSIA'S AGGRESSION
AGAINST UKRAINE**

Вікторія Малько ВІДПОВІДЬ США НА АГРЕСІЮ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ	10
Vladyslav Martyshyn MILITARY LESSONS FROM THE UNITED STATES RESPONSE TO THE RUSSIAN INVASION	13
Андрій Лісовий ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА США УКРАЇНІ ПРОТЯГОМ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ	16
Інна Погорєлова ПОЛІТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ АМЕРИКАНСЬКИХ ЕКСПЕРТІВ ЩОДО УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ	19
Дар'я Мигур САНКЦІЇ США ЯК СПОСІБ ВПЛИВУ НА РФ	23
Владислав Фарапонов ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ СПІВПРАЦІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА США ЧЕРЕЗ УКЛАДАННЯ ДВОСТОРОННЬОЇ БЕЗПЕКОВОЇ УГОДИ	25
Арсен Мартищук ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ В ЕЛЕКТОРАЛЬНОМУ ЦИКЛІ США 2024 РОКУ	28
Каріна Ольшанецька ПОЗИЦІЯ КОНГРЕСВУМЕН МАРСІ КАПТУР ЩОДО ПІДТРИМКИ СПОЛУЧЕНИМИ ШТАТАМИ АМЕРИКИ УКРАЇНИ У 2014–2023 РР.	31

Віктор Пашков, ПОЛІТИЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ДИВІДЕНДИ ДЛЯ США ВІД ДОПОМОГИ УКРАЇНИ У БОРОТЬБИ З АГРЕСІЄЮ РОСІЇ	34
---	----

РОЗДІЛ / SECTION 2

**ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА І ЗОВНІШНІ ВІДНОСИНИ США
U.S. FOREIGN POLICY AND INTERNATIONAL RELATIONS**

Анатолій Гончаренко, ПОЗИЦІЯ США НАПЕРЕДОДНІ ПАРИЗЬКОЇ МИРНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ 1919–1920 РР.	39
Валентин Зацепіло УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ США (ЛИСТОПАД 1917 – ЛЮТИЙ 1918 РР.)	42
Анастасія Мірошніченко ТОМАШ МАСАРИК У США (1918 Р.)	46
Едуард Ходун ПИТАННЯ РЕЛІГІЙНОЇ СВОБОДИ У ПРОЦЕСІ ДИПЛОМАТИЧНОГО ВИЗНАННЯ СРСР СПОЛУЧЕНИМИ ШТАТАМИ У 1933 РОЦІ	48
Леонід Тимошенко ПИТАННЯ ЯДЕРНОЇ БЕЗПЕКИ В АМЕРИКАНСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ВІДНОСИНАХ 1992–1994 РР.	51
Іван Добрий-Вечір ПОГЛЯДИ АМЕРИКАНСЬКОГО ПОЛІТИКУМУ НА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІДНОСИНИ (ЛИСТОПАД 2021 Р. – 23.02.2022 Р.)	54
Kateryna Kasatkina THE MAIN CHALLENGES TO THE U.S.-SLOVAK STRATEGIC PARTNERSHIP AMID THE WAR IN UKRAINE	58

Олександр Ковальков МЕМУАРИ ПАКИСТАНСЬКОГО ГЕНЕРАЛА ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ СПІВПРАЦІ СПЕЦСЛУЖБ США і ПАКИСТАНУ ПІД ЧАС РАДЯНСЬКО–АФГАНСЬКОЇ ВІЙНИ (1980–1989 РР.)	61
Давід Маглакелідзе ПЕРЕГЛЯД ПОЛІТИКИ СТРИМУВАННЯ ІРАКУ АДМІНІСТРАЦІЄЮ ДЖ. У. БУША (11. 09. 2001 – 20. 03. 2003)	64
Максим Затоковенко ФАКТОР ІЗРАЇЛЮ У ПІДТРИМЦІ США УКРАЇНИ У 2023 РОЦІ	68
Ольга Моціяка ВІЙНА В ГАЗІ ТА АМЕРИКАНСЬКО-ТУРЕЦЬКІ ВІДНОСИНИ	71
Олег Черкащенко ПЕРШІ АМЕРИКАНСЬКІ СПРОБИ «ВІДКРИТТЯ» КОРЕЇ ДЛЯ ЗАХІДНОЇ ТОРГІВЛІ	73
Єлизавета Підручна ВИКЛИКИ ДЛЯ АЛЬЯНСУ США І РЕСПУБЛІКИ КОРЕЇ	75
Едуард Кузьменко БОРОТЬБА ЗА ГЛОБАЛЬНУ ЦИФРОВУ ІНФРАСТРУКТУРУ У КОНТЕКСТІ ЗАГОСТРЕННЯ КОНКУРЕНЦІЇ МІЖ США ТА КНР	79
Наталія Пасічник ПРОБЛЕМА ДЕМОКРАТІЇ ТА ПРАВ ЛЮДИНИ В ПОЛІТИЦІ США ЩОДО КУБИ	82
Іван Фечко ПРИЧИНИ НЕВДАЧІ СТВОРЕННЯ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ АМЕРИК НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.	86
Mykhailo Samofatov THE NUCLEAR DISARMAMENT OF ITALY (BASED ON THE U.S. NATIONAL SECURITY ARCHIVE SOURCES)	88

РОЗДІЛ / SECTION 3

**ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ СТРАТЕГІЇ США
U.S. FOREIGN POLICY STRATEGIES**

Oleksandra Kotliar

SHAPING THE NEW GLOBAL PERSPECTIVE:
FDR'S "IMPERIAL PRESIDENCY"
AND U.S. FOREIGN POLICY IN 1939–1941

92

Nataliya Gorodnia

GEORGE F. KENNAN'S IMPACT ON U.S. STRATEGY
TOWARDS USSR, RUSSIA AND UKRAINE

94

Валерій Пристайко

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ОБОРОННОЇ СТРАТЕГІЇ США 2022 РОКУ

98

Larysa Mytsyk

EDUCATIONAL DIPLOMACY AS A COMPONENT
OF THE U.S. GLOBAL LEADERSHIP STRATEGY

100

Вячеслав Ціватий

ОСВІТНЯ ДИПЛОМАТІЯ І НАУКОВІ ТРЕНДИ США
В МОНДІАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ XXI СТОЛІТТЯ:
МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНИЙ, КАДРОВИЙ
ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ДИСКУРСИ

105

РОЗДІЛ / SECTION 4

**ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА АМЕРИКАНСЬКИХ УРЯДІВ
DOMESTIC POLICIES OF U.S. GOVERNMENTS**

Геннадій Казаків

ПОЛІТИКА АДМІНІСТРАЦІЇ В. ВІЛЬСОНА
ЩОДО АФРО-АМЕРИКАНЦІВ
НА ФЕДЕРАЛЬНІЙ ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ (1912–1916 РР.)

109

Andriy Vynohradov

THE IMPACT OF THE FEDERAL ART PROJECT
ON AMERICAN CULTURE

112

Михайло Лемешев РЕФОРМИ В АРМІЇ США НА ОСНОВІ ДОСВІДУ ВІЙНИ У В'ЄТНАМІ	115
Людмила Гуцало РЕФОРМУВАННЯ ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я У США НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ	118
Артем Кошелєв ПРІОРИТЕТИ РЕСПУБЛІКАНЦІВ І ДЕМОКРАТІВ В РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ МІГРАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ США	122
Марина Бессонова СТАВЛЕННЯ НАСЕЛЕННЯ СУЧАСНОЇ БІЛОРУСІ ДО США	125

РОЗДІЛ / SECTION 5

АМЕРИКАНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО І КУЛЬТУРА США AMERICAN SOCIETY AND CULTURE

Tetiana Hnanchak THE AMERICAN MIDWEST THROUGH "UKRAINIAN LENSES": MYTHS, STEREOTYPES, EXPECTATIONS, REALITY	129
Віталій Люлька ДУНКАН БЛЕК МАКДОНАЛЬД – ФУНДАТОР АМЕРИКАНСЬКОЇ АРАБІСТИКИ ТА ІСЛАМОЗНАВСТВА	132
Тарас П'ятничук КАЙЗЕР ВІЛЬГЕЛЬМ ІІ В АМЕРИКАНСЬКІЙ ПОЛІТИЧНІЙ КАРИКАТУРІ ПЕРІОДУ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ 1914–1918 РР.	135
Анастасія Мороз РЕПОРТАЖІ В АМЕРИКАНСЬКИХ МЕДІА ПРО ГОЛОДОМОР В УКРАЇНІ 1932–1933 РР.	139
Олег Кубрак АДРЕСИ ТА ЗВ'ЯЗКИ ДАВИДА БУРЛЮКА АМЕРИКАНСЬКОГО ПЕРІОДУ ЖИТТЯ ТА ТВОРЧОСТІ	142

Тарас Самчук «100 ДНІВ ЗА ОКЕАНОМ». ПЕРШІ ГАСТРОЛІ АНСАМБЛЮ ТАНЦЮ УРСР У США, КАНАДІ ТА МЕКСИЦІ	145
Олег Преловський ІРЛАНДСЬКА ДІАСПОРА В США	149
Святослав Гайданка КУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЕМКІВСЬКОЇ ГРОМАДИ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У США	151
Ольга Сухобокова ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКИХ ІММІГРАНТІВ У США У РОМАНАХ АМЕРИКАНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ УКРАЇНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ	153
Данило Бесарабов ТРИ-МАЙЛ-АЙЛЕНД: ДЕТОНАЦІЯ СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ АМЕРИКАНЦІВ	157
Марія Кудасюк ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ РУХУ «ЖИТТЯ ТЕМНОШКІРИХ МАЄ ЗНАЧЕННЯ»	160
РОЗДІЛ / SECTION 6	
ВОЄННА ІСТОРІЯ MILITARY HISTORY	
Матвій Корнійчук ВПЛИВ БИТВИ ПРИ АЗЕНКУРІ 1415 РОКУ НА СТОЛІТНЮ ВІЙНУ	165
Ігор Калінін КАЦБАЛЬГЕР – МЕЧ ЛАНДСКНЕХТІВ	169
Максим Дойчик КОНЦЕПЦІЯ СТРАТЕГІЧНОЇ ОБОРОНИ ФРІДРІХА II ПІД ЧАС СЕМИРІЧНОЇ ВІЙНИ (1756–1763 РР.)	171
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ THE AUTHORS	175

ВІДПОВІДЬ США НА АГРЕСІЮ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

**U.S. RESPONSE ON RUSSIA'S AGGRESSION
AGAINST UKRAINE**

Вікторія Малько

ВІДПОВІДЬ США НА АГРЕСІЮ РФ

Як зауважив колишній посол США в НАТО (2009–2013) Іво Даалдер, «путінська Росія кинула систематичний виклик Заходу». Неосталініст В. Путін намагається «повернути Росію в центр глобальної політики, кинувши виклик першості Сполучених Штатів» [1, с. 30].

Унаслідок Першої світової війни США стали провідною індустріальною державою. Друга світова війна вивела їх з Великої депресії, в результаті країна збільшила свою економічну та військову потужність. Чи виграють США «другу холодну війну» з Росією говорити зарано [2].

Реваншистська спроба Путіна відновити російську сферу впливу в «ближньому зарубіжжі» і навіть поставити ультиматум НАТО не стала несподіванкою для одних і шоком для інших спостерігачів. Відчувши «запізнілий успіх» своїх «активних заходів» [3, с. 151–70], спрямованих на підризу США зсередини після штурму Капітолію 6 січня 2021 року [4], Путін підтягнув свої війська до кордонів України. Втеча американців з Афганістану в серпні 2021 року [5] дала сигнал Путіну розпочати його «спецоперацію» в Україні.

До повномасштабного вторгнення Путіна в Україну у лютому 2022 р. адміністрація Джо Байдена розробила стратегію стримування РФ. Вона передбачала введення економічних санкцій, дипломатичну ізоляцію Росії, надання військової і економічної підтримки Україні, зміцнення оборони НАТО [6]. Через три тижні після падіння перших російських ракет на міста і села по всій території України Конгрес виділив 13 млрд дол надзвичайної допомоги Києву. Всього Конгрес виділив 113 млрд дол допомоги Україні в чотирьох траншах, з них приблизно 60%, або 67 млрд дол, призначених для військової допомоги [7].

У вересні 2022 р. збройні сили України досягли значущих успіхів у протистоянні російській армії в Харкові. У Херсоні російські командувачі видали наказ відступити з правого берега Дніпра аби зберегти кадри і військову техніку. Однак на 18-му місяці війни законодавці засумнівались, чи зможуть США продовжити попередній рівень фінансування, коли Білий дім заявив про підтримку України «стільки, скільки це буде потрібно». Це означало фінансування військових зусиль України до досягнення нею повної військової перемоги. Розвідувальні

служби США також висловили сумніви стосовно можливості прориву через три лінії російських оборонних укріплень під час контрнаступу, запланованого на літо 2023 року [7].

До 24 серпня 2023 р., Дня незалежності України, адміністрація Байдена виконала два завдання: надала їй підтримку у спротиві агресії РФ і забезпечила невторчання НАТО в конфлікт з ядерною державою. Американська політика мінімалізму, що полягає в постачанні обмеженої кількості зброї, призвела до затяжного 10-тижневого контрнаступу ЗСУ на трьох ділянках 1000-кілометрової лінії фронту. Бажана мета повного відступу російських військ, яку Україна переслідувала протягом понад півтора року, залишилася недосяжною. Деякі експерти та аналітики запропонували змінити політику США, перейшовши до нейтралітету, щоб Україна змогла лише утримати території, які контролює [7].

19 жовтня 2023 р. на тлі внутрішньополітичної кризи, потенційного фінансового колапсу і відсутності спікера Палати представників, що паралізувало роботу законодавців, президент Байден спробував об'єднати американський народ на захист демократії. Він виголосив потужну промову з Овального кабінету, в якій наголосив, що агресія Путіна проти України та атака ХАМАС на Ізраїль 7 жовтня – це екзистенційні виклики глобальному порядку і США. У своїй промові Д. Байден запропонував виділити 100 млрд дол на «арсенал демократії», запозичивши вислів у президента Франкліна Рузвельта [8].

«Ми стоїмо перед переламним моментом в історії», – сказав президент Байден. Обійти стороною конфлікти в Україні та Ізраїлі буде набагато дорожче. Це надасть впевненості іншим агресорам, створить загрозу національній безпеці, підірве довіру до Америки. Україна та Ізраїль, зазначив Д. Байден, є демократіями, які потерпають від нападу агресорів, що прагнуть їх знищити. Зупинити їх співзвучно американським цінностям. Більше того «лідерство Америки – це те, що тримає світ до купи» [9].

Деякі коментатори назвали цей виступ прикладом «застосування великої стратегії США від Трумена до Рейгана» [10]. Критики зазначали, що Байден так і не визначив чітких цілей, яких США прагнули досягти, підтримуючи Україну [11].

Станом на листопад 2023 р. США фактично надали Україні 20,2 млрд дол військової допомоги, яка прибула на територію України протягом перших 18 місяців війни (за останні два місяці року рівень знизився до 200 млн дол на місяць, тобто на 80 %). Росія витратила на війну 15 млрд дол на місяць, тоді як Україна – 3 млрд дол, а також 1 млрд дол допомоги США і 1 млрд дол від європейських партнерів. Тобто витрати РФ втричі перевищували можливості України.

Для порівняння, під час Другої світової війни США надавали Великій Британії військову допомогу в розмірі 40 млрд дол на місяць (з поправкою на інфляцію), що в 40 разів більше, ніж Україні, хоч Велика Британія перебувала в кращому становищі. В інтерв'ю Джейсону Смарта колишній радник Путіна з економічної політики А. Ілларіонов підсумував, що якщо США з партнерами не посилять військову допомогу Україні, вони приречуть її на знищення агресором.

Путін рухатиметься, поки його не зупинять. Наступними будуть Молдова і країни Балтії [12].

Джерела і література

1. Daalder Ivo H. (2017). “Responding to Russia’s Resurgence: Not Quiet on the Eastern Front.” *Foreign Affairs* 96, no. 6. С. 30.
2. Blackwill Robert D., Gordon Philip H. “Containing Russia: How to Respond to Moscow’s Intervention in U.S. Democracy and Growing Geopolitical Challenges.” Special Report No. 80. New York: Council on Foreign Relations. January 6, 2018. URL: <https://www.cfr.org/report/containing-russia>
3. Gentry John A. (2022). “Belated Success: Soviet Active Measures against the United States.” *American Intelligence Journal* 39, no. 2. С. 151–70.
4. Fukuyama Francis. “January 6 and Geopolitics.” *American Purpose*. January 6, 2022. URL: <https://www.americanpurpose.com/blog/fukuyama/january-6-and-geopolitics/>
5. Cooper R. Clarke. “Shaky territory for U.S. alliances.” In “Experts react: The U.S. withdrawal from Afghanistan is complete. What’s next?” *Atlantic Council*. August 30, 2021. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/experts-react-the-us-withdrawal-from-afghanistan-is-complete-whats-next/#cooper>
6. “Fact Sheet: On One Year Anniversary of Russia’s Invasion of Ukraine, Biden Administration Announces Actions to Support Ukraine and Hold Russia Accountable.” *White House Briefing*. February 24, 2023.
7. DePetris Daniel. “Is the Biden Administration’s Ukraine policy sustainable?” *Defense News*. August 29, 2023. URL: <https://www.defensenews.com/opinion/2023/08/29/is-the-biden-administrations-ukraine-policy-sustainable/>
8. Warrick Thomas S. “It’s all about the money – and vital U.S. national interests.” In “Experts react to Biden’s ‘inflection point’ address on Ukraine and Israel.” *Atlantic Council*. October 19, 2023. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/experts-react-to-bidens-inflection-point-address-on-ukraine-and-israel/>
9. Herbst John E. “Biden’s second bravura presidential moment in two days is a legacy-builder.” In “Experts react to Biden’s ‘inflection point’ address on Ukraine and Israel.” *Atlantic Council*. October 19, 2023. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/experts-react-to-bidens-inflection-point-address-on-ukraine-and-israel/>
10. Fried Daniel. “The was an application of U.S. grand strategy from Truman to Reagan.” In “Experts react to Biden’s ‘inflection point’ address on Ukraine and Israel.” *Atlantic Council*. October 19, 2023. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/experts-react-to-bidens-inflection-point-address-on-ukraine-and-israel/>
11. Kroenig Matthew. “Biden made strong points, but failed to explain why Ukraine and Israel matter to everyday Americans.” In “Experts react to Biden’s ‘inflection point’ address on Ukraine and Israel.” *Atlantic Council*. October 19, 2023. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/experts-react-to-bidens-inflection-point-address-on-ukraine-and-israel/>

12. “I Worked with Putin: Here’s What You Don’t Know About Him.” Interview with Andrey Illarionov by Jason Jay Smart. *Kyiv Post*. November 20, 2023. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=X2AwAXcScds>

Vladyslav Martyshyn

MILITARY LESSONS FROM THE UNITED STATES RESPONSE TO THE RUSSIAN INVASION

Since the beginning of the Russian invasion of Ukraine on February 24, 2022, the United States of America has held a primary role in helping Ukraine fight for its Freedom. The US political leadership has made dozens of strategic decisions and actions. There were positive cases such as the cooperation with Ukraine in building the Ukraine Defense Contact Group (UDCG), which by the second anniversary of the Russian invasion of Ukraine consisted of more than 50 countries [1]. Nevertheless, the American leadership has also made numerous politically motivated decisions to solve military challenges, which resulted in negative consequences and should be seen as lessons for the challenges to come. At war, actions that lead to mistakes are normal and unavoidable, meaning that there are sometimes dozens of huge strategic blunders, and the coverage of them can be as large as a whole book. Taking this factor into consideration, I am going to focus on only two key misconceptions committed by the US government during the Russian invasion of Ukraine.

Political Aspect and Slow Decision Making. From the start of the Russian full-scale aggression toward Ukraine, the American government under President Biden has taken a pivotal role in maintaining the Ukrainian fight for its Independence. Although the rightness of this decision is beyond doubt, the methods of supporting Ukraine militarily are something that provokes debates among different groups of people. For example, Eliot Cohen in his article ‘Move Fast and Win Things’ summarized the actions of the American administration in 2022: “Over the course of the 12 months since the invasion, the West has generally taken the right course, but too slowly” [2].

General Valerii Zaluzhnyi, the Commander-in-Chief of the Armed Forces of Ukraine, supports Cohen’s idea in the interview with the Economist by saying: “Western arms supplies have been sufficient to sustain Ukraine in the war, but not enough to allow Kyiv to win” [3]. For instance, the American government has opted for limited supplies and has delayed some crucial war assets such as 155-mm artillery systems or M142 HIMARS (High Mobility Artillery Rocket System), but then still has provided them when it could significantly change the rules of the game if delivered earlier [2]. Some key positions as ATACMS long-range ballistic missiles or F-16 multirole fighter jets were either delivered in small portions or yet to be announced. General Zaluzhnyi in his interview with the Economist has also noted these issues, bolstering that slow and indecisive delivery of military equipment to Ukraine has facilitated Russia with an opportunity to mobilize its immense resources and shore up the frontlines [3].

American decisions motivated by the political will and fear of escalation with Russia, have led to multiple mistakes and war lessons that can be valuable for the United States and their allies in future military confrontations. For example, the Armed Forces of Ukraine (AFU) has to improvise and use ammunition rationally since no one can claim exactly when the next batch arrive and what it will include. Additionally, the United States usually announces the pledge or delivery of certain types of weapons weeks before (a small package of ATACMS long-range missiles is one of several exceptions) [4]. These factors allow Russia to prepare, find a solution to the threat, or mitigate losses from a certain type of weapon. Giving the enemy a chance to prepare and adapt leads to moderate losses in manpower and equipment for the Russian occupational forces, which can use its vast and at this moment almost bottomless resources to replenish losses [5]. This attitude should be inspected and changed since success in a full-scale military confrontation, according to General David Petraeus, requires the right balance between the political and military contexts along with fast decision-making [6, p. 338].

Bombard or not to Bombard Russia. Striking at the enemy's territory is one of the most beneficial military axioms for the defending side. Russia uses its military assets heavily concentrated in regions close to Ukraine. Numerous airfields, munitions depots, oil reservoirs, troops, and vehicle stations are located either in the occupied territories or in the closest to Ukraine regions. Despite the presence of some vital weapons (with a range of up to 84 km in 2022, and 300+ km in 2023), the US and other Western countries forbid bombarding Russia as it will be another round of escalation, which may yet again provoke Russia to threaten the West with a ‘nuclear button’ [7].

Putin’s manipulations are essentially beneficial for Russia and the survival of its war machine in Ukraine. In some cases, these manipulations with ‘crossing the red line’ or ‘nuclear threat’ postpone the delivery of necessary equipment, in others these make the announcement of crucial munitions and systems ‘out of the question’ [8].

Allowing Ukraine to destroy valuable Russian military assets with Western-supplied weapons, is the other ‘Putin’s red line’, and as in the case with HIMARS and Western-made artillery Russia's response would be absent. Putin clearly knows the weak spots in Western politics and uses nuclear intimidation intensively in extreme cases. Additionally, forbidding Ukraine to bombard Russia with Western-made weapons shows the unwillingness of the United States to end the war in the foreseeable future and with a total defeat of Russia [9]. From General Valery Zaluzhny’s viewpoint, the long war or the war of attrition facilitates Russia with a significant upper hand over Ukraine and its allies [3].

It is hard to understand the core of this idea as the United States has been victorious in short or medium-term military conflicts since the end of WWII. Wars in Vietnam, Afghanistan, and Iraq lasted for years and did not bring success in the end. Contrarily, the Coalition forces during the Gulf War in 1991 were particularly successful as they had short-term goals as well as heavily bombarded the Iraqi occupational forces not only on the Kuwait territory but also in Iraq. Noteworthy, Ukraine does not possess the same power as the anti-Iraqi coalition during the Gulf War. Despite that, Elliott Kohen marks a highly beneficial advantage of the Armed Forces of Ukraine: “The Ukrainians, by contrast, have been fast and flexible, learning in a matter of weeks to use weapons systems

that in peacetime require months of training. In this, as in certain other respects, their military resembles Israel's of an earlier era – ingenious, adaptable, not always the most skilled or best equipped, but able to improvise. Furnished with the right weapons, Ukraine could have further exploited the collapse of Russian units near Kharkiv in September 2022 and weakened the entire Russian position in the south of Ukraine. And today, a Ukrainian military equipped with long-range missile systems could be already dismantling the logistical infrastructure on which the Russian invaders depend. But Ukraine has been held back by its patrons, which, alas, are far less nimble” [2].

In conclusion, Ukraine proved that its people could defeat Russia on the field, but the United States, who lost zero American boots in Ukraine, lost precious time and the possibility to defeat Russia at its weakest. Now, Russia mobilized its sustainable resources, holds the strategic initiative, and wages war. By contrast, the United States is in the knockdown as upcoming presidential and congress elections, the popularization of populist and pacifist narratives, and other numerous domestic issues among the indecisive actions from the American leadership have nearly paralyzed the US abilities to solve challenges. The United States leadership made serious mistakes during the 2022 campaign and has already experienced serious consequences. Despite that, the potential of the US allows it to dramatically change the vector of the Russian invasion of Ukraine, or, if not reacted properly, make the consequences for Ukraine, for the entire Europe, and for itself even worse.

References

1. U.S. Department of Defense. “U.S.-Led Coalition Announces New Initiatives to Bolster Ukraine’s Long-Term Armor, Drone C.” URL: <http://surl.li/rpfpk>
2. Cohen E. A. Move Fast and Win Things. *Foreign Affairs*, February 22, 2023. URL: <http://surl.li/rpfmt>
3. Ukraine’s Commander-in-Chief on the Breakthrough He Needs to Beat Russia. *The Economist*. URL: <https://www.economist.com/europe/2023/11/01/ukraines-commander-in-chief-on-the-breakthrough-he-needs-to-beat-russia>.
4. Ukraine Uses Secretly Shipped U.S. Missiles to Launch Surprise Strike. *Politico*. October 17, 2023. URL: <https://www.politico.com/news/2023/10/17/ukraine-uses-secretly-shipped-u-s-missiles-to-launch-surprise-strike-00121932>.
5. 1000 People Join Russian Army Every Day – Deputy Chief of Defence Intelligence of Ukraine. *Ukrainska Pravda*. URL: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2024/01/15/7437297/>.
6. Petraeus D. H., Roberts A. Conflict: The Evolution of Warfare from 1945 to Ukraine. London: William Collins, 2023. 536 p.
7. Frederick B., Cozad M., Stark A. Understanding the Risk of Escalation in the War in Ukraine. *RAND Corporation*, September 21, 2023. URL: https://www.rand.org/pubs/research_briefs/RBA2807-1.html.
8. Sanger D. E. Inside Biden’s Reversal on Sending Long-Range Missiles to Ukraine. *The New York Times*, October 17, 2023.

URL: <https://www.nytimes.com/2023/10/17/us/politics/biden-ukraine-atacms-weapons.html>.

9. Charap S. Priebe M. Avoiding a Long War: U.S. Policy and the Trajectory of the Russia-Ukraine Conflict. *RAND Corporation*, January 25, 2023. URL: <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PEA2510-1.html>.

10. Von Clausewitz C. On War. Vol. I. [S.L.]: Cosimo Classics, 2020. 354 p.

Андрій Лісовий

ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА США УКРАЇНІ ПРОТЯГОМ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ

Неспровокований напад Російської Федерації на Україну 24 лютого 2022 року став першим великим конфліктом у Європі після закінчення Другої світової війни. Українській державності кинув виклик ворог, який значно переважав її у військовому і економічному вимірах. Стан української армії, попри ренесанс після Революції гідності 2014 року, все ще не дозволяв навіть на папері прорахувати можливість її воєнної перемоги над російською армією. Саме фактичний розрахунок і беззаперечна довіра до російських офіційних джерел щодо становища російської армії став основною помилкою розвідок західних партнерів України. Попри героїчний спротив українського війська, допомога від партнерів стала і продовжує бути основним фактором стримування російських військ. Ми простежили еволюцію військової допомоги США як лідера коаліції на підтримку України.

На початок 2024 р. Вашингтон передав Києву військової допомоги на загальну суму 43 млрд дол. З початку повномасштабного вторгнення Росії військова, економічна та гуманітарна допомога від західних демократій до України значно зросла. За період з 24 січня 2022 р. до 31 травня 2023 р. обсяг військової, фінансової та гуманітарної підтримки від союзницьких країн склав 165,4 млрд євро, згідно із даними Кільського інституту світової економіки [1]. Ця сума охоплювала військову, гуманітарну і фінансову допомогу від державних органів і не враховувала приватних благодійних внесків, витрат на підтримку українських біженців і допомогу від міжнародних організацій. Допомога від США лише у військовій сфері становить чверть від загальної суми допомоги.

Сполучені Штати, як один із найбільших експортерів озброєння, напередодні вторгнення надав дозвіл іншим країнам на передачу Україні певного виду військової продукції [2]. Спочатку це були партії переносних зенітних комплексів Джавелін (Javelin), призначені для ручного застосування для знищення військової техніки ворога. На першому етапі воєнних дій США поставляли українській армії здебільшого стрілецьку амуніцію, бронежилети тощо. У той час мова ще не йшла про важку або наступальну техніку. Битва за Київ у березні 2022 р. стала переломною подією у ставленні партнерів до допомоги Україні. Відбулася зміна

парадигми у політичних колах демократичних країн – із підготовки українців до партизанської війни вона була змінена на забезпечення здатності перемагати на полі бою. У квітні-травні 2022 р. Збройні сили України отримали від США озброєння та боєприпасів на суму у 2,5 млрд дол [3].

У червні 2022 р. Україні було надано допомоги більше ніж 2,1 млрд дол. У цей пакет увійшла реактивна система залпового вогню Хаймарс [4]. Ця реактивна артилерія кардинально змінила ситуацію на фронті. Передусім це пов'язано з тим, що радіус її дії – 80 км при високій точності влучання. ЗСУ почали вражати російські артилерійські склади, командні пункти, велике скупчення техніки по всіх протяжності лінії фронту. Хаймарси полегшили оперативну ситуацію на фронті у силу того, що російська армія почала відстрілювати в рази менше боєприпасів, що дозволило зменшити загальну кількість втрат з українського боку. Надання українській армії реактивних систем залпового вогню дозволило на певних ділянках фронту досягти паритету з російськими військами [5].

Сполучені Штати схвалили передачу Україні артилерійських систем стандарту НАТО – тобто калібрів 155 та 105 мм. Мова йшла про міномети, гаубиці та самохідні артилерійські установки. Для прикладу самохідної артилерійської установки (САУ) М 109 було передано близько 100 одиниць. Понад сотню буксуючих гаубиць М 777. Таке підсилення у комплексі з допомогою європейських партнерів дозволило значно збільшити кількість артилерії на озброєні ЗСУ.

Черговим ключовим моментом варто вважати ухвалення рішення про передачу Україні наступального озброєння. У першу чергу це були броньовані автомобілі типу Кугуар (Cougar) та Макспро (MaxxPro) (загалом приблизно 250 одиниць) які мають високу маневреність, швидкість та міцність. Було надано понад 1600 одиниць автомобілів Хамві (HMMWV). Протягом 2023 р. ЗСУ отримали підсилення у вигляді 190 БТР типу Страйкер (Stryker) та 190 бойових машин піхоти Бредлі (Bradley), 31 танк М1 Абрамс (Abrams). До 2025 р. Вашингтон планує надати Києву бронетранспортери М 1117 загальною кількістю 250 одиниць. Окрім цього США передали протягом 2022-2023 років 700 дронів Світчблейд (Switchblade) [5].

Стосовно протиповітряної оборони, варто зазначити, що з перших днів вторгнення РФ масово тероризує українські міста ракетами; з 2023 року активно застосовує іранські дрони Шахід (Shahed) [6]. Попри високу популярність на першому етапі війни руху «НАТО, закрий небо над Україною» (NATO close the sky over Ukraine), США та союзники навідріз відмовилися втручатися у конфлікт своїми збройними силами, чого вимагало б «закриття неба». Натомість станом на початок 2024 р. Україна отримала дві батареї зенітно ракетного комплексу Петріот (Patriot), 12 установок МІМ-23 Хавк (Hawk), які стоять на озброєнні країн-членів НАТО. Окрім цього США профінансували купівлю 6 батарей ЗРК Насмас (NASAMS), які мають надійти до України до листопада 2025 р. У Йорданії до кінця 2024 року було викуплено 60 одиниць зенітних самохідних артилерійських установок Гепард (Gepard), які є дешевим і ефективним рішенням у боротьбі проти терору дронів [7]. 12 самохідних ракетних систем Avenger, які виконують роль протиповітряної оборони малого радіусу дії, передусім на фронті, були

безкоштовно передані українській армії. Додатковим фактором стримування російського флоту у Чорному морі стали 2 батареї берегового ракетного комплексу «Гарпун», який став на чергування берега разом із українськими «Нептунами» [8]. 19 травня 2023 р. США із партнерами повідомили, що нададуть Україні винищувачі F-16 [9].

Це лише короткий перелік безпосередньої військової допомоги від США, яка допомагає ЗСУ відстоювати незалежність України. Важливими чинниками залишаються також розвідувальні дані про військові об'єкти, скупчення ворожих військ, плани противника. Українські солдати з початку вторгнення проходять навчання у країнах-партнерах, зокрема і в США. Ця допомога також фінансується Вашингтоном.

Таким чином, допомога США є комплексною і значною, однак її стратегічною ціллю залишається підтримка української обороноздатності, але не наступального потенціалу. Станом на кінець 2023 року обсяг військової допомоги значно зменшився на тлі внутрішньополітичної кризи у США, однак це не означає призупинення чи закінчення підтримки. Стратегічна перемога України, хоч і трактується партнерами по-різному, залишається основним пріоритетом зовнішньої політики західних демократій.

Джерела і література

1. Biden Administration Announces Additional Security Assistance for Ukraine. *U.S. Department of Defense*. URL: <https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/3578754/biden-administration-announces-new-security-assistance-for-ukraine/>
2. Biden backs plan to train Ukrainian pilots on advanced fighter jets. *Axios*. URL: <https://www.axios.com/2023/05/19/biden-plan-train-ukrainian-pilots-f-16>
3. Caught In Action! US MIM-23 Hawk Defense System Targets Russian Drones As Moscow Goes On A Rampage: Watch. *EurAsian Times*. URL: https://www.eurasiantimes.com/amid-russian-barrage-of-missiles-drones-ukrainian-hawk-air/#google_vignette
4. Explosive new attack drone developed by Iran for Russia's war in Ukraine. *Airwars*. URL: <https://airwars.org/country/ukraine/>
5. Fact Sheet on U.S. Security Assistance to Ukraine. *U.S. Embassy in Ukraine*. URL: <https://ua.usembassy.gov/fact-sheet-on-u-s-security-assistance-to-ukraine/>
6. The Military Balance. The International Institute for Strategic Studies – 2023.
7. Ukraine Events Timeline. *U.S. Department of Defense*. URL: <https://www.defense.gov/Spotlights/Support-for-Ukraine/Timeline/>
8. Ukraine Support Tracker. *KIEL INSTITUTE*. URL: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/>
9. West Increases Heavy Arms Deliveries to Ukraine. *The Polish Institute of International Affairs*. URL: <https://pism.pl/publications/west-increases-heavy-arms-deliveries-to-ukraine>

ПОЛІТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ АМЕРИКАНСЬКИХ ЕКСПЕРТІВ ЩОДО УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Після початку Москвою повномасштабної війни президент В. Зеленський неодноразово наголошував, що метою України є повернення всіх її територій, окупованих Росією, включаючи Крим. Частина американських політиків і експертів вважають, що ця мета потребує певного перегляду, як і політика США щодо України. Проаналізуємо погляди деяких відомих американських експертів щодо російсько-української війни.

У грудні 2022 р. Центр протидії дезінформації України розробив список «спікерів, які просувають співзвучні російській пропаганді наративи». У ньому є й американські науковці [1]. Так, президент Вашингтонського інституту миру та розвитку Кліффорд Кіракоф зазначав, що Європа має визнати історичну помилку, допустивши кризу в Україні. Санкції проти РФ, на його думку, є контрпродуктивними. Науковий співробітник дослідницького центру Інституту Катона Дуг Бендоу наголошував у своїх статтях, що США і Європа спровокували РФ, росіяни не винні у війні; санкції необхідно відмінити [2].

Зазначимо, що серед американських науковців переважають ті, хто відстоює проукраїнську позицію. Багато з них наголошують на необхідності продовження підтримки США України, частина закликає до рішучих заходів США задля перемоги українців. «Яструби» виступають за збільшення військової допомоги для сприяння відвоюванню українськими військовими всієї окупованої території країни [3]. У червні 2022 р. 36 експертів звернулися з листом до президента США Д. Байдена, в якому закликали до продовження поставок зброї Україні та економічного тиску на РФ [4]. Серед цих експертів такі відомі фахівці як Стівен Пайфер, Майкл Макфол, Еліот Коен.

Так, колишній посол США у Росії М. Макфол в інтерв'ю (серпень 2023 р.) зазначив, що якщо США мають намір завершити цю війну якнайшвидше, їхня стратегія має включати передачу Україні більш потужної зброї та більш ефективних санкцій проти Росії. Він відзначив, що надання потужної військової допомоги, зокрема ракетних комплексів АТАСМС і літаків F-16, прискорило б завершення війни, тоді як їх відсутність призведе до безвихідної ситуації, яка може тривати десятиліття [5]. Нещодавно він справедливо зазначив, якщо США покинуть Україну, це суттєво підірве довіру до США у світі [6].

Колишній радник Державного департаменту США Е. Коен у статті з промовистою назвою «Замало Україні виграти. Росія має програти» (травень 2023 р., «The Atlantic») писав, що для досягнення перемоги України (відновлення кордонів 1991 р.) і поразки Росії США мають діяти рішуче – надати Україні необхідну військову допомогу і економічну підтримку, застосувати ефективні санкції проти Росії, сприяти швидкому приєднанню України до ЄС і НАТО [7].

Отже, автори рекомендували активніше допомагати Україні відновити територіальну цілісність.

Проте така позиція не є одностайною. Наприклад, деякі фахівці озвучують думки, що ЗСУ не повинні зараз відвойовувати всі території, окуповані РФ, щоб перемогти у війні, оскільки ця ціль не може бути досягнена у короткотривалій перспективі [8]. Деякі консервативні групи в американському експертному середовищі вважають, що потрібно зменшити військову допомогу Україні. Згідно з опитуванням CNN (липень 2023 р.), 51 % американців вважали, що США допомогли Україні вже достатньо [9]. У цьому контексті відбувалися дискусії у Конгресі США у кінці 2023 р.: демократи закликали до додаткової військової підтримки України, а республіканці намагалися пов'язати це з фінансуванням безпеки південного кордону США. Республіканці та демократи не досягли згоди до Різдва й пішли у відпустку.

Як зазначав старший науковий співробітник Інституту Брукінгса В. Галстон у статті, опублікованій в журналі «The Wall Street Journal» 2 січня 2024 р., неправильно розраховувати на безкінечну підтримку західним суспільством ідеї допомоги Україні у конфлікті, який вже знаходиться у глухому куті [8]. Крайні праві у США характеризували тривалу економічну і військову підтримку Києва як марні витрати коштів і ресурсів. Катріна Гювел, член Ради з міжнародних відносин (CFR), співвласник і экс-редактор журналу «The Nation» закликала Україну йти на компроміси з РФ, а Вашингтон пов'язати майбутню допомогу із зобов'язанням Києва сісти за стіл переговорів і обіцяти допомогу Україні у вирішенні проблем після укладення миру [10].

Частина експертів обґрунтовує необхідність переговорів. Співробітники Інституту Квінсі на сторінках видання «Responsible Statecraft» тривалий час підкреслюють, що Україні доведеться завершити конфлікт дипломатичним шляхом. З кінця 2023 р. публікацій з ідеями угоди про припинення вогню або урегулювання за допомогою переговорів стало більше. Зазначається, що угода про припинення вогню не обов'язково означитиме визнання територіальних претензій Росії [8]. Аналітик Rand Corporation Самуель Чарап у статті для журналу «Foreign Affairs» зауважує, що стратегія Джо Байдена може призвести до ескалації та тривалої війни, тож США потрібно створювати умови для переговорів між Росією та Україною вже зараз, щоб уникнути подальшого конфлікту [11]. Автор зазначає потребу переговорів, результатом яких, скоріш за все, буде угода про перемир'я.

У листопаді 2023 р. вийшла стаття відомих фахівців з міжнародних відносин Річарда Хаасса і Чарльза Купчана, в якій обстоюється думка, що для України важливо змінити найближчі пріоритети – з деокупації нових територій до захисту і відновлення тих, що перебувають під контролем Києва. Вони закликають США і окремих членів НАТО зобов'язатися не лише надавати Україні довгострокову економічну і військову допомогу, а й гарантувати її незалежність. Санкції проти Росії мають залишатися до виведення російських військ з України, а партнери України мають допомогти їй відновити територіальну цілісність за допомогою

переговорного процесу. При цьому Україна не має відмовлятися від своїх довгострокових цілей [12].

Завідувач кафедри національної безпеки Техаського університету Р.М. Гейтса Крістофер Лейн та экс-редактор журналів «The Atlantic» і «World Policy Journal» Бенджамін Шварц у статті, опублікованій у листопаді 2023 р., вказують на максималістський підхід Вашингтона та Києва до повернення всієї території України, анексованої Росією з 2014 р. Це може відбутися лише у разі здобуття рішучої перемоги України над Росією, що можливо лише за підтримки США нескінченною кількістю зброї та грошей. Автори висловлюють стурбованість тим, що адміністрація Байдена передає Києву ініціативу у припиненні війни та прописують пункти, які мають бути частиною будь-якої угоди про припинення війни: зокрема, ніякого членства України в НАТО; Крим під контролем Росії; створення європейського механізму гарантування післявоєнної безпеки України [13]. Деякі фахівці у пошуку компромісу між Росією і Україною ладні поступитися територіальною цілісністю України, наприклад згаданий вище Дуг Бендоу.

Отже, можна виділити такі основні позиції американських фахівців: перша – рішуча підтримка України та заклики до збільшення військової допомоги з метою звільнення її території у міжнародно визнаних кордонах 1991 р.; друга – заклики скоротити допомогу Україні через безпекові ризики і внутрішньополітичні питання США; третя – активні заклики до переговорів і компромісу.

З осені 2023 р. збільшилась кількість публікацій щодо «реалістичних» цілей і необхідності переговорів, у яких автори обережно наполягають на дипломатичному вирішенні конфлікту. У цьому контексті необхідно пам'ятати, що будь-яка угода фактично закріпить територіальні загарбання РФ (п'яту частину української території), вона може використовувати тривалі переговори, щоб зміцнити свої сили для нової агресії, очікуючи можливої перемоги Д. Трампа та змін у політиці США, Більше того, це створить небезпечний прецедент виправданості агресії. Вважаємо, що експертам важливо зосередитися на тому чи не спонукатиме замирення до ще масштабнішої агресії РФ, при чому не лише в Україні. Важливим є єдність колективного Заходу і рішучість США, публікації про «все пропало» викликають безнадійність, розповсюдження думок, що подальша допомога і підтримка Україні не змінить ситуацію. Впевнена, що змінить.

Джерела і література

1. Спикери, які просувають співзвучні російській пропаганді наративи.
URL: <https://cpd.gov.ua/reports/spikery-yaki-prosuwayut-spivzvuchni-rosijskij-propagandi-naratyvy-2/>
2. Badow D. Are the U.S. and Russia Destined for War over Ukraine? 13.05.2022.
URL: <https://www.cato.org/commentary/are-us-russia-destined-war-over-ukraine>
3. Avoiding a Long War U.S. Policy and the Trajectory of the Russia-Ukraine Conflict.
URL: https://www.rand.org/pubs/perspectives/PEA2510-1.html?utm_source=AdaptiveMailer&utm_medium=email&utm_campaign=7014N00

0001SnmQAC&utm_term=00v4N00000eNY7VQAW&org=1674&lvl=100&ite=272468&lea=984464&ctr=0&par=1&trk=a0w4N000009eljrQAA#fn71

4. 36 Experts Agree: Stay the course in Ukraine. URL: <https://thehill.com/opinion/national-security/3508456-36-experts-agree-stay-the-course-in-ukraine/>
5. Макфол о войне в Украине: администрация Байдена очень обеспокоена возможной эскалацией. URL: <https://www.golosameriki.com/a/mcfaul-interview-voa/7220382.html>
6. If we quit Ukraine now, our credibility around the world will be greatly diminished. URL: <https://twitter.com/mcfaul/status/1743333079702520198?s=21&t=T4EzGUb4pQenY1GWXCDDXg>
7. Cohen E. It's Not Enough for Ukraine to Win. Russia Has to Lose. *The Atlantic*. May 2023. URL: <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2023/05/ukraine-victory-russia-defeat/674112/>
8. Galston W. Ukraine May Have to Accept a Cease-Fire. *The Wall Street Journal*. January 2024. URL: <https://www.wsj.com/articles/ukraine-may-have-to-accept-a-cease-fire-putin-orban-congress-aid-89f9932a>
9. Do you think the United States should do more to stop Russian military actions in Ukraine, or has it already done enough? URL: <https://s3.documentcloud.org/documents/23897329/cnn-ukraine-poll.pdf>
10. Heuvel K. Ukraine and the End of Magical Thinking. *The Nation*. December 2023. URL: <https://www.thenation.com/article/world/ukraine-and-the-end-of-magical-thinking/>
11. Charap S. An Unwinnable War. *Foreign Affairs*. July/August 2023. URL: <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/unwinnable-war-washington-endgame>
12. Haass R., Kupchan C. Redefining Success in Ukraine. A New Strategy Must Balance Means and Ends. *Foreign Affairs*. November 17, 2023. URL: <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/redefining-success-ukraine>
13. Layne C., Schwarz B. The American Origins of the Russo-Ukrainian War. *The American Conservative*. URL: <https://www.theamericanconservative.com/the-american-origins-of-the-russo-ukrainian-war/>

САНКЦІЇ США ЯК СПОСІБ ВПЛИВУ НА РФ

З 2014 року Сполучені Штати Америки є лідером у санкційному тиску на Російську Федерацію через її агресію проти України. На перших її етапах санкції були ключовим інструментом, яким США разом зі своїми союзниками намагалися стримати подальшу експансію РФ.

До 2021 року США запровадили понад 8000 санкцій проти окремих осіб і компаній у всьому світі, націлених на регіональні сектори в низці країн. За останні два роки ця цифра значно зросла. Згідно з базою даних Колумбійського університету, Управління контролю за іноземними активами (OFAC) запровадило комплексні санкції проти шести країн і трьох регіонів. Цільові експортні санкції поширилися на 19 країн, включаючи Білорусь, Афганістан, Лівію, Судан і Зімбабве. Вони заборонили, згідно із законодавством США, будь-які фінансові та комерційні відносини з визначеними компаніями чи особами.

Сполучені Штати запровадили санкції проти фізичних і юридичних осіб, щоб знизити військовий потенціал і прибутки Росії, включаючи майбутні енергетичні проекти, обмежити російське використання міжнародної фінансової системи для подальшої війни. Важливе значення мало також позбавлення Росії можливості ухилитися від санкцій. Цю політику підтримали ЄС, Канада, Японія та низка інших держав світу.

До російського вторгнення 2022 року адміністрація США заявляла про стримуючий ефект загрози санкцій. У січні 2022 р. президент Байден попередив Путіна, що будь-яке вторгнення Росії в Україну призведе до «суворої та скоординованої ... економічної відповіді».

З 24 лютого 2022 року США, ЄС та інші держави-партнери постійно розширюють список санкцій. Через кілька днів після вторгнення РФ в Україну, наприкінці лютого 2022 р. було запроваджено низку скоординованих союзниками пакетів санкцій, спрямованих на російську військову промисловість, експорт технологій, іноземні активи, банки, енергетичні компанії та заможних бізнесменів. Тоді західні держави пішли також на ізоляцію Росії від світового фінансового ринку. Існували розрахунки, що суворий санкційний режим не лише вплине на військові можливості Росії, але й суттєво послабить підтримку путінського режиму з боку політичних еліт.

У 2023 р. на РФ було накладено найбільше санкцій з усіх держав світу. Зокрема, Сполученими Штатами було введено низку обмежень щодо імпорту товарів з РФ або товарів російського походження. Ці обмеження включили заборону на імпорт сирової нафти, енергоносіїв і золота, а також певних товарів з ключових секторів російської економіки, включаючи рибу, морепродукти і продукти з них, алкогольні напої та непромислові алмази.

Економічні санкції, пов'язані з російським вторгненням в Україну, впроваджувалися переважно через дві програми: Програму санкцій щодо

України/Росії та Програму санкцій проти шкідливої зовнішньої діяльності РФ. Загалом з лютого 2022 р. США опублікували приблизно 1500 нових та 750 змінених санкційних списків. 75% з цих санкцій спрямовані проти окремих фізичних осіб (понад 10 тисяч), 25% – проти компаній та установ (понад 1500). Крім того, було впроваджено окремі санкції проти 158 російських суден та 22 літаків, і наразі США є абсолютними лідерами у запровадженні санкцій такого типу [1].

У лютому 2023 року Associated Press опублікувала результати опитування громадян США, проведеного Центром дослідження зв'язків з громадськістю Associated Press–NORC. За результатами цього опитування, більшість американців, 63%, як і в 2022 року виступали за введення економічних санкцій проти Росії, хоча їх кількість зменшилася порівняно з 71%, порівняно з травнем 2022 року. 59% вважали, що обмеження шкоди економіці США важливіше, ніж ефективні санкції проти РФ. У березні 2022 року, ситуація була протилежною: 55% вважали більшим пріоритетом ефективні санкції проти Росії, навіть якщо це означатиме збиток для економіки США [2].

22 грудня 2023 р. США розширили санкції проти Росії. Зокрема, президент Байден підписав Указ (ЕО) 14114, який надав повноваження Управлінню контролю за іноземними активами Міністерства фінансів США накладати санкції на іноземні фінансові установи, які підтримували російську військово-промислову базу, а також заборонити імпорт до Сполучених Штатів певних товарів російського походження, незалежно від того, чи були вони зареєстровані чи суттєво перетворені в інші товари за межами Російської Федерації.

США ввели санкції проти впливових фінансистів російських комерційних банків і фінансових установ, пов'язаних з управлінням капіталом організацій і фізичних осіб; виробника зброї Товариство з обмеженою відповідальністю «Промтехнологія» (Промтехнологія); державних телеканалів «Росія–1», «Перший канал» і НТВ; виробника вантажівок КАМАЗ Public Traded Company та його дочірніх компаній, багатьох інших дистриб'юторів, виробників і державних підприємств, залучених до російського військово-промислового комплексу; проти осіб, причетних до депортації та передачі українських дітей до РФ; проти організацій, які діють у багатьох секторах російської економіки, організацій, причетних до розкрадання української пшениці, російських та неросійських постачальників та імпортерів технологій, нафтогазових компаній, приватної військової компанії Вагнера, численних російських урядовців, проти російської еліти та їхніх організацій, пов'язаних з незаконною фінансовою діяльністю та підтримкою зусиль Росії у війні проти України, а також, дедалі частіше, проти причетних до ухилення від санкцій [3].

За словами представників адміністрації Байдена, санкції були введені, щоб продемонструвати, що великий сегмент міжнародної спільноти об'єднався проти російської агресії, щоб покарати РФ за її дії.

Як відзначає О. Краєв, посилаючись на доповідь Міністерства фінансів США, «санкції та експортний контроль суттєво вплинули на значне скорочення російського виробництва, особливо в секторах, пов'язаних із військовим

застосуванням, таких як автомобілебудування, авіакосмічна промисловість та електроніка. Значної деградації зазнали російський військово-промисловий комплекс і ланцюги оборонних поставок. Упровадження Росією механізмів паралельного імпорту, а саме ввозу товарів без згоди правовласника., та заміщення продукцією від російських союзників виявилось невдалим через недостатню кількість шуканого обладнання та неспроможність промисловості країн-союзниць РФ покрити російський запит. У результаті санкцій та експортного контролю росіянам стало набагато складніше отримувати доступ до фінансів, ресурсів, енергії та технологій, необхідних для підтримки їх агресивної війни проти України» [1].

Проте санкції не були досить ефективними, а військові асигнування РФ суттєво зросли. Серед причин неефективності санкцій найбільш часто вказують обхід їх унаслідок складних мереж постачання, експорт товарів подвійного призначення, небажання деяких компаній повністю припинити бізнес на російському ринку та неготовність деяких держав (наприклад, Індії) підтримати санкції і відмовитися купувати російські енергоносії.

Джерела і література

1. Краєв О. Аналітичне дослідження: Санкції США проти РФ. Поточний огляд та перспективи. 2023.
URL: https://prismua.org/wpcontent/uploads/2023/08/US_sanctions.pdf
2. Ukraine aid support softens in the US: AP-NORC Poll. *Associated Press*. February 15, 2023. URL: <https://apnews.com/article/russia-ukraine-biden-politics-poland-33095abf76875b60ebab3ddf4eede188>
3. Current State of U.S. Economic Sanctions Imposed on the Russian Federation and Covered Regions of Ukraine in Response to the Russian Federation's Invasion of Ukraine. January 25, 2024. *Baker Hostetler*. 25.01.2024
URL: <https://www.bakerlaw.com/insights/current-state-of-u-s-economic-sanctions-imposed-on-the-russian-federation-and-covered-regions-of-ukraine-in-response-to-the-russian-federations-invasion-of-ukraine-january-25-2023/>

Владислав Фарапонов

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ СПІВПРАЦІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА США ЧЕРЕЗ УКЛАДАННЯ ДВОСТОРОННЬОЇ БЕЗПЕКОВОЇ УГОДИ

Російська повномасштабна війна проти України логічно викликає питання про сценарії її завершення. У контексті дискусії про це важливими є так звані «гарантії безпеки». Фактично такого терміну не існує у міжнародному праві та зовнішніх справах. Йдеться насамперед про двосторонні чи багатосторонні домовленості в різних формах. Однією з таких форм є двостороння безпекова угода. Сполучені Штати Америки як найбільш потужна держава у світі має певну історію такого роду

відносин з іншими державами. Спробуємо коротко оглянути різновиди такої співпраці, відповідно до чинних моделей.

У контексті зміцнення міжнародної безпеки і стабільності, важливим кроком є посилення та інституціоналізація двосторонніх відносин між Україною і США. Станом на початок 2024 р., Київ і Вашингтон ініціювали переговори щодо укладення угоди, яка передбачатиме безпекові гарантії для України. Ці заходи спрямовані на забезпечення стабільності в регіоні до приєднання України до НАТО.

З огляду на це, рекомендується враховувати успішний досвід сучасних безпекових угод між Сполученими Штатами та їхніми союзниками, такими як Південна Корея, Японія та Ізраїль, для розробки адаптованої моделі гарантій, яка відповідає б потребам України. Іншим прикладом до розгляду можна вважати Тайвань. Так звані «гарантії» базуються на внутрішньому законодавстві США. Ці угоди можуть слугувати важливим орієнтиром для формування унікальної системи безпекових гарантій для України, зокрема, з акцентом на оборонну співпрацю та інвестиції у виробництво зброї. Така стратегія не тільки забезпечує безпеку України, але й продемонструє відданість Сполучених Штатів європейській стабільності.

Оскільки внутрішня політика у державах-партнерах безпосередньо впливає на рівень підтримки України, надзвичайно важливо активно використовувати час між виборами для підготовки та узгодження ключових аспектів угоди, що враховуватиме стратегічні інтереси держав. Важливо уникати зосередженості лише на термінології, стосовно «безпекових гарантій», натомість акцентувати на сутності домовленостей, що забезпечуватиме довготривалу підтримку і співробітництво в оборонній сфері між Україною та Сполученими Штатами. Такий підхід сприятиме не тільки зміцненню обороноздатності України, але й відіграватиме ключову роль у підтвердженні здатності країни до будівництва ефективної стратегії національної безпеки, забезпечуючи в той же час зміцнення позицій України на шляху до НАТО.

Однією з важливих моделей з точки зору теоретичного і практичного вивчення є безпекові відносини США з Південною Кореєю та Японією. Обидві країни наразі суттєво переосмислюють свою роль у регіональній безпеці та двосторонніх відносинах зі Сполученими Штатами. Зокрема, безпекова угода між США і Південною Кореєю, підписана у 1953 році, включає принципи, аналогічні 5-й статті НАТО, що передбачає колективний захист у разі агресії проти одного з членів. У цьому контексті, важливо відзначити, що у Південній Кореї дислоковано 28 тис. американських військових, а в Японії їх кількість вдвічі більше. Це демонструє масштаб зобов'язань США перед своїми союзниками [1, 2].

Іншим значущим прикладом є Ізраїль, якому США надали обіцянку про безпекові запевнення, що включають військову допомогу, обмін розвіданими та підтримку кібербезпеки. З 1948 р. до 2021 р. США надали Ізраїлю безпекову допомогу на суму близько 125 млрд дол, спрямовану не лише на озброєння, а й на спільний розвиток оборонних можливостей і навчання, що дозволило Ізраїлю зберігати військову перевагу в регіоні (qualitative military edge) [3, 4]. Інституціоналізація діалогу у сфері безпеки між США та Ізраїлем через річні

засідання Американсько-ізраїльської об'єднаної політичної та оборонної групи засвідчує ефективність такого підходу в розвитку та підтримці військово-технічного співробітництва.

Враховуючи ці приклади, Україні слід ретельно розглянути моделі безпекових угод, які б враховували специфіку української безпекової ситуації та забезпечували б довгострокову підтримку з боку Сполучених Штатів. Подібне співробітництво могло б сприяти зміцненню обороноздатності України, створенню умов для ефективного протистояння потенційним загрозам та подальшому інтегруванню України у міжнародні безпекові структури.

У кінці 2023 року відбувся істотний крок вперед у зміцненні оборонної співпраці між Сполученими Штатами та Україною з акцентом на спільному виробництві озброєнь й обміні технічними даними у сфері оборонної промисловості. 6–7 грудня 2023 р. у Вашингтоні відбулась оборонна конференція між Україною і США, на якій обговорювалися зобов'язання Києва і Вашингтона працювати над задоволенням нагальних оперативних потреб Збройних сил України, особливо у виробництві систем протиповітряної оборони, ремонті та обслуговуванні військової техніки, виготовленні критично важливих боєприпасів. Значення цієї ініціативи виходить далеко за межі звичайного військового співробітництва.

Конференція України і США в грудні 2023 р. демонструє значний прогрес у співпраці між країнами з акцентом на спільному виробництві озброєнь та обміні технічними даними. Вона відкриває нові перспективи для швидкого проходження інвестиційних угод та більш тісної взаємодії між оборонно-промисловими базами двох країн. Подібні дії не лише зміцнюють здатність України до самооборони у відповідь на російську агресію, але й сприяють розвитку міцної української оборонно-промислової бази, яка забезпечуватиме довгострокову безпеку та економічний розвиток країни [5].

США, які мають значний досвід у формуванні безпекових відносин з іншими державами, пропонують модель співпраці, яка може бути адаптована для потреб України. Інституціоналізація цієї співпраці через укладання двосторонньої безпекової угоди стає важливим кроком у зміцненні міжнародної безпеки та стабільності. Ключовим елементом у цьому процесі є уникнення зосередження виключно на термінології, а замість цього акцент на сутності домовленостей, що забезпечуватиме довготривалу підтримку та співпрацю в оборонній сфері між Україною та Сполученими Штатами.

Джерела і література

1. Maizland L., Cheng N.. The U.S. –Japan Security Alliance. *Council on Foreign Relations*. URL: <https://www.cfr.org/backgrounder/us-japan-security-alliance>
2. U.S. Security Cooperation with ROK. Bureau of Political-Military Affairs. Factsheet. *U.S. Department of State*. URL: <https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-korea/>

3. Bialer U., Tlamim M. Top Hat, Tuxedo and Cannons: Israeli Foreign Policy from 1948 to 1956 as a Field of Study. *Israel Studies*. 2002, 7 (1), pp. 1–80. URL: <http://www.jstor.org/stable/30246782>
4. Gould J. In F-35 sale to UAE, Senate seeks State Dept. guarantee for US technology and Israel. *Defense news*. URL: <https://www.defensenews.com/congress/2020/11/13/in-f-35-sale-to-uae-senate-seeks-state-depts-guarantees-for-us-technology-and-israel/>
5. Fact Sheet: The White House Announces New Actions to Strengthen Cooperation and Co-Production between U.S. and Ukraine's Defense Industrial Bases. URL: <https://bit.ly/48dbLZW>

Арсен Мартищук

ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ В ЕЛЕКТОРАЛЬНОМУ ЦИКЛІ США 2024 РОКУ

Американський електоральний цикл 2024 року визначатиме напрямок впливу США на російсько-українську війну і розвиток подій на Близькому Сході. Сполучені Штати Америки залишаються найбільшим постачальником фінансової, гуманітарної та військової допомоги Україні у розмірі понад 71 млрд дол і посідають 15-ту сходинку в співвідношенні виділених коштів до ВВП з початку повномасштабного російського вторгнення [1].

Підтримка від Демократичної та Республіканської партії, з невеликою опозицією, в контексті ухвалення рішень в Конгресі щодо підтримки Києва були безкомпромісними, що допомагало українському керівництву використовувати кошти для функціонування економіки, захисту перед агресором та навіть повернення частини територій. З початком повноцінних виборчих перегонів, коли основні партійні кандидати оголосили про початок своїх кампаній, ефективність партійних переговорів знизилась і в контексті підтримки України фактично зупинилась [2].

Першим і найважливішим викликом для українсько-американських відносин в контексті партійності в США є недостатня оцінка орієнтування на співпрацю з чинною владою та нерозуміння швидкоплинного внутрішньопартійного контексту. У розрізі важких переговорів щодо врегулювання ситуації на американсько-мексиканському кордоні, яка стала основним чинником гальмування допомоги Україні, Ізраїлю та Тайваню, українське громадянське суспільство, медіа, та деякі представники політики категорично звинуватили Республіканську партію [3]. Неформально республіканців очолює експрезидент Дональд Трамп, риторика якого щодо України не є однозначною, проте попри відсутність консенсусу з демократами щодо військової допомоги для України, більшість представників партії відкрито підтримують її ухвалення на рівні риторики [4]. Лідер республіканців у Сенаті Мітч Макконнелл не підтримує Дональда Трампа і зв'язок з ним з того часу як він закликів своїх прихильників штурмувати Капітолій 6 січня 2021 р. [5]. З початку повномасштабного вторгнення більшість республіканців Палати представників

активно підтримували збільшення допомоги для України і разом з демократами ухвалювали вирішальні пакети допомоги [6].

Протрампістське крило республіканців з самого початку висловлювало рішучу непідтримку таких дій, проте прогресивні демократи, які є меншістю, також здійснювали певні кроки щодо скасування допомоги Києву [7]. З цього не слідує, що партії підтримують чи не підтримують Україну, а лише показує швидкоплинність американських внутрішньополітичних дебатів та важливість їхнього розуміння для правильного двостороннього стратегічного діалогу. Українські інтереси мають займати першочергову роль в дипломатії, проте вибудовування правильної риторики є правильним шляхом для співпраці з адміністрацією і Конгресом в незалежності від більшості тієї чи іншої партії.

У контексті наданої підтримки, в багатьох випадках було перевищено очікування від сум та функцій, які ці рішення можуть здійснювати. Найбільш яскравим прикладом цього був *Ukraine Democracy Defense Lend-Lease Act of 2022* або Закон про ленд-ліз для оборони демократії Україною від 2022 року (з англійської "lend lease" – довготривалий борг), який було символічно названо на честь Закону про ленд-ліз під час Другої світової війни.

Ця назва викликала багато порівнянь, проте функціонально цей символічний закон був лише запасним інструментом, який так і не був використаний та закінчив свою дію в жовтні 2023 року [8]. Україна весь цей час отримувала допомогу за програмами федерального бюджету США: зовнішнє військове фінансування (*Foreign Military Financing, FMF*), Ініціатива сприяння безпеці України (*Ukraine Security Assistance Initiative, USAI*), та вилучення із запасів зброї США (*Replenishment of U.S. weapons stocks* або ж *PDA – Presidential Drawdown*). Всі ці програми, на відміну від закону про ленд-ліз, були безоплатними для України та не передбачали повернення коштів після завершення російського вторгнення [8].

Окрім цього випадку, вагомою частиною помилкової інтерпретації інформації, а часто навіть і дезінформації були суми наданих коштів, а також міксування гуманітарної та фінансової допомоги з військовою. Стосовно останньої, часто про нові пакети оголошували вже по факту, аби не розголошувати важливу інформацію, що могла б зашкодити наступальним діям ЗСУ та спровокувати додаткові проблеми для українського керівництва, як, наприклад, завчасне знищення нового озброєння. Невизначеність провокувала нерозуміння та спроби медіа й експертів роз'яснити кількість допомоги, обговорювати недостатність підтримки з боку США, що також впливало на настрої в Конгресі. Важливим наслідком цього стали також масові кампанії дезінформації, в тому числі з боку законодавців, що були й залишаються противниками підтримки України [9].

Третім викликом співпраці з двома американськими партіями є нерозуміння останніми українського контексту і шляхів адвокації для продовження всіх видів допомоги з боку США. Серед західної політичної думки існує два підходи до російсько-української війни після двох років вторгнення РФ. Першим, який поки переважає, є повна підтримка України до її повної перемоги військовим шляхом і відновлення її території в кордонах від 24 серпня 1991 р. Другий шлях полягає в

започаткуванні переговорного процесу між РФ та Україною, зважаючи на ситуацію на полі бою та повільне звільнення територій [10].

Для України важливо продовжувати вказувати, перш за все американським виборцям та бізнесу, що будь-яка зупинка в продовженні захисту України від Москви може мати наслідки для цілого світу, включаючи геополітичні поразки Заходу і прямиий конфлікт між РФ та НАТО. Більшість американського електорату досі залишається прихильною до України, проте внутрішньополітичні баталії та гучні заяви меншості законодавців впливають на громадську думку, що також є важливим чинником подальших українсько-американських відносин [11].

Отже, подальший вплив на продовження підтримки від одного з найбільших стратегічних партнерів України – Сполучених Штатів, буде залежати від балансування українського уряду у співпраці з демократами і республіканцями, викорінення помилкових інтерпретацій інформації та дезінформації щодо військової допомоги, що може вплинути на подальшу підтримку Києва Вашингтоном. Всі ці виклики продовжать існувати у розрізі стратегічного діалогу. У разі правильного підходу вони можуть створювати можливості для прогресу у двосторонніх відносинах.

Джерела і література

1. Ukraine Support Tracker. Kiel Institute for the World Economy. URL: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/> (дата звернення: 07.02.2024).
2. U.S. public support declines for arming Ukraine, Reuters/Ipsos poll shows. Reuters. URL: <https://www.reuters.com/world/us/us-public-support-declines-arming-ukraine-reutersipsos-2023-10-05/>
3. Senate GOP blocks border bill, Democrats shift focus to Israel and Ukraine aid. NPR. URL: <https://www.npr.org/2024/02/07/1229785349/border-deal-ukraine-aid-senate>
4. Majority of non-Trump Republicans support continued aid to Ukraine. The Chicago Council on Global Affairs. URL: <https://globalaffairs.org/research/public-opinion-survey/majority-non-trump-republicans-support-continued-aid-ukraine>
5. McConnell in winter: Inside the GOP leader's attempt to thwart Trump. Politico. URL: <https://www.politico.com/news/magazine/2023/08/14/mitch-mcconnell-trump-00110969>
6. Top House Republicans support more aid for Ukraine but want 'accountability'. ABC News. URL: <https://abcnews.go.com/Politics/republicans-committed-ukraine-accountability-funding-mccaul-turner/story?id=93995965>
7. Progressive Democrats retract Biden Ukraine letter after furious debate. The Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/us-news/2022/oct/25/democrats-joe-biden-ukraine-war-russia-letter>
8. Американський ленд-ліз для України закінчився, так і не почавшись. Чому він не запрацював. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c4n5p6pgego>

9. Surging falsehoods seek to dent Western aid to Ukraine. The Japan Times. URL: <https://www.japantimes.co.jp/news/2023/10/28/world/russia-ukraine-misinformation/>
10. How to end Russia's war on Ukraine. Chatham House. URL: <https://www.chathamhouse.org/2023/06/how-end-russias-war-ukraine>
11. About half of Republicans now say the U.S. is providing too much aid to Ukraine. Pew Research Center. URL: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2023/12/08/about-half-of-republicans-now-say-the-us-is-providing-too-much-aid-to-ukraine/>

Каріна Ольшанецька

ПОЗИЦІЯ КОНГРЕСВУМЕН МАРСІ КАПТУР ЩОДО ПІДТРИМКИ СПОЛУЧЕНИМИ ШТАТАМИ АМЕРИКИ УКРАЇНИ У 2014–2023 РР.

Російське вторгнення в Україну у 2014 році та повномасштабна жорстока війна, спрямована на знищення української держави, стала найсерйознішим військовим конфліктом в Європі з часів Другої світової війни. США є головним партнером України у війні та надають їй найбільшу військову і фінансову допомогу за згоди Конгресу США. Значну роль в цьому відіграють конгресмени-симпатички України, зокрема створений Український конгресовий кокус, співголовою якого є етнічна українка Марсі Каптур – представниця Демократичної партії, членкиня Палати представників Конгресу США з 1983 року, де представляє 9-й виборчий округ штату Огайо, одна з найактивніших конгресменів, які виступають за підтримку України.

Активна підтримка України М. Каптур значною мірою обумовлена її українським корінням: її бабуся та дідусь народилися в Україні, а усвідомлення, що вона має зробити все можливе для підтримки своєї історичної батьківщини, спонукало її балотуватися до Конгресу. Її праця у допомозі Україні розпочалась задовго до початку російсько-української війни, зокрема, вона є співавторкою резолюції Палати представників про визнання Голодомору геноцидом українського народу (разом з С. Левіном, Б. Фітцпатрік та Е. Гаррісом), створила два благодійні проекти для матеріальної підтримки збіднілих українців і сільськогосподарського бізнесу українок [1].

Від початку російсько-української війни Марсі Каптур постійно відстоює необхідність надання різносторонньої допомоги Україні, використовуючи для цього всі можливості, в тому числі публічні заяви, інтерв'ю, право законодавчої ініціативи. З 2014 р. вона називає РФ країною-агресором, яка успадкувала політику СРСР: «Путін є сучасним диктатором ... На жаль, ця темна історія від Сталіна до Путіна продовжується і сьогодні», – заявила М. Каптур у промові в Палаті представників у листопаді 2017 р. [2].

Заклики Марсі Каптур надати Україні зброю і гуманітарну допомогу були підтримані колегами по Конгресу. У 2015 р. вона з іншими співголовами Українського кокусу – Майком Фіцпатріком і Сандером Левіним – сформуvalа заклик до Конгресу погодитись на постачання Україні майже 18 млн дол на надання житла, їжі, питної води, охорони здоров'я в регіонах, які постраждали від бойових дій [3]. Ця ініціатива доповнювала схвалений Конгресом США наприкінці 2014 року Закон на підтримку України, співавторкою якого теж була вона. Цей закон передбачав виділення Україні 350 млн дол на військову допомогу, 150 млн – на гуманітарну допомогу і посилення санкцій проти РФ. Таким чином, Марсі Каптур відіграла значну роль у мобілізації підтримки України в Конгресі у початковий період агресії РФ, коли це було надважливим.

Окремим треком у підтримці України Марсі Каптур є привернення уваги до несправедливого й жорстокого утримання РФ українських, у тому числі кримськотатарських, політв'язнів і журналістів. Вона неодноразово підкреслювала, що переслідування людей за їхню сміливість говорити правду та викривати брехню країни-агресора є неприйнятними і мають бути засуджені світовою спільнотою. Яскравим прикладом такої підтримки була її спеціальна заява щодо незаконного арешту українського режисера О. Сенцова в анексованому Криму в травні 2014 р. за сфабрикованими звинуваченням в організації терактів. М. Каптур активно підтримала Сенцова в рамках «Проекту захисту свобод» спільно з Комісією з прав людини Тома Лантоса [4].

Її принципова позиція щодо цілісності кордонів України і звільнення Криму також є промовистою. У одній із заяв (у травні 2023 р.) вона наголосила, що остаточна перемога «має включати звільнення Криму та повне відновлення міжнародно визнаних кордонів України 1991 року» за підтримки США і всієї світової спільноти [5].

Ще до початку повномасштабного вторгнення РФ у лютому 2022 р., і особливо після нього, Марсі Каптур продовжувала виступати за надання Україні більшої допомоги, зокрема військової. Вона – одна з тих, хто відстоювали необхідність і нагальність надання Україні сучасного летального озброєння, включаючи танки, артилерію і системи ППО. Одним з вагомих прикладів такої активної допомоги є оприлюднення заяви Українського кокусу у квітні 2022 р. про необхідність зобов'язання США надати Україні додаткові 1,3 млрд дол військової допомоги: «Місію захисту України і забезпечення її виживання не повинна нести одна Україна... – наголосила М. Каптур як співголова кокусу. – Український народ продемонстрував надзвичайну мужність і рішучість перед лицем справжнього зла. Але їм потрібна активізація світової спільноти. Поки Путін не закінчить свою безглузду, криваву і неспровоковану війну, кожна нація зобов'язана надати Україні підтримку, необхідну для боротьби» [6].

Ця заява мала значний резонанс, а США надали Україні значну військову допомогу. Загальна сума військової допомоги США Україні з початку війни перевищила 30 млрд дол. М. Каптур особисто багато працювала задля цього: регулярно брала участь у зустрічах кокусу з чиновниками, послами та активно

лобіювала інтереси України в Конгресі. У вересні 2023 р. відбулася її зустріч з українцями Чикаго [7]. У серпні 2023 р. Марсі Каптур і посол України Оксана Маркарова відвідали танковий завод у м. Ліма в штаті Огайо, де вироблялися танки Abrams, відправлені восени в Україну. Це стало можливим після того, як у квітні 2022 р. М. Каптур, будучи у складі делегації Конгресу, побачила можливості танків Abrams під час навчань і, разом з іншими конгресменами, розпочала процес їхнього надання Україні [8].

Наприкінці 2023 р. США призупинили активне постачання зброї та військової техніки Україні через вичерпання фінансування на такі програми. Боротьба за їх поновлення – нове завдання для М. Каптур, її колег по Українському конгресовому кокусу і Конгресу в цілому, над яким вони працюють. Так, в останній публічній заяві Марсі Каптур обнадійливо вказала, що рішення про військову допомогу Україні має бути прийнята: «Я точно не можу передбачити, який день це буде. 95 осіб підтримують Україну – це і республіканці, і демократи. Кожен голос пройшов двопалатну підтримку, це гучна цифра у підтримці України» [9].

Поза сумнівом, у лобіюванні та прийнятті таких рішень (а кожне з них є важливим для України) є великий внесок Марсі Каптур та її колег по Українському конгресовому кокусу. Важливо, що це визнають і в США, і в Україні. 29 березня 2018 р. під час прийому з нагоди свого візиту до Києва президент і генеральний директор U.S. – Ukraine Business Council Морган Вільямс вручив конгресвумен престижну нагороду за її невтомну підтримку становлення демократії в Україні та вагомий внесок у розвиток української економіки за принципами ринкової моделі [10].

Отже, співзасновниця і співголова Українського кокусу Марсі Каптур активно адвокує інтереси України в Конгресі США. Багаторічна і послідовна підтримка України від 1990-х років робить її ключовою фігурою у наданні ефективної допомоги США Україні, яка продовжує свій шлях до свободи.

Джерела і література

1. Сухобокова О. Знай наших: 5 етнічних українок у політичній еліті США. *Українки*. 2022, 11 травня. URL: <http://surl.li/cihun>.
2. User Clip: Kaptur pays tribute to Ameena Okuyeva, Ukrainian activist who was killed (2017, 14 november). *C-SPAN*. URL: <http://surl.li/qgrxk>.
3. Ukraine Caucus Leaders Push for Defensive Aid (2015, April 21). *House.gov*. URL: <http://surl.li/qgrxm>.
4. Oleg Sentsov: freedom fighter, political prisoner (2018, May 14). *Tom Lantos Human Rights Commission*. URL: <http://surl.li/qgrxw>.
5. Кримська платформа. URL: <http://surl.li/qgrxz>.
6. Congressional Ukraine Caucus Statement on U.S. Commitment of Additional \$1.3B in Aid for Ukraine (2022, April 22). *House.gov*. URL: <http://surl.li/qgryc>.
7. Українці Чикаго зустрілися з конгресвумен Марсі Каптур (2023, 5 вересня). *Світовий Конгрес України*. URL: <http://surl.li/qgrye>.

8. Конгресвумен Каптур та посолка України у США Маркарова відвідали танковий завод в Огайо, що виробляє Abrams, які поставлять в Україну восени (2023, 19 серпня). *Голос Америки*. URL: <http://surl.li/khann>.
9. Виноградова Уляна. Україна продовжує отримувати допомогу від США. (2024, 12 січня). *Новини LIVE*. URL: <http://surl.li/qgryj>.
10. Конгресвумен Марсі Каптур, член Палати представників США від 9-го виборчого округу Огайо. *U.S.-Ukraine Business Council*. URL: <http://surl.li/qgryn>.

Віктор Пашков

ПОЛІТИЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ДИВІДЕНДИ ДЛЯ США ВІД ДОПОМОГИ УКРАЇНИ У БОРОТБІ З АГРЕСИЄЮ РОСІЇ

Російське вторгнення за умови успіху могло кардинально змінити баланс сил і стратегічний ландшафт в Європі, при цьому сильно послабивши позиції США на континенті. Це суперечило американським інтересам як у контексті ревізійної політики Кремля, так і поглиблення партнерства КНР і РФ. Натомість саме стійкість України надала США унікальну можливість досягти в Європі та пострадянській Євразії за короткий проміжок часу тих стратегічних цілей, які Вашингтон без значного успіху просував протягом попередніх десятиліть. Після того, як Київ вистояв перед російським блицкригом адміністрація Дж. Байдена побачила шанс послабити Росію та її геополітичний вплив, консолідувати НАТО, зміцнити трансатлантичну єдність, надіслати Китаю сигнал, щоб стримати його агресивну поведінку у Східній Азії.

Зміцнення позицій США в Європі. Російське вторгнення в Україну показало, що Європа не здатна захистити себе без допомоги Сполучених Штатів. Європейські країни виявилися не готовими до нової великої війни на всіх рівнях – стратегічних планів, військових арсеналів і оборонної промисловості. Також стало зрозумілим, що майбутня архітектура безпеки в Європі формуватиметься крізь призму стримування РФ, що знайшло відображення у визнанні її «найбільш значною та прямою загрозою безпеці союзників, а також миру та стабільності в євроатлантичному регіоні» [1, с. 77] у новій стратегічній концепції НАТО на саміті у Мадриді.

Нові геополітичні реалії посилили роль НАТО і США у забезпеченні безпеки та стабільності на європейському континенті, поставили під сумнів актуальність ідей стратегічної автономії Європи. Зміцнення східного флангу НАТО супроводжувалися збільшенням американської військової присутності, інфраструктури і можливостей в Європі, що заохочувалося союзниками, особливо у Східній Європі. На тлі агресії Росії проти України військовий контингент США в Європі збільшився на понад 35% – з 74 тис до 100 тис осіб. Зокрема, на прохання польського уряду США посилили свою військову присутність у цій країні. Протягом 2022–2023 рр. кількість американських військових у Польщі зростає з

1 тис. до 10 тис. осіб. У березні 2023 р. США відкрили постійну військову базу у Познані, яка стала восьмою американською базою в Європі та першою на східному фланзі НАТО.

Стимулювання нарощення оборонних витрат союзниками по НАТО. Іншим позитивним ефектом російсько-української війни для Вашингтона стало збільшення європейськими союзниками оборонних витрат. У 2014 р. лише Велика Британія, США, Греція і Естонія витрачали на оборону 2% ВВП і більше. Тоді ж на саміті у Вельсі лідери країн Альянсу зобов'язалися досягти показника оборонних витрат у 2% ВВП протягом десятиліття. На час приходу до влади в США президента Дж. Байдена з 30 країн-членів НАТО лише дев'ять витрачали на оборону 2% від ВВП і більше. Вторгнення РФ в Україну стало потужним тригером нарощення військових витрат і переозброєння на континенті. За даними Стокгольмського міжнародного інституту досліджень проблем миру, у 2022–2024 рр. у Європі військові витрати зросли найшвидше за останні 30 років [2, с. 38]. Вже у 2023 р. показника оборонних витрат у 2% від ВВП досягли одинадцять країн-членів НАТО, а в 2024 р. – сімнадцять.

Послаблення геополітичного супротивника. У 2022–2023 рр. на допомогу Україні та супутні потреби США виділили близько 111 млрд дол. З цієї суми безпосередньо Україна отримала 75 млрд дол, з яких майже 46 млрд дол становила військова допомога, 23 млрд дол – пряма бюджетна підтримка, а також 6 млрд дол – на гуманітарні потреби. Така масштабна за обсягом допомога партнеру стала для США найбільшою з часів Плану Маршала [3]. Разом із тим, у відносних показниках цифри виявилися більш скромними. Обсяг наданої Україні допомоги склав лише 0,32% ВВП. Витрачені на допомогу Україні кошти з точки зору результатів стали вигідними інвестиціями для США. Спрямовуючи на підтримку України 5–6% річного оборонного бюджету та не вступаючи у пряме протистояння з РФ, Вашингтон домігся знищення понад половини військового потенціалу одного з головних своїх геополітичних супротивників.

Формування глобального альянсу демократій. Підтримка волелюбної України у її боротьбі проти загарбницької агресії Росії стала наочним прикладом втілення зовнішньополітичної доктрини Байдена із захисту демократії та її цінностей у всьому світі перед загрозою автократичних держав. У цьому контексті створення навесні 2022 р. Контактної групи з питань оборони України (UDCG), ядро якої склали близько сорока країн, можна розглядати як спробу формування широкої коаліції демократій [4, с. 137].

UDCG як форма м'якого безпекового партнерства виявилася доволі ефективною. За рахунок об'єднання зусиль і кооперації цей формат дозволив не лише синхронізувати та прискорити надання Україні необхідних озброєнь, а й структурувати підтримку відповідно до поточних і довгострокових потреб. Результатом кооперації стало створення у рамках Контактної групи восьми коаліцій спроможностей – танкової, артилерійської, з ППО, розмінування, дронів і РЕБ, морської безпеки, розбудови Повітряних сил України та ІТ-коаліція. До складу кожної коаліції увійшли від чотирьох до двадцяти і більше країн-донорів.

Витіснення Росії з енергетичних ринків ЄС. Обмеження ЄС на імпорт російської нафти та газу, які стали результатом війни в Україні, також принесли стратегічну та економічну вигоду США. З кінця 1990-х рр. Вашингтон послідовно виступав за диверсифікацію джерел постачання енергоносіїв до Європи, щоб позбавити Кремль можливості використовувати газ як геополітичну зброю, зокрема й проти України. Натомість країни ЄС, насамперед Німеччина, з року в рік нарощували поставки дешевого російського газу, збільшуючи свою залежність від РФ. На початок 2022 р. РФ була головним постачальником газу до Європи. Зокрема у 2021 р. вона поставила до ЄС 155 млрд. м³ природного газу, а її частка у газовому імпорті ЄС склала 41%. Схожа ситуація була і з нафтою: РФ поставила європейським компаніям 108 млн т сирової нафти на 50,9 млрд дол, що становило 26% загального імпорту нафти ЄС.

З початком російського вторгнення в Україну більшість країн ЄС взяли курс на відмову від російських газу, нафти і вугілля. Такі рішення диктувалися прагненнями європейців як обмежити здатність Кремля фінансувати ведення війни, так і зменшити свою енергетичну залежність від РФ. У підсумку це призвело до радикального скорочення поставок російського газу та нафти до Європи. Якщо загальний імпорт газу з Росії до країн ЄС у 2021 р. становив 155 млрд. м³, то у 2022 р. – 80 млрд. м³, у 2023 р. – 38 млрд. м³, а частка РФ на газовому ринку ЄС зменшилася з 41% до 8,5%. Нафтове ембарго мало своїм наслідком скорочення поставок російської нафти до ЄС майже в десять разів – до 14 млн. т. у 2023 р. Таким чином, у результаті вторгнення в Україну Росія втратила головний ринок для своїх енергоресурсів.

Частку РФ на європейському ринку газу, що звільнилася, заповнили Норвегія, США, Азербайджан, Катар і Алжир. За підсумками 2023 р. США поставили до ЄС і Великої Британії близько 80 млрд. м³ скрапленого газу [5] і стали найбільшим експортером СПГ до Європи з ринковою часткою 40% .

Аналогічні процеси відбулися на нафтовому ринку ЄС. Втрачені Росією обсяги поставок замістили США, Норвегія, Казахстан і Саудівська Аравія. Війна в Україні спровокувала різке зростання експорту американської нафти до Європи. США стали найбільшим постачальником нафти до ЄС, а їх ринкова частка за ці два роки збільшилася з 13% до 22%.

Послаблення позицій РФ на пострадянському просторі. Війна в Україні стала точкою політичної біфуркації не лише для Європи, а й для пострадянської Євразії. Протягом тридцяти років після розпаду СРСР Росія виступала головним гарантом безпеки та стабільності в регіоні. Політичні еліти країн Центральної Азії та Південного Кавказу здебільшого вважали Росію непохитною силою та регіональним гегемоном.

Російська-українська війна підірвала репутацію Росії як центра сили, здатного підтримувати регіональний порядок і безпеку, і викликала дуже стримане ставлення пострадянських країн. Росія, ведучи неоколоніальну війну, прагнула у силовий спосіб змінити існуючі кордони і нівелювати право сусіда обирати зовнішніх партнерів. Еліти більшості пострадянських країн сприйняли цю ситуацію як вкрай

небезпечний прецедент, який у майбутньому може бути застосований Кремлем і проти них. Попри тісні політичні та економічні зв'язки з Росією, жодна з країн регіону не визнала ані незалежність квазіреспублік на Донбасі, ані подальшу анексію чотирьох українських регіонів у вересні 2022 р. Зокрема Казахстан, Узбекистан, Азербайджан, Молдова і Грузія заявили про підтримку територіальної цілісності України.

Затяжна війна з Україною та міжнародно-політична ситуація сильно розхитали позиції та можливості впливу Москви на пострадянському просторі. По-перше, знищення значної частини російського військового потенціалу в Україні розвіяли імідж РФ як потужної військової держави. По-друге, сконцентрувавши всі сили та увагу на Україні Кремль попросту не мав ресурсів для здійснення активної політики в інших точках. По-третє, протягом війни Москва, щоб поповнити свої втрати в Україні, була змушена вивести з країн Центральної Азії та Південного Кавказу понад 10 тис. військовослужбовців (до 50% від загальної кількості військ) [6, с. 275]. Тим самим РФ серйозно послабила здатність здійснювати проєкцію сили в регіоні та управляти конфліктами.

По-четверте, війна в Україні вплинула на характер економічної взаємодії Росії з пострадянськими країнами. Хоча ці держави заявили, що дотримуватимуться санкційного режиму щодо РФ, в реальності вони були залучені до паралельного імпорту західних товарів до Росії в обхід санкцій. Лише у 2022 р. його обсяг склав 20 млрд дол. За рахунок цих сірих схем реекспорту обсяги товаропотоку між РФ і країнами-членами СНД під час війни в Україні значно зросли. У цьому контексті значимість цих країн для Росії також збільшилася. Користуючись цим вони виторговували у Москви різні економічні поступки.

Всі ці обставини надали пострадянським країнам можливість розширити свою самостійність і одночасно підштовхували їх до пошуків нових зовнішніх союзників. Послаблення позицій РФ на пострадянському просторі відчували не лише країни регіону, а й впливові геополітичні гравці, які мають давні інтереси у пострадянській Євразії – Китай, Туреччина, США, ЄС, Франція та Німеччина. Зокрема, адміністрація Дж. Байдена після початку війни в Україні активізувала посередницькі зусилля для просування мирних переговорів між Азербайджаном і Вірменією та дипломатичну діяльність у Центральній Азії.

Таким чином, російське вторгнення в Україну, яке мало закріпити домінуючі позиції Москви на теренах колишнього СРСР, призвело до діаметрально протилежного результату – зменшення впливу Росії та посилення геополітичного плюралізму у регіоні, що відповідало американським інтересам.

Зміцнення позицій США на міжнародному ринку озброєнь. Російсько-українська війна, яка викликала погіршення безпекового середовища в Європі, запустила процес кардинального переозброєння у країнах регіону, особливо в тих, які межували з Росією та Україною. Після вторгнення Росії в Україну країни ЦСЄ прискорили роботу по модернізації власних армій, ключове місце серед яких займали програми переозброєння. Враховуючи сприйняття східноєвропейськими елітами Вашингтона як єдиного реального гаранта безпеки в регіоні, американські

оборонні компанії стали найбільшими бенефіціарами від зростання попиту на озброєння в Європі. До того ж успішне застосування американської зброї проти російської армії в Україні слугувало відмінною рекламою для потенційних покупців. Країни ЦСЄ (Польща, Латвія, Литва, Естонія, Румунія, Болгарія, Чехія, Словаччина) у 2022–2023 рр. сукупно уклали контрактів на поставки американської зброї та техніки на суму понад 64 млрд дол. Аналогічні тенденції спостерігалися і в Індійсько-Тихоокеанському регіоні, де на тлі війни в Україні американські союзники все з більшими побоюваннями дивилися на агресивні дії Китаю. За даними Держдепартаменту, продажі американських озброєнь у 2022 р. зросли на 49% і досягнули 205,6 млрд дол, порівняно із 138 млрд дол у 2021 р. [7]. У 2023 р. ця цифра досягнула рекордних 238 млрд дол.

Натомість позиції Росії як великого експортера зброї у зв'язку з вторгненням в Україну похитнулися. Невдачі та великі втрати у війні, зокрема у техніці, підірвали репутацію російської зброї, а західні санкції – здатність виготовляти на якісному рівні багато запчастин і технічних систем для ППО, бронетехніки, авіації та ракет. Найбільше від цього виграли США та Франція.

Джерела і література

1. Буряченко О. В. Російсько-українська війна як фактор порушення та еволюції світової безпекової рівноваги. *Політикус*. Вип. 2. 2023. С. 73-83.
2. Stein J. Escalation Management in Ukraine: Learning by Doing in Response to the Threat that Leaves Something to Chance. *Texas National Security Review*. 2023. Vol. 6. Pp. 29–50.
3. Державний секретар США Е. Блінкен: Війна в Україні стала глибоким стратегічним провалом Росії. *Голос Америки*. 17 січня 2024 р. URL: <https://www.holosameryky.com/a/blinken-friedman-davos-ukraina/7443840.html>
4. Тихоненко І. В. Допомога Україні як інструмент позиціонування США на міжнародній арені. *Політикус*. 2023. Вип. 1. С. 136–141.
5. Експорт СПГ з США в Європу за рік зріс майже у 2,5 рази. URL: https://enkorrr.ua/uk/news/eksport_spg_z_ssha_v_vropu_za_rk_zrs_mayzhe_u_25_raza/254060
6. César Niño. Lucas d'Auria. Enemy-based foreign policy as a framework for understanding Russia's invasion of Ukraine. *Canadian Foreign Policy Journal*. 2023. Vol. 29. Pp. 267–284.
7. Дмитро Наталуха: Підтримка України економічно вигідна США, адже вона вивела оборонний сектор країни на історичні рекорди. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/244778.html

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА І ЗОВНІШНІ ВІДНОСИНИ США

U.S. FOREIGN POLICY AND INTERNATIONAL RELATIONS

Анатолій Гончаренко

ПОЗИЦІЯ США НАПЕРЕДОДНІ ПАРИЗЬКОЇ МИРНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
1919–1920 рр.

Після підписання 11 листопада 1918 р. перемир'я між Німеччиною та Антантою розробка умов повоєнного мирного договору стала практичним завданням для країн-учасниць Першої світової війни. Ще під час бойових дій практично в усіх країнах, що воювали, були створені спеціальні групи для підготовки пропозицій для мирної конференції. Як правило, вони мали міжвідомчий характер і склалися з представників військового міністерства, міністерств закордонних справ та колоній.

Для американського уряду розробкою проблем післявоєнного світоустрою за сприяння університетських професорів, фінансистів та юристів займалися відділи спеціально створеного у вересні 1917 р. дослідницького бюро «Inquiry», неофіційним керівником якого був один з найближчих радників і помічників президента США Вудро Вільсона (1913–1921 рр.) полковник Едвард Хауз. Серед усіх центрів, які розробляли програми миру в країнах Антанти «Inquiry» виділявся тим, що в його складі майже не було професійних дипломатів та людей, які перебували на офіційній службі. Співробітники цього бюро, на відміну від своїх колег в аналогічних організаціях, змогли висунути більш сміливі проекти щодо майбутніх контурів світоустрою [1, с. 227–228].

Саме тому слід порушити питання про те, наскільки розробки експертів впливали на позицію уряду США у двомісячний період між Комп'єном та Версалем. На перший погляд, цей вплив був значним – Е. Хауз, який займався цією діяльністю, користувався безумовною довірою і підтримкою з боку президента, а зовнішньополітична експертиза відрізнялася багатоплановістю та скрупульозністю. Були навіть спроби координації зусиль американських та французьких експертів щодо розробки програм повоєнного миру. У січні 1918 р. було встановлено постійний зв'язок між членами «Inquiry» та відповідним управлінням французького Верховного комісаріату у Вашингтоні, який очолював Л. Обер. Крім того, за декілька тижнів до перемир'я до США було направлено секретаря дослідницького комітету Е. Мартона з дорученням звірити проекти французьких документів з проектами «Inquiry» і домогтися їхньої узгодженості [2, с. 77].

Незважаючи на поширену думку про те, що американська делегація була найбільш підготовленою до моменту свого прибуття до Європи, президент США

В. Вільсон наприкінці 1918 р. сформулював свою позицію дуже розпливчато. Він чітко розумів, що укладання мирного договору в умовах, що склалися, так само важливо, як і військова перемога. Проте навіть на борту «Джорджа Вашингтона» його спілкування з експертами зводилося до широких міркувань щодо необхідності розробки нових принципів міжнародних відносин. Ця тематика вже була добре знайома його аудиторії після відомої промови «Чотирнадцять пунктів» та наступних промов, у яких президент розвивав ці ідеї [3, с. 41–44; 4, с. 22–26; 5, с. 75–78].

Коли ж справа стосувалася формулювання практичних сторін позиції США у тому чи іншому питанні, президент не міг дати чітких рекомендацій. Найбільш проблемним був пункт про самовизначення – члени делегації вже тоді зрозуміли, що Вудро Вільсон не усвідомлює всієї важливості цього принципу для європейських народів [4, с. 25]. Держсекретар Роберт Лансінг (1915–1920 рр.), зокрема, записав у своєму щоденнику, що акцент на цей принцип «спричинить надії, яким ніколи не судилося справдитися. Я боюся, що буде вартувати тисячі життів...» [6, с. 97–98].

Крім того, вже в перші дні після укладання перемир'я постало питання про місце проведення майбутнього міжнародного форуму. Спочатку президент В. Вільсон вважав, що мирну конференцію найкраще скликати у нейтральній Швейцарії. Прем'єр-міністр Франції Жорж Клемансо (1917–1920 рр.), навпаки, наполягав, щоб місцем проведення конференції було обрано столицю Франції. Він доводив це тим, що Франція більше за інших країн постраждала від війни, і вибір Парижа стане моральним задоволенням для французів. Вашингтон цю пропозицію зустрів прохолодно. Е. Хауз зазначав щодо цього: «...конференцію треба було проводити у нейтральній країні. Навіть за максимально сприятливих умов досить важко укласти справедливий мир; якщо ж засідати в атмосфері столиці однієї з країн, що воювали, то це буде майже зовсім неможливо» [7, с. 171].

Проте Ж. Клемансо продовжував наполягати на Парижі та врешті-решт йому вдалося досягти свого. Крім того, В. Вільсон незабаром змінив свою думку. Отже, конференцію з питань повоєнного мирного врегулювання було вирішено проводити у Парижі. Зазначимо, що це була також персональна перемога прем'єр-міністра Ж. Клемансо, яка зміцнила його домінування у складі французької делегації. Він став фактично єдиним центром прийняття рішень і отримав додаткові важелі впливу на загальний хід конференції.

Іншим важливим питанням у підготовці американської делегації до міжнародної конференції у французькій столиці було бажання президента Вудро Вільсона особисто брати участь у її роботі. Ще 26 жовтня 1918 р. він проінформував членів адміністрації про своє рішення вирушити до Європи на мирну конференцію. Це повідомлення викликало стриману і навіть негативну реакцію як у США, так і європейських державах.

Опоненти В. Вільсона у США зазначали, що його участь у мирній конференції нібито суперечить Конституції. Справа в тому, що за всю попередню історію США до початку ХХ ст. чинний президент не залишав своєї країни, оскільки це вважалося

однією з американських традицій [8, с. 198]. Друзі та прихильники В. Вільсона також заперечували проти його від'їзду, побоюючись, що він може втратити свій високий моральний авторитет, загрузнувши у метушні переговори. Р. Лансінг і Е. Хауз сподівалися, що саме вони очолять делегацію США під час підбиття підсумків війни. Такі думки стосовно своєї кандидатури можна знайти в мемуарах Р. Лансінга [6, с. 74–77].

Що стосується керівників урядів європейських країн, то вони мали свої причини не бажати участі В. Вільсона в роботі конференції. Більшість з них не були з ним особисто знайомі, проте вони чули про його непростий характер. Відзначалися його зарозумілість і схильність до абстрактного моралізму. Ці побоювання підігрівалися ще й тим, що Вудро Вільсон обіймав у порівнянні з ними, прем'єр-міністрами, більш високу посаду.

Більшість дослідників дотримуються думки, що прагнення В. Вільсона взяти безпосередню участь у мирній конференції не можна пояснити лише його честолюбством чи капризом. У американського президента були вагомі причини зробити такий важливий крок, який, утім, міг загрожувати неприємними наслідками. Річ не тільки в тому, що США ніколи раніше не доводилося мати справу з такими глобальними завданнями, які необхідно було вирішити на Паризькій мирній конференції. На думку президента, попередні моделі та процедури проведення конференцій були не прийнятні для створення нового світового порядку. Особиста переконаність В. Вільсона в тому, що він обіцяв людям усього світу переформатувати міжнародні відносини на більш справедливих, ніж раніше, принципах, призвели до того, що він вирішив представляти свою країну на конференції в Парижі.

Не дивлячись на це, В. Вільсон пішов на зустріч Ж. Клемансо, повідомивши Е. Хаузу, що «...якщо французький прем'єр-міністр турбується щодо головування на конференції, я радий запропонувати, щоб головував він» [7, с. 168]. Показовою виявилася реакція Ж. Клемансо, який відзначив, що «...президенту годі було вносити пропозицію про те, щоб він головував на засіданнях, оскільки зрозуміло, що головувати повинен глава уряду тієї країни, де відбувається конференція» [7, с. 169].

У таких умовах у грудні 1918 – січні 1919 рр. до Парижа з'їхалися делегації, серед яких були представники держав, які 1) брали участь у війні проти Німеччини та її союзників, 2) лише оголосили їй війну, 3) лише обмежилися розривом дипломатичних відносин, і 4) навіть тих, що у війні не брали участі. Американська делегація вирушила до Парижа 4 грудня 1918 р. Разом з Вудро Вільсоном на пароплаві «Джордж Вашингтон» перебувала решта членів делегації, численні експерти, технічний персонал і особиста охорона президента. Повноважними делегатами США були президент В. Вільсон, державний секретар Р. Лансінг, полковник Е. Хауз, генерал Блісс та колишній посол у Франції та Італії Г. Уайт – єдиний представник Республіканської партії. Делегацію супроводжував величезний штат із 1300 чоловік. Люди, що увійшли до початкового списку, були призначені експертами, радниками, членами різних комісій конференції. За оцінками

американського історика Р. Шульцінгера, американська делегація чисельно поступалася лише французькій [9, с. 106].

Отже, американська делегація, яка їхала в Париж, мала за основу своєї зовнішньополітичної програми «14 пунктів» Вудро Вільсона, окремі розробки бюро «Inquiry» та бажання її голови переглянути принципи міжнародного порядку та започаткувати новий етап у міжнародних відносинах.

Джерела і література

1. Gelfand L. E. The Inquiry: American Preparation for Peace, 1917–1919. New Haven, 1963. 387 p.
2. Тардьє А. Мир. Москва, 1943. 432 с.
3. Miller D. H. The Drafting of the Covenant. New York, 1928. Vol. 1. 555 p.
4. Seymour Ch. Letters from the Paris Peace Conference. New Haven, 1965. 289 p.
5. Shotwell J. T. At the Paris Peace Conference. New York, 1937. 444 p.
6. Lansing R. The Peace Negotiations. A Personal Narrative. Boston–New York, 1921. 328 p.
7. Архив полковника Хауза. Избранное в двух томах. Москва, 2004. Т. 2. 744 с.
8. Гершов З. М. Вудро Вильсон. Москва, 1983. 335 с.
9. Schulzinger R. American Diplomacy in the Twentieth Century. New York, 1990. 407 p.

Валентин Зацепіло

УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ США (ЛИСТОПАД 1917 – ЛЮТИЙ 1918 рр.)

Станом на 1914 рік українське питання не перебувало в полі зору зовнішньої політики Сполучених Штатів. Проте захоплення влади більшовиками у Петрограді, їхні наміри підписати сепаратний мир з Четверним союзом та проголошення Української Народної Республіки змусили США реагувати на ці процеси.

Третій Універсал Української Центральної Ради від 20 (7 за ст. ст.) листопада 1917 р. проголошував, що УНР «твердо стояла» на позиціях найшвидшого укладання миру і початку мирних перемовин між державами Антанти і Четверним союзом [1, с. 398–401]. Американський посол у Росії Д. Френсіс повідомляв Держдепартамент 21 листопада, що «український незалежний уряд» начебто погодився на радянський запит до Центральних держав про тримісячне перемир'я [2, с. 243]. Проте на той час Центральна Рада проводила незалежний від Петрограда зовнішньополітичний курс.

На надзвичайному засіданні Малої ради 4 грудня (21 листопада за ст. ст.) 1917 р. було прийняте рішення надіслати представників Генерального секретаріату на Південно-Західний та Румунський fronti для перемовин про перемир'я та про

вироблення програми миру [3, с. 24]. Наступного дня секретарю з міжнародних справ О. Шульгину доручалося повідомити представникам держав Антанти і США, що УНР визнає лише загальний, а не сепаратний мир [1, с. 470].

Посол США Д. Френсіс отримав телеграму від О. Шульгина 12 грудня. У ній пояснювалися причини початку перемовин щодо перемир'я на Південно-Західному та Румунському фронтах. Зокрема, вказувалося на неможливість концентрації української армії на цих ділянках фронту. Крім того, через підтримку перемир'я делегатами від Південно-Західного фронту, Генеральний секретар не мав часу на узгодження цього рішення із союзниками. Д. Френсіс переслав цю телеграму в Держдепартамент і повідомляв про спростування чуток про визнання України Францією [4, с. 650–651].

Відповідно до рішення Держдепартаменту про відкриття американського консульства в Києві, схваленого за часів Тимчасового уряду в Петрограді, 12 грудня посол Д. Френсіс спрямував туди колишнього консула у Ризі Д. Дженкінса. Його застерігали від визнання будь-якого уряду, відповідно до інструкцій Держдепартаменту [4, с. 649–650]. Згідно телеграми держсекретаря Р. Лансінга від 1 грудня, американські представники в Росії мали дотримуватися тактики вичікування і спостерігати за подальшим розвитком подій [2, с. 254].

Д. Дженкінс прибув до Києва 20 грудня [5, с. 193]. Протягом грудня 1917 – січня 1918 рр. він надіслав консулу в Москві М. Саммерсу сім ґрунтовних звітів про становище в Україні [6, с. 160–180]. 22 грудня він повідомляв, що готелі Києва заповнені французькими, британськими та бельгійськими офіцерами, не вистачало лише американських. Британський капітан Фріц Вільям інформував Д. Дженкінса, що, за його даними, французькі та британські офіцери сподівалися за кілька місяців організувати велику українську армію для «чисто оборонної кампанії» за участі з 200 тис. поляків та румун і бл. 50 тис. чеських військ [5, с. 160–161].

Д. Дженкінс вважав, що «щедра пропаганда» союзників мала протидіяти пропаганді Центральних держав. Він застерігав, що союзникам не потрібно гаяти час на розширення фінансового забезпечення груп, які симпатизували державам Антанти і США. Американський представник підсумовував, що про повне відокремлення України від Росії на той час не йшлося [5, с. 163–164].

У звіті від 24 грудня Д. Дженкінс повідомляв про зустріч із О. Шульгиним. Той висловлював впевненість у здатності української армії стримати більшовицькі війська, надіслані з Петрограда, від проникнення в Україну. Тим не менш, О. Шульгин вказував, що народ тільки починав усвідомлювати відродження української ідеї. Хоча патріотизм зростає, проте «було б помилково думати, що він є сильним». Тому О. Шульгин особисто надавав перевагу назві «російська Україна», адже «країна є насправді російською» [5, с. 165–166].

Іншим американцем, який перебував в цей час в Києві й контактував із Д. Дженкінсом, був представник Християнського союзу молодих людей (YMCA) Е. Гілд. У листі від 16 листопада 1917 р. він називав Україну «найобнадійливішим місцем для союзників в Росії, єдиною частиною Росії, яка не шкандибає до миру з Німеччиною» [6, с. 176]. Е. Гілд відзначав, що Україна була однією з частин країни,

яка «зберегла вірність справі союзників», а Центральна Рада декларувала відмову прийняти «порядки Советів» [6, с. 181]. Проте вже на початку грудня 1917 р. його оцінки змінились на песимістичні. Це відбулося після розмови з головою Чехословацької національної ради Т. Г. Масариком. Він стверджував, що більшість в українському уряді симпатизувала Центральним державам, хоч й підтримувала видимість нейтралітету або доброзичливості до союзників [6, с. 184].

У звіті консула М. Саммерса про становище в Росії від 15 грудня вказувалося, що в Києві були роззброєні більшовицькі частини, заарештовані більшовицькі лідери, які намагались організувати спротив українському урядові, більшовицька організація була фактично ліквідована. Консул в Москві вказував також, що, за інформацією з Дону, Україна схилилась до незалежності та підтримки Австро-Угорщини, замість російських сил. Це робило майже неможливим союз України з Доном [2, с. 312].

Держсекретаря Р. Лансінга в грудні 1917 р. цікавили спроби отамана О. Каледіна і генерала М. Алексеєва організувати лояльні до них війська «на півдні Росії», про що він запитував консула в Одесі Дж. Рея [4, с. 650]. Симпатії до Донської області висловлював і заступник консула у Москві Д. К. Пул, який 18 грудня 1917 р. прибув до Новочеркаська, та 21 грудня мав зустріч з О. Каледіним і М. Алексеєвим. Він відзначав, що на відміну від українського уряду, вони мали «націоналістичні цілі у широкому російському розумінні» [4, с. 615].

У зв'язку з початком переговорів про укладення миру між Центральними державами і більшовицькою Росією 22 (9 за ст. ст.) грудня 1917 р. Генеральний секретаріат УНР склав «Ноту в справі миру» до всіх воюючих і сторонніх (нейтральних) держав. У ній повідомлялося, що УНР прагнула загального і демократичного миру, не визнавала влади більшовицького Раднаркому і вважала за необхідне мати власне представництво на переговорах в Брест-Литовську [1, с. 527–529]. Повний текст ноти було надіслано Держдепартаменту американським консулом М. Саммерсом 1 січня 1918 р., проте у Вашингтоні його отримали лише 2 березня [4, с. 415–417]. Центральна Рада затвердила постанову Генерального секретаріату про участь УНР у мирних перемовинах в Брест-Литовську 28 (15 за ст. ст.) грудня 1918 р. [6, с. 30]

Програма повоєнного влаштування світу «14 пунктів» президента Вудро Вільсона від 8 січня 1918 р. не містила згадок про українське самовизначення. Натомість у п. VI пропонувалося звільнення усієї російської території й таке урегулювання усіх питань, що стосувалися Росії, яке мало забезпечити її безперешкодний політичний розвиток і національну політику [8, с. 537].

Про бажання Франції визнати Україну повідомляв Д. Френсіс 8 січня 1918 р. французький посол Ж. Нуланс. Однак французький уряд прагнув скоординованих дій із Великою Британією та Італією в цьому питанні. Д. Френсіс вважав важливою участь в мирних перемовинах в Брест-Литовську української делегації, що демонструвало б відмову радянської Росії від контролю над усіма державними утвореннями на території колишньої Російської імперії. У дипломатичному листуванні 9 січня американський посол рекомендував розглянути одночасне

визнання Фінляндії, України, Сибіру, можливо Донської козачої області, Раднаркому як уряду де-факто в Петрограді та Москві, а також взяти до уваги організацію іншого уряду в Архангельську [2, с. 336].

Спираючись на «14 пунктів» В. Вільсона та враховуючи латиноамериканський досвід Сполучених Штатів, посол у Данії У. Грант-Сміт радив 14 січня 1918 р. уряду США встановити зв'язки із де-факто урядами на території Росії. Згідно з його аргументами, союзники були відрізані від України, Фінляндії та інших «сепаратистських рухів» на території Росії, поки Австрія та Німеччина вступали з ними у прямі відносини [2, с. 338].

У відповіді Д. Френсісу від 15 січня 1918 р. держсекретар Р. Лансінг вказував, що американський уряд не був схильний визнавати «будь-який незалежний уряд, доки воля російського народу не буде висловлена більш чітко з цього питання». Натомість президент В. Вільсон публічно висловив «прихильність Сполучених Штатів до демократії та самоврядування» [4, с. 657].

17 січня 1918 р. делегація УНР на чолі із заступником секретаря із закордонних справ А. Галіпом зробила спробу досягти визнання союзниками незалежності України на перемовинах в Яссах із представниками Великої Британії, Франції, Італії та США. А. Галіп відзначав, що військова ситуація на Східному фронті могла поліпшитись у випадку присутності союзних військ у Росії чи контролю союзників над транспортними комунікаціями з Владивостоку. У відповідь представники держав Антанти та США висунули умови визнання УНР: продовження нею участі у війні без підписання сепаратного миру навіть за відсутності фінансів, організації власних збройних сил за допомогою союзної місії тощо [4, с. 660–661]. Держдепартамент США отримав повідомлення про переговори в Яссах від посла у Франції В. Шарпа 22 січня. Посол вказував, що союзники могли отримати від України лише час, який дозволив би їхнім силам поліпшити загальну ситуацію на фронті» [4, с. 662].

Вже на засіданні Малої Ради УЦР, 22 (9 за ст. ст.) січня 1918 р. було схвалено IV Універсал, який проголошував незалежність УНР та її прагнення будувати відносини із сусідами на основі миру [7, с. 102–104]. В умовах початку окупації більшовицькими військами Києва, 9 лютого (27 січня за ст. ст.) між УНР та Центральними державами було укладено Берестейський мир [7, с. 137–142].

Консульства Сполучених Штатів в Києві та Одесі не припиняли своєї роботи при радянській окупації. Лише 24 лютого, у зв'язку із наближенням німецько-австрійських військ до Києва, консул Д. Дженкінс виїхав до Москви разом із британським та французьким колегами. Консул стверджував 1 березня, що пануючою була думка про неможливість для України бути повністю незалежною, адже вона перебувала не в тому становищі, щоб бути самоврядною. На думку Д. Дженкінса, населення «насправді, здається, бажає бути в конфедерації з Росією» [4, с. 672–673]. Тобто, ставлення Д. Дженкінса до УНР і Центральної Ради змінилося після укладання Берестейського миру.

Таким чином, українське питання в листопаді 1917–лютому 1918 рр. привертало увагу Сполучених Штатів через перебіг Першої світової війни та

Української революції. Тогочасні американські урядовці та оглядачі сприймали Україну як частину російського імперського простору. Однак вихід Росії з війни, становлення української державності та чинник існування української армії змусили Держдепартамент та дипломатичних представників США враховувати Україну в планах запобігти краху Східного фронту. Деякі з дипломатів пропонували встановити зв'язки з Українською Народною Республікою, але американський уряд дотримувався курсу на збереження територіальної цілісності Росії.

Джерела і література

1. Українська Центральна рада: Документи і матеріали: у 2 т. Т. 1: 4 березня – 9 грудня 1917 р. НАН України. Інститут історії України. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. К.: Наук. думка, 1996. 590 с.
2. Papers Relating to the Foreign Relations of the United States (FRUS). 1918. Russia: in 3 vol. Vol. 1. Washington, D.C.: Government Printing Office, 1931. 754 p.
3. Городня Н. Д. Політика держав Антанти і США щодо державності України у 1917–1919 рр.: Дис. канд. іст. наук: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. К., 1996. 222 с.
4. Papers Relating to the Foreign Relations of the United States (FRUS). 1918. Russia: in 3 vol. Vol. 2. Washington, D.C.: GPO, 1932. 887 p.
5. Heald E. T. Witness to Revolution: Letters from Russia, 1916-1919. Ed. by James V. Gidney. Kent, Ohio: Kent State University Press, 1972. xx, 367 pp.
6. Павлюк О. В. Боротьба України за незалежність і політика США (1917–1923). К.: Вид. дім «KM Academia», 1996. 187 с.
7. Українська Центральна рада: Документи і матеріали. У 2 т. Т. 2: 10 грудня 1917 р.–29 квітня 1918 р. НАН України. Інститут історії України. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. К.: Наук. думка, 1997. 424 с.
8. Papers of Woodrow Wilson. In 69 vols. /Ed. by A. S. Link. 1966–1994. Vol. 45. Princeton, N. J., 1984. xxvi, 656 p.

Анастасія Мірошніченко

ТОМАШ МАСАРИК У США (1918 р.)

США завжди відігравали важливу роль у політичному та особистому житті Томаша Гарріга Масарика. Його дружина Шарлотта Гарріг була американкою, у Сполучених Штатах також мешкали численні родичі та друзі майбутнього президента Чехословаччини. Багаторічна дружба Томаша Масарика з американським металургійним магнатом Чарльзом Крейном була досить плідною. Бізнесмен не лише виділяв кошти на видання журналів чехословацьких індепендентів, але й допомагав особисто – влаштував сина Томаша Масарика Яна

на роботу. Американський друг не залишився осторонь і в часи становлення Чехословаччини. Коли Т. Масарик приїхав у Америку відстоювати ідею незалежності Чехословаччини, саме завдяки Ч. Крейну вдалося влаштувати його зустріч з президентом В. Вільсоном (1913–1921 рр.), під час якої вони обговорили питання створення Чехословацької держави і повоєнного устрою Європи.

За допомоги своїх американських друзів 18 жовтня 1918 р. Т. Масарик подав на розгляд президенту США декларацію незалежності Чехословаччини – так звану «Вашингтонську декларацію». Вона була написана Томашем Масариком 13–16 жовтня 1918 р. у Вашингтоні. У ній проголошувалась незалежність Чехословацької держави та вперше використовувався термін «чехословацький народ», що вирізняло її серед попередніх клівлендської і піттсбурзької угод, в яких згадувалися два народи, чехи і словаки.

Крім В. Вільсона, Т. Масарик провів переговори з представниками чеської і словацької діаспори в США, встановив дружні стосунки з майбутнім президентом Гербертом Гувером (1929–1933 рр.). Чеські та словацькі організації підтримали програму єднання двох націй. Мілан Штефанік, майбутній міністр оборони Чехословаччини, слідом за Томашем Масариком, наголошував, що «...ми переможемо лише в тому разі, якщо чехи та словаки триматимуться разом». Уявлення про Чехословаччину як єдину майбутню державу набуло чітких рис [1]. Майбутнього очільника Чехословаччини тепло вітали на великих зібраннях – мітингах і демонстраціях [1]. Під час публічних виступів він постійно закликав підтримувати на всіх рівнях боротьбу за незалежність пригноблених народів Центральної Європи [2].

У жовтні 1918 р. Т. Масарик заснував у США Центральноєвропейську унію з метою координації зусиль для звільнення поневолених народів. До цієї структури увійшли політики-емігранти, які представляли 11 народів Центральної та Південно-Східної Європи, загальною кількістю 65 млн. осіб. Під час її створення обмірковувалась ідея федералізації регіону, але Т. Масарик вважав реальною федерацію лише двох-трьох держав і співпрацю між іншими [3, с. 51].

Т. Масарик не залишав без уваги і питання Закарпаття, яке неодноразово підіймалось чеською діаспорою в США. Ідея входження Закарпаття до складу Чехословаччини була вперше оприлюднена після завершення Першої світової війни саме на Американському континенті. Найбільшу активність у вирішенні подальшого статусу Закарпаття проявляли американські русини.

З метою координації зусиль та створення майданчика для висловлення своїх прагнень 23 липня 1918 р. у Гомстеді (Пенсильванія) виникла Американська народна рада угро-русинів. Основною метою цієї організації стала консолідація різних течій русинських емігрантів навколо єдиної концепції подальшого розвитку краю.

21 жовтня 1918 р. делегація угорських русинів прибула до президента Вудро Вільсона і представила йому меморандум, який відіграв важливу роль у процесі формування нової політичної карти Європи. Досить швидко керівництво Американської народної ради угро-русинів активізувало контакти з лідером

чеського визвольного руху Т. Масариком. 23 жовтня 1918 р. цю Раду прийняли до складу Центральноєвропейського демократичного союзу на чолі з Томашем Масариком. Врешті-решт, рішення про входження Закарпаття до складу Чехословаччини було ухвалено на засіданні Американської народної ради угорусинів у Скрентоні 12 листопада 1918 р. [4, с. 155].

Отже, тісна дружба Томаша Масарика з американськими союзниками призвела до істотних змін. Знайомство з В. Вільсоном та Г. Гувером позитивно позначилось не лише на становищі Т. Масарика, але і сприяло становленню чехословацької держави. Під час візиту до США було вирішені важливі питання незалежності Чехословаччини, статусу народів, що її населяли, територій, які входили до ЧСР, зокрема Закарпаття з великим відсотком українців у його складі, а також проблеми післявоєнного устрою Європи. Після візиту до США Томаш Масарик повернувся до Праги президентом Чехословаччини.

Джерела і література

1. Мокрик Р. Чехословаччина – народження демократії на уламках імперії. *Історична правда*. 2020.
URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2020/11/30/158592/>
2. Томаш Гарріг Масарик.
URL: [https://www.chehyvolyni.com.ua/upload/files/MASARYK%20\(1\).pdf](https://www.chehyvolyni.com.ua/upload/files/MASARYK%20(1).pdf)
3. Кравчук О. Європейська ідея Томаша Масарика. *Проблеми слов'язнознавства*. 2013. № 62. С. 47–57.
4. Панов А. Американські русини, Томаш Масарик та уряд Сполучених Штатів Америки як ключові гравці дипломатично-правового процесу у визначенні статусу Закарпаття після Першої Світової війни. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія*. Вип. 27. 2011. С. 153–156.

Едуард Ходун

ПИТАННЯ РЕЛІГІЙНОЇ СВОБОДИ У ПРОЦЕСІ ДИПЛОМАТИЧНОГО ВИЗНАННЯ СРСР СПОЛУЧЕНИМИ ШТАТАМИ У 1933 РОЦІ

З часу створення Радянського Союзу (1922 р.) США не визнавали його до 1933 року. Це обумовлювалося передусім ідеологічними розбіжностями і стійким неприйняттям комунізму американським суспільством. Президент Франклін Делано Рузвельт, який очолив країну у березні 1933 року, виявив інтерес що встановлення дипломатичних відносин з СРСР. В основі такої зацікавленості були передусім економічні чинники. Проте існували обставини, які суттєво ускладнювали процес дипломатичного визнання Радянського Союзу. Істотною перешкодою для цього були релігійні гоніння в СРСР. Навіть ті американці, хто

симпатизував Радянському Союзу, не могли замовчувати питання відсутності релігійної свободи в СРСР. Визнання СРСР могло стати для президента США внутрішньополітичною проблемою, особливо через позицію потужних релігійних спільнот – протестантських та католицької церков [1, с. 30]. Тому американська сторона намагалася непохитно дотримуватися вимог, виконання яких мало передувати дипломатичному визнанню СРСР: «Свобода совісті та вільне віросповідання» [2, с. 299].

Для вирішення спірних питань на початку листопада 1933 року до Вашингтона вирушила радянська делегація на чолі з народним комісаром закордонних справ СРСР Максимом Литвиновим. 8 листопада 1933 року він повідомляв у Москву про зміст першої зустрічі з Ф. Рузвельтом: «Президент перебуває у скрутному становищі, він мусить зважати як на вибори до Конгресу, так і на президентські вибори, тож не може ігнорувати жодної частини суспільства. Правильно чи неправильно, Америка перебуває під враженням, що релігію у нас переслідують, і тому він хотів би знати, які ми можемо дати гарантії щодо цього...» [3, с. 608].

Враховуючи думку значної частини суспільства, американський уряд спочатку вимагав забезпечити свободу віросповідання усім громадянам СРСР. Лише після гострої полеміки, коли стало зрозуміло, що радянський уряд жодним чином не поступиться антирелігійними принципами, держсекретар Корделл Галл, який очолював процес перемовин, «змінив свою позицію і заявив, що він очікує, принаймні, отримати гарантію релігійної свободи для американців у Союзі» [3, с. 608]. Отже, учасники переговорів усвідомлювали і визнавали факти дискримінації віруючих у СРСР. Коли ж стало зрозумілим, що американська сторона не може вплинути на позицію радянського керівництва, намагаючись уникнути зриву переговорів, вона обмежила вимоги. З 8 листопада 1933 р. усі питання про свободу віросповідання стосувалися лише громадян США на території СРСР.

Не задовольняючись загальними словами М. Литвинова, держсекретар Галл запропонував для погодження проект офіційного документа, який гарантував би громадянам США релігійну свободу в Радянському Союзі. Після несуттєвих правок представники США і СРСР дійшли взаємної згоди. Радянський нарком не мав можливості для дипломатичного маневру, адже у випадку неприйняття цих умов перемовини могли бути відкладені або взагалі зірвані.

Загалом комісар закордонних справ СРСР почувався роздратованим від тієї уваги, яку уряд США приділяв релігійному питанню, а також від наполегливості, з якою вимагав прийняття своїх умов щодо захисту свободи віросповідання. У всіх складнощах, які виникли на шляху перемовин, М. Литвинов звинувачував президента Рузвельта, який «купив мовчання ворожих організацій необережною обіцянкою в царині релігії і пропаганди» [4, с. 622].

Разом з активністю в забезпеченні релігійної свободи в СРСР (хоча б для американців), необхідно відзначити цілковите мовчання адміністрації президента США з питання Голодомору в Україні. За достатньої поінформованості про геноцид українського народу з боку Кремля ані Рузвельт, ані будь-хто з представників його

адміністрації в переговорах з радянськими представниками не порушили цього питання. Відсутність широкої соціальної уваги до Голодомору дозволила американській стороні обійти цю тему. Вважаємо таке замовчування мільйонів жертв поряд з обстоюванням релігійної свободи проявом цинізму американського керівництва.

Попри складності процесу перемовин до середини листопада 1933 року питання релігійної свободи для американців в СРСР було погоджено. Надані гарантії було вирішено зафіксувати через взаємний обмін нотами. На цьому наполягав президент Рузвельт. Ноту від США він міг надіслати без погодження з Сенатом, що суттєво пришвидшило б процедурні формальності. В іншому випадку схвалення документа потребувало суттєво більше часу. Тим часом існували ризики погіршення суспільної думки в США стосовно СРСР і відмови Сенату від його ратифікації.

16 листопада 1933 р. відбувся обмін нотами про встановлення дипломатичних відносин між США і СРСР. Окрім основного документу, представники обох країн обмінялися нотами стосовно різних питань, серед них і щодо релігійної свободи в СРСР для громадян США. Президент Рузвельт у той же день надіслав офіційного листа М. Литвинову, в якому досить детально виклав побажання американської сторони у питанні захисту свободи совісті своїх громадян [5, с. 645-646]. Враховуючи, що всі побажання з боку уряду США були заздалегідь погоджені з радянською стороною, того ж дня М. Литвинов передав президенту Ф. Рузвельту лист-відповідь. У п'яти пунктах, які були точним віддзеркаленням змісту листа Рузвельта, радянський представник перелічив права, якими безперешкодно будуть користуватися громадяни США на території СРСР у питаннях власної релігійної ідентичності. Кожний пункт відповіді підкріплювався відповідними посиланнями на радянські закони, які гарантували дотримання зазначених прав. Деякі розділи мали навіть посилання на норми радянського кримінального кодексу, які визначали покарання за порушення прав свободи совісті та релігійної діяльності [6, с. 646-649].

Світ переживав тяжку економічну кризу, а СРСР був ринком збуту для американських товарів, тому Конгрес США задовільнили представлені Москвою гарантії. Але навряд чи це переконало релігійні кола цієї країни [7, с. 87]. Як показала подальша історія, скептицизм американців був цілком виправданим.

Джерела і література

1. Москва-Вашингтон. Политика и дипломатия Кремля 1921-1941. Сборник документов в 3 т. Москва, 2009. Т. 3: 1933–1941. 780 с.
2. The Memoirs of Cordell Hull. Vol. I. New York, 1948. 916 p.
3. Телеграмма Народного Комиссара Иностранных Дел СССР в НКВД СССР из Вашингтона 8 ноября 1933 г. *Документы внешней политики СССР. Т. 16: 1 января – 31 декабря 1933 г.* Москва, 1970. 921 с.

4. Телеграма Народного Комісара Иностранних Дел СССР в НКІД СССР из Вашингтона 10 ноября 1933 г. *Документи внешней политики СССР. Т. 16: 1 января – 31 декабря 1933 г.* Москва, 1970. 921 с.
5. Письмо президента США народному комиссару иностранных дел СССР М.М. Литвинову. *Советско-американские отношения. Годы непризнания. 1927–1933.* Москва, 2002. 820 с.
6. Письмо народного комиссара иностранных дел СССР президенту США Рузвельту. *Советско-американские отношения. Годы непризнания. 1927–1933.* Москва, 2002. 820 с.
7. Филиппов Б.А. Ф. Рузвельт, Пий ХІІ, И. Сталин и проблема репутации СССР в годы Второй мировой войны. *Вестник ПСТГУ. №4 (71).* 2016. С. 84–102.

Леонід Тимошенко

ПИТАННЯ ЯДЕРНОЇ БЕЗПЕКИ В АМЕРИКАНСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ВІДНОСИНАХ 1992–1994 РР.

Найбільшою загрозою для безпеки США після розпаду СРСР вважалося ядерне розповсюдження. Адміністрація Дж. Г. У. Буша вважала, що на пострадянському просторі тільки Росія, яка володіла найбільшим ядерним потенціалом колишнього Радянського Союзу (69,4%), мала залишитися ядерною державою. Тому американський уряд наполягав на передачі колишніми республіками СРСР своєї ядерної зброї Росії. РФ також була зацікавлена у вирішенні цього питання на свою користь. У цьому інтереси США й Росії співпадали.

Згідно зі Стратегією національної безпеки 1993 року, США мали продовжувати заохочувати і підтримувати централізований контроль над ядерною зброєю в країнах колишнього СРСР, наполягати на швидкому виконанні договору про контроль над озброєннями і сприяти скороченню їхніх ядерних арсеналів [1, с. 19].

Передумовою активізації американсько-українського «ядерного діалогу» стало підписання 23 травня 1992 р. Лісабонських протоколів між США та Україною, Росією, Казахстаном та Білоруссю, пов'язаних з Договором СТАРТ-1 від 31 липня 1991 року. Згідно з ними, країни СНГ, що володіли ядерними боєголовками, підтвердили зобов'язання забезпечити вивезення стратегічної ядерної зброї до Росії та приєднатися до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ) як без'ядерні держави в якомога короткий термін [2, с. 27–28].

Адміністрація Клінтона продовжила політику попередньої адміністрації Дж. Г. У. Буша в сфері ядерного нерозповсюдження. За посередництва адміністрації Буша у 1992 р. було повністю вивезено тактичну ядерну зброю з України до Росії. Оскільки питання компенсації за вивезені тактичні ракети залишалось невирішеним, це стало однією з причин відмови України від передачі ядерної зброї

РФ аж до кінця 1993 р. [3, с. 21]. Проте основна причина полягала у претензіях Росії на «спеціальні права» на пострадянському просторі та на м. Севастополь в Криму [2, с. 27]. У зв'язку з відмовою України від вивезення ядерної зброї в РФ виникла криза в американсько-українських відносинах.

Важливим етапом у вирішенні цього питання були переговори, проведені держсекретарем США У. Крістофером у Києві в жовтні 1993 р. з міністром закордонних справ України А. Зленком [3, с. 21–22]. Під час цих переговорів він акцентував на економічній допомозі США у зв'язку з відмовою України від стратегічної ядерної зброї [2, с. 21–22]. Тоді США пообіцяли 155 млн. дол. Допомоги, додатково до 175 млн. дол., передбачених програмою Нанна-Лугара 1991 року. Це була зовнішньополітична ініціатива, що передбачала допомогу США країнам колишнього СРСР з утилізації ядерної і хімічної зброї, а також засобів їхньої доставки [4]. Результатом переговорів між У. Крістофером і А. Зленком стало підписання 25 жовтня 1993 р. Угоди про ліквідацію стратегічних ядерних озброєнь та запобігання розповсюдженню зброї масового знищення США і Україною. Держсекретар Крістофер запевнив, що США продовжуватимуть працювати над проблемою гарантій безпеки України і залишатимуться посередником у вирішенні складних питань, пов'язаних з українсько-російськими взаєминами [3, с. 21–22].

Остаточному подоланню кризи в американсько-українських відносинах сприяла тристороння зустріч в м. Москва 14 січня 1994 р. президентів США, Росії й України з питань ядерного роззброєння. Вона завершилась підписанням Тристоронньої заяви, за якою Україна взяла на себе зобов'язання здійснити ядерне роззброєння шляхом вивезення ядерних боєприпасів у Росію, а США і Росія – надати Україні безпекові гарантії (assurances), поважати незалежність, суверенітет і територіальну цілісність, утримуватись від здійснення економічного тиску, забезпечити технічну й фінансову допомогу в демонтажі ядерної зброї та компенсацію за вартість ядерних компонентів боєзарядів [5, с. 104].

В наступному місяці, 3 лютого 1994 р., Верховна Рада України ратифікувала Договір СНО-1 і зняла попередньо заперечення до ст. 5 Лісабонського протоколу [6]. Згідно з нею, Республіка Білорусь, Республіка Казахстан і Україна приєднувалися в можливо найкоротший термін до Договору про нерозповсюдженні ядерної зброї (ДНЯЗ) від 1 червня 1968 року як держави-учасники, що не володіли ядерною зброєю, і негайно приймали всі необхідні дії з цією метою у відповідності з їхньою конституційною практикою.

«Ядерний діалог» України і США продовжився під час візиту Президента Л. Кравчука у Вашингтон 3–7 березня 1994 р. Під час цього візиту дві сторони підписали Спільну заяву про розвиток американсько-української дружби та партнерства. У її першому розділі під назвою «Гарантії безпеки» вони обмежились констатацією важливості гарантій, які мали надати США Україні згідно з Тристоронньою заявою від 14 січня 1994 р. за умови набуття чинності Договору

СТАРТ-1 та приєднання України до ДНЯЗ. Свідченням цього було схвалення Постанови про ратифікацію Договору про СНО, Лісабонського протоколу від 18 листопада 1993 р. і Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 16 листопада 1994 р. українським парламентом. Цього вдалося досягти унаслідок компромісу між правлячою комуністичною більшістю і демократичною опозиційною меншістю. У Спільній заяві також йшлося про фінансову допомогу США Україні для реалізації заходів по ліквідації ядерної зброї, а також на інші потреби в галузі економіки і торгівлі [7, с. 379].

Згідно з домовленостями, протягом 1994–1995 рр. фінансова допомога США на проведення потреб ядерного роззброєння Україні мала бути доведена до 700 млн. дол. Тобто вона на 400 млн. дол. перевищила суму, обіцяну під час візиту держсекретаря США У. Крістофера в Київ [5, с. 105].

Після того як у січні 1994 р. український парламент ратифікував договір СТАРТ, американсько-український діалог було розширено. У грудні того ж року Україна, США, Велика Британія і РФ підписали Будапештський меморандум, за яким в обмін на відмову від значного ядерного арсеналу вони надали Україні гарантії безпеки. У 1994 році США ініціювали програму військового співробітництва пострадянських держав з НАТО «Партнерство заради миру». Україна першою приєдналася до неї

З березня 1995 р. до початку червня 1996 р., коли було вивезено останній стратегічний ядерний боєприпас з території України до РФ та знищено пускові шахти для ракет SS–19 та SS–24, тривали постійні планові інспекції українських ядерних об'єктів спеціальними групами зі США для підтвердження виконання Україною взятих зобов'язань за Договором СНО–1.

Наприкінці своєї першої каденції Б. Клінтон підсумував результати роботи своєї адміністрації стосовно переговорів про ядерне роззброєння України: «Ми допомогли переконати Україну... відмовитись від боєголовок, що залишилися... після розпаду Радянського Союзу» [8, с. 1892].

Таким чином у 1992–1994 рр. пріоритетним питанням у політиці США щодо України було її ядерне роззброєння. Воно відбулося унаслідок постійного тиску США. Для України ядерне роззброєння дозволило ліквідувати кризу у відносинах із США. Водночас Україна втратила «стримувальний чинник» від територіальних претензій РФ.

Джерела і література

1. The National Security Strategy of the United States of America for 1993. Washington D.C., 1993. URL: <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/1993.pdf>
2. Городня Н. Політика США щодо України за президентства Дж. Г. У. Буша (1989 – 1993 рр.). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Історія*. 2016. Вип. 3 (130). С. 24–29.

3. Дубина О. США – Україна: від тиску до нового партнерства? *Політика і час*. 1993. № 12. С. 16–23.
4. About the Nunn-Lugar Project. URL: nsarchive.gwu.edu/about-nunn-lugar-project
5. Чекаленко Л. Україна – США: від проектів до реалій. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2012. Вип. 107 (Ч. II). С. 103–112.
6. Протокол до Договору між Союзом Радянських Соціалістичних Республік і Сполученими Штатами Америки про скорочення й обмеження наступальних озброєнь (Лісабон, 23 травня 1992). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_070
7. Joint Statement on Development of U.S.-Ukrainian Friendship and Partnership, March 04, 1994. P. 379 // Public Papers of the Presidents of the United States: William J. Clinton. 1994, Book I. Washington, D.C. 1995. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PPP-1994-book1/pdf/PPP-1994-book1-doc-pg379.pdf>.
8. Remarks to the Community in Detroit, October 22, 1996. P. 1890-1896 // Public Papers of the Presidents of the United States: William J. Clinton. 1996, Book II. Washington, D.C. 1998. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PPP-1996-book2/pdf/PPP-1996-book2-doc-pg1890.pdf>

Іван Добрий-Вечір

ПОГЛЯДИ АМЕРИКАНСЬКОГО ПОЛІТИКУМУ НА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІДНОСИНИ (ЛИСТОПАД 2021 Р. – 23.02.2022 Р.)

Коли Джозеф Байден став президентом у 2021 році, він прагнув втілити в життя нову концепцію зовнішньої політики, відповідно до якої США повернули б статус лідера демократичного світу та вийшли зі становища неоізоляціонізму, в руслі якого, на думку прихильників нової влади, її вів попередній президент Дональд Трамп. Деталі своєї зовнішньополітичної програми Д. Байден розкрив у своїй промові 11 липня 2019 р. [1]. Вона складалася з таких пунктів: підтримка демократії та демократичних процесів у світі, велика увага до проблем у сфері прав людини, кооперація і тісніша взаємодія із союзниками США у світі, засудження автократичних режимів. Зрештою, країна мала демонструвати на міжнародній арені «силу свого прикладу».

Проте майже відразу нова адміністрація зіштовхнулася з численними проблемами як внутрішнього, так і зовнішнього характеру, найбільшою з яких стала Афганська криза. Хоча саму ідею виведення американських військ із Афганістану було розроблено ще за часів Трампа, виконання цього плану мусила здійснювати вже адміністрація Байдена. Внаслідок цілого ряду причин (неготовність афганської армії до спротиву без допомоги США, активізація Талібану, дуже швидка евакуація американських військ тощо) країна за лічені тижні потрапила під владу ісламістів,

а війська Коаліції мусили організувати повітряний евакуаційний міст з Кабула для місцевого населення. Зрештою дуже поспішна і погано організована операція, що не обійшлася без жертв, викликала значне обурення в американському суспільстві й політикумі. Ці настрої передав лідер республіканців Сенату Мітч Макконелл, який сказав, що це була «ганебна поразка американського керівництва» [2].

Після завершення Афганської кампанії в США сформувався «пост-афганський синдром», тобто відчуття значного послаблення своїх міжнародних позицій, зростання недовіри з боку союзників та водночас активізації антиамериканських сил і режимів, таких як Росія чи Іран, які мали власні геополітичні плани і в цих нових умовах прагнули скористатися тимчасовим «вакуумом влади» у світі для їх досягнення. Тому для США було важливо допомогти вирішити певну глобальну проблему або кризу, яка б загрожувала миру та безпеці, щоб відновити свою репутацію «лідера світової демократії». Невдовзі такою глобальною загрозою стала перспектива повномасштабного вторгнення РФ в Україну, що почалася із накопичення російських військ на українсько-російському кордоні восени 2021 року.

Спочатку реакція офіційних осіб була доволі стриманою і вже традиційною. 10 листопада на конференції у Вашингтоні держсекретар США Ентоні Блінкен заявляв, що США стурбовані ситуацією та продовжуватимуть стежити подіями, а водночас і залишаються відданими підтримці незалежності України [3]. На той час керівництво держави ще не було готове відкрито виступити проти потенційної російської повномасштабної агресії чи навіть оголосити нові санкції, проте Вашингтон вже чітко визначився зі своєю позицією у цій ситуації. Водночас далеко не всіх конгресменів задовольняла така обережна стратегія, а сенатор-демократ Роберт Менендес навіть запропонував план нових масштабних санкцій проти проекту «Північний потік 2», російського банківського сектору, енергоресурсів, державних компаній і окремих політиків [4], який, однак, не було тоді прийнято.

У грудні ситуація не покращилася, спроби президента Байдена поговорити із російським керівництвом та переконати його не загострювати ситуацію провалилися. Натомість російська сторона узагалі вимагала від НАТО публічно оголосити, що Україна не стане членом Альянсу, а війська та озброєння НАТО відведуть на лінію 1997 р. [5]. Звісно ж такий ультиматум були відкинутий, проте навіть тоді адміністрація Байдена, попри свою концепцію захисту демократії та миру, не бажала вдаватися до активнішого тиску на Москву.

У Конгресі протягом грудня 2021 р. ситуація прямувала до консолідації позицій законодавців та поглиблення підтримки Києва. Все частіше на адресу Білого Дому лунала критика щодо нерішучості, небажання надати Україні посилену підтримку (фінансову та військову), висловлювалися пропозиції щодо накладення на Росію превентивних санкцій та повну зупинку проекту «Північний потік - 2». У січні 2022 року після провалу чергових переговорів між Вашингтоном та Москвою у Конгресі перейшли від закликів допомогти Україні до конкретних дій. 12 січня групою демократів на чолі з Р. Менендесом було розроблено документ під назвою

«Defending Ukraine Sovereignty Act of 2022», який передбачав виділення Україні 500 мільйонів доларів допомоги, а також закупівлю для Києва озброєння та фінансування військових тренувань і накладення на Росію санкцій в разі продовження ескалації нею ситуації на кордоні з Україною [6]. Подібний проєкт представила невдовзі і Республіканська партія.

З другої половини січня почалися як військові поставки в Україну, так і заклики в Конгресі до необхідності спрощення усіх бюрократичних процедур та перешкод, щоб якомога швидше і повніше задовольнити оборонні потреби України. Двопартійну підтримку українського суверенітету продемонструвала поїздка сенаторів-демократів (Е. Клобучар, Дж. Шагін, К. Мерфі та Р. Блументаля) та їхніх колег-республіканців (Р. Портмана, К. Крамера та Р. Вікера) до Києва і їх вимоги посилити підтримку України і накласти нові обмеження на РФ. Так американський політикум і прагнув продемонструвати силу та рішучість США у недопущенні нової великої війни в Європі.

Однак частина конгресменів мала щодо цього іншу думку. Ліві демократи (прогресисти) хоча загалом і підтримували Україну та засуджували дії Москви, проте водночас боялися непередбачуваної ескалації з боку Росії, а тому не поспішали з підтримкою посилення військової допомоги Києву. З іншого боку політичного спектру у середовищі Республіканської партії існувала група політиків, об'єднаних у Кокус Свободи. Його члени мали ізоляціоністські, а часто й антиукраїнські погляди, а тому розглядали навіть політичне втручання Вашингтона у можливий конфлікт як абсолютно непотрібне та шкідливе. Зрештою, як зазначав представник Кокусу П. Госар: «Вторгнення Росії в Україну не є безпосередньою загрозою безпеці американського народу» [7]. Проте усе ж таки більшість американських політиків продовжувала стояти на позиції посилення допомоги українцям.

Протягом лютого напруга на кордонах, з яких пізніше почнеться черговий етап російської агресії продовжувала наростати, тож риторика і самої адміністрації Байдена ставала дедалі жорсткішою, так що зрештою стало зрозуміло, що будь-які подальші агресивні кроки Москви все-таки призведуть до санкцій та закриття газопроводу в Німеччину. З 15 по 22 лютого Байден у серії відеозвернень намагався практично в останній момент змусити Москву відмовитися від масштабного вторгнення, сісти за стіл переговорів, вирішити усі суперечки мирним шляхом, але водночас і наголошував на потенційних фінансових обмеженнях щодо Росії та підтримці суверенітету України. 22 лютого у відповідь на черговий виток ескалації він нарешті оголосив про накладення на агресора санкцій [8]. Таким чином Байден до останнього прагнув дотримуватися своєї ідеї захисту демократії у світі без використання військової сили. Однак будь-які переконання та аргументи не мали на Москву ніякого впливу, а постійне повторення американським президентом тези про те, що жодних американських військ в Україні не буде, явно не сприяло стримуванню Росії від потенційного вторгнення, яке і розпочалося 24 лютого.

Таким чином, в описуваний період більшість американського політикуму прагнула з одного боку реабілітувати імідж США після завершення кампанії в

Афганістані у вигляді допомоги Україні, а з іншого хотіла – зберегти мир у Європі та світі. Цього ж хотіла й адміністрація президента, хоча, вочевидь, поміркована концепція захисту демократії Байдена була занадто слабкою, щоб відвернути агресивні плани Москви. Зрештою, попри зусилля Конгресу і президента, повномасштабна війна таки розпочалася. Залишається відкритим питання, чи адміністрація Байдена обрала оптимальну лінію поведінки перед загрозою російського вторгнення до України в лютому 2022 р. Сподіваємось, що дослідники у майбутньому матимуть ширший доступ до джерел, які дозволять пролити світло на проблему надмірної обережності Вашингтона у переддень цієї драматичної для українців події.

Джерела і література

1. Joe Biden delivers foreign policy address in New York City [Video]. 2019, July 11. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=cH1LXd0dZ8g>
2. Khan M. Republicans play blame game with Biden on Afghanistan. August 16, 2021. *ABC News*. URL: <https://abcnews.go.com/Politics/republicans-play-blame-game-biden-afghanistan/story?id=79481240>
3. Secretary Antony J. Blinken and Ukrainian Foreign Minister Dmytro Kuleba Remarks. November 19, 2021. *United States Department of State*. URL: <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-and-ukrainian-foreign-minister-dmytro-kuleba/>
4. Basu Z. Top Democrat proposes crushing sanctions if Russia invades Ukraine. November 19, 2021. *Axios*. URL: <https://www.axios.com/2021/11/19/russia-ukraine-sanctions-menendez>
5. Roth A. Russia issues list of demands it says must be met to lower tensions in Europe. December 18, 2021. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2021/dec/17/russia-issues-list-demands-tensions-europe-ukraine-nato>
6. S.3488 – Defending Ukraine Sovereignty Act of 2022. (n.d.). In *Congress.gov*. URL: <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/senate-bill/3488/text?s=1&r=29&q=%7B%22search%22%3A%5B%22REAL+Act%22%5D%7D>
7. Marcos C. GOP faces divisions over siding with Ukraine against Russia. January 29, 2022. *The Hill*. URL: <https://thehill.com/homenews/house/591906-gop-faces-divisions-over-siding-with-ukraine-against-russia/>
8. Remarks by President Biden announcing response to Russian actions in Ukraine. February 22, 2022. *The White House*. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2022/02/22/remarks-by-president-biden-announcing-response-to-russian-actions-in-ukraine/>

THE MAIN CHALLENGES TO THE U.S.-SLOVAK STRATEGIC PARTNERSHIP
AMID THE WAR IN UKRAINE

The war in Ukraine serves as a litmus test for the current international relations and the strategic partnerships between nations. The war has posed a significant challenge to the strategic cooperation between the United States and its European allies. As Russian aggression against Ukraine unfolds, it exposes the complexities and vulnerabilities within the geopolitical stability of the region. Within this dynamic context, Slovakia emerges as a strategic centerpiece for understanding the broader geopolitical considerations and diplomatic engagements of the USA. This paper aims to examine the challenges facing the U.S.-Slovak strategic partnership amid the ongoing war in Ukraine.

Diplomatic relations between Washington and Bratislava were established over 30 years ago when Slovakia gained independence. Cooperation between the two countries started to develop mostly in economy and politics. After Slovakia acceded to NATO in 2004, the USA played an active role in bolstering regional security. Common membership had helped Washington and Bratislava deepen and broaden their defence relationship. This involved supporting the modernization of Slovakia's armed forces and facilitating the country's engagement in NATO and UN missions. This led to the Slovak Republic perceiving the USA as a strategic partner and considering defense cooperation with them to be extremely important [1].

In 2014, following Russia's annexation of Crimea and the war in Donbas, the partnership between the USA and Slovakia deepened. While economic relations remained important, political and defence aspects became more prominent. Washington actively engaged with Bratislava in the realm of security, including supporting the country's defence capabilities. A significant evolution in this sphere is the collaboration between the Slovak Armed Forces and the Indiana National Guard throughout “Slovak Shield 2015”. The exercise allowed them to assess their capabilities and preparedness to address potential threats in the region [2]. Furthermore, in December 2018, Slovakia agreed to buy 14 multirole F-16 fighter jets from the American company “Lockheed Martin” for \$1.8 billion [3]. It was the biggest purchase in its military history. Nevertheless, it's worth noting that while Slovakia views the USA as its primary partner in modernizing its armed forces, it is not actively seeking U.S. military presence on its territory.

Despite close collaboration in defense and the modernization of the army, the issue of establishing deeper strategic partnerships was still postponed. This can be explained by strong pro-Russian sentiments within Slovak society. The positive perception of Russia stems from a certain historical proximity, and close economic ties, and is reinforced by Russian propaganda, which has intensified since 2014. According to public opinion polls conducted by a global think-tank GLOBSEC, in March 2020, 65% of Slovaks thought that NATO bases in Slovakia would be tantamount to U.S. occupation [4]. It should be noted that Slovak politicians, particularly Prime Minister Robert Fico, have a significant

influence on shaping such public opinion. He held power from 2012 to 2018. Nevertheless, Slovak politicians mostly support “the Western consensus” but may use populist tactics by criticizing liberal values to attract voters facing economic challenges. However, their opposition is primarily verbal, as they generally maintain Slovakia's geopolitical orientation towards the USA, NATO, and EU.

The parliamentary elections in February 2020 brought right-centrist parties to power, which demonstrated a stronger pro-American and pro-Western stance. One of the new government's initiatives was to increase defense spending to over 2% of GDP, a long-standing requirement by the USA to its European NATO partners. They emphasized that Washington is considered a key ally in defense and recognized that no European country can currently replace its capabilities [5].

Another initiative of the government aimed at fostering closer cooperation with the White House involves the development of 5G security [6]. Thus, Slovakia confirmed its intentions to cooperate with the USA in ensuring the security of information and communication systems. The new Slovak government's position on security and defense, along with the deepening collaboration with the US amidst the Russian threat, has led to the initiation of a “Strategic Dialogue” between the two countries. This was highlighted by U.S. Secretary of State Mike Pompeo during a meeting with his Slovak colleague Ivan Korčok at the signing of a Joint Declaration on 5G Security in October 2020 [7]. These strategic dialogues between the two countries, which began during the Donald Trump administration, have continued after the inauguration of Joe Biden in 2021. This has become one of the Slovak foreign policy priorities.

The deepening of the U.S.-Slovak strategic partnership has divided Slovak society. Despite the ongoing security threat in the region and the pressing need to strengthen defense cooperation, the new military agreement between Washington and Bratislava has faced sharp criticism from the Slovak opposition and their leader, Robert Fico. The opposition claims it would compromise the country's sovereignty, make possible a permanent presence of U.S. troops on Slovak territory, enable deployment of nuclear weapons, and provoke Russia [8]. Thus, the U.S.-Slovak cooperation was seen as a counterbalance to Moscow's influence in the region, with the U.S. being portrayed as the aggressor. However, despite opposition resistance, which organized large-scale protests in Bratislava, the 10-year agreement was signed. It allows the U.S. military to use two Slovak Air Force bases, while Bratislava will receive \$100 million from Washington for army modernization [9].

Russia's full-scale invasion of Ukraine on February 24, 2022, prompted many Slovaks to reassess their attitudes toward Russia, and consequently, the USA and NATO as well. According to a public opinion poll conducted by GLOBSEC in the spring of 2022, some changes in public sentiment among Slovaks have been observed. For instance, 66% viewed the war in Ukraine as unprovoked and unjustified Russian military aggression. This may have evoked memories of the invasion of the USSR troops to Czechoslovakia in 1968 for older generations. Moreover, 62% perceive NATO as the guarantor of Slovak independence and territorial integrity and 61% think that the deployment of NATO troops on the Slovak eastern border strengthens the security of Slovakia [4].

The escalation of Russian aggression against Ukraine has prompted an increase in the strategic partnership between the USA and Slovakia. In response to emerging challenges and threats, this collaboration has prioritized addressing issues such as Russia's unprovoked and brutal war against Ukraine; security issues, including bilateral military cooperation, transatlantic relations, and regional security issues; energy security; and countering disinformation [10]. Thus, Both Washington and Bratislava acknowledged that the spread of disinformation and "fake news" poses not only a matter of domestic policy but is also crucial for regional security.

The deepening economic challenges and migration issues, driven by the ongoing war in Ukraine, along with the spread of disinformation in Slovak society, led to the victory of populist, pro-Russian forces led by opposition leader Fico in the parliamentary elections of September 2023. After the formation of the new government led by Robert Fico, pro-Russian narratives have become more prevalent in the Slovak information space. The White House recognized, that in the face of Russian aggression in Ukraine, Kremlin influence poses a fundamental challenge to the strategic partnership between the two countries overall.

In conclusion, the U.S.-Slovak strategic partnership, amidst the war in Ukraine, faces numerous challenges, including divergent views on Russia's actions, balancing security interests with economic considerations, and addressing public concerns regarding the deployment of NATO and U.S. bases in Slovakia. The strong pro-Russian feelings in Slovakia, fueled by disinformation and political populism, present a major challenge that requires smart diplomacy and clear communication to maintain the partnership's strength amid changing geopolitical dynamics.

References

1. M. Koterec: USA vnímame ako strategického partnera v oblasti obrany. *Ministerstvo obrany Slovenskej republiky*. May 11, 2012. URL: <https://www.mod.gov.sk/mkoterec-usa-vnimame-ako-strategickeho-partnera-v-oblasti-obrany/> (date of access: 1.02.2024).
2. Packett L. State Partners Indiana and Slovakia Continue Relationship with Exchange of Troops. *National Guard*. Oct. 2, 2015. URL: <https://www.nationalguard.mil/News/Article/621676/state-partners-indiana-and-slovakia-continue-relationship-with-exchange-of-troop/> (date of access: 2.02.2024).
3. Government Has Approved the Purchase of F-16 Jets. *The Slovak Spectator*. Dec. 12, 2018. URL: <https://spectator.sme.sk/c/22007566/government-has-approved-the-purchase-of-f-16-jets.html> (date of access: 2.02.2024).
4. Klingová K. War in Ukraine: A wake-up call for Slovaks. *GLOBSEC*. May 2, 2022. URL: <https://www.globsec.org/what-we-do/publications/war-ukraine-wake-call-slovaks> (date of access: 4.02.2024).
5. Yar L. The New Government's Defence Agenda: The EU and NATO as the Best Security Options for Slovakia. Analysis of the Defence Plans of the Slovak Government. *Euractiv*. URL: https://euractiv.sk/wp-content/uploads/sites/8/2020/04/NATO_PVV_ENG.pdf (date of access: 4.02.2024).

6. United States – Slovak Republic Joint Declaration on 5G Security. *U.S. Department of State*. Oct. 23, 2020. URL: <https://2017-2021.state.gov/united-states-slovak-republic-joint-declaration-on-5g-security/> (date of access: 5.02.2024).
7. Secretary Pompeo. Honored to Welcome Slovak Foreign Minister Ivan Korcok back to Washington to adopt a Joint Declaration on 5G Security. *Twitter*. Oct. 23, 2020. URL: <https://twitter.com/SecPompeo/status/1319680642926415872> (date of access: 5.02.2024).
8. Slovaks Protest Defense Treaty with US as Lawmakers Debate. *APNews*. Feb. 8, 2022. URL: <https://apnews.com/article/russia-ukraine-europe-russia-slovakia-bratislava-35b125a38e65e5556aee0c655861e151> (date of access: 1.02.2024).
9. Agreement On Defense Cooperation Between the Government of The United States of America and the Government of the Slovak Republic. Treaties and Other International Acts Series 22-401. *U.S. Department of State*. URL: <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/05/22-401-Slovakia-DCA.pdf> (date of access: 1.02.2024).
10. Joint Statement on the Third Strategic Dialogue between Slovakia and the United States. *U.S. Embassy in Slovakia*. Oct. 28, 2022. URL: <https://sk.usembassy.gov/joint-statement-on-the-third-strategic-dialogue-between-slovakia-and-the-united-states/> (date of access: 5.02.2024).

Олександр Ковальков

МЕМУАРИ ПАКИСТАНСЬКОГО ГЕНЕРАЛА ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ СПІВПРАЦІ СПЕЦСЛУЖБ США і ПАКИСТАНУ ПІД ЧАС РАДЯНСЬКО–АФГАНСЬКОЇ ВІЙНИ (1980–1989 РР.)

Радянське вторгнення в Афганістан у грудні 1979 р., майже десятирічна окупація цієї країни радянськими військами і війна, яку СРСР вів проти афганців, докорінно змінили безпекову ситуацію в регіоні й ускладнили всю систему міжнародних відносин в умовах «холодної війни». Одним з виявів загострення міжблокового протистояння в світі стала всебічна підтримка афганського опору з боку США та їхніх союзників. Серед останніх особлива роль належала Пакистану через його географічну близькість до Афганістану, а також з огляду на кілька мільйонів афганських біженців і розміщення на його території штаб-квартир афганських опозиційних партій. Важливою складовою цього альянсу була співпраця між Центральним розвідувальним управлінням США і пакистанською Міжвідомчою розвідкою (Inter-Services Intelligence, ISI).

У СРСР і пострадянській Росії перебільшували і спотворювали масштаби та характер американсько-пакистанської допомоги моджахедам [напр.: 1; 2]. Більшість американських джерел залишаються «закритими», лише незначна їх частина оприлюднена [3] і може бути підставою для досліджень [4]. Попри те, що окремі епізоди, як історія з наданням афганським повстанцям американських переносних зенітно-ракетних комплексів FIM-92 Stinger висвітлені в літературі [5] і навіть потрапили на екрани (книга Дж. Крайла «Війна Чарлі Уїлсона» лягла в

основу однойменного художнього фільму (2007 р., реж. М. Ніколс), в якому американського конгресмена зіграв Т. Генкс), ця проблема залишається недостатньо вивченою. Тому важливим є залучення інших джерел, серед яких особливе місце посідають спогади Мохаммеда Юсуфа «Пастка на ведмедя» [6].

Бригадний генерал М. Юсуф у 1983–1987 рр. керував «афганським відділом» ISI, коли її очолював Абдул Рахман Ахтар. М. Юсуф називав його «головним архітектором афганського джихаду», і на коли припав період найбільш масштабної американської допомоги моджахедам у рамках операції «Тайфун». Судячи з тексту, книга була написана в період між виведенням радянських з військ з Афганістану (15 лютого 1989 р.) до повалення «лівого» режиму М. Наджибулли (24 квітня 1992 р.). М. Юсуф залучив до своєї праці унікальні документи і карти, які значно посилюють її джерельний потенціал.

М. Юсуф як кадровий військовий на експертному рівні проаналізував особливості партизанської тактики моджахедів та вироблені радянським військовим командуванням прийоми і засоби протипартизанської війни. Генерал детально змалював навчання афганців у таборах підготовки на території Пакистану, військово-політичну організацію афганської опозиції в Афганістані («ісламські комітети», «фронти», укріплені райони тощо) і Пакистані. Він особисто був знайомий з лідерами афганських партій, тож характеристики, які він дав Б. Раббані, Г. Хекмат'яру, С. Моджаддеді та іншим мають неабияку цінність. Однією з головних тем спогадів М. Юсуфа є співпраця в «афганському питанні» між ЦРУ й ISI.

М. Юсуф загалом високо оцінював співробітництво американської і пакистанської розвідок і роль ЦРУ в розгортанні афганського джихаду. Утім, він доводить тезу, що саме ISI в особі А. Р. Ахтара й самого М. Юсуфа, а також президента М. Зії-уль-Хака, була щирим «архітектором джихаду», тоді як ЦРУ реалізовувала прагматичну лінію Білого дому ослабити СРСР руками афганців. Чи не єдиним, хто щиро переймався афганським опором, за словами автора, був Ч. Уїлсон, який неодноразово був у Пакистані, зустрічався з М. Юсуфом і саме ці контакти мали наслідком надання моджахедам згадуваних «Стінгерів». М. Юсуф підкреслював високі професійні якості директора ЦРУ В. Кейсі, який регулярно бував у Пакистані й охороною якого переймалась ISI, та співробітників його відомства, які курували афганське питання. Водночас генерал часто критикував «цивільних» співробітників розвідки США, які не завжди розуміли специфіки афганського театру бойових дій.

У розділах «Роль ЦРУ» і «Трубопровід» детально відтворені схеми фінансування, маршрути поставок і номенклатура озброєння, яке ЦРУ доправляло до Пакистану. М. Юсуф підкреслював, що американці відповідали за «гроші» і доправлення зброї до Пакистану, а далі військовим майном розпоряджався «афганський відділ» ISI. ЦРУ неодноразово протестувало проти цієї схеми, вимагаючи контролю над поставками і розподілом зброї серед афганських партій, проте позиція А. Р. Ахтара була незмінною: безпосередня залученість «невірних» могла дискредитувати афганський джихад в очах ісламського світу.

Як один з прикладів цієї дилеми М. Юсуф навів історію з партією зброї радянського виробництва, яку Ізраїль захопив у 1982 р. у Лівані і продав США. Адже, як писав генерал, неприпустимо вести джихад зброєю, отриманою в євреїв. М. Юсуф навів декілька прикладів, коли зброя, яку до Пакистану доправляло ЦРУ, була несправною і непридатною до використання. Це було приводом до непорозумінь між двома відомствами і підставою до критичних зауважень, про які йшлося вище. Так само розвідник спростовує поширений в радянській і російській версії історії Афганської війни міф про «десятки і сотні» американських інструкторів у таборах підготовки моджахедів. Афганців навчали лише пакистанські офіцери, які перед тим проходили підготовку в США. Навіть у випадку зі «Стінгерами», найбільш технологічною американською зброєю, жоден американець не контактував з афганцями. М. Юсуф (розділ «Диво зброя – канонерки проти «Стінгерів»») докладно змалював навчання пакистанців у США, механізм відбору операторів ПЗРК серед моджахедів, їх навчання в навчальному центрі біля Равалпінді, розподіл ракетних установок між афганськими партіями і польовими командирами. На кожному з цих етапів, окрім першого, не були задіяні американці. Мотивація такого підходу була такою ж, як і у випадку з поставками і розподілом зброї.

М. Юсуф з вдячністю писав про безцінні розвідувальні дані, в тому числі супутникові знімки, які надавало ЦРУ. Завдяки цьому ISI, а через неї польові командири, мали вичерпну інформацію про дислокацію та переміщення радянських військ і на підставі цих даних планували свої операції. Водночас генерал критикував американців, які відмовили в наданні розвідданих про об'єкти на території СРСР і знімки «Мосту дружби» через Амудар'ю, операції проти яких планував М. Юсуф. Натомість ЦРУ надало десятки тисяч примірників Корану та іншої пропагандистської літератури, які моджахеди поширювали в прикордонних з Афганістаном районах підрадянської Середньої Азії. До слова, свідчення М. Юсуфа про операції моджахедів на території СРСР (розділ «Приманка для ведмедя») є чи не найбільш важливим джерелом для відтворення цієї сторінки Афганської війни.

Водночас на сторінках спогадів читається образа на США і ЦРУ. М. Юсуф часто звинувачував американців у некомпетентності, що мало наслідком поставки несправної або непридатної для використання зброї, а також натякав на можливі корупційні схеми. Цим він відводив неодноразові звинувачення на адресу Пакистану з боку США в тому, що частина наданих американцями коштів розкрадалися. Генерал також фактично звинувачував Вашингтон у зраді афганського джихаду, коли після підписання Женевських домовленостей у квітні 1988 р. американська підтримка моджахедів значно зменшилась. Певною мірою цю критику можна пояснити особистими мотивами. М. Юсуф згадує своє єдине відрядження у США – до штаб-квартири ЦРУ в Ленглі і диверсійної школи ЦРУ поблизу Вашингтона. Його розчарувало і навіть обурило зверхнє ставлення американців до пакистанських колег, яким влаштували показову «екскурсію», проте не надали жодної корисної інформації. Попри це, М. Юсуф неодноразово

підкреслював, що без ЦРУ підтримка пакистанцями афганського джихаду не була б такою ефективною і результативною.

Таким чином, попри суб'єктивність і подекуди упередженість спогади очільника «афганського відділу» Міжвідомчої розвідки Пакистану бригадного генерала М. Юсуфа є важливим джерелом з історії радянсько-афганської війни 1980–1989 рр. та американсько-пакистанського співробітництва з підтримки афганського руху опору.

Джерела і література

1. Галиуллин Р. Х. ЦРУ в Азии. М., 1990. 128 с.
2. Кровавые следы американского империализма. Москва, 1982. 308 с.
3. Foreign Relations of the United States, 1977–1980. Volume XII. Afghanistan Washington, 2018. URL: <https://static.history.state.gov/frus/frus1977-80v12/pdf/frus1977-80v12.pdf>
4. Ковальков О. Л. Підтримка афганського Руху Опору Адміністрацією Президента США Дж. Картера (1979–1980). *Universum Historiae et Archaeologiae = The Universe of History and Archeology = Универсум историни и археологрии*. Дніпро, 2020. Т. 3 (28). Вип. 1. С. 163–177.
5. Crile G. Charlie Wilson's War: The Extraordinary Story of the Largest Covert Operation in History. New York, 2003. 550 p.
6. Yousaf M., Mark Adkin M. The Bear Trap (Afghanistan's Untold Story). URL: http://www.afghanasamai.com/Dscutions-poeticalcultture/Afgha_nasamai-2012/BATTLEsAfghanistanTheBearTrapDefeatofaSuperpowerMohammedYousaf.pdf

Давід Маглакелідзе

ПЕРЕГЛЯД ПОЛІТИКИ СТРИМУВАННЯ ІРАКУ АДМІНІСТРАЦІЄЮ ДЖ. У. БУША (11. 09. 2001 – 20. 03. 2003)

Після окупації й анексії Іраком Кувейту у серпні 1990 р., США на чолі коаліції з 42 країн втрутилися у конфлікт, розгромили армію С. Хусейна і деокупували Кувейт. У результаті війни на Ірак було накладено суворі економічні санкції. У 1991 р. Рада Безпеки ООН прийняла резолюцію 687, що зобов'язувала Ірак знищити усю зброю масового знищення, передусім хімічну і біологічну. За цим процесом мали спостерігати інспектори ООН. Адміністрація Дж. Г. У. Буша не ставила завдання повалити режим С. Хусейна військовим шляхом, тому що таке рішення, за їхньою оцінкою, призвело б до довготривалої окупації Іраку.

Адміністрація Б. Клінтона реалізовувала стратегію стримування Іраку за допомогою санкцій, підтримки іракської опозиції в екзилі, введення безпілотної зони над північними і південними регіонами Іраку. Цими діями Б. Клінтон розраховував послабити режим С. Хусейна до такого стану, коли він міг бути повалений невдоволеною іракською елітою. Такий сценарій майже відбувся в

1996 р., коли іракські військові вчинили спробу перевороту. У 1998 р. С. Хусейн вигнав інспекторів ООН з Іраку. Після повалення, під час допиту ФБР 11 червня 2004 р. він розкрив причину такого рішення. За його словами, він навмисне створив невизначеність з приводу наявності в Іраку зброї масового знищення, щоб втримати Іран від можливого вторгнення. Також він підозрював, що інспектори могли таємно надати Ірану розвідувальні дані про іракські військові об'єкти.

За адміністрації Дж. У. Буша основною метою було повалення режиму С. Хусейна шляхом економічного і військового стримування Іраку. Про це свідчила підтримка Республіканською партією Акту про визволення Іраку, схваленого Конгресом у відповідь на вигнання інспекторів ООН з Іраку. Він закликав до зміни режиму в Іраку шляхом суворих санкцій, підтримки опозиції і встановлення безпілотної зони [1, с. 2]. Водночас адміністрація Дж. У. Буша збиралася змінити характер стримування Іраку, адже санкційна політика шкодила цивільному населенню і не наближувала падіння режиму С. Хусейна. Адміністрація планувала зняти обмеження на торгівлю товарами цивільного призначення і збільшити співпрацю з іракською опозицією, зокрема з Іракським національним конгресом (ІНК) – основною емігрантською опозиційною організацією [1, с. 9–13].

В адміністрації Дж. У. Буша основним лобістом воєнного вирішення конфлікту з Іраком було міністерство оборони. Секретар Д. Рамсфельд, його заступник П. Вулфовіц і радник Р. Перле наполягали, що режим С. Хусейна був слабким, але в подальшому міг завдати проблем США. Одразу після теракту 11 вересня 2001 р. вони почали активно переконувати президента у необхідності більш жорсткого підходу до Іраку. 15 вересня 2001 р. на зустрічі в Кемп-Девіді П. Вулфовіц запропонував Дж. У. Бушу зробити С. Хусейна «мером Багдаду», окупувавши південні й північні території – основні нафтогазоносні регіони Іраку, фактично повторивши план Р. Перле. Президент проявив зацікавленість пропозицією П. Вулфовіца, але його увага була зосереджена на Афганістані.

25 жовтня 2001 р. держсекретар К. Пауелл у своїй доповіді сенату заявив, що пріоритетом адміністрації щодо Іраку є застосування «розумних санкцій», втримання безпілотної зони і співпраця з опозицією [2, с. 9].

Після успішної окупації Афганістану увага адміністрації поступово переключилась на Ірак. У зверненні «Про стан союзу» 29 січня 2002 р. Дж. У. Буш оголосив про необхідність роззброєння країн, що формували «вісь зла», а саме Північної Кореї, Ірану та Іраку. Дж. У. Буш звинуватив С. Хусейна у застосуванні хімічної зброї у війнах з Іраном і курдськими повстанцями з 1980-х рр., а також повідомив про можливу наявність у Іраку зброї масового знищення.

5 лютого 2002 р. на слуханнях у сенаті К. Пауелл продовжив цю риторику. Окрім звичних тез про необхідність перегляду режиму санкцій, він озвучив плани щодо створення уряду в екзилі з численних опозиційних партій Іраку й окреслив головний пріоритет адміністрації – зміну режиму в Іраку. Основним аргументом на користь цієї політики була небезпека, яку міг становити Ірак в майбутньому, якщо заволодіє зброєю масового знищення. Основною вимогою адміністрації Дж. У. Буша до С. Хусейна стало повернення інспекторів ООН, в іншому випадку

США могли застосувати силу. На питання про подальші кроки адміністрації в разі, якщо С. Хусейн погодиться впустити інспекторів, К. Пауелл не відповів [3, с. 59–61].

Очевидно, на початку 2002 р. в кулуарах Білого дому було завершено обговорення можливої інтервенції, після чого адміністрація почала публічне обговорення проблеми і підготовку до вторгнення. Після терактів 11 вересня питання безпеки було особливо важливим, тож адміністрація Дж. У. Буша не могла допустити існування ворожого до США режиму, з доступом до зброї масового знищення. Стурбованість Дж. У. Буша потенційними звинуваченнями у неможливості захистити країну від зовнішньої загрози зіграла велику роль у перегляді політики щодо Іраку [4].

Редактор консервативного журналу *The Weekly Standard* відмічав, що на відміну від європейців, більшість американців, у тому числі президент, сприймали атаки 11 вересня як подію, що назавжди змінила світ, тому Дж. У. Буш вважав, що США необхідно змінити зовнішню політику на користь превентивних ударів, щоб ліквідувати можливу загрозу з боку «держав-ізгоїв». При цьому інтервенція в Ірак розглядалась як ефективний спосіб досягнення цієї цілі, в тому числі через те, що встановлення дружнього до США уряду в Іраку мало ізолювати Іран [5, с. 17–22].

На слуханнях в Комітеті з міжнародних відносин в Сенаті 7 лютого радник з національної безпеки С. Бергер заявив, що зброю масового знищення необхідно зробити основною темою дискусії, щоб «переключити увагу на С. Хусейна» як на можливе джерело загрози. В. Крістол зазначив, що рішення про вторгнення в Ірак було вже фактично прийнято і могло розпочатись «в найближчі місяці» [5, с. 41].

12 вересня 2002 р. у промові перед Генеральною Асамблеєю ООН Дж. У. Буш звинуватив С. Хусейна у застосуванні зброї масового знищення, вчиненні воєнних злочинів і пригнобленні етнорелігійних меншин в Іраку. Президент наголосив, що теракти 11 вересня змінили світ і політика стримування авторитарних режимів перестала працювати.

На слуханнях 26 вересня К. Пауелл повторив, що «світ змінився»; США слід вдатися до рішучих дій для боротьби з тероризмом і роззброєння «країн-ізгоїв», що мають зброю масового знищення. Це, за його словами, виправдовувало силовий варіант вирішення конфлікту [6, с. 113].

10 жовтня 2002 р. палата представників прийняла резолюцію про застосування сили в Іраку. 11 жовтня цю резолюцію схвалив Сенат. 8 листопада 2002 р. Рада Безпеки ООН прийняла резолюцію 1441, в якій засвідчила порушення Іраком минулих резолюцій про роззброєння та висунула вимогу впустити інспекції МАГАТЕ і Комісії ООН по спостереженню, контролю, та інспекціям, надати їм повний доступ до програми озброєнь Іраку.

Після того як С. Хусейн погодився повернути інспекторів у Ірак, гендиректор МАГАТЕ М. Ель Барадей у своїй доповіді засвідчив, що доказів розробки ядерної зброї знайдено не було. Голова ЮНМОВІК Г. Блікс також не знайшов слідів наявності чи розробки зброї масового знищення, однак наголосив на недостатній кооперації з боку іракської влади і численному не співпадінні даних, які вона

надавала, з попередньо наданою інформацією про ліквідацію біологічної і хімічної зброї.

Адміністрація Дж. У. Буша акцентувала на проблемних моментах доповіді Г. Блікса і звинуватила С. Хусейна у приховуванні зброї масового знищення. 6 лютого 2003 р. К. Пауелл в ООН надав свідчення, що вказували на такі спроби. Станом на лютий 2003 р. офіційна позиція адміністрації полягала в тому, що рішення щодо вторгнення досі не було прийняте і залежало від бажання С. Хусейна співпрацювати з інспекторами. Однак військові приготування вже були завершені, і було очевидно, що вторгнення відбудеться протягом наступних місяців [7, с. 23].

Таким чином, після війни в Перській затоці 1990–1991 рр. адміністрації Дж. Г. У. Буша і Б. Клінтона зробили ставку на політику стримування, що мала повільно і поступово призвести до повстання проти С. Хусейна і його повалення. Адміністрація Дж. У. Буша спочатку притримувалася цього підходу, однак теракти 11 вересня 2001 р. змінили погляди президента. Остерігаючись засудження суспільства за провал у запобіганні атакам і можливому їх повторенню, він погодився з аргументами прихильників силового вирішення іракської проблеми – Д. Рамсфельдом, П. Вулфовіцом і Р. Перле. Зробивши питання зброї масового знищення основним *casus belli* війни, адміністрація Дж. У. Буша зробила її невідворотною, адже прагнення С. Хусейна навмисно зберігати невизначеність з приводу його можливостей і недовіра до нього з боку США призвела до інтервенції навіть попри відсутність доказів наявності у нього забороненої зброї.

Джерела і література

1. S. Hrg. 107-19 – United States Policy Toward Iraq. General. Thursday, March 1, 2001. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-107shrg71541/pdf/CHRG-107shrg71541.pdf>
2. S. Hrg. 107-234 – The International Campaign Against Terrorism. General. Thursday, October 25, 2001. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-107shrg75947/pdf/CHRG-107shrg75947.pdf>
3. S. Hrg. 107-299 – Foreign Policy Overview and the President's Fiscal Year 2003 Foreign Affairs Budget Request. February 5, 2002. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-107shrg77963/pdf/CHRG-107shrg77963.pdf>
4. Leffler M. P. Bush, 9/11, and the Roots of the Iraq War. *Foreign Affairs*. 23. 03. 2023. URL: <https://www.foreignaffairs.com/united-states/bush-911-and-roots-iraq-war>
5. S. Hrg. 107-417 – What's Next in the War on Terrorism? General. Thursday, February 7, 2002. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-107shrg78906/pdf/CHRG-107shrg78906.pdf>
6. S. Hrg. 107-798 – Next Steps in Iraq. General. Wednesday, September 25, 2002. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-107shrg83463/pdf/CHRG-107shrg83463.pdf>

7. S. Hrg. 108-35 – The January 27 Unmovic and Iaea Reports to the U.N. Security Council on Inspections in Iraq General. Monday, January 27, 2003. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-108shrg85796/pdf/CHRG-108shrg85796.pdf>

Максим Затоковенко

ФАКТОР ІЗРАЇЛЮ У ПІДТРИМЦІ США УКРАЇНИ У 2023 РОЦІ

7 жовтня 2023 р. ХАМАС перейшов кордон Сектору Гази та Ізраїлю з метою знищення держави Ізраїль. Це супроводжувалось численними військовими злочинами. За один день було вбито найбільше євреїв з часів Голокосту. Цей конфлікт виходить за рамки Ізраїлю і ХАМАС та охоплює багато інших сторін, в тому числі США. Війна між Ізраїлем і ХАМАС тимчасово відвернула увагу США від подій в Україні. Адже Ізраїль є важливим союзником США на Близькому Сході. Мета нашого дослідження полягає у тому, щоб з'ясувати, наскільки війна в Ізраїлі і Секторі Газа вплинула на підтримку Сполученими Штатами України.

Згідно з даними Посольства України в США та інших відкритих джерел, в 2023 р. до вересня США надали Україні близько 21 млрд дол військової допомоги. Після жовтня Україна отримала аналогічної допомоги на суму близько 2 млрд дол. Тобто можна спостерігати значне скорочення допомоги, внаслідок чого почались великі проблеми на фронті. Це, зокрема, дозволило Росії розпочати свій наступ.

Допомога для Ізраїлю не є такою прозорою як Україні. У грудні 2023 року, газета WSJ зазначила, що з початку війни американські поставки зброї до Ізраїлю включали 15 000 бомб і 57 000 155-мм артилерійських снарядів, що є доволі суттєвою допомогою. США також відправили понад 5 000 некерованих бомб Mk82, понад 5 400 бомб Mk84, близько 1 000 бомб малого діаметру GBU-39 і майже 3 000 JDAM.

У грудні 2023 р. президент США скористався своїми надзвичайними повноваженнями, щоб надіслати до Ізраїлю 14 000 танкових снарядів на суму 106,5 млн дол. Вдруге президент Байден скористався своїми надзвичайними повноваженнями 29 грудня, внаслідок чого до Ізраїлю було надіслано військової допомоги, у тому числі артилерійських снарядів та іншого озброєння, на суму 147,5 млн дол. Додатково до цього Ізраїль отримує щороку 3,8 млрд дол військової допомоги в рамках 10-річної угоди між Сполученими Штатами та Ізраїлем.

Проте Ізраїль і Україна потребують різних видів озброєнь. Для Ізраїлю США можуть постачати високоточні боєприпаси для міської боротьби, в той час як для України більш ефективними можуть виявитися касетні боєприпаси, котрі є більш ефективними проти російських позицій. Також різними є системи ППО. Ізраїль використовує переважно систему «Залізний купол», в той час як Україна отримала системи Patriot. Однак, дві сторони потребують 155-мм. снарядів, розумних бомб, Стінгерів та іншого важливого озброєння.

Війна в Україні та війна між Ізраїлем і ХАМАС посідають важливе місце у зовнішній політиці США. Україна є важливим центром стримування і виснаження Росії. Війна в Ізраїлі є важливим з точки зору протистояння з Іраном, який підтримує ХАМАС і є союзником Росії. Є також ризик, що вона переросте в велику війну на Близькому Сході, в яку будуть залучені Сполучені Штати.

Станом на жовтень 2023 р. на рахунках Пентагону залишилось трохи більше ніж 5 млрд дол на військову й іншу допомогу Україні, що викликало занепокоєння через невизначеність подальшого майбутнього з військовою допомогою. У той же час, у Сполучених Штатах продовжувались значні фінансові проблеми, через які був ризик шатдауну. Д. Трамп і його прихильники виступали проти надання підтримки Україні. Після того, як на початку жовтня 2023 р. Конгрес США відмовився включити до тимчасового бюджету на 45 днів 6 млрд дол, багато конгресменів стали наполягати на виділенні однієї великої суми для України задля кращого планування Києвом своїх подальших дій. Однак невдовзі розпочалась війна в Ізраїлі.

Демократи сподівались, що, об'єднавши різні пакети допомоги, вони зможуть заручитися підтримкою фінансування України, проти чого виступають деякі республіканці. У цей пакет допомоги мало входити: 60 млрд дол для України та поповнення запасів США; 14 млрд дол для Ізраїлю; 10 млрд дол на гуманітарну допомогу; 7 млрд дол для Індійсько-Тихоокеанського регіону, зокрема Тайваню; 14 млрд дол на охорону кордонів США.

Однак, незважаючи на те, що лідер республіканців був готовий погодитись на цей пакет, проти нього сформувалась серйозна опозиція. Вісім республіканців на чолі з Роджером Маршалом заявили в листі: «Це два окремих і непов'язаних конфлікти, і було б неправильно використовувати підтримку Ізраїлю, щоб надати додаткову допомогу Україні». Джо Байден ототожнював ХАМАС і Путіна: «Путін і ХАМАС борються за те, щоб стерти сусідню демократію з карти світу. Путін і ХАМАС сподіваються зруйнувати ширшу регіональну стабільність та інтеграцію та скористатися наступним безладдям».

Певний час головна проблема полягала в тому, що Палата представників не могла ухвалити жодного рішення через відсутність спікера. Новий спікер Майк Джонсон виявився палким прихильником допомоги Ізраїлю, однак великим скептиком щодо України, тож наполягає на розділенні пакету допомоги.

Об'єднання пакетів допомоги не дало можливості Білому дому заручитися підтримкою республіканців. Крім того, деякі конгресмени виступають проти надання Ізраїлю допомоги через «невибіркові бомбардування» Сектору Газа. Основною претензією з боку республіканців до адміністрації, як і очікувалось, була міграційна криза на кордоні США і Мексики. Після проходження Сенату, законопроект мав пройти ще й Палату представників, де республіканці мали більшість. Спікер Палати М. Джонсон заявив, що пакет не буде прийнято, якщо в нього не буде включено фінансування заходів для суттєвого зміцнення безпеки кордонів. Спроба Палати представників схвалити допомогу Ізраїлю окремим голосуванням не була успішною.

Отже, можна зробити висновок, що війна в Ізраїлі суттєво впливає на допомогу Україні. У першу чергу, велика кількість зброї, котра могла б бути направлена в Україну, передається Ізраїлю. Це, зокрема, надзвичайно необхідні для ЗСУ артилерійські снаряди. Однак, як можна судити з проекту допомоги, Україна все одно залишається лідером з отримання допомоги. Фактор Ізраїлю в об'єднанні пакетів допомоги, на жаль, не змусив республіканців поступитись. Складається враження, що вони внутрішньополітичну боротьбу ставлять вище зовнішньополітичних інтересів США. У той же час зусилля республіканців, щоб просунути допомогу Ізраїлю окремо від України зустріли опір з боку Білого дому і демократів. Також варто враховувати, що інші потенційні конфлікти також можуть відволікти ресурси США, що матиме ще більш негативний вплив на їхню здатність підтримувати Україну.

Джерела і література

1. Як змінювався розмір військової допомоги США Україні протягом повномасштабної війни. 11 грудня 2023 р. *Слово і Діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/12/11/infografika/bezpeka/yak-zminyuvavsya-rozmir-vijskovoyi-dopomohy-ssha-ukrayini-protyahom-povnomasshtabnoyi-vijny>
2. US sends 'bunker buster' bombs to Israel for war on Gaza, report says. 2 Dec 2023. *Al-Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2023/12/2/us-gives-bunker-buster-bombs-to-israel-for-war-on-gaza-report>
3. Капустянська І. Адміністрація Байдена в обхід Конгресу схвалила екстрений продаж зброї Ізраїлю. 30 грудня 2023 р. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/world/2023/12/30/591398_administratsiya_baydena_obhid.html
4. "Не допустити перемоги ХАМАС і Путіна". Навіщо Байден об'єднав 100 млрд допомоги Україні та Ізраїлю. 20 жовтня 2023 р. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cqejqprvz3zo>
5. У США затвердили тимчасовий бюджет, який не включає допомогу Києву. Що це означає для України? 1 жовтня 2023 р. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c72j157gev3o>
6. Вишняков О. Снарядний голод: яка зброя потрібна Україні та Ізраїлю від США. 23 січня 2024 р. *Interfax-Україна Інформаційне агентство*. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/962384.html>
7. Байден пояснив світу, чому потрібно і далі давати Україні зброю і гроші та що робити з Путіним. 19 листопада 2023 р. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c8v8eg8e72vo>
8. У США обрали спікера Палати представників. Чому це дуже важливо для допомоги Україні. 25 жовтня 2023 р. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cjm4gkx2pv3o>
9. Палата представників США провалила проєкт про допомогу Ізраїлю без України. 7 лютого 2024 р. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/02/7/7179072/>

ВІЙНА В ГАЗІ ТА АМЕРИКАНСЬКО-ТУРЕЦЬКІ ВІДНОСИНИ

Війна в Газі, що розпочалася в жовтні 2023 р. між Ізраїлем і ХАМАС, виявила основні розбіжності у цивілізаційних принципах та цінностях зовнішньої політики провідних країн світу. Це також стосується позицій США та Туреччини щодо зазначеного конфлікту.

Сполучені Штати виходили із пріоритету захисту демократичних цінностей та боротьби з вісью диктаторських режимів. Натомість Туреччина та її президент Реджеп Тайїп Ердоган зайняли позицію, яка, по-перше, визначалася її близькістю до ХАМАС як палестинської філії панарабської організації політичного ісламу – братів-мусульман. Вважаємо, що нинішня правляча партія Туреччини – Партія справедливості й розвитку – дуже близька за своєю ідеологічною базою з ХАМАС. Також президент Туреччини намагався максимально використати війну в Газі для мобілізації свого електорату напередодні наступних муніципальних виборів. При цьому турецьке керівництво виходило з того, що його основна електоральна база зосереджена у провінціях і маленьких містах. Роздмухуючи антиізраїльські настрої, Ердоган намагався об'єднати свій потенційний електорат навколо створення уявлення про себе як головного захисника мусульман у світі, у тому числі й палестинських.

На цьому етапі американсько-турецькі відносини переживають не найкращі часи, оскільки держави опинилися, так би мовити, по різні сторони барикад: США висловили підтримку Ізраїлю, а Туреччина – ХАМАС. Причини такого вектору зовнішньої політики в обох випадках сягають минулого. США давно підтримують Ізраїль, а Туреччина давно має офіційні відносини з Палестиною. З 1975 р. Анкара спершу підтримувала зв'язки з Організацією визволення Палестини, а 15 листопада 1988 р. стала першою, хто визнав державу Палестина (на той час її уряд ще перебував у вигнанні) [1]. Отже, зайняти одностайну позицію стосовно війни в Газі США та Туреччині було досить складно.

Спочатку метою Туреччини була повна деескалація конфлікту між Ізраїлем і ХАМАС та припинення бомбардування Гази. Проте вже на початку листопада через активну підтримку ХАМАС турецьким народом, а також через удари Ізраїлю по Газі у відповідь на насильницькі дії ХАМАС, Анкара стала на бік військової допомоги ХАМАС. Президент Реджеп Тайїп Ердоган заявив, що вважає ХАМАС не терористами, а визволителями, котрі борються за свою землю, а з прем'єр-міністром Ізраїлю Беньяміном Нетаньягу повністю розірвав політичні контакти [1]. У свою чергу США висловили непохитну підтримку Ізраїлю та продовжили триматися цієї позиції після бомбардування Гази, закликаючи до «гуманітарної паузи», а не до перемир'я.

Такі дії викликали обурення в мусульманських країнах, включаючи Туреччину. Тому, коли державний секретар США Ентоні Блінкен 6 листопада 2023 р., невдовзі після початку війни, відвідав Анкару під час своєї поїздки на

Близький Схід, у нього була зустріч лише з міністром закордонних справ Туреччини Хаканом Фіданом. Зустріч з Ердоганом не відбулася. В інтерв'ю для видання «Аль-Джазіра» професор державної політики Інституту післядипломних досліджень Дохи Тамер Кармут прокоментував цей вчинок президента Туреччини так: «Головна місія Блінкена полягала в тому, щоб виграти більше часу [для Ізраїлю]. І турки це знають. Ось чому він отримав такий холодний прийом» [2].

Як повідомляла «Аль-Джазіра», Блінкен і Фідан тоді, скоріше всього, дійшли згоди лише по декількох пунктах. На думку репортера Резуля Сердара, Блінкен намагався переконати турецьку владу посилити тиск на ХАМАС і змусити його звільнити полонених. У відповідь Фідан заявив, що звільнення в'язнів має бути взаємним, тобто ХАМАС звільняє ізраїльських полонених, а Ізраїль – палестинців. Окрім цього, репортер підкреслив, що, на відміну від Анкари, Вашингтон не ставить вимогою перемир'я, що Туреччину обурює найбільше [2]. Таким чином, консенсусу досягнуто не було і війна продовжилась.

Усі наступні три місяці ситуація тільки ускладнювалась. У промові в Анкарі в грудні 2023 року Ердоган порівняв прем'єр-міністра Нетаньягу з Адольфом Гітлером через бомбардування Гази [3]. У цьому ж місяці активізувалися численні напади єменських повстанців-хуситів на торговельні судна в Червоному морі. Це було своєрідною відповіддю на війну в Газі. Вашингтон не міг залишити таку складну політичну обстановку в регіоні без реакції. У Стамбулі від імені США заявили, що Блінкен домагатиметься підтримки Анкари або, принаймні, розгляду потенційних грошових внесків задля стабілізації ситуації, що виникла. Візит у Туреччину відбувся в рамках дипломатичної місії Блінкена на Близькому Сході в січні 2024 р. Туреччина стала першим пунктом візиту [4].

Ще перед візитом Блінкен зазначив, що основною метою США на той час був захист мирних жителів Гази, тобто надання більшої кількості гуманітарної допомоги й унеможливлення нових ударів ХАМАС. За словами Е. Блінкена, розв'язанням ізраїльсько-палестинського конфлікту мав стати мир. Переговори мали бути зосереджені на тому, що союзники і партнери США були готові зробити для допомоги цьому процесу. Після переговорів держсекретар заявив: «Я думаю, що вони [представники турецької влади – авт.] також готові ... використовувати зв'язки, вплив, який вони мають, стосунки, які вони мають з деякими критично важливими гравцями та деякими критично важливими країнами в регіоні, щоб зробити все можливе для деескалації та запобігання поширення конфлікту... Вони явно зацікавлені в тому, щоб зробити це саме так, і я впевнений, що вони докладуть усіх можливих зусиль» [5].

Отже, американсько-турецькі відносини на тлі війни в Газі дещо погіршилися. Країни опинилися по різні боки конфлікту. Єдине, що є спільним у позиції Анкари і Вашингтону – бажання відновлення миру.

Джерела і література

1. Будник О. Палестино-ізраїльська війна й Туреччина: посередництво та подвійні стандарти. 27.11.2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3792485-palestinoizrailska-vijna-j-tureccina-poserednictvo-ta-podvijni-standarti.html>
2. US top diplomat Blinken meets Turkish FM for tough Israel-Gaza talks. 6 November, 2023. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2023/11/6/snubbed-by-erdogan-blinken-meets-turkish-fm-for-tough-gaza-talks>
3. Lazimi N. Israel mustn't remain silent in face of Turkey's support of Hamas – opinion. 16 January, 2024. URL: <https://www.jpost.com/opinion/article-782306>
4. Lavi M. Blinken starts Mideast tour in Turkey in bid to prevent escalation into regional war. 6 January, 2024. URL: <https://www.timesofisrael.com/blinken-starts-mideast-tour-in-turkey-in-bid-to-prevent-escalation-into-regional-war/>
5. Lee M. Blinken says Turkey is committed to a ‘positive’ role in postwar Gaza as he opens a diplomatic push. 6 January, 2024. URL: <https://apnews.com/article/us-turkey-israel-greece-gaza-hamas-jordan-36e5e1be205d5200916fd447c8c8e455>

Олег Черкащенко

ПЕРШІ АМЕРИКАНСЬКІ СПРОБИ «ВІДКРИТТЯ» КОРЕЇ ДЛЯ ЗАХІДНОЇ ТОРГІВЛІ

Предметом нашого дослідження є процес зародження корейської політики США у другій половині XIX ст.

Перші контакти між корейською державою Чосон і західними країнами відбувалися на початку XIX ст. У цей час, Корея була відома як негостинна до іноземців країна, яка, подібно до Китаю і Японії, здійснювала політику самоізоляції. Єдине виключення чосонські володарі робили для Цинської імперії (1644–1911), номінальним васалом якої корейці себе визнавали, після маньчжурських набігів у 1627 та 1637 рр. Покора Пекіну демонструвалося тричі на рік – коли до Китаю відправлялося корейське посольство. Воно мали суто символічний характер підтвердження васально-сеньйорального характеру стосунків [1, с. 92].

Усі спроби західних держав встановити комерційні відносини з Чосон довгий час не мали успіху. У 1816 р. до корейського берега пристав британський торговельний корабель, капітан якого Безіл Холл був змушений констатувати, що корейців не цікавили західні товари. Після першого сплеску уваги, викликаного дивовижним зовнішнім виглядом, місцеві мешканці швидко втратили зацікавлення до прибульців. Як відзначав Б. Холл, «вони прагнули позбутись нас якнайшвидше» [1, с. 90].

Проте корейська держава Чосон викликала зацікавлення провідних держав Заходу. У середині XIX ст. до числа націй, які прагнули відкрити Корею для міжнародної торгівлі приєдналися і американці. Активізація корейської політики

США припадає на 60-ті рр. XIX ст. Корея, на думку Білого дому, як і у попередні роки Китай та Японія, мала допустити західні кораблі у свої порти, встановити дипломатичні відносини із зацікавленими державами. Вашингтон вважав, що корейські ринки мали бути відкриті для фабричних товарів із Заходу, а міста та села – для місіонерської проповіді християнства.

Перша спроба (скоріше провокативного) «відкриття» Чосон була здійснена американцями влітку 1866 р. коли торговельна шхуна «Генерал Шерман», на борту якої було важке озброєння, попрямувала річкою Тедон (мусонні дощі саме зробили її суднохідною) у бік міста Пхеньян. Як стверджував корейський вчений Кьон Мун Хван, ця експедиція була ініційована американцем, капітаном комерційного судна «USS Princess Roal» В. Б. Престоном, який займався торговельними операціями у Шанхаї. Не розраховувавши свої сили, він вирішив самостійно «відкрити» Корею і почав свою авантюру с перейменування корабля на «Генерал Шерман» на честь генерала США Вільяма Текумсе Шермана, одного з провідних військових командувачів Півночі, який напередодні, у 1865 р. здобув вирішальну перемогу над Півднем [2, с. 170].

На пропозиції членів змішаного американо-англійсько-китайського екіпажу, який налічував 15 – 20 осіб [3, с. 428] почати торгівлю, місцева корейська влада відповідала, що не тільки християнство, але й зовнішня комерція протирічить корейським законам. Попри усі погрози, «Шерман» продовжував йти уверх річкою. Врешті-решт, сталася сутичка: матроси відкрили вогонь по розлюченому натоппу. У відповідь корейці під керівництвом чиновника Пак Кю Су відтіснили корабель на мілину, а потім і підпалили його [1, с. 98].

За свідченням двох французьких місіонерів, представлені у листі консула у Китаї Е. Сендфорда до спеціального посланця США у Китаї А. Бурлінгейма від 30 жовтня 1866 р., члени екіпажу «Шермана» були захоплені у полон. Їх доставили на берег, поставили на коліна та обезголовили. Так було страчено 20 чоловік [3, с. 428].

Цей «інцидент» став приводом для відчуття гордості корейців і був покладений в основу сучасної антизахідної ідеології КНДР. Зокрема, про участь у цьому зіткненні свого прадіда заявляв корейський диктатор Кім Ір Сен [4].

Дії корейців викликали жорстку реакцію офіційного Вашингтона, які розцінили дії корейців як підступність.

У грудні 1866 р. А. Бурлінгейм написав держсекретарю В. Сьюарду лист, у якому повідомляв про вбивство американських громадян у Чосоні. Дипломат погоджувався з важливістю «відкриття» Кореї для міжнародної комерції. А. Бурлінгейм виступив з пропозицією щодо організації військової експедиції до Кореї. Зокрема, у депеші від 27 жовтня 1866 р. до адмірала Белла, який командував військово-морською ескадрою США на Далекому Сході, він писав: «події, пов'язані з «Генералом Шерманом» знаходяться поза моєю юрисдикцією. Однак, якщо це співпадає з вашими інструкціями, можливо добре було б послати військове судно для розслідування усіх фактів цього інциденту» [3, с. 428].

Іншим прибічником військової експедиції до Чосону був комодор В. Шуфельдт (1822–1895), якому не давали спокою лаври японського «відкривача» М. Перрі, запропонував свій план такої експедиції для «нанесення пропорційного удару» [1, с. 98]. У січні 1867 р., отримавши у своє розпорядження військовий корабель «USS Wachusett», він прибув до корейських берегів, проте реалізації планів завадила погана погода.

Наступна спроба була здійснена весною 1868 р., коли судно «USS Shenandoah» під командуванням капітана Джона К. Фебігера досягло устя річки Тедонг. Тут він отримав офіційний лист від чосонської влади про загибель усіх членів екіпажу «Генерала Шермана» [4]. Йти далі і тим більше вступати у двобій з корейцями К. Фебігер не наважився.

Таким чином, у 60-х рр. ХІХ перші спроби «відкриття» корейської держави Чосон, які здійснювалися США, не принесли успіху. Опір корейців показував, що це завдання можна було реалізувати за рахунок залучення більших людських і військових ресурсів. Тому в цей період Білий дім був змушений обмежитися переважно розвідувальними акціями, концентруючи сили для активізації корейської політики в наступні періоди.

Джерела і література

1. Cumings B. Korea's Place in the Sun: A Modern History. New York : W. W. Norton & Company, 2005. 619 p.
2. Kyung Moon Hwang Past Forward Essays in Korean History. New York : Anthem Press, 2019. 256 p.
3. Papers Relating to Foreign Affairs, Accompanying the Annual Message of the President to the Second Session of the Fortieth Congress. Washington, 1868. 1076 p.
4. SS General Sherman Incident.
URL: <https://www.globalsecurity.org/military/ops/sherman.htm>

Єлизавета Підручна

ВИКЛИКИ ДЛЯ АЛЬЯНСУ США І РЕСПУБЛІКИ КОРЕЇ

Альянс між Сполученими Штатами Америки і Південною Кореєю є одним з важливих елементів системи безпеки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Він сформувався під впливом Корейської війни 1950–1953 рр., але залишається важливим для обох держав у ХХІ столітті. Під час урочистостей, присвячених 70-річчю альянсу, наголошувалося на необхідності поглиблення зв'язків між двома державами у сфері оборони та безпеки, розширення економічної, комерційної та екологічної співпраці, посилення цифрової та технологічної співпраці, у тому числі в космосі, а також розширення допомоги розвитку, освітніх обмінів і контактів між людьми [1]. Головним пріоритетом для цього альянсу залишається забезпечення

миру і безпеки на Корейському півострові. Проте аналіз двосторонніх відносин США та Республіки Корея свідчить про наявність низки викликів, які прямо або опосередковано впливатимуть на перспективи для американо-корейських відносин.

Першим викликом є неоднозначні дії КНР, які слід розглядати у геополітичному вимірі. У Стратегії національної безпеки США за 2022 рік наступне десятиліття визначено як «вирішальне» для формування геостратегічної конкуренції між США і Китаєм [2, р. 23]. Хоча цю конкуренцію часто описують у термінах нової «холодної війни», це геостратегічне суперництво розгортатиметься інакше. На відміну від «холодної війни» другої половини ХХ ст., у якій союзники і партнери Сполучених Штатів та Радянського Союзу перебували в різних економічних таборах, Китай інтегрований у світову економіку та є найбільшим торговельним партнером для понад 120 країн [3], включаючи Південну Корею. Пекін також замінив Сполучені Штати як найбільший у світі промисловий центр. Ці глибокі економічні зв'язки роблять держави, у тому числі Республіку Корею, більш чутливими до економічних і дипломатичних інтересів у Китаї.

Оскільки Сполучені Штати продовжують утримувати технологічну перевагу над КНР, вони збільшили експортний контроль [4], щоб зберегти ці позиції. Використання американським урядом субсидій для відновлення виробничої бази у сферах напівпровідників і електромобілів створило напругу у відносинах з Кореєю. Південнокорейські фірми інвестують значні кошти у виробництво напівпровідників у Китаї, а експортний контроль США та закон CHIPS [5] (економічний план інвестування в Америку, стимулювання інвестицій приватного сектора та інше) викликали занепокоєння щодо продовження капіталовкладень. З огляду на те, що Сполучені Штати продовжуватимуть розгортати експортний контроль у сферах, пов'язаних із квантовими обчисленнями, біотехнологіями і штучним інтелектом, американсько-китайське суперництво, ймовірно, продовжуватиме формувати економічні відносини між Сполученими Штатами та Південною Кореєю [6].

Геостратегічне суперництво також впливає на політику США щодо Північної Кореї. Оскільки КНДР відновила свої ракетні випробування, Китай і Росія забезпечили цій країні політичне прикриття, заблокувавши нові резолюції та санкції ООН [7]. Північна Корея відповіла на підтримку РФ звинуваченнями Сполучених Штатів у війні Росії проти України [8] і проголосувала проти резолюцій ООН, які засуджують російське вторгнення. Північна Корея продовжує розвивати системи озброєнь, отримуючи політичне прикриття та ймовірну економічну підтримку з боку Москви та Пекіна, незважаючи на санкції ООН.

Поглиблення зв'язків між КНДР, КНР і РФ не виключає перспективи переговорів з Північною Кореєю, проте суттєво зменшують їх. Занепокоєння Сеула зростанням китайського впливу на Північну Корею ускладнює здатність Республіки Корея підтримувати США у геостратегічній конкуренції з КНР.

Прогнозується, що наступне десятиліття матиме також вирішальне значення для запобігання глобальному підвищенню температури, яке призведе до екстремальних змін клімату [9]. Останніми роками США і Республіка Корея

розширили співпрацю у цій сфері [10], але її ефективність потребує залучення інших країн для досягнення прогресу в скороченні шкідливих викидів.

Демографічні зміни, що відбуваються у Сполучених Штатах і Південній Кореї, також мають наслідки для національної безпеки двох країн. Ці зміни відбуваються повільно і виявляться продовж двох наступних десятиліть. Найбільше вони відчуватимуться у Республіці Кореї. Десятиліття зниження народжуваності призвели до скорочення населення працездатного віку і його загальної чисельності. У 2022 р. загальний коефіцієнт народжуваності у Південній Кореї досяг позначки 0,78 [11], що значно нижче коефіцієнта відтворення населення, який складає 2,1.

Оскільки робоча сила скорочується, а населення старіє, Республіка Корея зіштовхнеться зі збільшенням навантаження на ресурси через зростання витрат на охорону здоров'я і пенсії, а також зі зменшенням кількості призовників в армію. З 2018 р. Південна Корея скоротила чисельність своїх військ з 618 000 до приблизно 500 000 [12]. Поточний план передбачає збереження цього рівня до 2027 р., але демографічні тенденції дедалі більше створюватимуть тиск на подальше скорочення чисельності військ.

Одним із потенційних рішень щодо нестачі військ у Республіці Корея слугуватиме розвиток технологій. Сеул експериментує з використанням штучного інтелекту для дронів з цілях розвідки та розпізнавання зображень [13], а також працює над розробкою інших стратегій використання штучного інтелекту в обороні. Зрештою, штучний інтелект міг би допомогти у виконанні завдань, пов'язаних із автономною передачею зброї, польовою медичною діагностикою і лікуванням, а також покращенням протиракетного захисту [14].

У той же час, хоча штучний інтелект може допомогти Південній Кореї вирішити проблеми, пов'язані зі скорочення військ, технології можуть також створити проблеми етичного характеру при використанні автономної зброї чи інтеграції між американськими і корейськими системами. Відомо також про можливість використання штучного інтелекту як інструменту політичної підривної діяльності, як усередині країни, так і за її межами. З усіх змін, які відбудуться протягом наступного десятиліття, розвиток та вплив штучного інтелекту найважче прогнозувати.

Отже, в наступному десятилітті американсько-корейський альянс може зіштовхнутися з низкою викликів, які потрібно буде вирішувати шляхом взаємоприйняттого компромісу. Кліматичні, демографічні та технологічні зміни відбуватимуться на тлі загроз з боку КНДР і посилення геополітичної конкуренції між США і КНР. Це вимагатиме більше координації між Сполученими Штатами Америки, Південною Кореєю та їхніми партнерами і союзниками у регіоні.

Джерела і література

1. State visit of the President of the Republic of Korea. May 1, 2023. *U.S. Embassy & Consulate in the Republic of Korea*. URL: <https://kr.usembassy.gov/2023-state-visit-of-the-president-of-the-republic-of-korea/>.

2. National Security Strategy. October, 2022. *The White House*. URL: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf>.
3. Green M.A. China is the top trading partner to more than 120 countries. January 17, 2023. *Wilson Center*. URL: <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/china-top-trading-partner-more-120-countries>
4. Remarks by National Security Advisor Jake Sullivan at the Special competitive studies project Global Emerging Technologies Summit. September 16, 2022. *The White House*. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2022/09/16/remarks-by-national-security-advisor-jake-sullivan-at-the-special-competitive-studies-project-global-emerging-technologies-summit/>.
5. Yang H. S. Korea's trade minister to raise concerns over Chips Act in US meetings. March 8, 2023. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/technology/s-koreas-trade-minister-raise-concerns-over-chips-act-us-meetings-2023-03-08/>.
6. Klyman K. The U.S. wants to make sure China can't catch up on quantum computing. March 31, 2023. *Foreign Policy*. URL: <https://foreignpolicy.com/2023/03/31/us-china-competition-quantum-computing/>.
7. Beech S. China and Russia veto new UN sanctions on North Korea for first time since 2006. May 26, 2022. *CNN*. URL: <https://edition.cnn.com/2022/05/26/asia/us-north-korea-united-nations-intl-hnk/index.html>.
8. Tong-Hyung K. North Korea slams US over decision to send tanks to Ukraine. January 27, 2023. *AP News*. URL: <https://apnews.com/article/russia-ukraine-politics-united-states-government-north-korea-20ae50012e9066993098c9e9b291c66a>.
9. Kaplan S. World is on brink of catastrophic warming, U.N. climate change report says. March 20, 2023. *Washington Post*. URL: <https://www.washingtonpost.com/climate-environment/2023/03/20/climate-change-ipcc-report-15/>.
10. Stangarone T. US-Korea cooperation on climate change. July 12, 2022. *East-West Center*. URL: <https://www.eastwestcenter.org/publications/us-korea-cooperation-climate-change>
11. Yeung J., Bae G. South Korea breaks its own record for world's lowest fertility rate. February 22, 2023. *CNN*. URL: <https://edition.cnn.com/2023/02/22/asia/south-korea-lowest-fertility-rate-record-2022-intl-hnk/index.html>.
12. Choi D. South Korea to maintain troop size against North threat. December 28, 2022. *Stars and Stripes*. URL: https://www.stripes.com/theaters/asia_pacific/2022-12-28/south-korea-troops-north-korea-8565382.html.
13. Si-young C. Military unveils plans for AI-powered, agile Army. September 28, 2021. *The Korea Herald*. URL: <https://www.koreaherald.com/view.php?ud=20210928000842>.
14. Iyengar R. Who's winning the AI race? It's not that simple. March 27, 2023. *Foreign Policy*. URL: <https://foreignpolicy.com/2023/03/27/us-china-ai-competition-cooperation/>.

БОРОТЬБА ЗА ГЛОБАЛЬНУ ЦИФРОВУ ІНФРАСТРУКТУРУ В КОНТЕКСТІ ЗАГОСТРЕННЯ КОНКУРЕНЦІЇ МІЖ США ТА КНР

В умовах сучасного глобалізованого діджиталізованого світу, інтенсивного розвитку і поширення технологій штучного інтелекту, криптовалюти тощо швидкість передачі інформації є важливим фактором розвитку та ефективності реалізації інтересів держав. Так, у аналітичному звіті консультативної компанії «Copenhagen economics» зазначалося, що «глобальний цифровий зв'язок є необхідним для забезпечення майбутнього економічного зростання і узгодженості між континентами» [1]. Більше того, важливим чинником впливу та просування інтересів держав є фізичний контроль над цифровою інфраструктурою.

Близько 95% всього міжконтинентального інтернет-трафіку передається через більш ніж 400 діючих підводних кабелів (які мають загальну довжину 1,4 млн км). На сьогодні прокладено три оптоволоконні кабелі, які об'єднують Європу і Азію: 1) через територію Росії, 2) через Тихий океан, континентальну частину США і Атлантичний океан, 3) через Близький Схід, Індійський океан, Південно-Східну Азію [2]. Прокладені оптоволоконні кабелі є критичною інфраструктурою у цьому аспекті, адже забезпечують міжконтинентальний зв'язок, передачу інтернет-трафіку та пряму ефективну комунікацію між державами.

Проте сучасна зміна геополітичної та міжнародно-політичної ситуації, загострення конкуренції між Сполученими Штатами Америки та Китайською Народною Республікою потребує переформатування цих шляхів і створення безпечних каналів передачі інформації.

Сфера телекомунікації є однією з вимірів загострення цієї конкуренції. Наприклад, у 2020 р. США відмовили в дозволі на прокладення кількох підводних телекомунікаційних кабелів, які напряму мали з'єднати США і КНР, кампанії з часткою китайських капіталів, з міркувань національної безпеки. У 2021–2022 рр. активну дискусію та занепокоєння у країнах Заходу викликали Закон про захист даних Китайської Народної Республіки, який почав діяти з 1 вересня 2021 р, та Закон про захист персональних даних, який набув чинності 1 листопада 2021 р. Згідно з цими законами, китайські компанії та установи зобов'язували ділитися даними з урядом, якщо ця інформація стосується питань національної безпеки. Іноземні компанії і держави, особливо США, розцінюють це як можливість КНР мати доступ до даних компаній та використовувати отриману інформацію у власних цілях.

2023 рік став роком подальшого викристалізування та прояву американсько-китайського протистояння у питанні цифрової інфраструктури та оптоволоконних каналів. У лютому 2023 р. найбільші китайські компанії «China Mobile» і «China Telecom» вийшли з проекту прокладення інтернет-кабелю «Sea-Me-We 6» довжиною 19 200 км, що мав з'єднати Європу й Азію, та відізнали свої заявлені інвестиції (20% із загальної вартості проекту в 500 млн дол). В умовах цієї напруги багато питань постало стосовно найбільшого у світі оптоволоконного кабелю

«Peace cable» довжиною 21 500 кілометрів, який сполучає Сингапур і Францію, оскільки його було прокладено виключно китайськими компаніями [3].

На цьому тлі анонс початку фінансування Європейським Союзом 26 квітня 2023 р. проекту «Far North Fiber», який має об'єднати країни ЄС та Японію, був логічним та виправданим з позиції зміцнення позицій колективного Заходу. Як зазначено на сайті проекту, його реалізація корелюється з політичними цілями ЄС та північних країн щодо забезпечення надійної, більш стійкої цифрової інфраструктури, заснованої на екологічно чистому енергопостачанні. Проект «Far North Fiber» спрямовано на створення першої підводної оптоволоконної системи великої протяжності через північно-західний прохід. Підводний кабель планується довжиною 14 500 кілометрів. Він має мінімізувати затримку сигналу в обох напрямках до 142 мілісекунди [4].

Унаслідок реалізації цього проекту передача інформації загалом стане на 20% швидше (між Франкфуртом та Токіо, за інформацією China, швидше майже на 30%), ніж канал через Тихий океан, континентальну частину США, Атлантичний океан і канал, який пролягає через Близький Схід, Індійський океан, Південно-Східну Азію. У проекті зазначено, що кабель забезпечуватиме безпрецедентну пропускну здатність, різноманітність маршрутів і геополітичну стабільність глобальної оптоволоконної мережі.

Особливістю цього проекту є його реалізація через Арктику, Північний Льодовитий океан під водою з використанням найсучасніших технологій. Кабель пролягатиме вздовж території та/або територіальних вод Японії, США (штат Аляска), північної частини Канади, Королівства Данія (Гренландія), Ісландії, Ірландії, Королівства Норвегія та Фінляндії [5].

Головними інвесторами проекту є дочірня компанія Nokia, лідер у сфері мереж підводного зв'язку (33% ринку, прокладено більше 650 тисяч кілометрів кабелів) – «Alcatel Submarine Networks» (ASN), фінська компанія China, компанія з обмеженою відповідальністю з Аляски «Far North Digital, LLC.» та її дочірня канадська компанія «True North Global Networks», японська компанія «Arteria Networks Corporation» (дочірня компанія корпорації Marubeni) [6]. Перші інвестиції від консорціуму, згідно з Reuters, проект отримав у грудні 2022 р. загальною вартістю 1,5 млрд дол. Спочатку до проекту хотіли долучити російську компанію «МегаФон» та прокласти кабель через північне узбережжя РФ, проте у 2021 р. цю ініціативу згорнули, оскільки Росія не надала дозвіл на прокладення каналу через свої територіальні води [7].

Загалом обстеження маршруту прокладення каналу мають завершити у 2024 р., а остаточно реалізувати проект «Far North Fiber» і прокласти лінії планується до 2026 року. На 30-річне технічне обслуговування буде потрібно 110,5 млн доларів [6].

Щодо подальших перспектив ситуації у сфері інтернет-трафіку, то на тлі взаємної недовіри і напруги у відносинах між США та КНР існує можливість роз'єднання інфраструктури інтернету. Американські компанії все частіше прокладають канали, що з'єднують країни-союзники та їхніх партнерів, тоді як КНР

інвестує в ті, що з'єднують більшу частину Азії та Африки. Низка західних аналітиків припускає, що КНР (разом з РФ) намагаються розбудувати внутрішню інтернет-інфраструктуру, яка більше орієнтована на контроль, а тому несумісна з децентралізованою моделлю, розробленою в США, що сьогодні використовується у світі.

Усвідомлюючи цю загрозу, США активно адаптуються до того, щоб виграти змагання за право диктувати і контролювати операції, стандарти і створення нової телекомунікаційної інфраструктури у світі. Наприклад, у Тихоокеанському регіоні контроль США над ключовими географічними островами, такими як Гаваї і Гуам, дає їм перевагу при прокладанні оптоволоконних кабелів через Тихий океан. Гуам як важливий вузол мав вигідне розташування для прокладання наступного покоління кабелів через Тихоокеанський регіон, які мають витіснити китайських телекомунікаційних конкурентів з ринку підводної інфраструктури Тихого океану. З геополітичної точки зору, змагання за створення, контроль та використання телекомунікаційної інфраструктури в Тихоокеанському регіоні є яскравим проявом того, як державна політика і комерційні можливості США взаємодіють для захисту американських інтересів, надання необхідних і вигідних послуг світовій спільноті.

Отже, конкуренція між США та КНР має яскравий прояв у телекомунікаційній сфері в глобальних масштабах. Все більше занепокоєння викликає загроза шпигунства, оскільки станції, де кабелі виходять на берег, вважаються вразливими до впливів і перехоплення інформації урядами, хакерами і кіберзлочинцями. Питання телекомунікацій вже усвідомлюється критично важливим аспектом національної безпеки держав світу в умовах високого ступеня взаємопов'язаності та взаємозалежності глобалізованого світу. З огляду на останні новини у цій сфері, можна стверджувати, що напруження китайсько-американських відносин змінює світовий сектор технологій. Компанії та країни вимушені оперативно реагувати на тиск з боку двох ключових економічних гігантів, адаптуючись до нових умов.

Джерела і література

1. Galagher N. et al. Digital competition enforcement in the nordics – current scope and future prospects. *Copenhagen economics*. 2022, 10 March. URL: https://copenhageneconomics.com/wp-content/uploads/2022/03/digital-competition-enforcement-in-the-nordics_final.pdf
2. Brock J. U.S. and China wage war beneath the waves – over internet cables. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/investigates/special-report/us-china-tech-cables/>
3. China pulls back from global subsea cable project as US tensions mount *Financial Times*. URL: <https://www.ft.com/content/8f35bf1e-fe32-4998-9e13-a13bac23506d>
4. Far North Fiber. News. URL: <https://www.farnorthfiber.com/news>
5. ЄС прокладе через Арктику оптоволоконний кабель для обміну даними з Японією. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/04/26/7160530/>
6. Far North Fiber. URL: <https://www.farnorthfiber.com/>

7. Kauranen A. Arctic data cable linking Europe to Japan secures first investment. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/technology/arctic-data-cable-linking-europe-japan-secures-first-investment-2022-12-02/?fbclid=IwAR16RYqdzlru0Iy29xDpJKAWc67PXJobDjrdSRtyrjslKrf70mpj8H9Uf0E>

Наталія Пасічник

ПРОБЛЕМА ДЕМОКРАТІЇ ТА ПРАВ ЛЮДИНИ В ПОЛІТИЦІ США ЩОДО КУБИ

Проблеми демократії та прав людини на Кубі перманентно присутні на порядку денному американо-кубинських відносин впродовж кількох десятиліть. Починаючи з Б. Обами, американські високопосадовці все частіше у риторичі щодо Куби акцентують увагу на порушенні прав і свобод на острові як вагомій перешкоді до нормалізації відносин між двома державами.

З початку 1960-х рр., коли США запровадили торговельне ембарго проти Куби, центральним елементом американської політики були економічні санкції, спрямовані на ізоляцію кубинського уряду. У грудні 2014 р. Б. Обама оголосив про суттєві зміни у політиці США щодо Куби, які полягали у переході від політики санкцій до політики взаємодії та нормалізації відносин. Він заявив, що Сполучені Штати продовжуватимуть висловлювати занепокоєння щодо демократії та прав людини на Кубі, але «ми можемо зробити більше для підтримки кубинського народу і просування наших цінностей через взаємодію» [1, с. 9–10].

Зміни включали скасування визначення Куби як «держави-спонсора міжнародного тероризму» (травень 2015 р.), відновлення дипломатичних відносин (липень 2015 р.), послаблення обмежень на поїздки, грошові перекази, торгівлю, телекомунікації, банківські та фінансові послуги (2015–2016 рр.). Нормалізація відносин призвела до широкого економічного діалогу і посилення взаємодії між урядами: було укладено понад 20 двосторонніх угод з таких питань як співпраця у сферах боротьби з наркотрафіком і тероризмом, охорони здоров'я і охорони довкілля, у галузі цивільної авіації тощо.

Натомість адміністрація Д. Трампа запровадила у червні 2017 р. нові санкції, зокрема, обмеження на операції з компаніями, контрольованими кубинськими військовими, розвідувальними службами або службами безпеки, мотивуючи своє рішення необхідністю досягнення більшої свободи і демократії, поваги до прав людини і розширення вільного підприємництва на Кубі. У президентському меморандумі перелічувалися численні порушення прав громадян на острові, а запроваджені санкції, на думку Д. Трампа, мали спонукати кубинський уряд до усунення цих зловживань [2].

Починаючи з 2019 р., Вашингтон значно розширив американські санкції проти Куби. Було відновлено деякі обмеження, послаблені за часів адміністрації Б. Обами,

і запроваджено низку нових санкцій, покликаних чинити тиск на кубинський уряд у зв'язку з порушенням прав людини та підтримкою уряду Мадуро у Венесуелі. Адміністрація Д. Трампа дозволила судові позови проти суб'єктів, які торгують майном, конфіскованим кубинським урядом, посилила обмеження на поїздки американців та грошові перекази на острів, а в січні 2021 р. знову визнала Кубу державою-спонсором міжнародного тероризму [1, с. 11].

Невдовзі після інавгурації Дж. Байдена, нова адміністрація оголосила про намір переглянути політику щодо Куби, зокрема й рішення про визнання Куби державою-спонсором тероризму. 9 березня 2021 р. прес-секретар Білого дому Джен Псакі відзначила, що зміна політики щодо Куби не була одним з головних пріоритетів президента Байдена і наголосила, що адміністрація прагнула зробити права людини одним з «основних стовпів політики США». «Підтримка демократії та прав людини буде в центрі наших зусиль» в політичному курсі щодо Куби [3].

У липні 2021 р. на Кубі відбулися антиурядові демонстрації, на які вийшли тисячі людей з протестами проти важких соціально-економічних умов та тривалих порушень прав і свобод. Уряд відповів жорсткими заходами, включно з масовими затриманнями протестувальників, громадських активістів і перехожих. У телевізійному зверненні президент Куби М. Діас-Канель засудив США за те, що їхні санкції спричинили дефіцит продовольства, медикаментів, сировини і палива та закликав «революціонерів та комуністів вийти на вулиці» на підтримку уряду.

У жовтні 2021 р. Human Rights Watch опублікувала звіт, у якому задокументувала порушення прав людини у Кубі, включаючи свавільні затримання, жорстоке поводження під час утримання під вартою та неправомірні кримінальні провадження» щодо 130 протестувальників у липні 2021 р. [1, с. 5].

У відповідь на репресії Вашингтон виступив з осудом кубинського режиму і висловив солідарність з протестувальниками. Так, у заяві Дж. Байдена 12 липня 2021 р. йшлося про підтримку кубинського народу в його прагненні до свободи, повагу до фундаментальних прав, зокрема права на мирний протест. Він закликав кубинський уряд «почути свій народ і служити його потребам» [4].

США запровадили цільові санкції проти кубинських чиновників, причетних до репресій. У липні – серпні 2021 р. Департамент фінансів запровадив фінансові санкції проти трьох кубинських силових структур і восьми чиновників. У листопаді 2021 р. – липні 2022 р. Держдепартамент оголосив про візові обмеження для 50 осіб, причетних до репресій проти протестувальників. Як відзначив держсекретар США Е. Блінкен: «Ми продовжуватимемо надавати підтримку кубинцям у їхньому прагненні реалізовувати права людини і основоположні свободи, на які мають право всі громадяни, а також вживатимемо заходів для притягнення до відповідальності кубинського уряду за порушення прав людини» [5].

Певні зміни в політиці США щодо Куби відбулися навесні 2022 р., коли адміністрація Дж. Байдена оголосила про скасування чи пом'якшення окремих санкційних обмежень, запроваджених попереднім урядом. Так, було оголошено про відновлення програми возз'єднання кубинських сімей (Cuban Family Reunification Parole Program), розширення консульських послуг в посольстві США в Гавані,

послаблення обмежень на пересування, зокрема дозвіл на регулярні та чартерні рейси до інших міст, окрім Гавани, та відновлення групових поїздок з освітньою чи професійною метою, скасування обмежень на суму та частоту грошових переказів для родичів, а також про дозвіл переказувати грошові пожертви кубинським громадянам. Йшлося також про заохочення розвитку приватного сектору на Кубі шляхом розширення доступу до американських інтернет-сервісів, додатків і платформ електронної комерції. При цьому Держдепартамент пов'язував анонсовані заходи з підтримкою прагнення кубинців до свободи та більших економічних можливостей й закликав кубинський уряд негайно звільнити політичних в'язнів і поважати основні свободи кубинського народу [6; 7].

За адміністрації Байдена американські та кубинські посадовці відновили зустрічі з окремих питань, що становили взаємний інтерес. У квітні 2022 р. відновилися переговори щодо виконання двосторонніх міграційних угод. У січні 2023 р. американські та кубинські посадовці зустрілися в Гавані, щоб обговорити питання правоохоронної діяльності та боротьби з тероризмом у рамках американсько-кубинського діалогу з правоохоронних питань. У березні 2023 р. Берегова охорона США приймала кубинську делегацію в рамках програми США з міжнародної портової безпеки [8].

Водночас зберігаються заборони на індивідуальні поїздки на острів та на фінансові операції з організаціями, підконтрольними кубинським військовим, розвідувальним службам або службам безпеки (до санкційного списку входить 231 організація (міністерства, готелі, підприємства). Адміністрація Дж. Байдена не виключила Кубу зі списку держав-спонсорів тероризму і продовжує звинувачувати кубинський режим у систематичному порушенні прав людини. Так, у щорічному звіті з прав людини держдепартаменту США Кубу визначено як авторитарну державу з однопартійною системою, в якій наявні значні проблеми з правами людини. Серед порушень прав людини у звіті, зокрема, називаються незаконні вбивства, у тому числі позасудові, з боку уряду; катування та жорстоке, нелюдське і таке, що принижує гідність, ставлення до політичних опонентів, затриманих і ув'язнених; суворі та небезпечні для життя умови утримання у в'язницях; свавільні арешти та затримання; серйозні проблеми з незалежністю судової влади; свавільне або незаконне втручання в особисте життя; серйозні обмеження свободи поглядів і ЗМІ, цензура, необґрунтовані арешти або переслідування журналістів; порушення прав на мирні зібрання та свободу об'єднань; серйозні обмеження свободи віросповідання; обмеження свободи пересування і проживання в країні та права на виїзд з країни; нездатність громадян змінити владу мирним шляхом за допомогою вільних і чесних виборів; серйозні обмеження на участь у політичному житті; значна корупція тощо [9].

Білий дім поєднував зусилля щодо стимулювання приватного підприємництва на острові та заходи публічної дипломатії. На 2024 фін. р. адміністрація Дж. Байдена визначила 15 млн дол на телерадіомовлення на Кубі і 20 млн дол на програми з розвитку демократії; посольство США в Гавані запропонувало участь у

грантових програмах, спрямованих на сприяння комунікації, взаємодії та/або діалогу між США, приватним сектором і громадянським суспільством Куби [10].

Крім занепокоєння щодо погіршення ситуації з дотриманням прав людини на Кубі, на політику Вашингтона суттєво впливають й інші чинники, а саме посилення впливу на острові КНР і Росії та перспективи залучення ними Куби до геополітичного протистояння зі США, а також вплив кубинського лобі, яке традиційно виступає проти суттєвих поступок кубинському режиму.

З огляду на задекларовані адміністрацією Байдена вимоги демократизації політичного режиму Куби й дотримання ним прав і свобод громадян як необхідні умови для нормалізації відносин між країнами та відсутність прогресу в цьому питанні, суттєве покращення американо-кубинських відносин у короткостроковій перспективі видається малоімовірним.

Джерела і література

1. Cuba: U.S. Policy in the 117th Congress (R47246). By Mark P. Sullivan, Specialist in Latin American Affairs. December 28, 2022. *Congressional Research Service*. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R47246/7>
2. Trump Donald J. Memorandum on Strengthening the Policy of the United States Toward Cuba. June 16, 2017. *The American Presidency Project*. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/memorandum-strengthening-the-policy-the-united-states-toward-cuba>
3. Press Briefing by Press Secretary Jen Psaki and Deputy Director of the National Economic Council Bharat Ramamurti. March 9, 2021. *The White House*. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/press-briefings/2021/03/09/press-briefing-by-press-secretary-jen-psaki-and-deputy-director-of-the-national-economic-council-bharat-ramamurti-march-9-2021/>
4. Statement by President Joseph R. Biden, Jr. on Protests in Cuba. July 12, 2021. *The White House*. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/07/12/statement-by-president-joseph-r-biden-jr-on-protests-in-cuba/>
5. Sanctioning Cuban Officials in Response to Violence against Peaceful Protestors. Press Statement Antony J. Blinken, Secretary of State. August 19, 2021. *U. S. Department of States*. URL: <https://www.state.gov/sanctioning-cuban-officials-in-response-to-violence-against-peaceful-protestors-2/>
6. Biden Administration Expands Support to the Cuban People. Press Statement. May 16, 2022. *U. S. Department of States*. URL: <https://www.state.gov/biden-administration-expands-support-to-the-cuban-people/>
7. Biden Administration Measures to Support the Cuban People. Fact Sheet. May 16, 2022. *U. S. Department of States*. URL: <https://www.state.gov/biden-administration-measures-to-support-the-cuban-people/>
8. Cuba: U.S. Policy Overview. By Ramon Miro, Analyst in Latin American Affairs, Peter J. Meyer, Specialist in Latin American and Canadian Affairs. Updated August 29, 2023. *Congressional Research Service*. URL: <https://sgp.fas.org/crs/row/IF10045.pdf>

9. 2022 Country Reports on Human Rights Practices: Cuba. *U. S. Department of States*. URL: <https://www.state.gov/reports/2022-country-reports-on-human-rights-practices/cuba/>
10. U.S. Embassy Havana Annual Program Statement. By U.S. Embassy Havana. 12 December, 2023. *The U.S. Embassy in Cuba*. URL: <https://cu.usembassy.gov/u-s-embassy-havana-annual-program-statement/>

Іван Фечко

ПРИЧИНИ НЕВДАЧІ СТВОРЕННЯ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ АМЕРИК НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

Ідею створення зони вільної торгівлі всіх американських держав уперше оголосив 41-й президент США Дж. Г. В. Буш. Пропозиція США полягала в утворенні зони вільної торгівлі від Аляски до Вогняної землі, з поступовим усуненням митних бар'єрів та посиленням захисту інтелектуальної власності.

Обговорення цього питання на найвищому рівні відбулось на Першому саміті Америк у грудні 1994 р. (м. Маямі, США) за наступної Демократичної адміністрації Біла Клінтона. Лідери держав-учасниць саміту (всі незалежні країни, окрім Куби, яка перебувала в міжнародній ізоляції) погодились у підсумковій декларації розпочати процес створення Зони вільної торгівлі Америк (АЛКА). Для цього було створено окремий комітет, який розробив План дій та мав підготувати текст Угоди для її остаточного підписання у 2005 р. [1]. Цей інтеграційний проєкт мав об'єднати понад 800 млн людей та ВВП у 21 млрд дол.

На противагу цьому, 29 листопада 1997 року у Буенос-Айресі ліві та ліво-центристські політики уклали документ, відомий як «Консенсус Буенос-Айреса», в якому пропонували відкласти усунення мит з країнами НАФТА до часу подолання митних бар'єрів між країнами Латинської Америки [2].

На початку ХХІ ст. посилювались протиріччя у баченні цього інтеграційного проєкту. США планували розширення зони вільної торгівлі за формулою «НАФТА+» з розпуском інших інтеграційних субрегіональних об'єднань в Латинській Америці. Країни регіону мали по черзі приєднуватись до НАФТА після досягнення ними відповідних критеріїв. У той же час більшість латиноамериканських держав виступали за створення спочатку окремого об'єднання (без США). Політики висловлювали побоювання, що угода зі США створить нерівні умови; американські компанії, користуючись значно кращими стартовими умовами, захоплять ринки і витіснять звідти виробників латиноамериканських країн, не готових конкурувати з ними на рівних.

Для того, щоб дати шанс реалізувати АЛКА, США пропонували поетапне поглиблення інтеграції з поступовим відкриттям ринків. Міжамериканський банк розвитку зобов'язувався підтримати бідніші країни від потенційних ризиків зони вільної торгівлі. Проте латиноамериканським державам не подобалось, що США

ситуативно займали протекціоністську позицію щодо секторів економіки, проблемних чи важливих для них. Також було очевидно, що Вашингтон міг дозволити собі великі субсидії для підтримки галузей та виробників, які цього потребували (особливо це стосувалося сільського господарства), що також створювало нерівні можливості для країн, розташованих південніше річки Ріо-Гранде, які не мали таких фінансових можливостей.

Суспільства багатьох країн Латинської Америки були втомлені невдалими спробами провести неоліберальні економічні реформи у 1990-х рр., наслідками яких часто називали зростання нерівності й бідності. Приклад Колумбії та інших країн, які відкрили свою економіку, показав, що в багатьох випадках їхні товари були неконкурентоспроможними. Це створило сприятливі умови до приходу в абсолютній більшості країн Латинської Америки до влади лівих та лівоцентристських політиків на початку XXI ст. Це політичне явище отримало назву «Рожева хвиля» та тривало до середини 2010-х рр. Нові лідери намагались більше дистанціюватись від Вашингтона, розвивати відносини з іншими країнами світу та чітко віддавали перевагу посиленню регіональної співпраці з іншими латиноамериканськими державами. Це дало поштовх до розвитку існуючих інтеграційних об'єднань (Меркосур, Андська співдружність тощо) та створення нових (АЛБА, УНАСУР, СЕЛАК). Частина лівих лідерів займали чітку позицію проти впливу США (наприклад, звинувачували США у «імперіалізмі» та «неоколоніалізмі») [3, с. 308].

Вирішальною подією, яка визначила долю АЛКА, став четвертий Саміт Америк, який відбувся у Мар-дель-Плата, Аргентина, у 2005 р. Президенти Бразилії Лула Ігнасіо да Сільва, Аргентини Нестор Кіршнер і Венесуели Уго Чавес зробили все можливе, щоб не допустити запуску АЛКА. Лише декілька лідерів підтримало позицію президента США Джорджа Буша-молодшого (зокрема, прем'єр міністр Канади Пол Мартін, президенти Панами Мартін Торріхос і Мексики Вісенте Фокс). Попри те, що у заключному протоколі Саміту зазначалось, що країни домовились проаналізувати різні пропозиції для досягнення збалансованої угоди про зону вільної торгівлі у майбутньому, більше питання АЛКА більше не піднімалось. Ця ситуація показала втрату позицій США в регіоні, а також відмінність політичних позицій держав Латинської Америки під керівництвом лідерів «рожевої хвилі» [2].

Частина країн, які прагнули посилення співпраці з США пішли шляхом прямого підписання з ними двосторонніх договорів про вільну торгівлю (Чилі у 2004 р., Коста-Рика, Сальвадор, Гватемала, Гондурас, Нікарагуа і Домініканська Республіка у 2004 р., Колумбія 2006 р., Перу 2006 р.) [4].

Таким чином, ініційована Сполученими Штатами ідея створення Зони вільної торгівлі Америк (АЛКА) на поч. XX ст. наštовхнулась на гостру критику низки латиноамериканських держав та зрештою підписання угоди було зірвано на четвертому Саміті Америк у Мар-дель-Плата у 2005 р. Основними причинами невдачі проекту стала зміна політичної кон'юнктури у регіоні на початку XXI ст. з приходом до влади політиків лівої орієнтації («рожева хвиля»), які були критикували США і їхню регіональну політику, негативно оцінювали досвід

неоліберальних реформ, у зовнішній політиці віддавали перевагу збалансованому розвитку відносин з різними країнами, а також виступали за поглиблення регіональної інтеграції без участі США (Меркосур, Унасур, Алба, Селак тощо).

Джерела і література

1. Torres B. Proyectos de integración en América Latina durante el siglo XX: una mirada a la integración regional en el siglo XXI. *Investigación y Desarrollo*. 2011. 19(1), pp. 212–253.
2. 15 años del "No al ALCA": la cultura de la soberanía de pie. *Secretaría de Cultural de la Nación*. URL: <https://www.cultura.gob.ar/15-anos-del-no-al-alca-la-cultura-de-la-soberania-de-pie-9719/>
3. Rivera, S. Latin American Unification, A History of Political and Economic Integration Efforts. Jefferson: McFarland & Company, 2014. P.308.
4. Regional Agreements Database (United States). *World Trade Organization*. URL: <http://rtais.wto.org/UI/PublicAllRTAList.aspx> (Дата звернення: 09.02.2024)

Mykhailo Samofatov

THE NUCLEAR DISARMAMENT OF ITALY (BASED ON THE U.S. NATIONAL SECURITY ARCHIVE SOURCES)

The topic of nuclear disarmament has increasingly become the subject of scientific debate in recent years. This is facilitated by the growing tension in modern international relations, especially the full-scale military aggression of the Russian Federation against Ukraine. Also, new documents from the Cold War, and more recently from later periods, continue to be declassified. Clear evidence of this is the recent publication of declassified documents related to the nuclear disarmament of Ukraine by the US National Security Archive [1].

Another topic recently raised in the publications of this archive is the dismantling and removal of PGM-19 Jupiter missiles from the territory of Italy and Turkey in 1963 [2; 3]. This act was carried out as part of secret agreements between the USA and the USSR to overcome the Cuban crisis.

The study of the circumstances surrounding the deployment, and then the removal, of Jupiter missiles capable of carrying a nuclear charge began in the 1990s, after the first wave of declassified documents appeared. Among the studies on this topic, we can single out the thorough work of the American researcher Philip Nash “The other missiles of October: Eisenhower, Kennedy, and Jupiters” [4], which was published in 1997, as well as numerous studies of the Italian historian Leopoldo Nuti, in particular, the work “La sfida nucleare. La politica estera italiana e le armi nucleari, 1945–1991” [5], published in 2007, as well as the more recent “The making of the Global Nuclear Order in the 1970s:

Issues and Controversies” [6]. L. Nuti is also one of the co-authors of the publications of the US National Security Archive.

These publications focus on the process of diplomatic negotiations between the USA and its European partners: Italy and Turkey. The published documents (thirty-five in the first publication, and forty-three in the second) show that the US government did not inform its European partners about the existence of a secret agreement with the USSR. Instead, the need to dismantle and remove Jupiter missiles was explained in the following way [7]:

1. The Jupiter missiles deployed in Europe in 1957 have become technologically obsolete, so it is advisable to replace them with more modern Polaris missiles with better technical characteristics.

2. Jupiter missiles are placed on the ground and therefore expose the countries that host them to additional risk in the event of an exchange of nuclear strikes. Polaris missiles, on the other hand, are placed on ships or submarines, and therefore remove the risks of hitting directly on the territory of Italy and Turkey

3. The dismantling of the Jupiter missiles is in no way related to Cuba, because: a) the US has publicly refused to equate the missiles placed in Cuba with those placed in Italy and Turkey; b) the replacement of Jupiter missiles with Polaris only strengthens NATO's nuclear forces in the Mediterranean Sea, which is in no way equal to the complete removal of Soviet missiles from Cuba; c) The USA raised the question of Jupiter's obsolescence even before the Cuban Missile Crisis.

Documents relating to Italy testify to the emergence of certain difficulties in the negotiations between the United States and Italy. In particular, during a meeting between US President John F. Kennedy and Italian Prime Minister Amintore Fanfani, the latter agreed with the arguments of the American side, but instead noted that during internal consultations, both the President, the Minister of Defense, and the Minister of Foreign Affairs indicated that that decommissioning the Jupiter missiles could cause political problems within Italy. In particular, it could strengthen the positions of neutralists or pro-Soviet political forces, as well as undermine the prestige of the Italian armed forces in society. In general, A. Fanfani agreed with the need to replace Jupiters with Polaris, but asked to postpone it until the end of the elections [7].

Excerpts from the diary of A. Fanfani show that he guessed the existence of an agreement between the USA and the USSR, but both J. Kennedy himself and Secretary of Defense Robert McNamara denied the fact of its existence [8; 9]. Nevertheless, already on January 17, 1963, J. Kennedy and A. Fanfani concluded a secret memorandum of understanding regarding the dismantling of the Jupiter launchers by April 1, 1963 and their replacement with new weapons [10].

Immediately after returning to Italy, A. Fanfani organized a cross-party meeting on the question of replacing Jupiters with Polaris, which caused the displeasure of the US State Department due to the potential leak of information, especially from the Communist and Socialist parties of Italy [11]. However, for A. Fanfani, the more important task was to achieve an all-party consensus on such a sensitive issue. In the end, domestic political issues were agreed upon.

Deputy Secretary of Defense Roswell Gilpatric arrived in Italy in February to discuss directly the technical details of removing Jupiter installations and replacing them with Polaris. He held a meeting with his Italian counterpart, Defense Minister Giulio Andreotti. During the meeting, in particular, the possibility of placing Polaris missiles on Italian ships was discussed, which would support Italy's prestige and also contribute to the multilateral nature of NATO [12].

Ultimately, the Jupiter launchers were dismantled on the night of March 30-April 1, 1963. Recently, in 2022, a 2nd edition history of Italy's 36th Strategic Aero Brigade, which was directly responsible for maintaining the Jupiter launchers, was published [13]. This work contained the memories of soldiers who directly destroyed the launchers. This fragment was translated into English by L. Nuti and placed in the second publication of the US National Security Archive [2, doc. 43].

In conclusion, the documents published by the US National Security Archive illustrate the unequal nature of relations between the US and Italy in matters of nuclear weapons deployment during the Cold War. At the same time, the decision to eliminate Jupiter missile launchers was not made unilaterally: it was preceded by lengthy consultations. In general, the USA managed to find a solution that would simultaneously satisfy the requirements of the secret agreement with the USSR, increase the power of NATO's nuclear forces in the Mediterranean Sea, and not harm the international image of Italy.

References

1. Savranskaya S., Blanton T. The Clinton-Yeltsin Moscow Summit, January 1994. January 25, 2024. *National Security Archive*. URL: <https://t.ly/v1XcS>
2. Burr W., Nuti L. The Jupiter Missiles and the Endgame of the Cuban Missile Crisis, 60 Years Ago. Part I: U.S. Demarches to Italy and Turkey and Their Reactions. February 16, 2023. *National Security Archive*. URL: <https://t.ly/0XV6a>
3. Burr W., Nuti L. The Jupiter Missiles and the Endgame of the Cuban Missile Crisis, 60 Years Ago. Part II: Sealing the Deal with Italy and Turkey. April 20, 2023. *National Security Archive*. URL: <https://t.ly/wt6oq>
4. Nash, P. *The Other Missiles of October: Eisenhower, Kennedy, and the Jupiters 1957-1963*. Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1997.
5. Nuti, L. *La sfida nucleare. La politica estera italiana e le armi nucleari, 1945-1991*. Bologna: Il Mulino, 2007. 256 p.
6. Holloway D., Nuti L. *The making of the Global Nuclear Order in the 1970s: Issues and Controversies*. New York: Routledge, 2021. 278 p.
7. State Department circular telegram 1250 to U.S. Embassy Rome et al., 18 January 1963, Secret. February 16, 2023. *National Security Archive*. URL: <https://t.ly/DjdN->
8. Fanfani Diary Entry, 16 January 1963. February 16, 2023. *National Security Archive*. URL: <https://t.ly/trpzW>
9. Fanfani Diary Entry, 17 January 1963 (excerpt). February 16, 2023. *National Security Archive*. URL: <https://t.ly/gTiKZ>

10. Memorandum on Fanfani-Kennedy understanding, 17 January 1963, with cover note by McGeorge Bundy, Top Secret. February 16, 2023. *National Security Archive*. URL: <https://t.ly/iXvn0>
11. U.S. Embassy Italy telegram 1451 to State Department, 22 January 1963, Secret. February 16, 2023. *National Security Archive*. URL: <https://t.ly/Mmzgj>
12. Department of Defense Briefing Book, Mr. Gilpatric's Visit to Rome 11-12 February 1963, n.d., Secret, with draft background papers on Garibaldi proposal and submarine propulsion assistance attached. April 20, 2023. *National Security Archive*. URL: <https://t.ly/9OgZq>
13. Mariani A. La 36^a aerobrigata interdizione strategica. Il contributo italiano alla guerra fredda. 2 edizione. Roma: Rivista Aeronautica, 2022. 368 p.
14. Excerpts from Antonio Mariani, La 36^a aerobrigata interdizione strategica: il contributo italiano alla guerra fredda, pp. 101-104 [translation by Leopoldo Nuti]. April 20, 2023. *National Security Archive*. URL: https://t.ly/sc_tf

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ СТРАТЕГІЇ США

U.S. FOREIGN POLICY STRATEGIES

Oleksandra Kotliar

SHAPING THE NEW GLOBAL PERSPECTIVE:
FDR'S "IMPERIAL PRESIDENCY" AND U.S. FOREIGN POLICY
IN 1939–1941

The term "imperial presidency" was first proposed by Arthur Schlesinger Jr. His concept pertained to expanding the actual powers of the U.S. President beyond its constitutional authority. Typically, such precedents emerge during times of war, when the head of state gains greater authority through the combination of political, diplomatic, and military roles and acquires the primary levers of regulating foreign policy [1]. This fundamentally distinguishes strategic foreign policy developments of the United States from mechanisms for addressing domestic issues [2, p. 259]. According to Schlesinger, the "imperial presidency" shaped modern American foreign policy by facilitating the centralization of decision-making mechanisms around the presidential position.

During Franklin Delano Roosevelt's term, the trend toward expanding presidential privileges became evident in the implementation of the New Deal. Amidst the Great Depression, there a necessity arose for active presidential initiatives and the renewal of the establishment to support them during tumultuous times for the nation. The New Deal practice of involving experts in problem-solving continued into the U.S. response to the onset of World War II. For this purpose, in December 1939 the Advisory Committee on International Relations was established, aimed at shaping the vision of a new world order and the role of the United States within it. The committee comprised both officials from the State Department and non-official representatives. Additionally, active consultation involved the non-governmental organization, the Council on Foreign Relations, established in 1921 to promote public interest in foreign policy matters and provide expert advice to the leadership of the United States. Thus, around Roosevelt as the head of the executive branch, there grew an apparatus for generating ideas and making decisions, akin to imperial bureaucracy.

With the outbreak of war in Europe in 1939, Roosevelt was constrained in making radical foreign policy decisions by the Neutrality Acts. The problem with this situation was depriving the President of the ability to interpret what constitutes an external threat to the country and to make corresponding decisions. Schlesinger argued that this was the key argument in favor of increasing presidential powers during World War II: the President had additional sources of information and a better understanding of international circumstances [1].

An example of "presidential adventurism" by Roosevelt and tendencies to strengthen the executive branch was the decision to provide Great Britain, at Winston Churchill's request, with American destroyers in exchange for leasing British colonial possessions in the Western Hemisphere by America. The event took place without Congress's approval within the framework of an executive agreement. Roosevelt justified his decision by the necessity to protect the security of the United States. In his speech, the President noted that the transfer of destroyers did not contradict the American "status of peace," whereas the preparation of the country's defense was its sovereign right [3]. In our opinion, the speech contains an important message in which Roosevelt establishes a direct connection between world security and the security of the United States. He employed similar ideological strategies when advocating for the passage of the Lend-Lease Act in December 1940, referring to assistance to Great Britain as a manifestation of historical and current interest in the "survival of democracy, in the world as a whole [4]."

Recognizing the inevitability of involvement in the war, Roosevelt sought to pursue what are termed "safe" decisions. This required garnering support from elites and society. The President presented the conflict, which had been brewing for several years, as a showdown between two worlds — totalitarian and democratic [5]. According to Roosevelt, the aggression of dictators toward the latter meant an assault on his stronghold, represented by the United States as the world's "arsenal of democracy [6]."

In this context, Roosevelt's address to Congress on January 6, 1941, became significant. The speech, known as the "Four Freedoms," aimed to persuade fellow citizens of the necessity of providing assistance to countries, particularly Great Britain, fighting against the bloc of aggressive states. Roosevelt argued that the United States would only be safe until the moment when Great Britain could maintain its defense. However, the main thesis of the President conveyed the idea of the United States taking on a special duty — forming a new "moral order" and spreading American ideals worldwide. Roosevelt put these ideals into the concept of the Four Freedoms: freedom of speech, freedom of worship, freedom from want, and freedom from fear. The speech delivered on January 6, 1941, played a significant role in shaping the foreign policy objectives of the United States, as well as guiding principles in the post-war peace-building efforts [7]. The concept of the "Four Freedoms" found reflection in the Atlantic Charter 1941, the central ideas of which subsequently formed the basis for the Declaration of the United Nations and the principles of the created organization as a whole.

In our view, regarding Roosevelt, the term "imperial presidency" can be interpreted in a dual, broader sense than Schlesinger's theses. It involves not only the strengthening of the institution of presidential power per se but also the president's view of their role as a leader of great power and the role of the state as a world leader. In the apt words of Franz Schurmann, Roosevelt "sensed and gave visionary expression that the world was ripe for one of the most radical experiments in history: the unification of the entire world under a domination centered in America" [8, p. 23]. It was also to his credit that he infused the ideas of American leadership with social expectations, allowing ordinary Americans to embrace his language and images. Roosevelt's proposed ideas for necessary changes in

US foreign policy on the eve of the country's entry into World War II provided it with a global perspective that subsequently shaped the future political contours of the world.

References

1. Schlesinger A. *The Imperial Presidency*. Mariner Books, 2004. Perlego — Digital Library. 589 p.
2. Vile M. *Politics in the USA*. Routledge, 2007. 328 p.
3. Message to Congress on Exchanging Destroyers for British Naval and Air Bases. 32nd President of the United States: 1933–1945. *The American Presidency Project*. URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/message-congress-exchanging-destroyers-for-british-naval-and-air-bases>.
4. March 15, 1941: On Lend Lease. Franklin D. Roosevelt speeches. *The Miller Center*. URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/march-15-1941-lend-lease>.
5. May 27, 1941: Fireside Chat 17: On An Unlimited National Emergency. *The Miller Center*. URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/may-27-1941-fireside-chat-17-unlimited-national-emergency>.
6. Franklin Delano Roosevelt. The Great Arsenal of Democracy. Radio Broadcast on 29 December 1940. *American Rhetoric*. URL: <https://www.americanrhetoric.com/speeches/fdrarsenalofdemocracy.html>.
7. Котляр О. Образ війни в Америці та образ Америки у війні: стратегії візуальної пропаганди США у 1939–1945 роках. *Текст і образ: Актуальні проблеми історії мистецтва*. №1(15). 2023. С. 29–42.
8. Cit. from Anderson P. *American Foreign Policy and Its Thinkers*. Verso Books, 2017. 288 p.

Nataliya Gorodnia

GEORGE F. KENNAN'S IMPACT ON U.S. STRATEGY TOWARDS USSR, RUSSIA AND UKRAINE

G. F. Kennan (1904–2005) was a diplomat, an ambassador, a scholar and a leading American Sovietologist, who contributed significantly to U.S. strategy towards the USSR. First and foremost, he has been known as the diplomat who sent his secret “Long Telegram” from Moscow to the Secretary of State James F. Byrnes in February 1946 [1], and the author of an influential paper “The Sources of Soviet Conduct”, published in the *Foreign Affairs* magazine under the pseudonym X [2] in July 1947. In this article, he formulated recommendations for a strategy of “long-term, patient, but firm and vigilant containment of Russian expansionist tendencies” as the main element of the U.S. policy toward the Soviet Union.

Kennan influenced the development of the “containment” strategy the most, when he was the Director of the Political Planning Staff, an analytical center of the Department of State in May 1947 – December 1949. The Truman administration considered his reports and policy recommendations in formulating and implementing its strategy towards the USSR, especially until spring–summer of 1949.

Later, Kennan explained some provisions of his “containment” strategy in the article “America and the Future of Russia”, published in the Foreign Affairs magazine in April 1951 [3] during the Korean War, when the possibility of a full-scale U.S.–Soviet war was considered real in the United States. He regarded this piece as the second part of his “X” article of 1947, and explained some ideas, which he believed were often misinterpreted. He returned to this topic again in his memoirs [4, 5].

According to Kennan, the Soviet threat (expansionism and destabilization of the international situation) was mainly political and psychological, not military in nature. Therefore, it was necessary to counter it not by military means, but primarily by the power of America’s own example. U.S. had to convey truthful information about its system of governance, policies and culture to the citizens of the USSR through the Voice of America broadcasts, provide economic assistance to European and other nations, et cetera. Successful implementation of “containment” strategy was to lead to changes in the Soviet foreign policy, to the fall of the Iron Curtain and the rejection of totalitarianism in the USSR. Kennan believed that changes in the USSR could have occurred due to the initiative and efforts of the Soviet people. The United States could influence this process only indirectly, by demonstrating an alternative model of development.

We believe that some conclusions set forth in Kennan's diplomatic cables, analytical reports and papers have remained relevant today. Importantly, he recognized the historical continuity of the Soviet foreign policy, which was an extension of the expansionist policies of Moscovia and Russian Empire (only the ideology changed, but the essence of the policy did not). He also correctly described the nature of the Soviet Union's confrontation with the United States and the collective West; the essence, sophistication and falseness of Soviet propaganda; and utilization of agents of Soviet influence abroad, including the Russian Orthodox Church, Pan-Slavism, and other ethnic movements [1, 2].

At the same time, I consider some of G. Kennan's views misleading, and their influence on U.S. strategy and policy to be negative.

First, in the “Long Telegram”, article “X” and other works, Kennan mistakenly called the USSR “Russia” and its population “Russian” or “Russian people”. Such interpretations dominated the American political and expert community for a long time, and, among other things, made it difficult to understand the existence of a separate Ukrainian nation and a request for the independent Ukrainian state.

Second, Kennan emphasized Russia’s feeling of “insecurity”, which, he believed, was a motivating factor in Moscovia, Russian Empire and Soviet expansionism throughout history. According to his recommendations, U.S. policy should not have reinforced this feeling. Therefore, he opposed foundation and expansion of NATO, and the joining of the Federal Republic of Germany to the Alliance. Later, the same recommendations applied to

U.S. policies towards Russian Federation and Ukraine. In his opinion, Ukraine's accession to NATO could have increased Russia's security concerns.

Third, Kennan believed that an essential condition for positive bilateral relations was the formulation of such expectations from Russia's foreign policy that would enable Kremlin to fulfill them, and “not damage Russia's prestige” [2]. The impact of this recommendation was seen in the efforts to “understand Putin” after occupation and annexation of Crimea by Russian Federation in 2014. Despite the resumption of Russia’s aggressive expansionist policy, American government tried not to damage her prestige and to “save Putin’s face”. This policy of appeasement ultimately encouraged Russia’s full-scale invasion of Ukraine in February 2022.

Fourth, Kennan's writings contained a thesis about “historical Russian lands”, which included Ukraine [7, p. 611]. This thesis is actively spread by Russian propaganda these days to justify an aggressive war against Ukraine and the seizure of Ukrainian territories.

Despite criticizing Soviet expansionist foreign policy, in “America and the Future of Russia” paper and his memoirs, Kennan recognized his admiration of the “Russian people” and their “greatness” (although he could not explain this term). In this case, Kennan was not referring to the Soviet people, but to the Russian ethnic group [3]. His “love” for the Russian people and Russian culture was described in the memoirs by his daughter Grace Kennan Warnecke [6]. I believe that this personal factor effected his political recommendations.

The “containment” strategy did not envisage disintegration of the USSR. Kennan saw it as a great power and believed that the threat from the USSR existed as long as the totalitarian regime existed there. He considered totalitarianism both a threat to peace and a tragedy for the “Russian” people.

While Kennan envisioned the use of nationalism as a tool to deter Soviet imperialism, he applied this approach only to Eastern Europe. According to the secret document “U.S. Objectives for the USSR” (NSC 20/1), prepared by the Political Planning Staff under Kennan’s leadership for the National Security Council on August 18, 1948 [7], the peacetime goals of the United States did not include the overthrow of the Soviet government, but they envisioned encouraging by all possible means the development of federalism institutions in the USSR to enable the revival of the national life of the Baltic peoples (not Ukrainians or other peoples). Even in the conditions of war, the U.S. did not aim to reach any specific agreements that would include “independence of the Ukrainian or any other national minority” except for the Baltic countries [7, p. 611].

According to PPS/38, that was a brief summary of NSC 20/1, in its policy the United States had to take into account the “feeling of the Great Russians” as the strongest element in the USSR, and any long-term US policy had to be based on cooperation with them [8, p. 406].

Kennan argued that Ukrainians were too close to Russians, and the Ukrainian territory was “as much a part of the national heritage of the Great Russians as the American Midwest”. In this regard, Ukrainians had to remain “in certain special relations with the Great Russian people”. Federal relations with broad political and cultural autonomy for

Ukraine were considered the best option, which was seen as “completely fair to the Great Russians themselves” [8, p. 407].

G. Kennan publicly discussed the national issue in the USSR, including the right of Ukrainians to independence, in the article “America and the Future of Russia” [3], and his memoirs [5]. This discussion of Ukrainian issue and respected recommendations are the subject of a separate detailed analysis. However, the referred papers have revealed that G. Kennan primarily considered the interests of Russians (Great Russians) in his political recommendations. They were largely driven by his personal attitude to them and his love for Russian culture.

Therefore, Kennan’s influence was determined not only by his role in shaping the strategy of “containment” of the USSR. His published works, lectures, public speeches, and analytical reports had a significant impact on generations of American political scientists. According to some of their memoirs, his works were studied in detail, sentence by sentence, by students of leading American Universities. Later, many of them became well known experts in the field of international affairs and on the USSR, and after its collapse, on Russia and Ukraine.

Since generations of specialists in the field of international relations have been raised on Kennan's works and ideas, his approaches continue to influence U.S. strategy regarding Russia and Ukraine, and American society's understanding of the Russian-Ukrainian war.

References

1. Telegram. The Charge in the Soviet Union (Kennan) to the Secretary of State. Secret. Moscow, February 22, 1946 - 9 p.m. [Received February 22 -3: 52 p.m.] *The National Security Archive. The George Washington University*. URL: <https://nsarchive2.gwu.edu/coldwar/documents/episode-1/kennan.htm>
2. The Sources of Soviet Conduct. By “X” (George F. Kennan). 1947, July. *Foreign Affairs*. URL: <https://www.foreignaffairs.com/russian-federation/george-kennan-sources-soviet-conduct>
3. George F. Kennan America and the Russian Future. 1951, April. *Foreign Affairs*. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/america-and-russian-future-kennan>
4. Kennan George F. Memoirs, 1925-1950. Boston: Little, Brown. *Internet Archive*. URL: <https://archive.org/details/memoirs1925195000kenn/mode/2up>
5. Kennan George F. Memoirs, 1950-1963. Boston: Little, Brown. *Internet Archive*. URL: <https://archive.org/details/memoirs00kenn>
6. Kennan Warnecke Grace. Daughter of the Cold War. University of Pittsburgh Press, 2019. 304 p.
7. U.S. Objectives with Respect to Russia. Report to the National Security Council by the Department of State: Summary of Conclusions. NSC 20/1. Washington, August 18, 1948. *Foreign Relations of the United States, 1948, General; The United Nations*. Vol. I, Part 2. URL: <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1948v01p2/d37>

8. PPS/38. United States Objectives with Respect to Russia. Secret. August 18, 1948. The State Department Policy Planning Staff Papers, 1948. Vol II. Introduction by Anna Kasten Nelson. New York & London, Garland Publishing, 1983. Pp. 372-408 URL: https://www.foreignaffairs.com/sites/default/files/public_file/2023/1948%20Policy%20Planning%20Staff%20paper%20re%20Ukraine.pdf

Валерій Пристайко

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОБОРОННОЇ СТРАТЕГІЇ США 2022 РОКУ

Російське вторгнення в Україну істотно змінило безпекове середовище в європейському регіоні. Воно спонукувало переважну більшість країн переглянути свої підходи до безпеки – як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Процес забезпечення національної й міжнародної безпеки ґрунтується насамперед на об'єктивному і коректному розумінні актуальних загроз. Дії РФ підштовхнули ключових гравців світової політики до перегляду стратегічних документів. Наприклад, в червні 2023 р. уряд Німеччини прийняв «Стратегію національної безпеки: Інтегрована безпека для Німеччини» [1]. У ній, серед іншого, йдеться про зміцнення національної оборони і НАТО, про цивільну оборону і цивільний захист, міжнародне врегулювання криз і політику розвитку, захист від іноземного впливу і шпигунства, захист технологій та критичної інфраструктури, кібернетичну і космічну безпеку тощо.

У жовтні 2022 р. Пентагон оприлюднив відкриту складову частину нової Національної оборонної стратегії (*National Defense Strategy*) США (далі – Стратегія) [2]. Вона є деталізацією оновленої Стратегії національної безпеки. Якщо Стратегія національної безпеки визначає головні пріоритети й напрями безпекової політики Вашингтона, то Стратегія деталізує її воєнно-політичні аспекти.

У новій Національній оборонній стратегії геополітичні акценти, розставлені з урахуванням не лише поточної безпекової ситуації на геостратегічному рівні, але також динаміки процесів, які відбуваються в безпековому середовищі світу: від полів битв на сході й півдні України до Азійсько-Тихоокеанського регіону. Ключовими точками нестабільності і джерелами загроз Стратегія називає Росію і Китай. Однак документ трактує кожну з них по-різному.

Стратегія визначає КНР системним викликом для США. РФ характеризується в ній як джерело гострої і нагальної загрози. Основним завданням збройних сил США, відповідно до нової стратегії, залишається попередження прямого воєнного конфлікту між великими державами. Реалізувати це завдання передбачається завдяки втіленню концепцій інтегрованого стримування і протиборства в умовах миру.

Стратегія визначає такі пріоритети: оборона США, стримування стратегічної атаки на США та їхніх союзників / партнерів, стримування агресії передусім з боку КНР, а потім РФ, розбудова боєздатних збройних сил і екосистеми оборони.

Головними новаціями Стратегії можна вважати концепції інтегрованого стримування (*integrated deterrence*) і протиборства в умовах миру (*campaigning*). У рамках цих концепцій США планують забезпечити реалізацію зазначених пріоритетів і цілей. Важливе місце у втіленні пріоритетів Стратегії посідає взаємодія із союзниками і партнерами.

В основу концепції інтегрованого стримування покладено спроможність збройних сил США діяти в усіх сферах протиборства разом із потенціалом союзників та інших урядових відомств США. Інтегроване стримування передбачає комбінування різних видів стримування з метою переконати іншу сторону відмовитися від агресивних намірів. Ідеться про стримування за рахунок заборони (*deterrence by denial*), стійкості (*deterrence by resilience*) та можливості завдання неприйняттого рівня втрат (*deterrence by cost imposition*) [3].

Стимування за рахунок заборони ґрунтується на демонстрації противнику неможливості швидко захопити й утримати території чи швидко досягти поставлених агресивних цілей. Такий вид стримування доповнюється стримуванням за рахунок стійкості – здатності продовжувати виконувати завдання, незважаючи на нанесення противником певного рівня ураження (передусім системам командування і управління). Проте, як визначає Стратегія, інколи цих видів стримування може бути недостатньо, і тоді використовують стримування за рахунок можливості завдання неприйняттого рівня втрат – демонстрації здатності до ураження більш широкого спектру цілей. В основі такого стримування США – стратегічний ядерний арсенал і конвенційні системи дальнього вогневого ураження, наступальні спроможності в кіберсфері, нелінійне застосування наявних спроможностей (*irregular warfare*), підтримка оборони третіх країн, санкції та експортний контроль, дипломатичні заходи [3].

Для України визначальними є два положення нової Стратегії: по-перше, щодо безпосередніх сусідів РФ передбачено розробку опції для стримування за рахунок можливості завдати Росії неприйняттого рівня втрат; по-друге, ідеться про надання найбільш уразливим партнерам ефективних асиметричних можливостей.

Сполучені Штати Америки вкотре засвідчили серйозний і системний підхід до забезпечення традиційної безпеки, як власної, так і своїх союзників, а також готовність відповідально протистояти загрозам будь-якої складності й на будь-якому рівні.

Джерела і література

1. Уряд Німеччини представив Стратегію нацбезпеки. 14.06.2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3722714-urad-nimeccini-predstaviv-strategiu-nacbezpeki.html>

2. National Defense Strategy / U. S. Department of Defense: An official website of the United States Government. URL: <https://www.defense.gov/National-Defense-Strategy/>
3. Белєсков М. М. Національна оборонна стратегія США 2022 року: основні положення, оцінки і наслідки для України. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/natsionalna-oboronna-stratehiya-ssha-2022-roku-osnovni>

Larysa Mytsyk

EDUCATIONAL DIPLOMACY AS A COMPONENT OF THE U.S. GLOBAL LEADERSHIP STRATEGY

Educational diplomacy is a powerful tool for the implementation of the state's foreign policy. It effectively performs all the key functions of public diplomacy, as it has a unique potential for the promotion of universal values, the implementation of intercultural dialogue, the creation of a global informational and educational space through the means of international mobility of students and academics. Therefore, the current trend is the development of “knowledge diplomacy”, which is “the process of strengthening relations between and among countries through international higher education, research, and innovation” [1].

At the same time, educational diplomacy is a tool of “soft power” in modern world politics. Its objectives are: “1) strengthening the country's image, promoting its brand; 2) provision of a favorable environment in the field of international communication; 3) development of two-way communication, partnership network; 4) sharing political, cultural and other values (in this case – through education); 5) formation of public opinion by one state in another” [2, p. 73].

For several decades, the United States has used education to increase its influence on the world stage. Along with military power, it ensures the country's global leadership.

International education efforts of the United States have traditionally focused on two areas: 1. government training programs for the intellectual elite and youth (academic programs), government officials, politicians, businessmen and experts in various fields (technical programs), military personnel (military programs) of other countries; and 2. reforming or developing education systems in other countries [3].

The “United States Objectives and Programs for National Security” (NSC), presented by the National Security Council back in 1950, seems to be a kind of guidepost for the international educational policy of the USA. The document discussed the use of curricula to combat competing ideologies and cultural values. in the world (communism, fundamentalism, anti-globalism, terrorism) [4].

Today, American experts in the design of educational policy offer special academic programs for the countries of Europe, the Middle East, Latin America, and Africa, the dissemination of which is one of the priorities of the foreign policy of the United States.

The main tools of educational diplomacy are: 1) student exchanges; 2) targeted training of such professional groups as politicians, leaders of parties and NGOs, businessmen, youth leaders, students; 3) military training programs; and 4) information and educational activities in the field of culture (exchanges and congresses of creative intelligentsia, exhibitions, publishing activities, and communication of diasporas).

Higher education is traditionally considered the most effective educational tool, because U.S. universities consistently rank first in the world in terms of the number of international students. According to Richard Stengel, Under Secretary of State for Public Diplomacy and Public Affairs from 2014 to 2016, “higher education is one of America’s greatest strategic assets, and we must use it. Our educational institutions are laboratories of democracy, while English skills are critical to success in the new global economy” [5].

Graduates of American universities, forming the world elite of the future, are a unique resource as adepts and propagandists of the American way of life, governance, and democratic values. The USA successfully capitalizes on this resource: every year, international students bring about 30 billion dollars to the American budget. In addition, the USA is actively creating a network of branches of its universities outside the country (American University in Azerbaijan, Bulgaria, Armenia, Jordan, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Morocco, UAE, Ukraine) [6].

International exchange programs – projects for future leaders (Fulbright scholarships, International Visitor Leadership Program, American Council of Young Political Leaders – ACYPL, Study of US Institutes for Student Leaders – SUSI, International Leaders in Education Program – ILEP/IREX, Hubert H. Humphrey Fellowship), as well as specialized programs for targeted audiences – entrepreneurs, women, teachers, writers (Salzburg Global Seminar, FORTUNE/US State Department Global Women's Mentoring Partnership, Teaching Excellence and Achievement Program (TEA) /IREX, the International Writing Program (IWP)) – are an efficient method of popularizing the achievements of American higher education. A vivid illustration of the effectiveness of this line of activity is the fact that 75 Nobel laureates and 450 state leaders are graduates of exchange programs administered by the US State Department.

Diplomatic institutions of the USA in more than 60 countries around the world support massive open online courses (MOOCs), mainly in the field of STEM education (science, technology, engineering and mathematics) and entrepreneurship, the providers of which are such educational platforms as Coursera, edX, Udacity, Open CourseWare [7].

An integral part of activities of the US Department of State is the promotion of English language learning and teaching around the world. One of the most successful programs in this area, according to M. Rusanova, is the micro-grant program “Access”, targeted at 13-20-year-old youth from countries with unfavorable development conditions, whose participants have been about 95 thousand students from 85 countries since 2004 [8]. With the assistance of Richard Stengel, “English for All” joint global project of the Peace Corps and the Department of State was also implemented.

Educational diplomacy in foreign countries uses American centers (American Spaces, Centers, Corners) as a powerful platform for speakers representing various fields

of knowledge and public activity. More than 400 centers of the Department of State in 170 countries of the world provide consultations on issues of study in the USA ("EducationUSA" project). The latest trends in the work of American centers are their digitization, as well as the spread of their activities beyond the borders of embassies. An example of a non-standard decision to attract the widest possible audience can be the American space in Jakarta, which was opened in the largest shopping center.

Military training programs for senior and junior officers of foreign countries have a specific place in American educational diplomacy. Initiated back in the 1930s, they became most widespread during the Cold War, when the United States trained more than 500,000 servicemen of foreign armies [9].

A variety of instruments combined with the undisputed American leadership in the economy, business, science and technology, and education provide significant results of the United States in the educational diplomacy.

According to the Eisenhower Foundation, over the past half century, up to 700,000 foreigners have studied within the educational programs of the US State Department, of which 200 eventually headed states, and another 600 became government officials and parliamentarians [10, p. 26]. According to Charles Frankel, from 55 to 99 percent of participants in American programs are representatives of the current elite or those citizens who can influence the decision-making process and public opinion in their countries. For example, almost all chancellors of Germany during the Cold War, mayors of cities, 50% of the Bundestag, all chancellors of West German universities, etc. participated in training programs in the USA [11, pp. xi, 156]. Teachers and students who can become bearers of the American value system in the field of their professional activity are ranked second and third targeted groups in the selection procedure.

Another area of US international educational expansion is the promotion of educational reforms in foreign countries, which includes the modernization of university curricula, the development and implementation of new courses, as well as the creation of new educational institutions under the auspices of the US in other countries. The American system of higher education acted as a disseminator of hundreds of academic programs in social, political and behavioral sciences, management and business administration, methodology of scientific knowledge, etc.

A kind of "ambassadors" of such activities usually are leading professors of foreign universities, who are provided with an access to instructional design training programs, are involved in the American educational and research network in their field of expertise, and also receive grants for the implementation and popularization of experience acquired during the internship in the USA in their national educational institutions. This is how the global dissemination of political science took place, which, according to the American government, is capable of forming the desired understanding of the domestic and foreign policy of the United States, the role of the country in modern international relations, as well as the American liberal ideology and value system [12, pp. xvi, 158.].

The introduction of business management courses into the curricula was accompanied by the opening of new universities, the mission of which the White House considered as the formation of a generation of bearers of the American culture of

management and business administration. Just in Western Europe, 175 universities majoring in the training of managers were opened at the expense of the US federal budget [13].

Currently, a new trend has become noticeable in American educational diplomacy: in the context of globalization, higher education, along with the functions of political and ideological influence, is being transformed into a full-fledged international business. During the 1990s, the United States of America won a significant part of the international market for educational services – in the early 2000s, the US market share reached 32%. In the mid-2010s, their share decreased to 20% that was caused by the appearance of new players on the market. Foreigners' education has been America's fifth-largest export for the past decade. Since 2016, income from their education has exceeded \$40 billion. Foreigners make up 4% of the student body at US universities, providing employment for 52,000 teachers and another 20 000 support staff [14, p. 61].

At the same time, international education plays a significant role in attracting talents from all over the world to the economy and science of the USA contributing to their global leadership. According to V. Pashkov, “in 2007–2018, 45% of the growth in the number of employees in science-intensive industries was attributed to immigrants, in particular in science – by 65%, in the IT field – by 45%, among engineers – by 39%, among mathematicians – by 18%... Today, almost 40% of all Ph. Ds who are employed in industry, the education, and science sectors are from abroad” [14, p. 61]. Therefore, the negative dynamics of the inflow of international students in recent years threatens strategic consequences for the scientific and technological hegemony of the USA in the world market.

President B. Obama defined the role of American higher education in the globalized world as follows: “We must out-innovate, out-educate, and out-build our global competition. This is how we win the future... The key to victory in the future is to increase exports, and among our most valuable export goods is education” [15].

Thus, the United States of America plays a leading role in the implementation of academic exchanges, the modernization of the educational systems of foreign countries, and the introduction of new academic courses and teaching methods. Despite growing competition in the global market for educational services, the USA remains an educational mecca for international students.

Since gaining independence, Ukraine has taken a priority place in the US educational diplomacy. Promoting the development of civic education, supporting the training of the democratic political elite and independent journalists, research projects on digitization and Euro-Atlantic integration, etc., aimed at achieving the regional goals of democratization and European orientation of Ukraine, objectively acted as a tool for implementing the goals of the United States at the global level, primarily containing the influence of Russia. Educational diplomacy is not limited to promoting a positive image among foreign citizens, especially young people, and establishing bilateral communication and cooperation, but is a systemic continuation of US foreign policy.

References

1. Knight J. Knowledge Diplomacy in International Relations and Higher Education. New York: Springer, 2022. 200 p.
2. Балануца О. О., Сегеда О. О. Освітній вимір публічної дипломатії: синергія міжнародних та національних освітніх проєктів. *The Scientific Heritage*. № 48. 2020. С. 71–77. URL: <http://www.scientific-heritage.com/wp-content/uploads/2021/06/VOL-5-No-48-48-2020.pdf>
3. Cox M. Soft Power and US Foreign Policy. Theoretical, historical and contemporary Perspectives. New York: Routledge, 2010. 256 p.
4. Belmonte L.A. Selling the American Way: U. S. Propaganda and the Cold War. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2010. 272 p.
5. Stengel R. A Message to the Public Diplomacy Community. 2014, February 18. *U.S. Department of State. Diplomacy in Action*. URL: <https://2009-2017.state.gov/r/remarks/221768.htm>
6. Павлова Т. С., Шамраєва В. М. Інструменти публічної дипломатії США. *Політикус*. 2017. №6. С. 142–146.
7. Руднева В. Публічна дипломатія: теоретичні основи застосування нової інформаційно-комунікаційної технології в державному управлінні. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2012. № 1. С. 147–153.
8. Русанова М. Класична геополітика як наука, що сприяє створенню імперій: критичний зсув у дослідницькій парадигмі геополітики. *Гілея: науковий вісник*. 2013. Вип. 74. С. 400–402.
9. International Military and Education Program. Defence Security Cooperation Agency. 2021. *Department of Defence*. URL: <https://www.dsca.mil/international-education-and-training>
10. Висоцький О. Освітній вимір геополітичної боротьби. *Гілея: науковий вісник*. 2013. Вип. 72. С. 809–812.
11. Frankel Ch. Neglected Aspect of Foreign Affairs: American Educational and Cultural Policy Abroad. Washington, D. C.: The Brookings Institution, 1966.
12. Coombs, P. H. The Fourth Dimension of Foreign Policy: Educational and Cultural Affairs. New York: Harper & Row, 1964.
13. Coombs, P. H. Education and Foreign Aid. Ways to Improve United States Foreign Educational Aid. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1965. 74 p.
14. Пашков В. Сфера вищої освіти як інструмент «м'якої сили» у зовнішній політиці держав. *Геополітика України: історія і сучасність. Збірник наукових праць*. 2020. Вип. 1 (24). С. 54–64. URL: <http://geopolitics-of-ukraine.uzhnu.edu.ua/article/view/2078-1431.2020.1%2824%29.54%E2%80%9364/207188>

15. Fact Sheet: The State of the Union: President Obama's Plan to Win the Future. 2011, January 25. *The White House. Office of the Press Secretary*. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/01/25/fact-sheet-state-union-president-obamas-plan-win-future>

Вячеслав Ціватий

ОСВІТНЯ ДИПЛОМАТІЯ І НАУКОВІ ТРЕНДИ США В МОНДІАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ XXI СТОЛІТТЯ: МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНИЙ, КАДРОВИЙ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ДИСКУРСИ

Концепт «Освітня дипломатія» і концепт «Наукова дипломатія» є на сьогодні важливими інструментами посилення та просування позитивного іміджу держави в постбіполярному світі XXI століття. Освітня дипломатія і наукова дипломатія в політико-публічному просторі держав світу набувають особливої актуальності в умовах прискорення процесів глобалізації та трансформації сучасної системи міжнародних відносин [1; 2].

Освіта і наука у XXI столітті не залишаються осторонь трансформаційних впливів мондіалізованого світу. У відповідь на нові виклики і глобалізаційні загрози модель освіти, науково-освітня і кадрова політика у сфері дипломатії переорієнтовуються на соціокультурні та гуманістичні цінності, поетапну демократизацію освітнього процесу і якісно нову інтелектуальну підготовку дипломатів [3, с. 22–25].

Концепт «освітня дипломатія» – це процес інституціонального впровадження в освіті, зокрема – підготовці дипломатів – нових управлінських технологій, нової культури спілкування, моделей міжкультурної комунікації та кризового менеджменту. Світовим лідером науково-освітньої дипломатії є США. Важливим інструментом і трендами науково-освітньої дипломатії Сполучених Штатів Америки є програми наукових стажувань та академічних обмінів і гранти, спрямовані, передусім, на поширення американських цінностей, культури та науки, освітніх моделей і дипломатичних практик.

Сполучені Штати Америки мають особливе ставлення та інституціональні критерії до поєднання у своїй зовнішній політиці та дипломатії різноманітного інструментарію і моделей дипломатії. Пріоритетне значення вони завжди надавали стратегії та тактиці своєї зовнішньої політики, дипломатичній присутності та активним впливам у всіх куточках світу. Зовнішня політика і дипломатія США постійно була і продовжує залишатися об'єктом досліджень науковців, у т.ч. українських (Борис Гончар, Олег Машевський, Наталія Городня, Тарас Грищенко, Борис Гуменюк, Вячеслав Ціватий, Андрій Кудряченко, Віктор Матвієнко, Наталія Яковенко, Людмила Чекаленко, Марина Бессонова, Ірина Черкас-Вишневіська, Сергій Галака та інших).

У контексті характеристики моделі дипломатії США, у тому числі освітньої та наукової дипломатії на сучасному етапі їх інституціонального розвитку – доцільно зосередити дослідницьку увагу на кадровій політиці та підготовці американських дипломатів і експертів у сфері міжнародних відносин XXI століття.

Дипломатична освіта в США базується на сучасних освітньо-наукових пріоритетах у формуванні професійних компетентностей дипломатів. Це системне оновлення моделі й інноваційні підходи до структурно-логічних схем підготовки дипломатичного корпусу; специфіка впровадження схем і моделей навчання та передачі знань та інформації; вимоги до підбору викладацького складу та визначення необхідних навчальних дисциплін; удосконалення принципів ротації і постійна система підвищення професійної майстерності дипломатів.

Значні зміни в суспільно-політичному житті, що відбулися після терактів 11 вересня 2001 року, спонукали політичне керівництво США до пошуку нових шляхів забезпечення міжнародної безпеки та, відповідно, до кардинального перегляду традиційних підходів до забезпечення кадрової політики у сфері зовнішніх відносин та національної безпеки і оборони, а саме: переходу від традиційної до інноваційної моделі підготовки кадрів, ефективного кадрового менеджменту в дипломатичній службі та оборонній сфері. Особливу увагу у сфері освітньої та наукової політики в сучасних умовах у США приділяють інноваційним підходам до порядку здійснення кадрової ротації в Держдепартаменті та ефективності системи підвищення кваліфікації (професійної майстерності та професійних компетентностей) дипломатів у відповідь на нові виклики і загрози XXI століття [3, с. 22-25; 4, с. 117-121].

Підготовку американських дипломатів здійснює Інститут закордонної служби (Foreign Service Institute) Державного департаменту, розташований у Вашингтоні. Освітня модель FSI базується на 900 освітньо-професійних курсах (програмах), у т. ч. майже 80 іноземних мов. FSI забезпечує стажування й підготовку дипломатів і працівників дипломатичної служби, а також тренінги для іноземних громадян, які залучаються до професійної діяльності в дипломатичних установах США [5].

Важливо, що значна кількість програм зорієнтована на надання практичних знань і формування професійних компетентностей щодо перебування в умовах кризових ситуацій і війн, кібербезпеку і протидію інформаційно-психологічним операціям (ІПСО). Викладачі й експерти (за професійним спрямуванням) Інституту закордонної служби – це провідні вчені університетських і науково-дослідних центрів, а також експерти у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики, дипломатії та кризового менеджменту.

Освітня модель підвищення кваліфікації у сфері зовнішньої політики та дипломатії в США інституціонально будується на відрядженні дипломатів на стажування у науково-дослідні інституції, дослідницькі центри і заклади вищої освіти, а також на навчання, як правило, терміном до одного року. FSI має постійні науково-освітні зв'язки із Стенфордським, Гарвардським, Джорджтаунським, Принстонським та іншими провідними американськими університетами [6; с. 570-584; 7; 8].

FSI забезпечує формування професійних компетентностей у сфері дипломатії, міжнародно-політичної регіоналістики, особливостей міжкультурної комунікації, удосконалення лідерства, креативного і новаторського вирішення професійних завдань. На FSI покладено завдання стратегічного забезпечення практики дипломатії та міжнародно-регіонального досвіду Державного департаменту США та всіх урядових структур у сфері зовнішньої політики і дипломатії.

В умовах глобалізаційних викликів сучасності у наукових та освітніх процесах в США визначилася низка пріоритетних трендів, зокрема: кількісні медіадослідження; практична орієнтованість освітнього процесу; новітні технології та інноваційні практики в науці й освіті у форматі теорії ігор; модель критичного мислення для випускників закладів вищої освіти; розроблення систем штучного інтелекту для освіти, науки і дипломатії; інформальна і неформальна освіта; прогнозування і моделювання кризових ситуацій [6, с. 584; 8].

Орієнтований на практику досвід реалізації наукової та освітньої дипломатії і модель підготовки дипломатів США заслуговують на впровадження в Україні. Особливо доцільно упровадити досвід правового гарантування перспектив кар'єрного зростання дипломатів, а також унормування обов'язкового систематичного короткострокового і довгострокового відвідування дипломатами держав і регіонів, якими вони опікуються згідно із функціональними обов'язками.

У контексті формування та інституціонального розвитку науково-освітньої дипломатії України доцільно здійснити централізацію інформаційно-комунікаційних технологій з урахуванням досвіду США. Інноваційна модель сприятиме чіткому й конфіденційному обміну інформацією, а отже ефективному використанню дипломатами своїх аналітичних здібностей і практичного індивідуального досвіду для виконання поставлених професійних завдань.

XXI століття актуалізувало проблему створення інноваційної, ефективної системи забезпечення якісного зростання кадрового потенціалу дипломатичної служби. Модель підготовки і підвищення професійної майстерності дипломатичних кадрів США на сьогодні є найбільш адаптованою до реалізації національних інтересів держави. Промоція освітньої політики та науки є важливою складовою просування позитивного іміджу США в міжнародно-політичному просторі, імплементації їхнього позитивного досвіду в освітніх і наукових практиках держав світу.

Джерела і література

1. Diplomacy for Professionals and Everyone (Diplomatic Studies, 20). Alisher Faizullaev. Brill-Nijhoff, 2022. 324 p.
2. Global Diplomacy: An Introduction to Theory and Practice. Thierry Balzacq, Frédéric Charillon Frédéric, Frédéric Ramel, Nicole Snow. Palgrave Macmillan, 2020. 350 p.
3. Циватий В. Г. Пріоритети та принципи кадрового забезпечення дипломатичної служби США: досвід для України. *Зовнішні справи: науковий журнал*. 2013. № 1. С. 22–25.

4. Ціватий В.Г. Сучасна дипломатична служба США: традиції, інновації та інституції. *Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право: Зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції*. Львів: ДРІ, 2014. С. 117–121.
5. *Modern Diplomacy in Practice*. Robert Hutchings, Jeremi Suri. Palgrave Macmillan, 2020. 260 p.
6. Чекаленко Л.Д., Ціватий В.Г. Британська й американська системи підготовки дипломатів в умовах глобалізаційних змін. *Україна дипломатична: науковий щорічник*. 2019. Вип. XX. С. 570–584.
7. Вишневська-Черкас І. Г. США – КНР: стратегія конгейджменту. Монографія. К.: Дипломатична академія України при МЗС України, 2016. 328 с.
8. Vjola S., Manor I. *The Oxford Handbook of Digital Diplomacy*. Oxford University Press USA, 2024. 848.

ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА АМЕРИКАНСЬКИХ УРЯДІВ

DOMESTIC POLICIES OF U.S. GOVERNMENTS

Геннадій Казаков

ПОЛІТИКА АДМІНІСТРАЦІЇ В. ВІЛЬСОНА
ЩОДО АФРО-АМЕРИКАНЦІВ НА ФЕДЕРАЛЬНІЙ ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ
(1912–1916 РР.)

В. Вільсон був президентом США у переломний для держави час – під час Першої світової війни, коли уряд розпочав поступовий відхід від політики ізоляціонізму. За підсумками війни США стали ключовим гравцем у міжнародній політиці, який мав суттєвий вплив на повоєнну Європу та був ініціатором міжнародних угод. Паралельно з тим, внутрішня політика В. Вільсона, особливо у расовому питанні, була не однозначною.

За президентства В. Вільсона відбувалося певне посилення сегрегації, особливо у владних структурах, що стало певним кроком назад, в порівнянні з попередніми адміністраціями. Мета цієї розвідки – дослідити расову політику В. Вільсона щодо служби афро-американців у органах федеральної бюрократії. Деякі аспекти цієї проблеми вивчали Н. Патлер, А. Мейер, Б. Ловет [1, 2, 3]. Однак, більшість робіт опубліковані минулого століття, тому у світлі змін ставлення американського суспільства до постаті В. Вільсона, переважно через його політику у расовому питанні, ця тема є досить актуальною.

Скасування рабства у 1865 р. стало важливим кроком до емансипації афро-американців. Разом з тим, вони не отримали повноцінних виборчих прав, включаючи право претендувати на виборні посади. Єдиним варіантом просування афро-американців по службі стало зайняття ними нижчих посад в управлінському державному апараті, на які посадові особи призначалися, а не обиралися. За рахунок цього у федеральній бюрократії поступово зростала кількість працівників, які були афро-американцями. Особливо це було характерним для адміністрацій Республіканської партії.

У 1912 р. на президентських виборах переміг демократ В. Вільсон, який хоча і балотувався від північних штатів, але, на нашу думку, був расистом. Припускаємо, що це було пов'язано з його вихованням (виріс на півдні США) та партійною належністю, адже Демократична партія включала багатьох вихідців з півдня. Про негативне ставлення В. Вільсона до афро-американців свідчить не тільки його офіційна політика, оточення та факти з особистого життя. Відомо, що він любив переглядати фільм «Народження нації», який вважається одним з найбільш расистських в американському кінематографі. До найближчого оточення

В. Вільсона належали генеральний поштмейстер А. Берлесон (прихильник інституціоналізованої сегрегації), перший генеральний прокурор Дж. Макрейнольдс (не приховував зневаги до афро-американців); міністр військово-морського флоту Дж. Деніелс (прихильник переваги білої раси, якого вважали одним з ініціаторів Вілмінгтонської різанини). Це також був період посилення Ку-клукс-клану, зайняття його представниками владних посад.

Перші місяці президентства В. Вільсона були періодом загального погіршення становища афро-американців, що включало усунення їх з більшості патронажних посад, які традиційно обіймали представники чорної раси. З приходом В. Вільсона до влади відбулися суттєві кадрові зміни у федеральній бюрократії. Відбулося суттєве зростання прихильників переваги білої раси на найвищих рівнях президентської адміністрації, що у свою чергу позначилося на зменшенні чисельності афро-американських посадовців. В. Вільсон призначив на чільні посади лише дев'ять афро-американців, вісім з яких займали їх за адміністрації У. Тафта. Тож можемо припустити, що кваліфікованість відіграла вирішальну роль у збереженні ними посад. Для порівняння, у федеральній бюрократії У. Тафта, який був попередником В. Вільсона, на таких посадах працював 31 службовець афро-американець, що було найменшим показником серед усіх президентів-республіканців та на думку істориків стало однією з головних причин, чому афро-американці надали на виборах 1912 р. перевагу В. Вільсону [4, с. 156].

Проте, за адміністрації У. Тафта афро-американські федеральні клерки, які отримували найвищу зарплату, мали в дванадцять разів більше шансів отримати підвищення (зафіксовано 48 випадків) ніж пониження (4 випадки), тоді як під час першого терміну перебування В. Вільсона на посаді одна і та ж категорія чорношкірих робітників мала вдвічі більше шансів бути пониженим у посаді або звільненим (22 випадки), ніж підвищенням (11 випадків) [2, с. 179–180].

Також В. Вільсон повністю заборонив призначати афро-американців у південні штати та призначив білого дипломата до Гаїті, хоча з 1863 р. традиційно на такі посади розглядали виключно афро-американців. Дипломатичну місію очолив афро-американець тільки у Ліберії. Під час першої адміністрації В. Вільсона це були Дж. Вашингтон Бакнер та Дж. Кьортіс.

Скорочення чисельності афро-американців на посадах було негативною, але закономірною тенденцією новообраного президента, зважаючи на його оточення і прагнення кожного президента оточити себе знайомими кадрами. Більш негативним явищем стала легалізація сегрегації у сфері федеральної бюрократії, чого не здійснював жоден президент після скасування рабства. Ініціатором цього став А. Берлесон, який на одному з перших засідань адміністрації висунув скаргу стосовно інтегрованих умов праці в Службі залізничної пошти і запропонував створити окремі урядові офіси для білих і чорних [3]. Хоча загального наказу про сегрегацію не було видано, деякі чиновники залізничної пошти прийняли політику сегрегації робочих бригад, перепризначаючи деяких клерків для створення повністю білих бригад на одних лініях і повністю чорних бригад на інших [5, с. 54].

Подібні тенденції стали відбуватися в інших сферах (військово-морський флот, міністерство торгівлі, казначейство), включаючи окремі робочі місця, кімнати, туалети тощо. В установах були передбачені їдальні лише для білих. У цей час жоден ресторан у Вашингтоні не був відкритий для кольорових людей, тож і уряд не вважав за необхідне облаштувати такі місця [6, с. 6].

Багато агентств використовували сегрегацію як привід для працевлаштування лише білих на тій підставі, що їм бракувало можливостей для чорношкірих працівників. У цих випадках афроамериканцям, які працювали до адміністрації В. Вільсона, пропонували достроковий вихід на пенсію, переводили на іншу роботу або звільняли. Оскільки переважна більшість чорношкірих цивільних службовців федерального уряду працювала в Казначействі, Міністерстві торгівлі (головним чином у статистичному бюро) або в поштової службі, ці заходи мали руйнівний вплив на спільноту афро-американських федеральних державних службовців, яка раніше процвітала [2].

Після 1914 р. рівень дискримінації в федеральному процесі найму значно зріс, оскільки Комісія з питань державної служби впровадила нову політику, яка обов'язково вимагала від кандидатів на роботу додавати фотографію. Комісія аргументувала, що це було зроблено для запобігання випадкам шахрайства серед кандидатів, за 1913 р. їй вдалося виявити лише 14 випадків спроб подавати себе за іншу особу в процесі подання заяв [3].

Подібна політика адміністрації викликала шквал критики з боку афро-американської інтелігенції. Зокрема В. Дюбуа, який агітував за підтримку В. Вільсона афро-американцями на виборах 1912 р., вже через пів року після його інавгурації писав президенту, засуджуючи шкоду, яку той завдав чорношкірій громаді. За його коментарем, «адміністрація допомогла кожному ненависному ворогу, якого знала негритянська спільнота» [7].

До В. Вільсона відправляли делегації. Найвідомішу з них очолив М. Троттер. Він наголосив, що «сегрегація є публічним приниженням, вона є абсолютно невиправданою і має далекосяжні згубні наслідки». Однак вимоги делегації не отримали підтримки з боку президента. В. Вільсон наголошував, що сегрегація вводилася задля ліквідації міжрасової ворожнечі; афро-американські організації намагалися піднести її як приниження, а не як вигоду для усіх сторін [8]. Ці цитати були надані М. Троттером у журнал «Crisis». Коментарі адміністрації президента з цього приводу були відсутні.

Таким чином, за першої каденції В. Вільсона суттєво погіршився статус афро-американців на федеральній бюрократії. Про це свідчило їхнє масове звільнення і скорочення заробітної платні. Найбільше таке політику відображало впровадження сегрегації у федеральній службі. Офіційно вона не була легалізована, але отримала підтримку президента, про що свідчили розмова В. Вільсона і М. Троттера та бездіяльність уряду щодо протестів. Така політика сприяла активізації руху за громадянські права чорних. Якщо на початок першої каденції В. Вільсона NAACP нараховував 400 членів, то у 1921 р. – 88 000.

Джерела і література

1. Lovett B., Coffee K. George Washington Buckner: Politician and Diplomat. *Black History News and Notes*. 1984. №17. Pp. 4–8.
2. Meier A., Rudwick E. The Rise of Segregation in the Federal Bureaucracy, 1900–1930. *Phylon*. 1967. №28 (2). Pp. 178–184.
3. Patler N. Jim Crow and the Wilson Administration: Protesting Federal Segregation in the Early Twentieth Century. Boulder : University Press of Colorado, 2004. 268 p.
4. Wolgemuth K. Woodrow Wilson and Federal Segregation. *Journal of Negro History*. 1959, №XLIV. Pp. 148–173.
5. The Railway Post Office. 1913, June. P. 542.
6. The Chicago Daily Tribune. 1914. 14 November. P. 6.
7. Du Bois W. E. B. My Impressions of Woodrow Wilson. *The Journal of Negro History*. 1973. Vol. 58, №4. Pp. 455–456.
8. The Crisis. 1915, January. Pp. 119–120.

Andriy Vynohradov

THE IMPACT OF THE FEDERAL ART PROJECT ON AMERICAN CULTURE

The Federal Art Project (WPA/FAP) was created in 1935 as a part of Franklin Delano Roosevelt's New Deal Administration. WPA/FAP was a unique and ambitious cultural initiative that was approved to address unemployment and economic recovery amid the Great Depression. In addition to its main socio-economic functions, the project made a significant contribution to the popularization and development of American culture and the visual arts in particular. The project created many works of art that became iconic American paintings of the twentieth century, and a large number of prominent American artists were given the opportunity to build their careers and become world-class artists.

The art director and writer Holger Cahill was appointed as the head of the Federal Art Project, who introduced all aspects of the Federal Art Project and justified their necessity for American society. Holger Cahill's source of inspiration was the American philosopher John Dewey, in particular his work “Art as Experience”. John Dewey advocated the need to strip art of its elitism and integrate it into the everyday life of the average citizen [1]. This idea became one of the driving forces behind FAP's activities. Other fundamental ideas of the Project are presented in the Federal Art Project Manual and in A Summary of Activities [2] and Accomplishments of the WPA Federal Art Project [3]. According to these documents, the main principles of the Federal Art Project can be characterized by three points: providing jobs for artists; spreading art education among young people and children; integrating art into society, and democratizing culture. These

points allowed the Project to make a significant contribution to the further development of American culture.

A significant part of FAP's work was carried out through the creation of community art centers. They were platforms that provided educational and artistic events for citizens who wanted to get involved in artistic activities. Many of them offered low-cost or even free classes to people who had not previously had the opportunity to receive art education or had no interest in art at all. Many of the centers were located in impoverished neighborhoods, and their goal was to provide art education to those who would not otherwise have access to it. In addition to providing art education, many of these centers have been used as exhibition spaces, showcasing the work of local artists and providing a venue for community events.

Community art centers were located in many cities in different states and often differed from one another, depending on the population and size of the city. This difference was mainly in the number of educational programs and specialists who could teach different types of fine arts. Thus, community art centers in large cities, such as the Harlem Community Art Center in New York, offered much more opportunities for students and young artists. Later, in addition to holding educational and exhibition events, the largest Community Art Centers became hubs for professional artists and beginner artists, where they could exchange experiences and create joint projects. For example, prominent Harlem Renaissance artist Jacob Lawrence discovered his potential while studying and working at the Harlem Community Art Center, where he was able to participate in the joint project "American Negro Art" with his mentor Aaron Douglas.

However, Community Art Centers in smaller cities also played an important role. Before the FAP started its functioning, these localities usually had very few art schools and generally had a poorly developed space for artistic development. The Community Art Centers greatly expanded this space by organizing schools, guilds, and courses that continued to operate even after the Project closed in 1943. This direction of FAP's activities gave rise to the development and sometimes provided the beginning of the existence of local artistic communities [4].

Community Art Centers have been implementing the basic principles of the Project well, both in the context of education and employment, and in opening art to the general public. However, the integration of art into the everyday life of Americans has been much more successful with numerous mural projects created in public spaces across the country under the leadership of the Federal Art Project. This is primarily due to the fact that murals and frescoes are already integrated into everyday life by virtue of their existence in public space [5]. All examples of monumental art created within the Federal Art Project were realized in municipal public buildings, such as schools, libraries, hospitals, museums, numerous administrative buildings, etc.

The direction of these murals is also special. Artists often included social themes in their murals, often showing scenes familiar to ordinary citizens: images of farmers, factory workers, doctors, and representatives of other professions at work. They also often depicted ordinary urban or rural landscapes. These scenes are typically associated with such styles as regionalism, American social realism and American scene painting. All of

these styles began to spread in the early 1930s of the twentieth century, but their massive use in the Federal Art Project gave a new round of development.

In addition to depicting American everyday life, the murals of the Federal Art Project often represent fragments of the history of the United States and the ethnic groups living in the country. For example, many of the murals were created by members of the Harlem Renaissance and depicted various pages of African American history with typical African ornaments and visual styles. Some of the images also represent the indigenous people of the Americas and their culture. Thus, the murals created by the Federal Art Project collectively form a single image of the American scene, which is multicultural and diverse depending on the region, locality, and historical background of a specific state.

Exhibitions were an equally important tool of the Federal Art Project. Exhibitions of artworks created under the FAP were regularly held throughout the country, mainly in Community Art Centers, but also in public places, such as local museums and galleries. The created system of exhibition projects formed a productive cooperation between artists, gave them the opportunity to share experiences and provided opportunities for further development for young artists, while experienced artists had the opportunity to get acquainted with new trends in a particular type of fine art. Much attention was paid to the regional nature of the exhibitions, which involved the presentation and spreading of the specific regional cultural features and characteristics of different states to the public [6].

It is also important to note the influence of the FAP on the future development of American fine art, in particular the second wave of Abstract Expressionism. During the 30s and early 40s, the leaders of this movement worked within the project: Jackson Pollock, Arshile Gorky, Mark Rothko, and Willem de Kooning, to whom WPA/FAP art director Holger Cahill attached special importance. During their work in the Project, they were able to gain experience and present their unique works of art, which gave rise to their career in the 40s and especially in the postwar years.

Despite the short period of time of its existence and criticism, it is quite fair to say that the Federal Art Project was influential in the further development of American culture. First and foremost, the foundation laid by the Project became the starting point for the next generations of artists, which we can see in the next 10 years after FAP shutdown. Another important thing is that all of the FAP's initiatives were aimed at making art accessible to the entire society, which contributed to the further popularization of art. The Project's accessibility to representatives of different backgrounds resulted in the reproduction of the cultural characteristics of these people, which complemented the overall American aesthetic. This general aesthetic became a demonstration of the cultural heritage of the United States and represented the peculiarities of the regions, both rural and urban, and the ethnic groups that lived in the country and created its culture.

References

1. Dewey J. *Art as Experience*. New York, 1934.
2. Cahill H. *Federal Art Project Manual*, October 1935, Holger Cahill Papers, reel 5288, frame 375, digital collection, AAA.

URL: <https://www.aaa.si.edu/collections/holger-cahill-papers-6730/subseries-3-1/reel-5288-frames-0247-0400>

3. Works Progress Administration, The WPA Federal Art Project: A Summary of Activities and Accomplishments. New York, 1939.
4. Summaries of WPA Art Programs, 1940–1942, 11, Holger Cahill Papers, reel 1106, frame 302, digital collection, AAA. URL: <https://www.aaa.si.edu/collections/holger-cahill-papers-6730/subseries-3-3/reel-1106-frames-0211-0305>
5. Museum of Modern Art, New horizons in American Art. With an Introduction by Holger Cahill. The Museum of Modern Art, 32, New York, N.Y, 1936. URL: https://www.moma.org/documents/moma_catalogue_2942_300061904.pdf
6. Exhibition Reports, 1936–1942, Holger Cahill Papers, reel 1107, frame 522, digital collection, AAA. URL: <https://www.aaa.si.edu/collections/holger-cahill-papers-6730/subseries-3-10/reel-1107-frames-509-538>

Михайло Лемешев

РЕФОРМИ В АРМІЇ США НА ОСНОВІ ДОСВІДУ ВІЙНИ У В'ЄТНАМІ

Повномасштабна війна, яка розпочалась після російського вторгнення в Україну в лютому 2022 року, продемонструвала необхідність змін у Збройних Силах України та їхньої адаптації до вимог поля бою сьогодення. Сучасна війна актуалізувала нові види озброєння, такі як безпілотні літальні та роботизовані системи, а також зміни у тактиці застосування артилерії, танків, інженерних військ тощо.

В'єтнамська війна, участь в якій США брали близько десятиліття свого часу також мала значний вплив на модернізацію американської армії. Американський уряд зробив відповідні висновки, вдало провів реформи і, як наслідок, у 1991 році, через 18 років після виведення військ з В'єтнаму, США розгромили велику іракську армію під час війни в Перській затоці. У цьому дослідженні ми розберемо ключові моменти зазначених реформ: зміни в доктринах, кадровій політиці й методах організації, модернізацію обладнання тощо.

Перш ніж розглядати реалізацію реформ, слід визначити причини змін у функціонуванні Збройних сил США.

По-перше, це був досвід В'єтнамської війни, який мав різний характер. Він був пов'язаний з військовою доктриною, тактикою введення бою і бойових дій в цілому, обслуговування військового обладнання, налагодження логістики великого угруповання тощо.

По-друге, економічні чинники. Великі витрати на війну на боці Республіки В'єтнам змушували американське військово-політичне керівництво оптимізувати різні програми, обмежувати витрати на науково-дослідницькі

роботи і закупівлю нового спорядження. Ситуація не покращилась і після завершення участі у війні, тож Армії доводилося раціонально та обмежено використовувати кошти.

По-третє, внутрішньополітичні чинники: використання призовників, значні людські і матеріальні втрати, скарги на військове обладнання тощо.

По-четверте, геополітичні чинники. У пост-в'єтнамську добу основну напругу в Південно-Східній Азії дещо спала, а США приділяли основну увагу Європі.

Перейдемо безпосередньо до змін, спричинених В'єтнамською війною.

1. Найбільшим здобутком війни у В'єтнамі у ставленні до особового складу можна вважати відмову від загального призову на військову службу. Він був вкрай непопулярним серед американського суспільства, чим скористалася адміністрація Р. Ніксона. Для реалізації плану трансформації армії і переведення її на винятково контрактну форму рішенням Р. Ніксона було створено спеціальну комісію, яка залучила велику кількість спеціалістів з різних сфер – економіки, військової справи, права і соціальних відносин. Проаналізувавши усі аспекти, комісія прийшла до висновку, що добровольча контрактна армія буде більш боєздатна й не дорожча за напівпризовну. Такий висновок дозволив розпочати реформу.

Для покращення умов служби в умовах контрактної армії в 1971–1972 роках було реалізовано проект «VOLAR», який мав позитивні відгуки. У січні 1973 р. було анонсовано припинення призову, а в червні того року ЗС США повністю перейшли на добровільний набір [1, с. 153–155]. У наступних війнах боєздатність, дисциплінованість і професіоналізм ЗС США на індивідуальному рівні суттєво зросла [1, с. 532–536].

2. У 1973 р. було створено структуру, відповідальну за формування доктрини і єдиних стандартів навчання для Армії США – Командування підготовки і доктрини армії США (TRADOC). Воно стало одним з основних і ефективних інструментів відновлення ЗС країни після В'єтнаму і змогло досягти прогресу в розвитку армії на основі узгодження між доктриною, навчанням, розвитком командирського складу і організаційної структури [2, с. 40–47].

3. Війна у В'єтнамі була асиметричною. В'єтнамці півночі активно використовували партизанську тактику, що вимагала асиметричної відповіді. Усі види військ впроваджували нетрадиційні методи боротьби, за яких спецпризначенці та спецслужби відігравали провідну роль. Не дивлячись на те, що ССО з'явилося ще до війни у В'єтнамі, вона стала поворотним пунктом у їхньому розвитку. ЦРУ отримало великий досвід у боротьбі з повстанцями, розвідці, аналітиці й психологічних операціях. З'явилися нові підрозділи ССО, а ті, які вже існували, отримали значний досвід та покращення навчання і тактики [3]. Масштаб змін демонструє приклад: у грудні 1965 р. був сформований перший взвод (35 осіб) LRRP (підрозділу глибинної розвідки), який виконував розвідувальні, штурмові, рятувальні та інші функції. На 1967 р. таких взводів

було 8, а після збільшення взводів до рот їх було об'єднано в окремий 75-ий піхотний полк (рейнджери), чисельністю 13 рот, близько 2000 осіб.

4. Велика модернізація. Витрати на війну сильно вдарили по бюджету на переозброєння американської армії. У 1970-ті рр. США усвідомлювали своє відставання у військовому спорядженні. Вони поступалися в характеристиках основного бойового танку (ОБТ) і не мали власної бойової машини піхоти (БМП). Для комплексної модернізації в 1970-х рр. почали реалізовувати програму «Великої п'ятірки» – сукупності програм-вимог до нових зразків техніки – ОБТ, БМП, армійських зенітно-ракетних комплексів (ЗРК), ударних і транспортних гелікоптерів [1, с. 41–42].

Проекти ОБТ і ЗРК, орієнтовані на потенційний європейський театр бойових дій (ТБД), не спиралися на досвід В'єтнамської війни, проте на них впливав економічний чинник [1, с. 40]. Так, програма розробки майбутнього ЗРК PATRIOT була більш скромною версією програми FAVMDS, а після її закриття була змушена серйозно конкурувати з програмою модернізації старих M1M-23 HAWK. Програму майбутнього M1 Abrams також розпочали після невдоволення уряду США ціни на перспективний американсько-німецький танк MBT-70.

Іншою була ситуація з БМП. Американська військова доктрина передбачала використання транспортно-бойових машин виключно як транспорту до поля бою, тож вважалося, що значний захист та озброєння їм не були потрібні. США почали відставати в цьому питанні від СРСР і ФРН, а проекти БМП постійно зазнавали проблем через економічний чинник. Так, коштів на аналог німецького БМП Marder не було. Тож власні програми перспективних БМП – MICV-65 та MICV-70 не були реалізовані. Це відчули на собі американські військові у В'єтнамі, механізовані досить легким бронетранспортером (БТР) M113.

Американські солдати були змушені власноруч модифікувати свої M113, оснащуючи їх додатковим захистом, кулеметами й іноді безвідкатними гарматами. Проте ці спроби не давали бажаного результату, а командирам доводилося постійно нагадувати своїм підлеглим що M113 – лише засіб для транспортування, який не повинні використовувати як штурмову техніку. Проблема була відома, проте до закінчення війни у В'єтнамі не була вирішена, а зменшення видатків на армію після війни скорегувало проект конструювання нової БМП у бік більш бюджетного рішення. За цими вимогами у 1974 р. з'явився XM723, який після доробок і прийняття на озброєння став відомий як M2 Bradley. На його базі пізніше була створена бойова розвідувальна машина M3 Bradley і реактивна система залпового вогню M270 [5].

Під час В'єтнамської війни США активно і успішно використовувати транспортні гелікоптери, основним з яких був UH-1. Для підтримки цих гелікоптерів в 1967 р. був розроблений перший в світі спеціалізований ударний гелікоптер – AH-1 Cobra. Унаслідок висновків з війни США запустили програми конструювання нових транспортних та ударних гелікоптерів.

До транспортного гелікоптера висувались наступні вимоги: збільшення вантажопідйомності (озброєний UH-1H міг перевозити лише шість бійців),

значне покращення і спрощення обслуговування, збільшення живучості (два двигуни, резервні системи) і помірна ціна. Унаслідок проведеного конкурсу і реалізації цієї програми США прийняли на озброєння УН-60 Blackhawk, який є основним гелікоптером в наші дні [6, с. 5–25; 60–65].

Першим прийнятим на озброєння гелікоптером підтримки став АН-1 Cobra, побудований з агрегатів УН-1. Він передбачався як тимчасовий проект для війни, поки основний перебував у розробці. Основним ударним гелікоптером мав стати інноваційний АН-56 Cheyenne з блискучими характеристиками. Оскільки у ВПС не хотіли, щоб у армії був гелікоптер, здатний стати заміною для літаків, сформувався потужне лобі з представників ВПС США з метою перешкодити реалізації проекту і перенаправити кошти на літак А-10. Діяльність лобістів і закінчення участі США у В'єтнамській війні поклали край цьому амбітному проекту. Невдовзі була представлена інша програма, заснована на досвіді В'єтнаму, для створення гелікоптера, кращого за АН-1 за вогневою потужністю і дальністю, з двома двигунами і невеликою максимальною швидкістю (269 км/г проти 390 км/г у АН-56). У результаті реалізації цієї програми у 1975 р. з'явився гелікоптер (У)АН-64, що і досі виробляється та використовується Армією США [7; 8, с. 189-190].

Участь у Другій індокитайській війні назавжди змінила Армію США через прямі та опосередковані чинники. Перетворення під час та після війни значно посилили її боєздатність в сучасній асиметричній війні. На основі досвіду В'єтнаму було спроектовану велику частку сучасного американського озброєння – від піхотного до технологічних гелікоптерів. Успіх реформування і модернізації підтвердила ефективність Армії США у різних операціях і війнах кінця 1980-х – початку 2000-х рр.

Джерела і література

1. Rostker B. I Want You!: The Evolution of the All-Volunteer Force. RAND Corporation, 2006. 832 с. URL: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2007/RAND_MG265.pdf
2. Nielsen S. An Army Transformed: The U.S. Army's Post-Vietnam Recovery and the Dynamics of Change in Military Organizations. U.S. Army War College, 2010. 73 с. URL: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA528830.pdf>.
3. Aaron J., Baker S. C. Vietnam War: Special Operation Forces and Warfare Training on U.S. Military Installations Vietnam Historic Context Subtheme. Department of Defense Legacy Resource Management Program, 2020. 168 с. URL: https://www.denix.osd.mil/legacy/denix-files/sites/33/2020/02/16-518A-Vietnam-Special-Ops_Final-Rpt_508.pdf.
4. LRRP, LRP & Ranger in Vietnam. *Reibert.Info*. URL: <https://reibert.info/threads/lrrp-lrp-ranger-in-vietnam-vojskovaja-razvedka.424352/>.

5. Федосеев С. Л. Боевые машины пехоты НАТО. *Бронекolleкция*. 1997. № 6. URL: http://armor.kiev.ua/Tanks/Modern/M2Bradle/M2_1.html.
6. Varnon J. R. The Utility Tactical Transport Aircraft System. Fort Leavenworth: Embry-Riddle Aeronautical University, 1971. 82 с. URL: <http://surl.li/qhiwo>.
7. Megaprojects. Lockheed AH-56 Cheyenne: The Incredible Attack Helicopter Decades Ahead of Its Time, 2022. *YouTube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=_6GAp8yO710.
8. Camia D. A. The Evolution of the Advanced Attack Helicopter. Fort Leavenworth: U.S. Army Command and General Staff College, 1975. 276 с. URL: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADB006756.pdf>.

Людмила Гуцало

РЕФОРМУВАННЯ ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я У США НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Система охорони здоров'я в США є однією з найскладніших у світі. Сполучені Штати лідирують за обсягом видатків на медицину, але не за якістю медичних послуг і здоров'я населення.

Окремі аспекти реформування американської системи охорони здоров'я вивчали Л. Манчіканті, І. С. Хельм, Р. М. Беньямін, Дж. А. Гірш [1; 2], О. Машевський і М. Барабой [3], В. Короленко [4], Н. Бортник і Я. Янчак [5] та інші науковці. Проте, зважаючи на комплексність й актуальність проблеми, вона потребує подальшого наукового дослідження.

В системі охорони здоров'я США, попри певні успіхи, завжди існували проблеми, які умовно можна розділити на дві групи. До першої групи можна віднести проблеми, пов'язані з фінансуванням і оплатою медичних послуг: висока вартість медичного обслуговування і неухильне зростання вартості лікарняного лікування. До другої групи входять проблеми недостатньої організації системи забезпечення медичної допомоги населенню. Головною проблемою є відсутність загальнонаціональної системи страхування здоров'я.

Реформа охорони здоров'я була одним із найважливіших пунктів першої передвиборчої кампанії президента Б. Обами у 2008 р. Задум авторів реформи полягав у тому, щоб зробити медичне страхування доступнішим, заборонити страховим компаніям піднімати ціни у зв'язку з погіршенням стану здоров'я клієнта чи відмовляти у страхуванні хронічним хворим та дітям. У цілому, метою цієї реформи було обов'язкове медичне страхування та скорочення величезних витрат американців на охорону здоров'я.

У зверненні Б. Обама до Конгресу вересні 2009 р. він виклав основні цілі програми реформування системи охорони здоров'я: «План, який я оголошую сьогодні ввечері, буде відповідати трьом основним цілям. Це забезпечить безпеку та стабільність тим, хто має медичне страхування. Це забезпечить страхування тим,

хто його немає. Це сповільнить зростання витрат на охорону здоров'я для наших сімей, наших компаній і нашого уряду... Люди повинні мати базове медичне страхування...» [6].

У 2010 р. за ініціативи президента було прийнято Акт про доступне лікування (Affordable Care Act, Patient Protection and Affordable Care Act) [7], або Обамасаре, з низкою поступових нововведень протягом наступних чотирьох років. Згідно цього документу, з 2014 р. усі громадяни США та особи, які мешкали в країні не менше п'яти років, були зобов'язані придбати страховку або ж сплатити штраф, сума якого мала щороку зростати. Усі роботодавці, у яких працювали як мінімум 50 осіб, були зобов'язані під загрозою штрафу надати медичну страховку своїм співробітникам. Обов'язковість страхування не поширювалась на такі категорії: особи, які не могли знайти страховку, вартість якої не перевищувала 8 % від прибутків сім'ї; особи, які були корінними жителями Америки (наприклад, індіанці), або мали певні релігійні причини; якщо особа перебувала у в'язниці або мала низькі прибутки, але не підпадала під критерії державних програм [3, с. 184].

На час безпосереднього запровадження ключових положень Обамасаре у 2010 р., медичного страхування не мали 18% мешканців США віком до 65 років [8, с. 895].

Республіканці відразу почали нещадно критикувати медичну реформу Обама і робили усе можливе, аби її відмінити. Зокрема, кандидат у президенти від республіканців Д. Трамп у ході передвиборчих перегонів 2016 р. пообіцяв анулювати Обамасаре відразу після того, як стане президентом [9]. Проте він не зміг повністю реалізувати цю обіцянку попри періодичні спроби фактично саботувати реформу. У січні 2017 р. президент Трамп підписав указ про реформу охорони здоров'я, що передбачав «зниження регулювання» Обамасаре, а у травні 2017 р. Палата представників проголосувала за часткове скасування Закону про доступне лікування, прийнявши Американський закон про охорону здоров'я (American Health Care Act) [10]. Він скасовував податки та штрафні санкції Обамасаре і універсальні програми закону та допомагав повернути контроль над охороною здоров'я штатам, але в той же час суттєво зменшував кількість охоплених осіб, різко скорочував виплати Medicaid (25–35%). Відповідно до указу від 6 жовтня 2017 р. обмежувалося право жінок на доступ до засобів контрацепції в рамках корпоративних планів медичного страхування. Такою можливістю могли скористатися всі роботодавці, за виключення органів влади. Згідно указу від 12 жовтня 2017 р. компанії, які продавали поліси медичного страхування, отримали змогу пропонувати, а фізичні особи і малий бізнес – купувати короткострокові страховки.

Верховний суд надав окремим штатам право відмовитися від схеми, яка передбачала державне страхування для тих людей, які за критеріями не підпадали під Medicare або Medicaid і не могли дозволити собі приватне страхування. Частина штатів скористалася цим правом. У шести штатах громадяни прямим голосуванням підтримали розширення Medicaid, у той час як законодавчі органи цього не зробили. Таким чином, одна з причин неспроможності Д. Трампа реалізувати свою обіцянку

полягала в тому, що все більше американців почали сприймати доступ до медичних послуг як право, а не як послугу.

Окремі політики використовували Medicaid як інструмент для політичної боротьби. Так, Республіканський політичний діяч з Джорджії запропонував губернатору Браюну Кемпу «вкрасти проблему» у демократів, розширивши Medicaid [11].

У грудні 2018 р. американський суд визнав антиконституційною реформу охорони здоров'я Обама. «Вау, але не дивно, що Obamacare щойно була визнана неконституційною високоповажним суддею в Техасі. Чудова новина для Америки!» – написав Дональд Трамп [12]. Демократи пообіцяли оскаржити це рішення у Верховному суді. 17 червня 2021 р. Верховний суд США підтримав систему медичного страхування Obamacare в рамках Закону про доступ до медичного обслуговування. Президент Джо Байден назвав це рішення суду «великою перемогою для всіх американців» [13].

Зазначимо, що Байден, як демократ, у цілому підтримав АСА і відстоював «громадський варіант», за яким більшість людей могли вибирати державне медичне страхування. Байден висунув пропозицію знизити вартість страхування для працівників, яким роботодавці не забезпечують його, а також для самозайнятих громадян.

Отже, із впровадженням Obamacare у США почалось докорінне переформатування системи надання медичних послуг. Закон про медичне страхування був розроблений з метою заохочення розвитку первинної медичної допомоги, сприяння більшій увазі до якості та профілактики. Звичайно, певна частина американців залишилися незадоволеною медичною реформою. Та все ж за Законом про доступ до медичного обслуговування люди з хронічними захворюваннями і діабетом, отримали право проходити обстеження і лікування безкоштовно. На 2021 р. цією програмою медичного страхування змогли скористатися 31 млн американців.

Джерела і література

1. Manchikanti L., Helm Ii S., Benyamin R. M., Hirsch J. A. Evolution of US Health Care Reform. *Pain Physician*. 2017. No. 20. Pp. 107–110. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28339426/>
2. Manchikanti L., Helm I. S., Benyamin R. M., Hirsch J. A. A Critical Analysis of Obamacare: Affordable Care or Insurance for Many and Coverage for Few? *Pain Physician*. 2017. No 20. Pp. 111–138.
3. Машевський О., Барабой М. Історія становлення системи медичного страхування США та медична реформа Б. Обама. *Американська історія і політика*. 2017. № 3. С. 181–188.
4. Короленко В. В. Реформування системи охорони здоров'я в США: аналіз передумов, сутності реформи та перспектив для дерматологічної допомоги. *Український науково-медичний молодіжний журнал*. 2013. № 4. С. 5–8.

5. Бортник Н. П., Янчак Я. О. Зарубіжний досвід надання медичних послуг у країнах з різними моделями фінансування охорони здоров'я. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*. 2018. Вип. 19. С. 168–173. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/67>
6. Nelson M. Barack Obama: Domestic Affairs. URL: <https://millercenter.org/president/obama/domestic-affairs>
7. Compilation of Patient Protection and Affordable Care Act. URL: <http://housedocs.house.gov/energycommerce/ppacacon.pdf>
8. Rice T., Unruh L. Y., Rosenau P., Barnes A. J., Saltman R. B. and Ginneken van E. Challenges facing the United States of America in implementing universal coverage. *Bulletin of the World Health Organization*. 2014. Vol. 92 (12). P. 894–902. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4264396/>
9. Diamond J. Donald Trump Releases Health Care Reform Plan. *CNN Politics*. 2016. March 3. URL: <http://edition.cnn.com/2016/03/02/politics/donald-trump-health-care-plan/index.html>
10. American Health Care Act 2017. URL: <https://www.rpc.senate.gov/policy-papers/the-american-health-care-act-of-2017>
11. Obamacare's Slow Victory. *The Economist*. November 3, 2022. URL: <https://www.economist.com/united-states/2022/11/03/obamacares-slow-victory>
12. Donald J. Trump. Twitter. URL: <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/1073763695807877120>
13. Верховний суд США підтримав існування Обамасаре. *Букви*. 18 червня 2021. URL: <https://bykvu.com/ua/bukvy/verhovnij-sud-ssha-pidtrimav-isnuvannja-obamacare/>

Артем Кошелєв

ПРІОРИТЕТИ РЕСПУБЛІКАНЦІВ І ДЕМОКРАТІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ МІГРАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ США

Останні місяці 2023 року пройшли під знаком внутрішньополітичної кризи в США, яка розгорнулася на тлі протиріч між Демократичною і Республіканською партіями щодо імміграційної політики. Протистояння між депутатами Конгресу ледь не призвело до зупинки роботи уряду (так званого шатдауну), якого вдалося уникнути лише прийняттям тимчасового бюджету [1]. Однак ця проблема залишалася б у межах внутрішнього американського порядку денного, якби не мала безпосередній вплив на міжнародну політику. Перш за все, йшлося про військово-економічну підтримку України та Ізраїлю. Так, представники Конгресу і Сенату від Республіканської партії вирішили пов'язати питання допомоги Україні з міграційною реформою [2]. Вочевидь, створення штучної залежності вирішення зовнішньополітичних питань від внутрішньополітичних стало способом тиску з боку республіканців на адміністрацію Дж. Байдена і Демократичну партію. Оскільки стратегічно важлива підтримка України була прив'язана до реалізації змін

у міграційному законодавстві США, виникає природне запитання щодо причин і сутності цієї конфронтації всередині американського суспільства.

Відтак, мета цієї роботи полягає у здійсненні аналізу підходів прихильників Демократичної і Республіканської партій США до міграційної політики. Це дозволить краще зрозуміти причини складнощів у досягненні консенсусу серед американських політичних еліт, від яких залежить військово-економічна допомога Україні.

Розпочати розгляд відмінностей у підходах до питання міграції варто із загального обрисю проблеми, з якою зіштовхнулися США продовж останніх років. Перш за все нас цікавлять цифри нелегальної імміграції.

Спроби незаконно перетнути південний кордон США були регулярно проблемою країни, однак саме останніми роками відбулося її різке загострення. Так, за даними Митно-прикордонної служби США, у 2021 фін. р. (з жовтня по вересень) американський кордон перетнуло 1,56 млн нелегальних мігрантів. Продовж 2022 р. ця цифра зросла до 2,21 млн осіб [3]. За даними Інституту міграційної політики, у 2023 році зафіксовано вже 2,5 млн. незаконних перетинів кордону [4]. Це стало рекордом за всю історію спостережень. Для порівняння, продовж 2010–2020 рр. в середньому нелегальних перетинів кордону було менше 0,5 млн осіб [3]. Можна припустити, що різке збільшення охочих потрапити у США впродовж 2021–2023 рр. пов'язано з економічною кризою в країнах Центральної та Південної Америки, викликаною пандемією Covid-19. Однак це твердження потребує додаткового дослідження.

На основі зазначених вище даних важливо зафіксувати, що в 2021–2023 рр. проблема нелегальної імміграції в США різко загострилась. Тому це питання вийшло на перший план суспільно-політичної дискусії та призвело до різких дебатів між конгресменами і сенаторами від різних партій.

Візьмемо за основу твердження, що депутати є виразниками настроїв своїх виборців і, відтак, намагаються відстоювати їх у своїй політичній діяльності. Отже, нам варто зосередити увагу на поглядах прихильників як Демократичної, так і Республіканської партій щодо ставлення до іммігрантів. Це дозволить нам краще зрозуміти причини протиріч щодо реалізації міграційної реформи та затримки у її прийнятті. Отримати уявлення про погляди населення США щодо мігрантів нам дозволять соціологічні опитування.

У вересні 2022 р. один з найбільших дослідницьких центрів США Pew Research Center опублікував дослідження настроїв щодо міграційної політики серед виборців як Демократичної, так і Республіканської партій [5]. Це опитування дозволяє нам сформулювати уявлення про ключові розбіжності серед виборців демократів і республіканців по різних параметрах вирішення міграційної кризи.

За твердженням авторів дослідження, виборці різних політичних партій мають протилежні пріоритети у реформуванні міграційної системи країни. Хоча в суспільстві існують точки перетину, навколо яких можна було вибудовувати компроміс, виглядає так, що глибинні розбіжності варто шукати в ідеологічній площині. Так, республіканці головною задачею вбачають вирішення питання із

захистом південного кордону та депортації нелегальних мігрантів, в той час як демократи пропонують шукати шляхи легалізації статусу людей, які незаконно перетнули кордон, особливо тих, хто потрапив у США в дитинстві [5].

Звернімося до результатів опитування, які красномовно свідчать про зазначені вище розбіжності. Через аномальне збільшення кількості нелегальних іммігрантів, 73% американців стверджують, що посилення безпеки американсько-мексиканського кордону є пріоритетом у міграційній системі країни. Показовими є деталі опитування. Так, майже усі республіканці (91%) стверджують, що саме захист кордону має бути пріоритетом держави. Серед виборців демократів такий є пріоритет лише 59% громадян. Але ці цифри потребують уточнень. Серед 91% республіканців, 72% вважають, що захист кордону *є дуже важливим пріоритетом*. Натомість серед 59% демократів так вважають лише 22% виборців. Всі інші вважають це частково важливим. Тобто, різниця у основних пріоритетах складає 50 відсоткових пунктів [5]. Безумовно ці цифри дозволяють нам краще зрозуміти безкомпромисну позицію республіканців щодо необхідності виділення додаткових коштів для захисту південного кордону у Конгресі і Сенаті.

Так само різним є ставлення до депортації серед прихильників обох партій. Наприклад, 79% республіканців вважають, що депортація людей, які нелегально потрапили в країну є важливим елементом міграційної політики. Причому 49% з них вважають це дуже важливим. Це різке контрастує з поглядами демократів. Серед них лише 39% вважають важливим посилення депортацій. З них лише 12% вважають це топ пріоритетом [5]. Натомість демократи частіше, ніж республіканці (80% проти 37%), заявляють, що створення можливостей для більшості іммігрантів, які зараз перебувають у країні нелегально, залишатися в США на законних підставах є важливою метою міграційної політики країни. Приблизно чотири з десяти демократів (38%) вважають це дуже важливою метою, порівняно з 10% республіканців. Більшість в обох партіях кажуть, що прийом біженців із країн, де люди тікають від війни та насильства, є важливим напрямом розбудови міграційної системи. Проте більше демократів, ніж республіканців, вважають це важливим (85% проти 58%). Близько чотирьох із десяти демократів (41%) кажуть, що прийом біженців дуже важливий, тоді як лише 13% республіканців вважають так само [5].

Зазначені вище дані не враховують погляди консервативних республіканців і ліберальних демократів, які є ще більш поляризованими по відношенню один до одного. Однак навіть зазначені цифри дають можливість зрозуміти ступінь конфронтації різних представників американського суспільства у питаннях щодо міграційної реформи. Як ми бачимо, подолати ці розбіжності виявляється складним завданням. Адже питання не в технічних засобах і кількості необхідних для цього коштів. Йдеться про ставлення до людської особистості і реалізації її природних прав.

Виглядає так, що прихильники республіканців готові більш жорстко обмежувати потоки нелегальних іммігрантів, не зважаючи на умови проживання цих людей в країнах їхнього походження. Демократи на цьому тлі здаються більш ліберальними. Однак для більшої об'єктивності варто було б зосередитись на

негативних наслідках неконтрольованої імміграції на територію США. Це дозволило б краще зрозуміти коріння занепокоєння республіканців цією проблемою. Але це тема окремого дослідження.

Наразі нам вдалося, принаймні в загальних рисах, визначити основні параметри реформування міграційної системи, навколо яких розгортається суспільно-політична дискусія в США. Це дозволяє нам краще зрозуміти причини проблем у досягненні консенсусу між американськими політичними елітами, від якого залежить допомога Україні для захисту від російської агресії.

Джерела і література

1. Tendulkar Reema. US Government may shutdown, and the risk is significant. 2023, September 29. *CNBS*. URL. <https://www.cnbc.com/world/us-government-may-shutdown-and-the-risk-is-significant-17916051.htm>
2. Hauslohner A., Stein J., Lamothe D., Bogage J. Amid competing U.S. security priorities, Ukraine could get left behind. 2023, November 14. URL. <https://www.washingtonpost.com/national-security/2023/11/14/ukraine-aid-congress/>
3. Wu Ashley. Why Illegal Border Crossings Are at Sustained Highs. 2023, October 29. URL: <https://www.nytimes.com/interactive/2023/10/29/us/illegal-border-crossings-data.html>
4. Putzel-Kavanaugh C., Ruiz Soto, A. Shifting Patterns and Policies Reshape Migration to U.S.-Mexico Border in Major Ways in 2023. 2023, October. URL: <https://www.migrationpolicy.org/news/border-numbers-fy2023>
5. Oliphant B., Cerda A. Republicans and Democrats have different top priorities for U.S. immigration policy. 2022, September 8. URL: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2022/09/08/republicans-and-democrats-have-different-top-priorities-for-u-s-immigration-policy/>

Марина Бессонова

СТАВЛЕННЯ НАСЕЛЕННЯ СУЧАСНОЇ БІЛОРУСІ ДО США

Сполучені Штати Америки є провідною державою, яка постійно перебуває у центрі уваги як світової спільноти у цілому, так і окремих учасників міжнародних відносин. Вивчення ставлення до США у різних куточках сучасного світу, яке інколи має відверто негативний характер, є одним з напрямів сучасних досліджень, які проводяться як міжнародними, так і національними аналітичними центрами та дослідницькими установами. Коливання світової та національної громадської думки стосовно США залежить від багатьох факторів, серед яких важливу роль відіграють традиційні зовнішньополітичні уподобання населення тієї чи іншої країни, особливості національної політичної культури, історія взаємин із США

тощо. Позитивне чи негативне ставлення до США є важливим маркером, який ілюструє особливості двосторонніх взаємин та позицію тієї чи іншої держави на міжнародній арені. Тому вивчення громадської думки окремих суспільств щодо США дозволяє краще розуміти зовнішньополітичні пріоритети досліджуваних країн та допомагає прогнозувати їхню поведінку на світовій арені тощо.

Предметом аналізу в рамках цього матеріалу є окреслення ставлення до США у сучасній Білорусі з метою виявлення їхнього місця серед зовнішньополітичних уподобань білорусів. Дослідження цього питання ускладнено тим, що опитування громадської думки у цій країні не завжди відображають реальне ставлення її мешканців стосовно тих чи інших питань, що пов'язано передусім із побоюваннями респондентів, викликаними цензурою та політичними репресіями.

Більш-менш систематичні опитування проводять білоруські опозиційні організації, зареєстровані в інших державах. Так, дослідження громадської думки білорусів та їхні зовнішньополітичні уподобання проводяться в рамках проекту «*Беларуская ініцыятыва*». Цей проект спільно реалізують неурядова організація *Chatham House* (Королівський інститут міжнародних відносин, Велика Британія) та *Цэнтр новых ідэй*, який після заборони його діяльності у Білорусі перемістився та відновив свою роботу у Польщі [1].

Опитування *Chatham House* та *Цэнтру новых ідэй* побудовані на використанні методу *CAWI (Computer Assisted Web Interviewing)*. Це техніка опитування з використанням мережі Інтернет, яка дозволяє провести вивчення думки аудиторії, важкодосяжної для інших методів дослідження. Опитування проводиться завдяки заповненню електронних анкет без взаємодії з інтерв'юером [2] через неможливість проведення *face-to-face* інтерв'ю, які можуть створити ризики та небезпеку для інтерв'юерів в умовах репресивного білоруського законодавства. Такі опитування не можуть показати повну картину громадської думки сучасної Білорусі. Адже ті, хто бере участь у таких дослідженнях – користувачі інтернету, які як правило більш економічно та соціально активні, ніж решта білоруського суспільства, яка серед респондентів таких опитувань може становити значно меншу частину, ніж у суспільстві у цілому. Тим не менш, за відсутності інших засобів отримати дані про громадську думку Білорусі, такі методи все ж таки дозволяють виявити певні закономірності.

У більшості опитувань, в яких досліджується білоруська громадська думка, зовнішньополітичні уподобання білорусів вивчаються передусім відносно їхнього ставлення до Росії та країн Європи.

У соціологічному опитуванні 1–10 листопада 2021 р. була низка питань про міжнародні відносини. Так, серед країн, відносно яких респонденти мали висловити своє ставлення, були Росія, Китай, країни ЄС, Польща, Україна, Литва та США. Уподобання респондентів розподілилися наступним чином: лідером негативних оцінок стали США, які у сумі отримали 20% відповідей «в основному погано» та «дуже погано»; по 13% сукупних негативних оцінок отримали Україна, Польща та Литва, Росія – 11%, країни ЄС – 10%, Китай 7% [3, с. 17]. У відповіді на питання щодо найкращого геополітичного союзу фігурували варіанти об'єднання з ЄС

(12%), Росією (29%), з ЄС та Росією одночасно (39%), та перебування поза будь-яким об'єднанням (20%) [3, с. 18]. Отже, США взагалі не розглядалися як потенційний близький союзник, а взаємини з ними серед важливих для Білорусі відносин. Певною мірою ставлення до США відображається і на сприйнятті білорусами НАТО: ідею потенційної відмови від ОДКБ та прагнення вступити до НАТО підтримало всього 6% респондентів [3, с. 21].

В умовах загострення ситуації напередодні та з початком повномасштабного російського вторгнення в Україну, опитування щодо зовнішньополітичних уподобань білорусів були сфокусовані передусім на виявлення ставленні до РФ. Напередодні повномасштабного російського вторгнення опитування показали, що на той час потенційна відкрита війна Росії проти України турбувала білорусів суто у контексті потенційного залучення їхньої країни в конфлікт. Опитування в березні 2022 р. показали, що найбільш актуальними були питання про те, чи вважалася Білорусь учасником воєнного зіткнення та чи варто розміщувати на її території російську зброю, у тому числі ядерну [4, с. 3-7].

Війна РФ проти України вплинула на збільшення кількості респондентів, які серед основних десяти проблем сучасної Білорусі вбачали санкції ЄС і США. Хоча кількість тих, хто виокремив саме цю проблему серед десяти найважливіших для білорусів зростає всього на 2% (з 81% до 83%), у рейтингу топ-10 проблем питання санкцій піднялося з останнього місця на п'яте (згідно з даними опитувань 2021 р. і серпня-вересня 2022 р. [5, с. 31]. До того ж США і Велика Британія оцінювалися білорусами як «агресивні та жорстокі» [5, с. 47].

Ставлення до США в опитуваннях можна зрозуміти лише опосередковано – через ставлення білорусів до НАТО та колективного Заходу. Так, опитування в листопаді 2023 р. продемонструвало, що серед інших варіантів відповідей на питання «яку мету війни ставить перед собою Росія», більшість респондентів обрало варіант «недопуск України в НАТО» (29 %). Інтерпретації мети української влади у війні 27% респондентів обрало варіант «вступ до ЄС та НАТО» і 20% дотримувалося думки, що Україна не має власної мети, а реалізує цілі Заходу [6, с. 7-8].

У листопадовому опитуванні 2023 р. у частині щодо оцінки воєнної ситуації у регіоні, при виборі варіантів, з якими погоджувалися або не погоджувалися респонденти, фігурували наступні: «Західним країнам вигідно втягнути Білорусь в російсько-українську війну, аби послабити нашу країну» (погоджувалися з таким твердженням 41%, не мали відповіді 33%, не погоджувалися 26%); «Країни НАТО зруйнували післявоєнний міжнародний баланс, накопичували військові сили у Східній Європі в останні роки» (погоджувалися з таким твердженням 40%, не мали відповіді 41%, не погоджувалися 19%); «В російсько-українській війні Білорусь має «прикривати спину» Росії від удару із Заходу» (34% погоджувалися з таким варіантом, 37% не мали відповіді, 29% не погоджувалися); «Можливість прямого воєнного зіткнення з НАТО у майбутньому стає очевидною» (погоджувалися 30%, не мали відповіді 52%, не погоджувалися 18%) респондентів [6, с. 17].

В умовах повномасштабного російського вторгнення в Україну, в опитуванні 8–14 листопада 2023 р. США зберегли свою першість в отриманих негативних оцінках та навіть примножили їх (вже 36%, а не 20%, як у листопаді 2021 р., респондентів відзначили своє «в основному погане» та «дуже погане» ставлення до цієї країни), після США – по 24% негативних оцінок отримали Україна та Литва, Польща – 24%, країни ЄС – 22%, Китай – 20%, Росія – 17% [6, с. 31]. Щодо найкращого геополітичного союзу для Білорусі кількість прибічників варіанту об'єднання з ЄС збільшилася на 1% та становила 13%; прибічників союзу з Росією стало ще більше з 29% до 41%; поціновувачів варіанту союзу водночас з ЄС та Росією зменшилося із 39% до 26%; підтримка варіанту перебування поза будь-яким об'єднанням не змінилася та становить 20% [6, с. 32]. У цьому ж опитуванні визначалася й думка щодо відповідальності за продовження конфлікту на Близькому Сході (який розпочався 7 жовтня 2023 р.): третина білорусів бачила США і країни НАТО винуватцями конфлікту (33%), на другому місці ХАМАС/Палестинська сторона (17%), на третьому – Ізраїль (8%), не мали відповіді 29% [6, с. 37].

Таким чином, навіть поверхневий огляд опитувань громадської думки дозволяє простежити наступну тенденцію: США не є країною-фаворитом серед зовнішньополітичних уподобань білорусів, для яких пріоритет мають сусідні країни – Росія та країни Європи; США мають найменший рівень позитивного сприйняття у білорусів, у порівнянні з іншими країнами, які включені до опитувань громадської думки. Значною мірою таке сприйняття викликано традиційним домінуванням антиамериканської риторики в інформаційному полі Білорусі, низкою давніх зовнішньополітичних і дипломатичних скандалів із США та країнами Заходу, сильним впливом на внутрішню та зовнішню політику Білорусі з боку Росії, для якої антиамериканізм за останні більш ніж 20 років перетворився на державну ідеологію.

Джерела і література

1. Хвалі апытанняў. *Што думаюць беларусы.* 2024. URL: <https://belaruspolls.org/volny-oprosov>
2. CAWI. 17 січня 2024. *4Service Company.* URL: <https://4service.company/uk/blog/cawi>
3. Belarusians' views on the political crisis. Sixth survey wave. 1–10 November 2021. *Што думаюць беларусы.* 2021. URL: <https://belaruspolls.org/wave-6>
4. Belarusians' views on the military conflict between Russia and Ukraine. Eighth survey wave. 5–14 March 2022. *Што думаюць беларусы.* 2022. URL: <https://en.belaruspolls.org/wave-8>
5. Bikanau P. Belarusian identity in 2022: a quantitative study. December 2022. *Friedrich Ebert Stiftung.* URL: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/belarus/19777.pdf>
6. Belarusians' views on the war in Ukraine and foreign policy. Seventeenth survey wave. 8–14 November, 2023. *Што думаюць беларусы.* 2023. URL: <https://en.belaruspolls.org/wave-17>

АМЕРИКАНСЬКІ СУСПІЛЬСТВО І КУЛЬТУРА

AMERICAN SOCIETY AND CULTURE

Tetiana Hranchak

**THE AMERICAN MIDWEST THROUGH “UKRAINIAN LENSES”:
MYTHS, STEREOTYPES, EXPECTATIONS, REALITY**

The Russian-Ukrainian war actualized the issue of international support and allies for Ukraine, one of the most important of which remains the United States. For the United States as an open democratic system, an important role in policymaking is played by public requests and American citizens' vision of priority tasks and ways to achieve them. Therefore, a better understanding of American culture and society may open additional space for establishing dialogue and cooperation, finding convincing arguments to continue aid to Ukraine. What makes America “America”, what values are key for Americans in the sense of identity? Are our ideas about the USA as a "melting pot", the land of opportunity and the romance of the Wild West still relevant?

The proposed research is aimed at identifying the key identity characteristics of the Midwestern community against the background of common myths and stereotypes, first of all, pressive Individualism and the Myth of the Self-Made Man, Agrarianism, Expansionism, and the Myth of the American West, The Myth of the Melting Pot, Pilgrims and Puritans and the Myth of the Promised Land [1].

Research results are based on methods of included observation (during 2022–2023) and comparative analysis. Territorially, the study covers four states that are included in the concept of the Middle West (the Old Northwest) [2]: Indiana (Bloomington), Michigan (Detroit), Illinois (Chicago), and Ohio (Toledo). The study does not pretend to be comprehensive, but it provides empirical material that can be used in larger and more complex research.

The American Midwest is also called “America's Heartland” [3] or “country's geographic core” [4]. If compared with the realities of Ukrainians, this is what could be defined as a conservative “hinterland”, which is characterized by the preservation of traditional American values and friendliness bordering on naivety. Local identity with the self-name “Middle Westerners” is relatively young, formed at the end of the 19th – at the beginning of the 20th century [5, p. 3–4] as a result of the development of new territories based on the acquisition of land ownership. Settlers came here searching for opportunities to realize their own dreams. They traveled with families, planning the future for themselves and their children. Therefore, the spirit of individualism and the household as the main element of the social structure determined the identity specificity of the Midwest from the beginning. At the same time, the transformation of this territory's state from a

frontier to a region required the vital importance ability of the locals to quickly rally for the purpose of protection. Therefore, a mix of individualism and a sense of community laid the foundation of Middle Westerners identity with such values as freedom, initiative, proactive life position, close family ties and caring for the community.

The Midwest settlers “established a public culture that emphasized the work ethic, the sanctity of private property, individual responsibility, faith in residential and social mobility, practicality, piety, public order and decorum, reverence for public education, activists, honest and frugal government, town meeting democracy...” [6, p. 72].

Today, social practices based on individualism, independence, and self-sufficiency are clearly visible in the Midwestern environment.

The first thing that attracts attention is the diversity of churches and religions, so that everyone can follow their own beliefs.

According to the First Amendment of the Constitution of the United States “Congress shall make no law respecting an establishment of religion, or prohibiting the free exercise thereof” [7].

Midwest cities, for the most part, consist of individual households that are organized mostly by one- and two-story houses. Even though large cities also have areas of high-rise buildings, the desire to arrange one's own house, which, in general, corresponds to the stereotype of the “American dream” (family, house, car, lawn, dog) remains typical.

The expansion of the city in width, and not in height, creates the need for individual means of transportation. The U.S. remains a country of cars. The public transport network outside megacities is underdeveloped and performs an auxiliary function. Sometimes in cities there are locations that are not suitable for movement in any other way, except by cars – because sidewalks may simply be absent. Therefore, the ability to drive a car becomes a guarantee of individual freedom and self-sufficiency. Obtaining a driver's license becomes a certain initiation when a conditional teenager acquires the status of an adult. On the other hand, maintaining the ability to drive a car at a respectable age (80+) makes it possible to remain an active participant of life, avoiding the role of social ballast. It is noteworthy that the largest American automobile manufacturers are in the Midwest – Ford, Chrysler, General Motors, as well as the former automobile capital of the world, Detroit.

A clear manifestation of individualism is the lack of practice of synchronized ovations in the Midwest. No matter how enthusiastic the audience is about the concert, the applause never grows into synchronicity.

In the academic environment, individualism and self-sufficiency are manifested, starting with the arrangement and organization of individual learning space (single desk, personal virtual space) and ending with real, not formal, individual educational trajectories, diversity provisions, and grant research programs.

For Midwesterners, it is not so much important what you do but that you do something and remain active. They called proactive people “doers”, respect and support them.

On the other hand, Midwesterners have a strong sense of community – ethnic, professional, local, etc. – and loyalty to it. This is manifested in the attitude towards newcomers, around whom a support community is formed. This phenomenon can be explained both by the presence of one's own hidden experience (according to one resident of Toledo, Ohio, of Ukrainian origin, we are all “hobbits”), and by the understanding that each new person has a set of unique skills and knowledge that may contribute to strengthening of the community’s capacity, and therefore to better living conditions for everyone individually. Therefore, an assistance is usually accompanied by curiosity about what a new person can do, what experience, interests, and priorities this person has.

A characteristic manifestation of the ability to unite is a volunteer movement when unfamiliar residents of the community work together for a common goal. The composition of such groups can change with a stable core of organizers. Additionally, there are more or less formalized and permanent communities and societies. Common phenomena are street or district festivals, street parties, which are prepared by forming dance or music groups, communities of handcraft producers, etc.

The ability to assemble relates to such a recognizable feature of the Midwesterners as friendliness towards strangers, because a stranger today can become your partner – and it is possible – a friend tomorrow. Friendliness is manifested in the willingness to explain something or provide help when needed, in greetings and smiles to strangers when meeting on the streets, in the traditions of small talk with strangers – in supermarkets, gas stations, parks, etc., which generally creates a friendly and supportive atmosphere.

To conclude, the identity of the Midwest community was formed through a combination of values of firm individualism and a sense of community. These values remain relevant even today, which creates favorable conditions for the adaptation of new members of the community and their acquisition of the Midwestern identity. Respect for the values of individualism determines the recognition of diversity, which leaves room for new members of the community to preserve the specific features of primary cultures – communication in their native languages, celebrating holidays and honoring traditions. At the same time, community support creates the basis for a soft integration of the individual into American social and communicative practices and allows representatives of different ethnicities and cultures to feel American.

References

1. Paul H. *The Myths That Made America. An Introduction to American Studies* (1st ed.). transcript. 2014. URL: <https://doi.org/10.14361/transcript.9783839414859>
2. Census Regions and Divisions of the United States. URL: <http://surl.li/ouzid>
3. Alexander K. The American Midwest. *Legends of America*. March 2023. URL: <https://www.legendsofamerica.com/american-midwest/>
4. Hoganson K. L. Five myths about the Midwest. *The Washington Post*. 2019, May 10. URL: <http://surl.li/ouzsa>

5. Lauck J. K., Whitney G. & Hogan J. (2018). In Lauck J., 1971, Jon K. Lauck, Whitney G., Gleaves Whitney, Hogan J., 1946 and Joseph Hogan (Eds.), *Finding a new midwestern history*. University of Nebraska Press.
6. Buenker J. (1988). Wisconsin as Maverick, Model, and Microcosm. In Madison, J. H. *Heartland: Comparative histories of the midwestern states*. Indiana University Press, P. 59–85.
7. First Amendment. Constitution of the United States. *Congress.gov*. URL: <http://surl.li/pbtgc>

Віталій Люлька

ДУНКАН БЛЕК МАКДОНАЛЬД – ФУНДАТОР АМЕРИКАНСЬКОЇ АРАБІСТИКИ ТА ІСЛАМОЗНАВСТВА

Дункан Блек Макдональд народився в м. Глазго 9 квітня 1863 р. Вищу освіту отримав в Університеті м. Глазго. Готувався до служби в пресвітеріанській церкві Шотландії. Зацікавлення до арабської мови й культури ісламу виникло під впливом його викладача івриту проф. Джеймса Робертсона [1, с. 162]. Дисертацію писав у Берліні під керівництвом визначного лінгвіста-сходознавця Карла Едуарда Захау. У цей час познайомився також з низкою європейських сходознавців [2, с. 1].

Щоб зрозуміти, яким чином Д. Макдональд пов'язав свою долю зі Сполученими Штатами потрібно вдатися до передісторії. 1830 року в Коннектикуті відбувся розкол серед кальвіністів. Їхня більш реформаторська частина зосередилась навколо Єльської школи богослов'я (одне з відділень відомого університету), тому консерватори вирішили створити власний навчальний заклад. Так була заснована семінарія в м. Гартфорд [3, с. 289]. Після закінчення кар'єри викладача Старого Заповіту преп. В. Томпсона, тодішній президент семінарії Ч. Д. Ханрафт почав шукати нового фахівця на його місце. Серед вимог були дотримання кальвінізму в консервативному ключі та знання івриту. У процесі пошуку дізналися про Д. Макдональда. Він погодився викладати в семінарії, але за умови, якщо йому дозволять відкрити факультатив з арабської мови. Ч. Ханрафт відповів, що в США арабська не дуже популярна, але погодився, щоб Д. Макдональд спробував.

З 1892 р. Д. Б. Макдональд почав викладати у Гартфордській семінарії. Спочатку учнів, які б хотіли вивчати арабську мову, дійсно, було не багато, але потім ситуація почалася змінюватися. Для Д. Макдональда арабська мова була не допоміжним інструментом для християнської теології, а з самого початку ключем у світ ісламу [4, с. 104]. У передмові свої книги, яка вийшла друком у 1903 р., він нарікав, що не достатньо літератури, яка б повною мірою розкрили питання історії, законодавства та теології мусульманського світу англійською, німецькою та французькими мовами [5, с. VII].

Зміни відбулися після того, як у низці протестантських організацій виникло переконання, що на початку ХХ ст. склалися гарні умови для проповіді своєї релігії на Близькому Сході. У 1910 р. у м. Единбурзі пройшла конференція християнських місіонерів, там було висловлено думку, що ХХ століття стане християнським [3, с. 292]. На цій конференції був присутній наступний після Ч. Ханрафта президент Гартфордської семінарії В. Д. Маккінзі. За його сприяння арабська мова і основи ісламу почали популяризувати в семінарії.

У 1911 р. при семінарії було відкрито поліконфесійну місіонерську школу імені Кеннеді. Д. Макдональд став провідним фахівцем цього напрямку і намагався реалізовувати свої ідеї щодо розвитку арабістики та ісламознавства. На нього сильно вплинули подорожі до Каїра влітку 1907 і 1908 рр., коли він, спілкуючись з британськими та американськими місіонерами, відзначав їх низький рівень обізнаності про мусульманську культуру [6, с. 371]. Позиція Дункана Блек Макдональда полягала в тому, що неможливо проповідувати мусульманам християнство, якщо місіонер нічого не знає про іслам. Саме тому мусульмани так рідко переходили в християнство. Без розуміння культурної специфіки ісламу, неможливо знайти до них підхід [7, с. 482].

Він ніколи сам не займався місіонерством, але готував місіонерів. У Д. Макдональда була своєрідна позиція щодо актуальності проповіді християнства серед мусульман. На його переконання, мусульманський світ не був захищений від хвилі матеріалізму і антирелігійності, які поширюватимуться Близьким Сходом у час повного домінування країн Заходу. На відміну від ісламу, у християнства був досвід протистояння матеріалізму, тому перехід у християнство могло дозволити народам Близького Сходу зберегти релігійність і частково власну культуру [8, с. 5].

За сприяння Д. Б. Макдональд почав виходити журнал «Мусульманський світ» (The Muslim World). Він значно впливав на розвиток цього журналу, але ніколи не обіймав посаду головного редактора. Другим головним редактором був його аспірант Е. Калверлі. «Мусульманський світ» проводив думку, що мусульманські країни були дуже різні. Тим, хто бажав займатися та ефективним місіонерством, було важливо розуміти ці відмінності. Журнал був щоквартальним і виходив з 1911 р. До 1928 р. його редакція знаходилася в Каїрі, з 1928 по 1938 рр. – у Принстоні, а з 1938 р. – у Гартфорді [9, с. 15]. Початково журнал вміщував публіцистичні тексти, переважно про специфіку різних мусульманських регіонів і опис діяльності там християнських місій. Поступово у ньому з'явилися історичні та політичні тексти, особливо після початку Першої світової війни. З часом журнал почав публікувати наукові тексти, а його напрям змінився – з проповіді християнства мусульманам до аналізу розвитку християнсько-мусульманського діалогу задля досягнення взаєморозуміння.

Викладацькою діяльністю Д. Макдональд займався до 1932 року. Після виходу на пенсію зосередився на написанні наукових робіт. Знання івриту допомогло йому опублікувати низку статей, присвячених юдаїзму. Якість робіт, як на тему юдаїзму, так й ісламу, можна проілюструвати тим, що він отримав звання почесного

професора Єврейської теологічної семінарії м. Нью-Йорк і Арабської академії в м. Дамаск [2, с. 5].

Після смерті Д. Макдональда у 1943 р. про нього не забували ні в Гартфордській семінарії (нині – Теологічний коледж), ні в журналі «Мусульманський світ». Після заснування в 1973 р. Центру Макдональда він почав займатися видавництвом цього журналу.

Отже, Дункан Блек Макдональд відіграв значну роль у популяризації арабістики та ісламознавства в США. Він зміг передати зацікавлення та знання низці науковців наступного покоління. Саме він сприяв появі журналу «Мусульманський світ», який і сьогодні публікує наукові праці про іслам й історію мусульманських народів.

Джерела і література

1. Bodine J. J. The Legacy of Duncan Black Macdonald. *Occasional Bulletin of Missionary Research*. 1980, 4 (4), pp. 162–165. URL: <https://doi.org/10.1177/239693938000400404>
2. Calverley E.E. Duncan Black Macdonald. *The Muslim World*. 1944, 34 (1), pp. 1–6. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1478-1913.1944.tb01318.x>
3. Blackburn R. S. Arabic Instruction at Hartford Seminary: A History Since the Nineteenth Century. *The Muslim World*. 2018, 108 (2), pp. 289–298. URL: <https://doi.org/10.1111/muwo.12236>
4. Bijlefeld W.A. A Century Of Arabic And Islamic Studies At Hartford Seminary. *The Muslim World*. 1993, 83 (2), pp. 103–117. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1478-1913.1993.tb03570.x>
5. Macdonald D. B. Development of Muslim Theology, Jurisprudence, and Constitutional Theory. New York, 1903. 386 p.
6. Birinci P. S. A Journey from Mission to Dialogue: Duncan Black Macdonald's Contributions toward Christian-Muslim Relations. *The Muslim World*. 2010, 100 (4), pp. 368–376. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1478-1913.2010.01325.x>
7. Smith H.P. Aspects of Modern Islam Aspects of Islam. Duncan Black Macdonald. *The American Journal of Theology*. 1911, 15 (3), pp. 482–484. URL: <https://doi.org/10.1086/479031>
8. Macdonald D.B. Whither Islam? *The Muslim World*. 1933, 23(1), pp. 1–5. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1478-1913.1933.tb00229>.
9. Lamb C. The Editorials of the Muslim World, 1911–1968. *The Muslim World*. 1981, 71(1), pp. 3–26. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1478-1913.1981.tb03423.x>

**КАЙЗЕР ВІЛЬГЕЛЬМ II В АМЕРИКАНСЬКІЙ ПОЛІТИЧНІЙ КАРИКАТУРІ
ПЕРІОДУ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ 1914–1918 РР.**

Перша світова, або ж, як її називають у західній історіографії, Велика війна, внесла суттєві корективи у методи і засоби ведення бойових дій. Окрім нових видів озброєнь практично кожна з воюючих держав приділяла значну увагу пропаганді, яка стала масовим явищем, а її розповсюдженням займалися спеціально створені для цього відомства. Поряд із новими засобами пропаганди, якими стали кіно і фотографія, широко використовувалися традиційні – газетні статті та ілюстративні матеріали у вигляді плакатів і карикатури.

Політична карикатура як особливий засіб поширення інформації серед населення та актуалізації питань соціального, економічного чи політичного характеру, у Сполучених Штатах набув популярності ще у ХІХ ст. Художники-карикатуристи, які працювали в різних, часто конкуруючих між собою журналах, піднесли карикатуру до рівня окремого жанру художнього мистецтва, використовуючи для цього різноманітні мотиви та образи, втілені в кольоровій літографії.

На початку ХХ ст. карикатура в США набула масового характеру, оскільки практично всі редактори газет вважали доцільним поряд із текстовою інформацією розміщувати відповідний малюнок для підсилення її сприйняття. При цьому кількісне зростання карикатур позначилося на їхній якості: на зміну кольоровим літографіям ХІХ ст. прийшли менш виразні, переважно чорно-білі рисунки.

Початок світової війни надав американським видавництвам свіжі сюжети для матеріалів, у тому числі – для карикатур. Відтак тема зовнішньої політики, яка традиційно для більшості американців була менш цікавою за внутрішньополітичні проблеми, посіла в газетних і журнальних виданнях помітне місце.

Персонажами американських карикатур періоду Великої війни були як держави Антанти, так і Четверного союзу, яких уособлювали конкретні політики чи військові. Постать кайзера Вільгельма II впродовж усієї війни залишалася однією з найбільш популярних серед художників-карикатуристів. Він уособлював не лише правителя Німецької імперії, але і її політичну систему, армію, а подеколи, в залежності від сюжету, залишався персоніфікованим образом держави.

Зауважимо, що Вільгельм II з'являвся на карикатурах як уособлення Німеччини ще до початку Великої війни. Художники в переважній більшості зображували його вдягнутим в характерний для німецької армії шолом пікельгаубе і залізну кірасу. Одним з багатьох прикладів таких карикатур є робота відомого художника Вільяма Кеплера «Євангеліє від святого Вільяма» (Рис. 1), опублікованої у вигляді обкладинки журналу «Руск» за вересень 1900 р. [1, cover]. На ній Вільгельм II, зображений із німбом над головою, займається читанням Біблії. Щоправда, таку показову набожність повністю нівелює наявність кулемета

Гатлінга, що слугує підставкою для книги, а також ящика з набоями до нього. Такий образ утвердився, вочевидь, під впливом численних фотографій кайзера у військовій уніформі, що у довоєнний період можна було побачити в різних газетах і журналах.

Велика війна привнесла суттєве різноманіття в образи кайзера, представлені у карикатурі. Серед факторів, що впливали на це, були не лише події на фронтах війни і позиція адміністрації президента В. Вільсона, але й розгортання британської пропаганди. Об'єктами її впливу стали найбільші американські видавництва, підприємці, а також професори університетів. Зрештою, англійці надавали різного роду докази та факти, часто перебільшені, в яких зображували Німеччину, а відтак – і її правителя, в суто негативних відтінках [2, с. 51].

У роки нейтралітету США найпоширенішим залишався той самий образ Вільгельма II, що і в попередні десятиліття. Тобто, кайзера зображували в пікельгаубе, залізній кірасі, плащі, довгих армійських чоботях та шаблею. Поряд з таким типовим образом з початком війни з'явилися карикатури, на яких кайзера зображували у вигляді імператора французів Наполеона I. Прикладом такого образу є карикатура «Я і Бонапарт» (Рис. 2) [3, с. 495]. На ній Вільгельм II, сидячи верхи на невеликому коні, вдягнений у наполеонівську двокутку з літерою «N» та шинель, які для нього є завеликими.

Розгортання Німеччиною в лютому 1915 р. підводної війни, одним із наслідків якої стало затоплення «Лузитанії», а також публікація підготовленого лордом Джеймсом Брайсом звіту з приводу німецьких злочинів, скоєних у Бельгії, спричинили зміну образу кайзера в карикатурі на більш негативний. Досить вдалим серед них були роботи, створені художником Вільямом Роджерсом в 1915 і 1917 рр. Характерною їх рисою було те, що Вільгельма II поставав у доволі нетиповому для карикатури попередніх років образі – ватажка піратів, що топлять кожен корабель, який опиниться в полі їхнього зору [4, с. 184; 5, с. 47, 57, 71, 74]. Тим самим художник намагався підкреслити жорстокість і варварські дії на морі, вчинені німецькими субмаринами, а також грубе порушення міжнародного права.

Що стосується бельгійської тематики, то художники на деяких карикатурах зображали Вільгельма II як одного із катів Бельгії, представленої в образі непритомної чи змученої жінки.

Продовж 1916–1918 рр. образ кайзера в карикатурі зазнав помітної еволюції. Вільгельма II почали зображувати як постать, котра заради власних амбіцій ладна принести в жертву навіть свій власний народ. Зокрема, така ідея була закладена в кольоровій карикатурі «Плата Саломеї» (Рис. 3) [6, cover]. Схожу ідею відображає й карикатура «На забій як овець» (Рис. 4), що є алюзією на одну з найкривавіших баталій Великої війни – битву під Верденом [5, с. 54].

Проте, найбільшого негативу образ Вільгельма II набув після вступу США у світову війну. В цей час кайзер залишався символом і уособленням Німецької імперії та асоціювався з розв'язанням світової війни. Відтак, в залежності від сюжетів, Вільгельм II поставав на карикатурах в образі воєнного злочинця, на якого

неминуче чекала розплата, тираном, який сидить на троні з черепів, або ж на складених у вигляді пагорба тіл загиблих німецьких солдатів.

Подеколи, намагаючись представити кайзера і державний устрій Німеччини як екзистенційне зло, художники-карикатуристи вдавалися до вкрай негативних образів. Показовим прикладом цього є карикатура, розміщена на обкладинці журналу «Cartoons Magazine» за листопад 1917 р. (Рис. 5) [7, cover]. На ній Вільгельм II зображений поряд із дияволом, який збирав душі німецьких солдат і чекав лише на кайзера. У більш рідкісних випадках кайзера зображували в образі диявола зі зловісним обличчям, хвостом і ратицями на ногах.

Таким чином, аналіз американських політичних карикатур демонструє, що зображення Вільгельма II впродовж Великої війни зазнало суттєвої еволюції. Постаючи на початку війни в образі правителя досить войовничої держави, кайзер, під впливом воєнно-політичних подій, а також пропаганди, досить швидко перетворився на символ ворога, який загрожував не лише мирному існуванню інших держав, але й був готовий принести заради власних амбіцій власний народ. Для американців Вільгельм II став образом німецької автократії, милітаризму і войовничості, проти яких В. Вільсон розпочав, як йому здавалося, власний «хрестовий похід» за демократію.

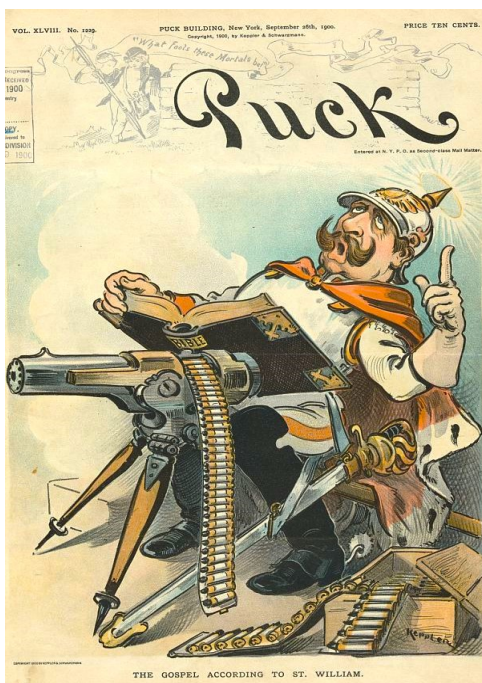

Рис. 1. «Євангеліє від святого Вільяма». Рис.2. «Я і Бонапарт».

Рис.3. «Плата Саломеї».

Рис.4. «На забій як овець».

Рис.5. «Чек»

Джерела і література

1. The Gospel According to St. William. *Puck*. 1900. Vol. 48. №. 1229.
2. Brewer S.A. Why America Fights: Patriotism and War Propaganda from the Philippines to Iraq. Oxford, 2009. 342 p.
3. Ich und Bonaparte. *Cartoons Magazine*. 1914. Vol. 6. № 4.

4. Shake, Uncle Sam. We're Both for the Freedom of the Seas. *Cartoons Magazine*. 1915. Vol. 8. №2.
5. Rogers W.A. *America's Black and White Book: One Hundred Pictured Reasons Why We Are at War*. New York, 1917. 198 p.
6. The Payment of Salome. *Cartoons Magazine*. 1916. Vol. 10. №2.
7. The Bill. *Cartoons Magazine*. 1917. Vol. 12. №5.

Анастасія Мороз

РЕПОРТАЖІ В АМЕРИКАНСЬКИХ МЕДІА ПРО ГОЛОДОМОР В УКРАЇНІ 1932–1933 РР.

Тема злочинів московської влади проти людяності та навмисне знищення нею української нації в ХХ ст., насамперед влаштований більшовицьким режимом Голодомор в Україні 1932 – 1933 рр., актуалізувалася на тлі сучасної російсько-української війни. Прагнення отримати реакцію світу на повномасштабне вторгнення РФ в Україну та звірства окупантів повертають нас до подій 90-річної давнини, коли Кремль замордовував українців голодом. Тоді, як і тепер, дуже важливим було, щоб світова спільнота визнала дії Москви геноцидом українського народу, а відтак – надала допомогу українцям і протидіяла злочинному режиму в СРСР. Дослідники Голодомору в Україні 1932 – 1933 рр. все частіше звертаються до проблеми поширення інформації про нього на Заході, зокрема у США. Водночас питання висвітлення цієї трагедії українського народу в американських медіа залишається не повною мірою дослідженим і потребує подальшої роботи. На прикладі репортажів кількох відомих журналістів – свідків Голодомору в Україні – спробуємо показати, як в американській англомовній пресі у той період відображалася ця тема.

Як відомо, одним із перших, хто почав писати англійською про Голодомор в Україні був Гарет Джонс – валлійський журналіст, який працював на провідну американську газету «New York Times». Він особисто відвідав СРСР, зокрема Україну, в 1933 році та став свідком голоду. Під час своєї подорожі без офіційного супроводу він побував у понад 20 селах і колгоспах, зафіксувавши відчайдушний стан сільської України: бачив десятки селян, які помирили з голоду [1]. Г. Джонс наголошував, що Україна, яка була найбагатшим сільськогосподарським краєм, стала місцем, де люди благали про допомогу, оскільки у них нічого не залишилося з їжі. Саме про це він писав у своїх репортажах та статтях, в тому числі для «New York Times», «Evening Post Foreign Service New York», «The Chicago Daily» [2], з яких матеріали передруковували чимало менших американських видань. Втім, інформацію журналіста зустріли з недовірою і критикою, звинуватили його у брехні.

Значну роль в тому, що широкий загал не сприйняв повідомлення Г. Джонса як правдиві відіграла пропаганда російських агентів в США та авторитетних

журналістів, які де-факто працювали на Москву. Найвідомішим серед них був Волтер Дюранті, також британсько-американський журналіст, який очолював московське бюро «The New York Times» в 1922 – 1936 рр. У 1929 р. він став першим західним журналістом, який взяв інтерв'ю у Сталіна, а в 1932 р. за серію репортажів про СРСР отримав Пулітцерівську премію. Зараз вже загальноновизнаним є факт, що його репортажі відображали викривлену згідно вказівок із Москви картину, яка не відповідала дійсності. В. Дюранті заперечував голод в УСРР, стверджував, що радянські громадяни відчували лише недоїдання унаслідок природних причин. Він також активно заперечував заяви про голод Гарета Джонса, чим зіграв на руку Москві та тим силам в США, які в цей час боролися за встановлення дипломатичних відносин з СРСР. Тож ця публічна дискусія в американській пресі, перевага в якій виявилася на боці промосковського В. Дюранті, мала вагомий вплив на формування відповідної суспільної думки та політичні процеси.

Потрібно віддати належне тим американським журналістам, які, на відміну від В. Дюранті, не лише не закрили очі на ситуацію в Україні в 1932 – 1933 рр., але і правдиво її висвітлювали у своїх репортажах. Так, наприклад, кореспондент американського інформаційного агентства «United Press» Юджин Лайонс теж перебував у СРСР у період з 1928 по 1934 роки. Спочатку, як і В. Дюранті, він виявляв підтримку московському уряду, вважаючи обґрунтованими його заходи, зокрема, під час Шахтинського процесу 1928 року (сфабрикований більшовицьким режимом судовий процес над «шкідниками» у вугільній промисловості у Шахтинському районі Донбасу, тобто спрямований проти українців, які розцінювалися як загроза режиму). Однак, перебування в радянському середовищі дозволило Лайонсу побачити відмінності між умовами життя звичайних робітників і партійної номенклатури та показати їх у своїх репортажах. Після повернення в США у 1934 р. він опублікував книгу «Assignment in Utopia», де в розділі «The Press Corps Conceals a Famine» [4, с. 572] розкрив обставини Голодомору в Україні 1932 – 1933 рр. і зізнався, що він та інші журналісти свідомо не висвітлювали повної картини голоду, спричиненого політикою радянського уряду.

Менш відомий, але також авторитетний американський журналіст, редактор «Jewish Daily Forward» у Нью-Йорку Гаррі Ланг також висвітлював тему Голодомору в Україні. Разом з дружиною Люсі він відвідав Україну у 1933 році, після чого в деталях описав страхіття життя українського села. Він зазначав, що поля та дороги перебували під вартою солдатів, будинки були порожні, українські селяни більше не раділи і не співали, як це було раніше. Яскравою ілюстрацією було його враження від відвідин Києва, де він побачив, як селяни ховали під пахвою буханці хліба [6]. Важливо, що Г. Ланг не тільки фіксував страждання українського народу, але й критикував радянську владу за політику, яка призвела до таких трагічних наслідків. Попри критику з боку просоветських читачів та деяких колег-журналістів у відповідь на розкриття правди, він продовжував надавати достовірну об'єктивну інформацію про голод і наслідки радянської політики в Україні.

Вільям Генрі Чемберлін, американський журналіст та історик, працював московським кореспондентом для бостонської газети «Christian Science Monitor». У

жовтні 1933 р. він здійснив поїздку по Україні. Після того як він залишив СРСР, з осені 1934 р. він надсилав свої нотатки в Бостон. На їх основі він написав книгу «Залізна доба Росії», в якій є розділ, присвячений Україні. У ній він описав голод, що охопив територію з населенням у 60 млн людей, і згадав про 3–4 мільйони жертв. У 1944 р. у Нью-Йорку була опублікована ще одна його книга – «Україна: пригнічена нація». Його публікації важливі тим, що він показував широкій аудиторії, що голод був наслідком продуманих дій Москви, тобто був цілеспрямованою політикою репресій і геноциду українського народу [5, с. 28–31].

Таким чином, аналізуючи висвітлення Голодомору в Україні в американських медіа, можна виділити етичні дилеми, з якими зіштовхнулися представники американської преси в той час. На одному з полюсів – Гарет Джонс, який символізував професійну сміливість і відданість правді, незалежно від особистих ризиків, на протилежному – заангажована позиція Волтера Дюранті. Історія висвітлення пресою США питання Голодомору демонструє роль медіа у формуванні громадської думки та підкреслює важливість дотримання журналістської етики і принципів професіоналізму, особливо в ситуаціях з серйозними наслідками. Ці публікації та подача правдивої інформації (як фіксація й документування злочинів проти української нації) мали (і мають) значний вплив на формування громадської думки в Америці, а також на коригування політики Вашингтона щодо Москви. Хоча у минулому, в роки Голодомору, не вдалося вплинути і добитися засудження дій Москви чи санкцій проти неї (навпаки, якраз в той час було встановлено дипломатичні відносини США з СРСР), важливо, щоб в наші дні журналістика виконувала свою роль у висвітленні історичної правди.

Джерела і література

1. Jones G. Millions Dying of Hunger in the Soviet Union. *Evening Post Foreign Service. New York*. 1933, March 30.
URL: https://www.garethjones.org/soviet_articles/millions_dying.htm
2. Mowrer E. Russia's Man-Made Famine: Millions Perish in Futile Effort to Collectivize Agriculture. *The Chicago Daily News*. 1934, February 18.
URL: <http://surl.li/ptrcy>
3. Duranty W.). Russians Hungry, but not Starving. *The New York Times*. 1935, March 31. URL: <http://surl.li/ptrcx>
4. Lyons E. *Assignment in Utopia*. New York, 1937.
5. United Ukrainian Organizations of the United States. *Famine in Ukraine*, New York, 1934.
6. Zax T., Pollack C. «Everywhere There Was Death: The Forward's Groundbreaking Coverage of Disaster in Ukraine in the 1930s». *Forward*. 2022, May 1.
URL: <http://surl.li/ptrap>

АДРЕСИ ТА ЗВ'ЯЗКИ ДАВИДА БУРЛЮКА
АМЕРИКАНСЬКОГО ПЕРІОДУ ЖИТТЯ ТА ТВОРЧОСТІ

Видатний художник-футурист, поет, теоретик мистецтва, літературний і художній критик, видавець, один з чільних творців українського модернізму початку ХХ століття Давид Давидович Бурлюк прожив в Америці майже сорок п'ять років – більше, ніж у Росії та Японії разом узятих. Усі ці роки, за винятком низки зим, які він з дружиною Марією Никифорівною провів у Флориді, Бурлюки жили в Нью-Йорку та на Лонг-Айленді. Перша квартира, яку Бурлюки винайняли в Америці після приїзду у вересні 1922 року, знаходилася в Бронксі, за адресою 2116 Harrison Avenue, New York City [1, с. 22]. Місячна плата складала 60 доларів. Бронкс був зовсім іншим, ніж зараз. Це був благополучний єврейський район, звідки можна було вирушати у замські прогулянки та працювати на природі. Сини Давид-молодший і Никиша (Микола) пішли вчитися до школи (Public school № 26). Ця адреса була вказана в журналі «Color and Rhyme». Саме до цієї квартири до Бурлюків під час свого єдиного візиту до Америки приїжджав Маяковський. На жаль, до наших днів будинок Бурлюків у Бронксі не зберігся. Зараз на цьому місці стоїть новий триповерховий будинок на кілька квартир, збудований у 1993 році.

Відразу після приїзду з Японії відбулося перше знайомство американців з полотнами «батька російського футуризму» у Філадельфійській академії мистецтв [2, с. 34]. До травня 1923 року утворилась художня артіль, в якій разом з Д. Бурлюком працювали К. Аладжалов та В. Бобрицький. Художники виконували різноманітні роботи з театральної творчості: розроблювали декорації до спектаклів, костюми [3, с. 78].

У 1929 р. Бурлюки переїхали з Бронксу до Манхеттена – на 10-у Стріт в район 2-ї Авеню, в East Village. У збірці «Ентелехізм», що вийшла 1930 року, вказана адреса 105 East 10 Street. Вона ж вказана у збірці, присвяченій Миколі Періху. Закінчивши початкову школу в Бронксі, діти (Дейв та Нікі) пішли до «High school» на 15-й Стріт – неподалік нового житла. Ця школа знаходиться там і зараз.

У 1930 р. Бурлюки заснували журнал Color and Rhyme (Колір та ритм) російською та англійською мовами [4, с. 52]. У цей же період (1930–1931 рр.) Давид Бурлюк організував кілька виставок на відкритому повітрі. Ці виставки проходили у Washington Square, у південному Манхеттені. Їх основна мета полігала в тому, щоб молоді художники могли заробити. До першої виставки дружина Д. Бурлюка Марія надрукувала каталог. Разом з Д. Бурлюком організацією першої виставки займався скульптор Саул Бейзерман, який на початку ХХ ст. навчався в Одеському художньому училищі.

Довго на новому місці Бурлюки не прожили – надто високою була квартирна плата. За два роки вони переїхали до невеликої квартири в будинку на 40-й Стріт, на куті з 7-ї Авеню [1, с. 33]. Орендна плата тут була нижчою, але квартира не

опалювалася, а район був далеко не благополучним. То був 1935 рік – фінансово важкий для Бурлюков.

Після чергової затримки платежу власник квартири порекомендував Бурлюкам знайти більш доступне житло, і вони переїхали до району Tompkins Square. У дев'ятому номері «Color and Rhyme» за 1938 рік вказана їхня адреса: 321 East 10th Street. Переїзд виявився дуже своєчасним – через місяць у їхньому колишньому будинку сталася велика пожежа, в якій загинуло дев'ятеро людей, причому четверо – у колишній квартирі Бурлюків. У районі Tompkins Square жили художники, багато з яких стали згодом знаменитими, і товариський Бурлюк знайшов там нових друзів. У цій квартирі у Бурлюков побував Джордж Гершвін. Він прийшов разом із художником Боткіним та купив кілька робіт [4, с. 54].

У жовтні 1941 р. в сім'ї Бурлюків відбулася довгоочікувана подія – вони придбали невеликий будинок на березі океану, у Хемптон Бейз на Лонг-Айленді біля Нью-Йорка. Бурлюк домігся того, про що він завжди мріяв: мати власний будинок, де могли збиратися вся родина та численні друзі Бурлюків, де він міг бути оточений картинами і книгами. На той час Давид-молодший і Микола вже закінчили Нью-Йоркський університет; Микола отримав диплом журналіста, а Давид – архітектора. Цей будинок для Бурлюків купив їхній син Ніколас. У будинку були також майстерні Давида Бурлюка-молодшого (у кухонному крилі) й Миколи (Нікіші) Бурлюка – у старому будиночку для екіпажів та возів.

Лонг Айленд приваблював Бурлюків давно, відколи сини стали ходити під вітрилами – це стало їхньою пристрастю [4, с. 61]. У порту художник писав етюди – «Маяк і вітряк», «Панорама маяка». У невеликому маєтку Літл Кейп Анна (мис Анна), оточеному красивою природою Хемптон Бейз Лонг-Айленда він присвячував увесь свій час малюванню, письму та літературі, завдяки шанувальникам його живопису, які купували роботи Бурлюка та зробили популярними їх серед свого оточення.

На одній з численних листівок з репродукціями своїх робіт, які випускав митець, зазначено, як проїхати до нього додому – до «Burluk Gallery», яка все літо відкрита з години до п'ятої. Від Монток Хайвей потрібно було повернути вниз, по Сквіртон Роад, і доїхати до першого повороту праворуч на Олд Ріверхед Роад. Першим був будинок Бурлюків. Вони відкрили галерею не відразу – лише 1953 року. Вона розташувалася в одноповерховому будиночку на ділянці Бурлюків.

Створення галереї на розі Squiretown Road і Old Riverhead Road у 1953 році зробило модернізм у маленькому селищі публічним. Серед художників, чиї роботи виставлялися в галереї протягом 1950-х років, були Мілтон Евері, Давид Бурлюк, Давид Бурлюк-молодший, Ніколас Бурлюк, Клайд Сінгер, Микола Ціковський, Джордж Констант, Луїс Ельшеміус, Філіп Евергуд, Аршиль Горкі, Міна Гаркаві, Мозес Соєр, Рафаель Соєр, Абрахам Волоковіц, Елен де Пацці та багато інших.

Як з'ясувалося, жити в новому будинку в Hampton Bays у зимові місяці було надто холодно, а їздити до Нью-Йорка – далеко. Пізніше Бурлюки перебудували будинок, а поки що, 1946 року, Давид Давидович купив будинок у Брукліні, за адресою 2575 Бедфорд Авеню [3, с. 29]. У цей період на журналах «Color and

Rhyme» було зазначено дві адреси – Hampton Bays як адреса Миколи Бурлюка [3, с. 30] і 2575 Bedford Avenue, Brooklyn 26 як адреса Марії Бурлюк. Будинок у Брукліні й зараз чудово зберігся. Його оточують ковані ґрати, а ззаду є досить великий затишний двір.

1956 року Давид Бурлюк продав будинок у Брукліні. Після цього Давид та Марія остаточно осіли у Хемптон Бейз. Будинок Бурлюка став центром тяжіння багатьох художників. Незабаром Рафаель і Мозес Соїєри, Микола Ціцковський і Джордж Констант купили або збудували собі будинки неподалік. Цих та інших художників (серед яких Аршиль Горкі, Мілтон Евері (Milton Avery), Джордж Констант (George Constant)), які об'єдналися навколо Бурлюка, назвали групою «Hampton Bays».

Майже всі зими з 1941 по 1964 роки Бурлюки проводили у Флориді або в подорожах. До Флориди добиралися по-різному – автомобілем, літаком, поїздом.

Бурлюк не міг сидіти на місці. У 1962 році, коли Бурлюку виповнилося 80 років, Давид Давидович і Марія Никифорівна здійснили кругосвітню подорож за маршрутом Нью-Йорк – Флорида – Каліфорнія – Гаваї – острів Фіджі – Нова Зеландія – Австралія – Цейлон – Йе – Чехословаччина – Франція – Нью-Йорк. В Австралії Бурлюки провели два місяці; Давид Давидович влаштував у Брісбейні виставку з 20 робіт, написаних під час подорожі по Австралії. День народження він відзначив у Празі, у колі сестер та їхніх сімей. Навколосвітня подорож тривала півроку – з січня до кінця липня. 1965 року Бурлюки вдруге відвідали СРСР, а навесні 1966 р. 84-річний Бурлюк відкрив свою виставку в Лондоні. Воістину кипуча енергія – все життя він «вирував», виправдовуючи своє прізвище.

Давид Бурлюк помер 15 січня 1967 року. Останні дні він провів у госпіталі Southampton, неподалік свого будинку. Марія Никифорівна Бурлюк померла 20 липня 1967 року – через 6 місяців та 5 днів після Давида Давидовича. Їхній прах був розвіяний над Атлантикою.

Джерела і література

1. Капітоненко О. М. Наш Давид Бурлюк. Суми: Фондація ім. Д. Бурлюка, 2007. 55 с.
2. Побожій С. Деякі матеріали до американського періоду творчості Д. Бурлюка. *З поверненням в Україну, пане Бурлюк: збірник тез повідомлень*. Національний художній музей України. Київ, 1998. С. 31 – 36.
3. Нога О. Давид Бурлюк і мистецтво Всесвітнього авангарду. Київ : Основа, 1993. 91 с.
4. Зинько Ф. Отец русского футуризма. Одесса: Печатный дом, 2009. 71 с.

«100 ДНІВ ЗА ОКЕАНОМ».
ПЕРШІ ГАСТРОЛІ АНСАМБЛЮ ТАНЦЮ УРСР
В США, КАНАДІ ТА МЕКСИЦІ

Наприкінці січня 1958 року розпочався новий етап радянсько-американських відносин. Тоді була підписана угода Лейсі-Зарубіна (Lacy-Zarubin Agreement), яка передбачала обмін у культурній, освітній, науковій, туристичній та інших сферах. Угода мала забезпечувати дотримання принципів рівності та взаємовигоди, однак кожна зі сторін переслідувала власні цілі та шукала більшого зиску для себе [1, с. 14–17]. Це був один з етапів «холодної війни», протистояння під час якої відбувалося також у культурній сфері. У цьому дослідженні я сконцентруюсь на одному з епізодів мистецького обміну, а саме на гастрольній поїздки Державного ансамблю танцю УРСР до США, Канади і Мексики у 1962 році.

Окремі артисти з обох боків «залізної завіси» почали гастрювати ще після Женевського саміту 1955 р., однак лише з 1958 року двосторонній обмін отримав чіткі правила та почав швидко масштабуватися. Якщо з радянського боку адміністрування культурного обміну здійснювався державними організаціями, то американська сторона часто покладалась на приватну ініціативу. В угоді Лейсі-Зарубіна зазначалось, що ексклюзивну монополію на організацію гастролей в рамках радянсько-американського культурного обміну мала агенція Hurok Attractions, Inc. Її засновником та керівником був емігрант з Російської імперії — Соломон Гурков, який в США був відомий як Сол Юрок (Sol Hurok). С. Юрок почав працювати як імпресаріо ще з 1920-х років. У фокусі його уваги було високе мистецтво (балет, театр, академічна музика). Вважається, що Сол Юрок одним з перших представив класичний балет широкій американській публіці. Водночас він відіграв важливу роль у налагодженні радянсько-американського культурного обміну в 1950–1970-х роках [2, с. 354].

Лише продовж 1958–1961 рр. США з концертами відвідало п'ять радянських танцювальних колективів. Першим серед них був Державний ансамбль народного танцю СРСР під керівництвом Ігоря Моїсеєва, а вже згодом додалися балетна труппа Большого театру, Державний хореографічний ансамбль «Берьозка», Державний ансамбль народного танцю Грузії під керівництвом Ніно Рамішвіші та Іллі Сухішвілі, а також балетна труппа Кіровського театру. Продовж гастролей час від часу відбувались політичні маніфестації проти виступів радянських артистів. Однак у широкої публіки концерти були успішними, часом ціни на квитки у перекупників дорожчали в десять разів. Крім публічного успіху агенція Юрока отримувала непогані прибутки від виступів радянських артистів. Наприклад, перший гастрольний тур ансамблю під керівництвом Ігоря Моїсеєва у 1958 році відвідало 450 тис глядачів, а прибутки радянської сторони й імпресаріо становили по декілька сотень тисяч доларів [2, с. 364, 367].

Крім гастролей окремих колективів Сол Юрок також організовував «Russian festival». Вочевидь така назва була рекламним ходом, бо у складі учасників були не лише росіяни, а й представники інших республік СРСР, відповідно подію правильніше було називати «Soviet festival». Імпресарію краще знав американську публіку і розумів під якою назвою квитки будуть краще продаватися. На такий фестиваль, який відбувався у США та Канаді влітку 1959 р. виїхало близько 20 артистів з Української РСР. З піснею «Взяв би я бандуру» виступав бас Андрій Кікоть, «Гран Па» з балету «Олеся» Юхима Русінова виконували солісти київської балетної трупи Олена Потапова і Роберт Клявін. Головним українським номером був «Гопак» у виконанні артистів Київського театру опери і балету під керівництвом балетмейстера Вахтанга Вронського [3, арк. 1–14].

Звісно, виступ артистів був не тільки мистецькою подією. Він також виконував політичні завдання. Коротко їх озвучив артист балету Борис Степаненко: «донести до американського глядача всю принаду, красу і велич багатобарвного мистецтва вільного народу Радянської України» [4, арк. 5].

Фестиваль 1959 року був лише репетицією для українських артистів, бо у 1962 році американська сцена була надана виключно їм. На гастрольну подорож до США, Канади і Мексики вирушив Державний ансамбль танцю УРСР під керівництвом Павла Вірського.

Гастролі тривали трохи більше 100 днів (з кінця квітня до початку серпня 1962 року). За цей час колектив дав 83 концерти. Доводилося виступати майже щодня, а решту часу забирали мандрівки між містами США, Канади і Мексики. Ці концерти відвідали близько 300 тис глядачів. Згодом Павло Вірський зазначав, що гастрольний маршрут складав імпресарію [5, с. 4], який, вочевидь, переслідував свої комерційні цілі та знав, що українські радянські артисти готові до подібних навантажень і скарг не буде.

Оскільки гастролі відбувалися в рамках культурного обміну, то кожен концерт в США розпочинався з виконанням гімнів – американського, радянського і українського радянського. Одна з детройтських газет називала такий початок концерту «кліше холодної війни Юрока» [6, арк. 42]. Після офіціозу глядачам представляли ретельно спланований виступ з двох частин на 15 номерів, де чергувалися групові динамічні танці з ансамблевими ліричними. Все розпочиналося з монументального танцю-представлення «Ми з України», далі йшли «Козачок», «Повзунець», «Подольночка», «Російський танець» «Вишивальниці», «На кукурудзяному полі» ... і на завершення «Гопак» [7, с. 1–12].

Оглядач журналу «Time» такий формат виступу назвав: «Ні танці, ні балет, а хореографічні картинки, іноді зі специфічною драматичною тематикою» [6, арк. 10]. За винятком кількох критичних зауважень щодо окремих номерів, загальний відгук на виступ українського радянського колективу був позитивним. Наприклад, «The Washington Post» писала: «шостий танцювальний ансамбль, який привіз Сол Юрок із СРСР, був успішним» [6, арк. 35].

Оцінювати мистецьку складову для американських журналістів виявилось простішою справою, ніж зрозуміти, чим була Україна. Деякі статті доводилося

супроводжувати ось такими поясненнями: «Українська РСР займає близько 3 % території СРСР і складає близько 1/5 населення СРСР. “Житниця Радянського Союзу” також є важливим джерелом вугілля, заліза і природного газу. Україна також внесла важливий внесок в народний танець» [6, арк. 36]. Автори американських газет не раз плуталися в термінах, називали часом стиль колективу малоросійським або південноросійським. Водночас більшість преси називала артистів все ж таки українськими. Один з журналістів згодом написав: «я зрозумів, що називати українців росіянами, те ж саме, що вважати мого дідуся, який народився в Белфасті, англійцем». Однак він також додавав, «для середньостатистичної американської публіки українські танці як категорія нічого не значить. Єдине, що можна сказати про трупу, що вона прекрасна у сфері того народного танцю, який більшість із нас називає російським». Попри це інші автори відзначали оригінальність українського радянського колективу і вказували, що він має свій «національний характер» [6, арк. 10, 15, 46].

Натомість в середовищі української діаспори в США, Канаді та Західній Європі розгорілася палка дискусія щодо виступів Ансамблю танцю УРСР. Із закликом пікетувати радянську колоніальну політику виступила суспільно-політична еміграційна організація Спілка визволення України. Її представники влаштували публічні протести в Нью-Йорку, Філадельфії, Чикаго, Торонто. Вони зазначили, що виступають «НЕ проти Ансамблю, як української мистецької одиниці, а проти російського колоніалізму в Україні». На плакатах пікетувальників розміщувалися вітальні написи для артистів «Привіт українським танцюристам», поруч з якими були карикатури із зображенням Микити Хрущова і підписом «Геть російських колоніалістів з України!». Головна теза радикально налаштованих українців діаспори полягала у тому, що «українське мистецтво тільки тоді буде корисним для популяризації України за кордоном, коли український народ буде його творцем і носієм, а “популяризувати” Україну без українців — це значить лити воду на млин Москви, допомагати їй приховувати вбивство української нації» [8, с. 14–17].

Протилежну позицію зайняли прорадянські діячі, які висловили своє бачення на сторінках «Українського життя». У газеті зазначалось, що «приїзд ансамблю танців з України б'є по брехливій пропаганді націоналістичних істот» і підкреслювалося «яких великих успіхів добилася сучасна Україна», що «тільки вільний народ може створити такі культурні чудеса» [9, с. 1–2].

Третьою стороною в дискусії була група українців-емігрантів, які пропонували компромісну позицію. Приміром, письменник і публіцист Іван Багряний вважав, що, незважаючи на радянські політичні цілі, українські колективи все ж були популяризаторами української культури на світовому рівні. Тому не варто було засуджувати такі демонстрації українського мистецтва, бо вони загалом сприяли українській справі. І. Багряний та інші публіцисти закликали відвідувати виступити ансамблю танцю, бо таким чином можна було зберігати духовний контакт з Батьківщиною [10, с. 26].

Після повернення Ансамблю в УРСР в українській радянській пресі з'явилося декілька статей, в яких, зокрема, згадувалося пікетування концертів. Так Павло Вірський називав їх провокаціями «вигнанців і безбатченків», протести яких потрібно було сприймати як «сміховинні націоналістичні істерики». Одна із солісток ансамблю описувала ситуацію наступним чином: «В театрах зустрічали ми і антирадянські плакати, а в номерах готелів — провокаційні листівки, авторами яких були недобиті бандерівці, буржуазні націоналісти. Та ці окремі випадки танули в морі, ні, в океані дружніх почуттів до радянських людей» [11, с. 4; 12, с. 1].

Таким чином, гастролі Ансамблю народного танцю УРСР були масштабною культурною подією часів «холодної війни». Попри те, що з одного боку українських артистів використовували в цілях радянської пропаганди, з іншого – вони були популяризаторами культурного продукту, який брав за основу елементи української культури. Незважаючи на те, що на початку 1960-х років сприйняття України в американському суспільстві здебільшого залишалося на рівні колоніальної частини Росії, однак подібні гастролі українських радянських колективів стимулювали публічні дискусії, які своєю чергою часто вели до розширення присутності української теми у світовому інформаційному просторі.

Джерела і література

1. Richmond Y. Cultural exchange & the Cold War: raising the iron curtain. Pennsylvania State University Press, 2003. 249 p.
2. Robinson H. The last impresario : the life, times, and legacy of Sol Hurok. New York: Viking, 1994. 544 p.
3. Концертні програми колективів радянських артистів, в тому числі і артистів Київського театру опери і балету ім. Т. Г. Шевченка, в містах США і Канади. *Центральний державний архів-музей літератури і мистецтв України (далі — ЦДАМЛМ України)*. Ф. 563. Оп. 1. Спр. 65. 14 Арк.
4. Газ. публікації про гастрольну поїздку групи солістів опери і балету з концертною програмою в США. *Архів Національного академічного театру опери та балету України ім. Т. Г. Шевченка*. Ф. 573. Оп.7. Спр. 6. 17 Арк.
5. Вірський П. 100 днів за океаном. *Радянська культура*. 1962. № 70. С. 4
6. Рецензии и отзывы на концерты ансамбля в США за 1962 г. *ЦДАМЛМ України*. Ф. 643. Оп. 1. Спр. 164. 67 Арк.
7. The Ukrainian dance company from Kiev. War memorial opera house. 1962. 275 p.
8. Коваль В. Хвильовістська мафія й ансамбль. *Місія України*. 1962. № 2 (14). С. 14-18
9. Коваль В. Спілка визволення України й танцюристи з УССР. *Місія України*. 1962. № 2 (14). С. 1-6.
10. Зустріч культури з примітивізмом. *Нові дні*. 1962. Ч. 150/151. С. 26 (Передрук з газети «Українські вісті»)
11. Вірський П. 100 днів за океаном. *Радянська культура*. 1962. № 72. С. 4.
12. Тріумф українських танцюристів. *Вечірній Київ*. 1962. № 182. С.1.

ІРЛАНДСЬКА ДІАСПОРА В США

Сьогодні Сполучені Штати Америки є взірцем мультикультурності, яка була виплекана протягом не одного століття через постійні потоки іммігрантів. Згідно з опитуваннями, оприлюдненими 2020 р. [1], в першу трійку найбільших етнічних груп США входять німці (13,04%), афроамериканці (12,22%) та мексиканці (11,19%). Четверту найбільшу групу складають ірландці, які сягають 9,65% населення, понад 31,5 млн осіб. Основні завдання цього дослідження полягають в тому, щоб з'ясувати обставини і основні віхи появи ірландців у США та чинники, які вплинули на їхню ідентичність.

Перші ірландці з'явилися у Новому світові у XVI столітті. Однак у першій хвилі еміграції з Європи, зокрема з Англії, переважало населення з більш розвинених теренів. З XVIII століття кількість приїжджих зростає: за сто років, продовж 1720–1820-х рр., чисельність ірландських іммігрантів сягнула чисельності понад 450 тисяч осіб.

Значним поштовхом для еміграції був Картопляний голод в Ірландії 1845–1849 рр. Він був спровокований бактеріями фітофторозу, які вразили врожай картоплі. Унаслідок голоду зросло число тих, хто залишав Ірландію в пошуках кращих умов проживання. Усього за 1820–1860-х рр. чисельність ірландських іммігрантів до США сягнула майже 2 млн осіб. Із цього можна зробити висновок, що основний пласт ірландської діаспори на сьогодні складають нащадки переселенців від голоду.

У другій половині XX ст. політики-демократи формували конгресову групу «Друзі Ірландії», яка захищала інтереси Ірландської республіканської армії в часи національного конфлікту під умовною назвою Халепи. В кабінеті британського прем'єр-міністра М. Тетчер зазначали, що викривлене бачення Картопляного голоду і спотворений погляд на Сполучене Королівство створювали найбільші перепони для відносин між Лондоном і Вашингтоном [2, с. 108].

До діячів, чиїми нащадками були ірландці, належить Джозеф Байден, 46-й президент США. У риториці голови Білого дому немає антибританських заяв. Водночас під час урочистостей у березні 2023 р. з нагоди укладання Белфастського договору він проголосив в ірландському парламенті, що потрапив додому.

Постає питання: що допомагало американським ірландцям, які ставали ірландськими американцями (між цими двома поняттями, на нашу думку, існує концептуальна різниця) зберігати пам'ять про батьківщину не просто на основі травматичного минулого їхніх предків?

З нашого погляду, провідну роль у цьому відіграв фольклор. Головний складник – ірландська пісня, яку можна вважати певним містком ідентичності. Вельми цікавою з огляду на мовні (належить тут підкреслити саме це слово) і культурні посили є традиційна пісня Sean-nós [3]. З ірландської мови можна перекласти цю назву як «старий стиль». Основний спосіб передачі цієї пісні –

класичний, себто усний крізь покоління. Цей твір насправді є чи не єдиним зв'язком між поколіннями ірландських діаспорян.

Саме Халепи на початках (у 1960–1970-ті рр.) сприяли розвою – ба навіть, відродженню – традиційної ірландської культури, предметно музики, серед діаспорян у США. На додачу, можемо припустити, що американські обмеження на імміграцію в 1960-х рр. були не меншим поштовхом до спроб внутрішнього вирощення самотності. Однак такі процеси не були тривкими: з початком 1980-х років, коли конфлікт затягувався, а до влади прийшов уряд М. Тетчер, готовий до рішучих дій, ірландські американці схилилися до радше військово-матеріальної помочі. Тоді з-посеред них провідною стала пісня *The Girl I Left Behind*, написана англійською мовою, що, на нашу думку, є суперечністю за визначенням.

Отож, ірландці не відчували окремішності на мовному підґрунті, особливо, якщо взяти до уваги самочинну відмову від вивчення ірландської мови на користь англійської. Тут доцільно навести протилежний приклад української діаспори, яка, опинившись у США, використала це як можливість для плекання рідної мови всупереч тодішньому становищу в Україні.

Інший вагомий складник ірландської національної ідентичності, щонайменше в контекстові згаданих Халеп – релігія, а саме конфесійна належність. Адже основою протиріч в ході національного конфлікту були конфесійні відмінності (ірландці – католики, британці – протестанти) [4, с. 165–167].

Відповідно до опитування [1], лише 36% ірландських американців означають себе католиками, натомість більшість нині є протестантами. Дослідники вважають, що основним поштовхом до такого переходу стала Громадянська війна. Тоді чимало американських ірландців воювали на стороні Півночі. Згодом була вироблена формула, яку окреслимо так: «бути ірландцем (і протестантом) – бути американцем» [5, с. 42]. До того ж, звертаючись до досвіду Картопляного голоду, частина іммігрантів мислила, що найбільше від нього постраждали католики на півдні, а не англійці-протестанти в Ольстері (на півночі острова) [5, с. 32]. Отож, опинившись у чужому краї, іммігранти почали перебирати нову ідентичність. Протягом кількох поколінь американські ірландці ставали ірландськими американцями, зберігши культурно-духовний зв'язок із батьківщиною і підсвідоме відчуття коріння, хоча ідентифікували себе американцями. Їхнє самовизначення як ірландців ґрунтувалося на риторичі перших іммігрантів, але без жодних характерних ознак спорідненості з дійсними ірландцями.

Джерела і література

1. Ancestry. *Explore Census Data*.
URL: <https://data.census.gov/cedsci/table?t=Ancestry&d=ACS+5-Year+Estimates+Detailed+Tables&tid=ACSDT5Y2020.B04006>
2. Dumbrell J. The United States and the Northern Irish Conflict 1969-94: From Indifference to Intervention. *Irish Studies in International Affairs*. 1995, Vol. 6, pp. 107–25. URL: <http://www.jstor.org/stable/30001841>

3. Irish American Song. *The Library of Congress*. URL: <https://www.loc.gov/item/ihas.200197397/>
4. Преловський О. Халепи в Північній Ірландії як підтвердження залежності політики від релігії. *Шевченківська весна – 2023*: матеріали XXI міжнар. наук. конф. студентів, аспірантів та молодих вчен., м. Київ, 18 березня 2023 р. Київ, 2023. С. 164-168.
5. Carroll M. P. How the Irish Became Protestant in America. *Religion and American Culture: A Journal of Interpretation*. 2006, Vol. 16, No. 1, pp. 25–54. URL: <https://doi.org/10.1525/rac.2006.16.1.25>

Святослав Гайданка

КУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЕМКІВСЬКОЇ ГРОМАДИ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У США

Лемківська громада української діаспори США, яка почала формуватись з 1870-х років, протягом понад 140 років зуміла зберегти свою культуру й ідентичність. Культурна діяльність американських лемків розпочиналася в умовах занепаду їхньої історичної батьківщини та відсутністю на мапі України, ідею незалежності якої вони підтримували. У цій розвідці розкрито основні компоненти сучасної культурної діяльності американських лемків.

Варто почати огляд культурної роботи із взаємодії лемківської громади США з іншими лемківськими громадами, які перебувають на історичній Батьківщині або внаслідок депортаційних акцій опинились поза її межами. Коли розпадався Радянський Союз, то почалося налагодження її зв'язків з лемківською громадою в Україні. Першим свідченням такої співпраці стала пожертва американських лемків на будівництво церкви святих Володимира і Ольги у Львові, яке завершилося у 1992 році [1]. Найбільше взаємин між лемківськими громадами США та громадами інших країн проявлялося у відвідинах ними великих фестивалів, таких як «Дзвони Лемківщини» в м. Монастирська (Україна) або «Лемківська Ватра» у м. Ждина (Польща) [2; 3]. Хоча американські лемки можуть і охоче беруть участь навіть у маленьких фестивалях, це свідчить про консолідацію їх з усією лемківською спільнотою, що є позитивним явищем.

Не тільки фестивалями та фінансуванням будівництва церкви єднаються американські лемки з аналогічними громадами у Європі, а й збереженням власної культурної спадщини. 28 жовтня 2023 року відбувся 32-й Крайовий з'їзд Організації оборони Лемківщини (ООЛ), яка репрезентує лемківську громаду в США як частину українського народу. Голова цієї організації Марко Гованський у своєму звіті зазначив, що протягом 2020–2023 років відбулися такі заходи для збереження культурної спадщини Лемківщини, а саме: реставрація трьох греко-католицьких церков, хрестів, цвинтарів, фінансування видавничої літератури в Україні тощо [4, с. 10–11].

Прикладом такої роботи є відновлення хрестів у селах Святкова Велика і Святкова Мала на території Польщі. Процес відновлення триває вже роками, і мешканці сіл вдячні ООЛ за їхню допомогу [5]. Іншим цікавим прикладом, що засвідчує участь американських лемків у збереженні спадщини, є подарунок колекції лемківського одягу Вільямом (Василем) Джулою музейному комплексу «Лемківське село» на Тернопільщині для експозиції [6].

Важливою складовою культурної праці лемків є безумовно діяльність всередині Сполучених Штатів, адже важливо зберігати власну ідентичність посеред 335-мільйонного населення, щоб не зникнути цілком. Як в Україні, Польщі та інших країнах, лемківська громада США проводить фестиваль «Лемківська ватра», що має виключно локальний характер. Так, у липні 2013 року було проведено XIII Лемківську ватру в США. на цьому фестивалі були представлені місцеві українсько-лемківські колективи, а відбувалися різноманітні гутірки тощо [7, с. 16–17].

Під час XIX Лемківської ватри в червні 2019 р. староста оргкомітету Василь Гаргай зазначив, що «щорічна Ватра вселяє силу та надію в серцях лемків, є символом життя лемківського роду...» Це дає сподівання, що лемки не збираються зникнути, попри катастрофи XX століття і прискорення процесів глобалізації [8, с. 26].

Також представники лемківської громади США популяризують свою культуру через мистецьку творчість. 20 січня 2023 року в Українському музеї у Нью-Йорку відкрилася виставка неймовірного і оригінального українського художника з Лемківщини Никифора (Єпіфанія Дровняка), якого вважають одним із найкращих художників-примітивістів у світі. Ця виставка нараховувала 150 творів [9, с.32–34].

Важливим аспектом діяльності є також популяризація знань про лемківську культуру та історію через літературу і часописи (газети), адже слово дає розуміння явищ і процесів, що відбувалися у минулому. Організацією, що займається саме поширенням та популяризацією цих знань, є Фундація дослідження Лемківщини, заснована ще у 1976 році.

Серед друкованих видань у першу чергу варто згадати часопис «Лемківщина», що виходить з 1979 року. У номерах цього журналу, окрім подій, які відбувалися в США і країнах Європи, де знаходяться лемківські громади, обов'язково можна побачити численні статті з історії та культури лемків, уривки з книжок на цю тематику. Окрім цього, Фундація оборони Лемківщини публікує «Аннали Лемківщини», яка вміщує важливі документи і статті з різних напрямків досліджень [10]. Однією з важливих цілей видання є поширення історичної колективної правди про депортації, аби не забувати, чому лемки опинилися в різних куточках світу. 1997 року завдяки підтримці ФДЛ було опубліковано збірник «Акція Вісла. Документи» [11].

Таким чином, з 1990-х рр. лемківська громада в США, яка є частиною української діаспори, розгорнула культурну співпрацю з аналогічними громадами в Європі, передусім в Україні, Польщі й Словаччини, з метою відродження і популяризації лемківської культури. Американські лемки роблять усе можливе, аби їхня культурна спадщина не зникла. Ці зусилля заслуговують на високу оцінку.

Джерела і література

1. Лемківській церкві у Львові виповнилося 30 років. *Твоє місто*. 2022, 23 жовтня. URL: https://tvoemisto.tv/news/lemkivskiy_tserkvi_u_lvovi_vypovnylosya_30_rokiv_138895.html
2. Мичко С. Фестиваль лемківської культури «Дзвони Лемківщини» здобув міжнародний статус. *Україна молода*. 2019, 6 серпня. URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/0/2006/135869>
3. Піпка М. У Ждині завершилась «Лемківська Ватра». *Наше слово*. 2019, 22 липня. URL: <https://nasze-slowo.pl/lemkivska-vatra-u-zhdini/>
4. Гованський М. Звіт голови ООЛ за 2020-2023 рр. *Лемківщина*. 2023. №2. С.10–11.
5. Відбудова хрестів у Святковій Великій та Малій. *Lemko-OOL*. URL: https://www.lemko-ool.com/?post_causes=відбудова-хрестів-у-святковій-малій-т
6. Конопльова Т. Американський етнограф подарував музею на Тернопільщині свою колекцію лемківських строїв. #ШОТАМ. URL: <https://shotam.info/amerykanskyu-etnohraf-podaruvav-muzeiu-na-ternopilshchyni-svoiu-kolektsiiu-lemkivskykh-stroiv/>
7. Хомик А. XIII Лемківська Ватра в США. *Вісник Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань*. 2013, №8. С.16–17.
8. Воляник О. Організація Оборони Лемківщини-США. *Лемківщина*. 2019. №3. С.26
9. Виставка Никифора в Нью-Йорку. Nikifor Exhibition in NYC. *Лемківщина*. 2019. №1. С.32–34
10. *Аннали Лемківщини / За ред. І. Гвозда*. Ч. 5. Нью-Йорк, 1993.
11. Акція «Вісла». Документи / Впорядкування і видання Є. Місила. Львів-Нью-Йорк, 1997.

Ольга Сухобокова

ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКИХ ІМІГРАНТІВ У США У РОМАНАХ АМЕРИКАНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ УКРАЇНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ

Майже 150-літня історія української діаспори у США та високий рівень її інтегрованості в американське суспільство поряд зі збереженням ментального і культурного зв'язку з історичною батьківщиною спричинили появу такого феномену як англомовна художня література американських письменників українського походження про українську діаспору. Цілком слушною, на наш погляд, є його оцінка, дана одним з найвідоміших сучасних американських письменників українського походження Аскольдом Мельничуком, який називає це «новим літературним явищем» в межах української літератури. (Варто говорити також про феномен англомовної «української» літератури в Канаді, Великій Британії та решті англомовного світу).

Попри жанрове і тематичне різноманіття й кількість таких творів, значна частина американської англомовної діаспорної літератури присвячена проблемам адаптації іммігрантів в Новому світі, їхньому тривкому зв'язку із батьківщиною або її символами та подвійній національній ідентичності. Дана публікація має на меті ознайомити з англомовними романами, створеними американськими письменниками українського походження саме під впливом їхнього коріння і присвяченою життю українських іммігрантів у США.

Народжені у США й виховані у поєднанні двох культур та середовищ – американського та діаспорного українського – американські письменники українського походження, зробили кар'єру як американські інтелектуали (письменники, перекладачі, викладачі, критики тощо), однак на певному етапі звернулися до проблем національної ідентичності української діаспори та адаптації українських іммігрантів в американському суспільстві, шукаючи відповіді на власні екзистенційні питання і рефлексії про приїзд і вкорінення у США своїх предків.

Найчастіше це обумовлювалося обставинами життя авторів: у дитинстві і юності вони самі були свідками того, про що згодом писали у своїх книгах. Наприклад, американський письменник українського походження Андрій Белейчак, відомий під псевдонімом Томас Белл (1903 р., м. Броддок, Пенсильванія – 1961 р., м. Нью-Йорк), народився у родині українських емігрантів (русинів) у промисловому регіоні Пенсильванії, де українці переважно працювали на виробництві або в шахтах на найважчій роботі. Так його батько – працівник металургійного заводу загинув від вибуху доменної печі, коли Андрію було 11. Підрісши, він сам працював різноробочим на тому ж заводі. Паралельно писав англійською оповідання про життя робітників та публікував їх у 1920-х рр. в місцевому часописі «Braddock News Gerald». У 1930 р. вийшов його перший роман «The bread of Basil» («Хліб Василя»), через п'ять років – наступний, «The second prize» («Друга премія»), ще за рік – найвідоміший роман «All brides are beautiful» («Усі наречені гарні»), екранізований американським режисером Дж. Беррі. Втім, найкращим твором письменника критики називають автобіографічний роман «Out of the furnace» («З цієї доменної печі») 1941 р., в якому описано життя трьох поколінь іммігрантів із Закарпаття у Пенсильванії. Дослідник творчості Андрія Белейчака Микола Мушинка слушно акцентує увагу на детальному відображенні у його творах побуту, родинної культури та менталітету українських іммігрантів кінця XIX – початку XX ст., що належно поціновано видавцями і читачами з різних країн: романи Томаса Белла перекладено багатьма мовами. Водночас досі немає перекладів його творів українською [1].

Подібна історія звернення до свого коріння була і в іншого американського письменника українського походження Ніколаса (Ніка) Стівенсона Караса (1931 р., м. Бінгемтон, Нью-Йорк – 2013, м. Сентер-Моричес, Нью-Йорк), іхтіолога за фахом. Його батько Стефан Карась приїхав з України, мати, Анна, – народжена вже в США донька української іммігрантки Катерини Мінко. Нік мав

насичену біографію: служив у ВМС під час Корейської війни; вивчав біологію у двох університетах, здобув ступінь магістра журналістики, а також мав ліцензію капітана. Був редактором та репортером низки великих американських журналів, зокрема 25 років був оглядачем «Newsday», написавши понад 3500 колонок, позаштатним оглядачем «The New York Times» та ін.

Його роман «Ганки» [2] висвітлював історію представників української етнічної групи русинів із Закарпаття («ганки») у південній Пенсильванії. Це історія про три покоління двох сімей, які у ХІХ ст. жили у Карпатах й через національний та соціально-економічний гніт виїхали до США у першій хвилі української еміграції. Нік Карась майстерно відобразив їхню американізацію на вугільних шахтах і металургійних заводах Пенсильванії, показуючи, фактично, історію своєї родини та оточення, в якому виріс. Прикметно, що на створення роману на цю тему його надихнув відомий письменник, лауреат Пулітцерівської премії Джеймс Міченер, порадивши написати про те, що він знав найкраще.

Більш зраними в Україні є твори про повоєнну українську еміграцію до США після Другої світової війни, створені дітьми цього покоління. Найбільш відомі англійські твори про життя українських повоєнних емігрантів у США належать перу одного із провідних американських прозаїків українського походження Аскольда Мельничука, лауреата численних відзнак та нагород, зокрема премії Джорджа Джаррета за видатні заслуги перед суспільством у галузі літератури, а також премії Макгінніса. Він народився 1954 р. у Нью-Джерсі в українській родині післявоєнної еміграції, так званих ДіПі (від англ. displaced persons – переміщені особи, особи, насильно вивезені під час Другої світової війни Німеччиною та її союзниками і біженці з окупованих територій). Характерно, що Аскольд Мельничук ідентифікує себе американцем українського походження: «Я американець і як такий ціную своє право бути зацікавленим в історії навіть такого похмурого суспільства, з якого втекли мої батьки». Отже, він не є українським письменником «в екзилі», а американським письменником, якого, однак, дуже цікавить власне коріння [3]. Його шлях до написання великих творів на українську тематику проліг через ознайомлення англійських читачів з українською літературою, зокрема перекладав твори українських письменників (в тому числі О. Забужко), публікував їх у своєму літературному журналі «Agni» («Агні», 1972–2002 рр.), ініціював і упорядкував видання «From Three Worlds: An Anthology of Ukrainian Literature» («З трьох світів: Антологія української літератури») 1996 р.

Найбільшу славу й визнання А. Мельничуку принесли чотири його романи, два з яких – про українських емігрантів у США після Другої Світової війни та їхній пошук нової ідентичності, високо оцінені критиками й американськими читачами. Так, перший роман «What is told» («Що сказано», 1994; перекладений і виданий в Україні у 1996 і 2017 рр.) увійшов до списку найпомітніших книжок року за версією «New York Times». Це розповідь про родину галичан Забобонів із вигаданого с. Роздоріжжя на тлі історії українських національно-визвольних змагань початку ХХ ст., їхньої еміграції до США й перенесення українських

традицій на новий ґрунт, щедро наповнена метафорами, символами, зокрема відсилками до міфології, трагізмом й водночас – іронією та гумором.

Другий роман А. Мельничука «Ambassador of the Dead» («Посол мертвих», 2001) [4] потрапив у ТОП–10 найкращих американських романів 2002 за версією «Los Angeles Times». В Україні його переклали і видали у 2018 р. У цьому творі А. Мельничук піднімає низку важливих сенситивних для української діаспори тем – післявоєнні травми, проблеми адаптації до життя у США, сприйняття українців як фашистських колаборантів, туга за Україною, якої на той час не існувало як держави. Сюжет побудовано на протиставленні життя двох родин емігрантів з України – Круків і Блудів, які живуть у Нью-Джерсі, а головна героїня Ада Крук, народжена у м. Воскресенськ на р. Пам'ять постає символом цілого покоління українських іммігрантів, які не змирилися із втратою своєї батьківщини і навіть через багато років в США продовжували жити минулим та руйнівними для психіки переживаннями. «Синдром Старого краю» руйнує життя обох синів Ади. Друга родина навпаки цілком відмежовується від пережитого і української діаспори та американізується заради свого сина. Та настає час, коли у нього з'являються питання про минуле свого роду. Так автор показує дві основні моделі поведінки українських іммігрантів у США, які можна екстраполювати на будь-яку хвилю еміграції.

Темі пошуку стратегії адаптації в американському суспільстві і водночас збереження національної ідентичності, що виходить на перший план в англomовних романах про українську імміграцію в США на порозі ХХІ ст., присвячено і роман «When Luba Leaves Home» («Коли Люба залишила дім», 2003) [5] американської письменниці українського походження, викладачки Ірен Забитко. Як і А. Мельничук, вона народилася 1954 р. у Чикаго, в Українському селі, але не прагнула підтримувати українськість, а намагалася відмежуватися від неї, поки не усвідомила важливість свого коріння. Головна героїня її роману Люба якраз і відображає цей шлях: вона теж з Чикаго, з родини ДіПі, які живуть з відчуттям назавжди втраченої батьківщини, й спогади про Старий край є об'єднуючим чинником для всієї громади Українського села та відділяють їх невидимим парканом від американського суспільства. Люба ж хоче позбутися української ідентичності й стати «повноцінною» американкою, Ліндою, однак їй це не вдається і доводиться примирити в собі обидві ідентичності. «Діти емігрантів завжди будуть десь посередині – екзотичними українцями для американців, але занадто американізованими нащадками для своїх батьків – українців», – підводить до висновку своїх читачів Ірен Забитко [6].

Більш оптимістичну тональність має роман «The Silence of Trees» («Мовчання дерев», 2010) сучасної популярної американської письменниці, співзасновниці Чиказької літературної зали слави Валі Дудич-Лупеску [7]. Народжена в 1974 р., в сім'ї американського політичного діяча українського походження, сенатора штату Іллінойс, Володимира Дудича, вона є представницею другого покоління українських емігрантів і, як згадані вище автори, виховувалася в українському дусі. Це сформувало у неї любов до свого коріння та України і

повагу до покоління своїх батьків, повоєнних іммігрантів, що пройшли горнило Другої світової війни та табори ДіПі. Саме цьому поколінню письменниця і присвятила книгу «Мовчання дерев», щоб зафіксувати їхні історії, думки, досвід. Символічно, що вона увійшла до півфіналу конкурсу на найкращий новий роман платформи «Амазон».

На прикладі цих кількох романів бачимо, що цілком правомірно говорити про окремих напрям в англомовній американській літературі, присвячений українській імміграції у США. Здобуті авторами цих творів відзнаки, засвідчують їх літературну та суспільну вартість. А зважаючи на підняті у них проблеми адаптації, інтеграції в іноетнічне суспільство, збереження історичної пам'яті та національної ідентичності як чинника підтримки батьківщини, що нині є співзвучними для більшості українців, актуальність такої художньої літератури (та її перекладу українською та іншими мовами) є беззаперечною.

Джерела і література

1. Мушинка М. Белл Томас. *Енциклопедія сучасної України*. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. 2003. URL: <https://esu.com.ua/article-39052>
2. Karas N. *Hunky: The Immigrant Experience*. Bloomington, 2004. 580 p.
3. Melnyczuk A. *What is told*. Kindle Edition, 1994. 135 p.
4. Melnyczuk A. *Ambassador of the Dead*. Counterpoint Press, 2001. 224 p.
5. Zabytko I. *When Luba Leaves Home*. Chapel Hill, 2003. 230 p.
6. Соха М. Жити з двома ідентичностями: які книжки пишуть нащадки українців у США. 2020, 20 травня. *Читомо*. URL: <http://surl.li/qiais>
7. Dudycz Lupescu V. *The Silence of Trees*. Wolfsword Press, 2010. 314 p.

Данило Бесарабов

ТРИ-МАЙЛ-АЙЛЕНД: ДЕТОНАЦІЯ СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Від початку повномасштабної російсько-української війни загострилася проблема безпеки цивільних ядерних об'єктів. У сучасних реаліях важливо задіяти іноземний досвід реагування населення і держави на ядерний інцидент. Одним з них була аварія на атомній електростанції Три-Майл-Айленд (енергоблок ТМІ-2) в США.

28 березня 1979 р. між містечками Гаррісбурга, столиці штату Пенсильванія, почали ширитися чутки про несправності на атомній станції, розташованій на невеликому острові посеред головної водної артерії штату – річки Саскуеханни. О 4 годині ранку внаслідок технічного збою та експлуатаційної помилки операторів, активна зона реактора ТМІ-2 зазнала перегріву з подальшим розплавленням. Упродовж тижня профільним установам удалося взяти під контроль аварійні

потужності станції, знайти причину аварії, локалізувати її та мінімізувати витік радіоактивних речовин. Завдяки оперативній та злагодженій роботі назовні потрапила мізерна кількість продуктів розпаду, що майже межувала з нормою [1; 2].

Однак катастрофа сталася не в будівлі блоку ТМІ-2. Столиця штату та його передмістя зазнали панічного «вибуху». Місто Гаррісбург не мало стратегії дій на випадок аварії на реакторі, містяни слабо розумілися на принципах роботи атомної станції та на загрозах, які вона може нести. Паніка психологічно наклалася на глибинне емоційне уявлення про ядерний жах доби «холодної війни», а також на культурне тло, створене фільмом «Китайський синдром», який саме демонструвався у кінотеатрах країни. Люди уявляли, що показане у стрічці відбувається з ними насправді. Навколо Три-Майл-Айленду спершу виник інформаційний вакуум, який заповнювали одразу декілька сторін [3, с. 105].

Першими своє слово сказали місцева влада і локальні ЗМІ. Губернатор штату Річард Торнбург оголосив рекомендацію: тим, хто знаходиться в радіусі 5–10 миль від станції, перебувати у приміщеннях, а вагітним жінкам та дітям в радіусі 5 миль варто евакуюватися. Ця інформація, настановча, недеталізована, без додаткових пояснень, швидко поширилась у «киплячому котлі» Гаррісбурга. Сприймаючи її, містяни почали сумніватися – а чи насправді аварія не настільки серйозна і не треба терміново тікати? Наслідком стало усамостійнення інстинктивних, некерованих та ірраціональних дій жителів. За підрахунками дослідників, першого тижня по аварії Гаррісбург та його околиці полишили від 100 000 до 200 000 осіб, що призвело до значних збитків, повного паралічу економічного і комунального життя міста [4, с. 20; 5, с. 3; 6, с. 133].

У гонитві за сенсацією і тиражами по «гарячій» новині як локальні, так і загальноамериканські медіа почали публікувати неперевірену та необґрунтовану інформацію. Попри те, що траплялися зважені виклади та сценарії суспільних дій, подвійність самого медіа-контенту посіяла недовіру громадськості до раціональних підходів. За декілька днів після інциденту вся Америка говорила про Три-Майл-Айленд. Оператори та ліквідатори надзвичайної ситуації вже встигли дати перші коментарі з місця події. Однак розповідь професійних ядерних фізиків про аварію вимагала від ЗМІ як компетентності та правильного сприйняття інформації з першоджерела, так і вміння докладно, популярно поінформувати громадськість. Жоден з цих компонентів не був витриманий повною мірою. У медіа навіть поширювали антинаукові матеріали, експлуатуючи суспільний страх [7, с. 124, 8, с. 56].

Гаррісбург спорожнів. Виробництво, сфера послуг та охорони здоров'я призупинились. У місті виник дефіцит продуктів харчування, пального, ліків, оскільки транспортні компанії відмовлялися везти туди товари. Медіа довелося відновлювати позитивний імідж краю, «здетонований» спотвореною свідомістю, розвіювати міф про масштабну ядерну катастрофу, намагаючись констатувати звичний хід подій у потенційній зоні ураження, жартуючи над аварією, ініціюючи збір благодійної допомоги [9, с. 37–44; 10].

Значну роль у врівноваженні суспільного страху мали відвідини станції президентом Джиммі Картером у понеділок, 1 квітня 1979 р. Це позитивно вплинуло на повернення тимчасово переміщених осіб до своїх домівок. Присутність глави держави на станції, та ще й у «День сміху», запевнила багатьох громадян, що територія навколо Три-Майл-Айленду безпечна (хоча декому дії президента здалися спробою заспокоїти страхи). На десятий день після того, як оператори відновили контроль над станцією, губернатор штату Річард Торнбург скасував рекомендації щодо евакуації та оголосив, що на Три-Майл-Айленді «криза минула» [11].

Першого тижня по аварії до медійної катастрофи додалася третя сила – антиядерний рух. Ще до зведення другого блоку станції ТМІ у Гаррісбурзі була заснована неурядова громадська антиядерна організація «Three-Mile-Island Alert» (Далі – ТМІА). Її метою був спротив розширенню та експлуатації станції, а також пропаганда згубності мирного атому. ТМІА розповідала жителям міста про загрози атомної енергетики дуже емоційно та однобоко. Будучи аутсайдером громадського життя, одразу після аварії, в момент паніки та браку інформації, ТМІА здобула великий кредит суспільної довіри. За два тижні, коли населення поступово стало повертатися до своїх домівок, в Гаррісбурзі постали мітинги проти ядерної енергії [5, с. 7-10]. Так, Денніс О’Браєн у газеті «The Sentinel» 9 квітня 1979 року писав про мітинг перед Капітолієм штату: «Демонстранти були в протигазах, вигукували гасла та несли плакати з написами «Забороніть ядерну зброю», «Небезпека, радіоактивне місто» та «Атомна енергетика не є здоровою для маленьких дітей та інших живих істот»... Більшість демонстрантів, які стояли під хмарним небом у неділю на сходах Капітолію, не були палкими активістами чи войовничими реакціонерами. Вони були середнім класом центральної Пенсильванії. Фабричні працівники, діти дошкільного віку, літні люди та матері...»

Подібні мітинги по всьому передмістю істотно вплинули на загальний контекст антиядерного руху в країні, котрий загальмував атомну енергетику США більш як на 30 років [12]. Отож, повчальний досвід Три-Майл-Айленду зобов’язує нас дбати про надійну комунікацію між ядерною енергетикою і суспільством, зберігати напрацьоване, акумулювати міжнародний досвід в ім’я прогресу.

Джерела і література

1. Thursday, March 28, 1979. Day 1. Event. *Dickinson College's Three Mile Island virtual museum*. Carlisle, PA. 2023. Dickinson college. URL: <https://tmi.dickinson.edu/thursday-march-28-1979-day-1>.
2. Setting. *Dickinson College's Three Mile Island virtual museum*. Carlisle, PA. 2023. Dickinson college. URL: <https://tmi.dickinson.edu/setting>.
3. Shaw T. «Rotten to the Core»: Exposing America's Energy-Media Complex in «The China Syndrome». *Cinema Journal*. 2013. Vol. 52, No. 2. Pp. 93–113. URL: <https://www.jstor.org/stable/23360267>.

4. Macleod G. K. Some Public Health Lessons from Three Mile Island: A Case Study in Chaos. *Ambio*. 1981. Vol. 10, No. 1. Pp.18–23. URL: <http://www.jstor.org/stable/4312623>.
5. Walsh E.J. Resource mobilization and citizen protest in communities around Three Mile Island. *Social Problems*. 1981, October. Vol. 29, No.1. Pp. 1–21. URL: <https://doi.org/10.2307/800074>.
6. Nelkin D. Some social and political dimensions of nuclear power: examples from Three Mile Island. *The American Political Science Review*. 1981. Vol. 75, No. 1. Pp. 132–142. URL: <https://www.jstor.org/stable/1962164>.
7. Scanlon J., Alldred S., Farrel A., Prawzic A. Coping with the Media in Disasters: Some Predictable Problems. *Public Administration Review*. 1985, January. Vol. 45. Pp.123–133. URL: <https://doi.org/10.2307/3135007>.
8. Mazur A. The Journalists and Technology: Reporting about Love Canal and Three Mile Island. *Minerva*. 1984, March. Vol. 22, No. 1. Pp. 45–66. URL: <http://www.jstor.org/stable/41820553>.
9. Malmsheimer L. M. Three Mile Island: Fact, Frame, and Fiction. *American Quarterly*. Vol. 38, No. 1. 1986. Pp.35–52. URL: <http://www.jstor.org/stable/2712592>.
10. Cline D. «Survival» party planned for Goldsboro. 1979, April 10. *The Sentinel*. URL: <https://tmi.dickinson.edu/the-sentinel-carlisle-pa-survival-party-planned-for-goldsboro>.
11. April 6, Day 10. Event. *Dickinson College's Three Mile Island virtual museum*. Carlisle, PA. 2023. Dickinson college. URL: <https://tmi.dickinson.edu/event>.
12. O'Brien D. The rally: Not just activists. 1979, April 9. *The Sentinel*. URL: <https://tmi.dickinson.edu/the-sentinel-carlisle-pa-the-rally-not-just-activists>.

Марія Кудасюк

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ РУХУ «ЖИТТЯ ТЕМНОШКІРИХ МАЄ ЗНАЧЕННЯ»

Продовж 2012–2020 рр. в США відбулася низка резонансних вбивств поліцейськими афроамериканців Трейвона Мартіна, Еріка Гарнера, Майкла Брауна, Сандри Бленд, Філандо Кастила, Фредді Грея, Джорджа Флойда тощо. Вони призвели до гострих дискусій в американському суспільстві стосовно існування інституційного расизму. Ініціатором подібних обговорень, а згодом і організатором протестів, був рух «Життя темношкірих має значення» («Black Lives Matter»). У 2013 р. він розпочався з кампанії хештегів #BlackLivesMatter у соціальних мережах, але достатньо швидко переріс у впливову громадсько-політичну течію. Представники руху заявляли, що расова дискримінація продовжувала зберігатися в США, свідченням чого, на їхню думку, була систематична жорстокість з боку білих поліцейських стосовно афроамериканців через упереджені расові уявлення. Тому рух «Життя темношкірих має значення» зосередився на відсутності

відповідальності за насильство з боку з боку поліції. Після розслідувань судові установи США виносили виправдовувальні вироки поліцейським, що призводило до більшого розгортання протестного руху. З огляду на це, актуальним є аналіз особливостей формування руху «Життя темношкірих має значення» та виявлення його основних тенденцій.

Рух «Життя темношкірих має значення» розпочався у відповідь на судову справу «Штат Флорида проти Джорджа Майкла Циммермана». 26 лютого 2012 р. Дж. Циммерман, патрульний-доброволець округу Сенфорд вбив Трейвона Мартіна – 17-річного афроамериканця. Перед тим, як розпочалася стрілянина, Циммерман зателефонував на 911, щоб повідомити про виявлення на вулиці підозрілої особи – Т. Мартіна. Незважаючи на те, що оператор наказав залишатися в автомобілі, відбулася сутичка між Циммерманом і Мартіном. Під час судового процесу, що розпочався 24 червня 2013 р., окремо обговорювалося, чи можна кваліфікувати дії Циммермана як самооборону. 13 липня 2013 р. було винесено вердикт – Дж. Циммерман не винен через відсутність достатніх доказів того, що він навмисно порушив громадянські права Т. Мартіна.

У дискусіях про справедливість вироку думки вчених розділилися. Дьюї М. Клейтон, професор політології Луїсвільського університету, стверджував, що це рішення виявило існування расової нерівності в американському правосудді [1, с. 2–3]. Однак, паралельно із заявами про те, що вбивство Трейвона Мартіна зумовлене існуванням стереотипів щодо афроамериканців, були висунуті альтернативні погляди. Наприклад, афроамериканець Дерой Мердок, почесний науковий співробітник Стенфордського університету, доводив, що окремі факти з біографії Дж. Циммермана спростовують його упередженість щодо афроамериканців [2]. Дж. Циммерман був співзасновником страхової компанії «Allstate» разом з бізнес-партнером-афроамериканцем, підтримував обрання Барака Обами на посаду президента і періодично долучався до кампаній допомоги дітям-афроамериканцям з малозабезпечених сімей.

Зважаючи на вищезазначене, цей вирок став також популярною темою обговорень у соціальних мережах, що призвело до становлення руху «Життя темношкірих має значення». Алісія Гарза, побачивши в подіях 26 лютого 2012 р. прояв расової дискримінації, після оголошення вердикту Дж. Циммерману на Facebook-сторінці опублікувала допис, що закінчувався словами «Афроамериканці, я люблю вас. Наше життя має значення». Подруга Гарзи, Патріс Каллорс, поділилася цим постом, додавши хештег #BlackLivesMatter. У свою чергу, Опала Тометі створила групи у Twitter та Facebook для підвищення обізнаності широкої громадськості про особливості справи «Штат Флорида проти Джорджа Майкла Циммермана».

Попри те, що расові проблеми знову опинилися в полі зору громадськості, до кінця 2013 р. #BlackLivesMatter ще не став рухом за громадянські права афроамериканців у традиційному розумінні. Це відбулося тільки після того, як білий поліцейський Даррен Вілсон застрелив 18-річного афроамериканця Майкла Брауна у Фергюсоні, штат Міссурі, у серпні 2014 р. За свідченням очевидців, Майкл Браун

та його друг йшли проїжджою частиною, ускладнюючи рух транспорту. Після прохання В. Даррена перейти на тротуар, М. Браун вліз у поліцейську машину і почав бити офіцера, щоб заволодіти його табельним пістолетом. Як результат, Вілсон Даррен був змушений використати зброю [3, с. 41].

Представники «Життя темношкірих має значення» розцінили такі дії з боку поліцейського як упереджене насилля по відношенню до афроамериканців і за допомогою соціальних мереж організували «рейди свободи». Назва кампаній була алюзією на «рейди свободи» 1961 р. під час руху за громадянські права 1950-1960-х рр. У демонстраціях на вулицях Фергюсона взяло участь близько 500 осіб з понад 18 міст США, включаючи Нью-Йорк, Бостон, Лос-Анджелес, Філадельфію, Маямі, Детройт, Х'юстон, Сан-Франциско і Портленд [4]. Зворушення стали настільки інтенсивними, що губернатор Джей Ніксон зрештою оголосив надзвичайний стан і розгорнув Національну гвардію Міссурі для боротьби з протестувальниками.

Ситуація загострилася 3 грудня 2014 р., коли суд присяжних виправдав поліцейського Деніела Панталео, якого звинувачували у вбивстві афроамериканця Еріка Гарнера, що сталося 17 липня 2014 р. в Стейтен-Айленді, штат Нью-Йорк. Під час затримання у Е. Гарнера стався серцевий напад. Його останні слова «Я не можу дихати», які він сказав, лежачи обличчям вниз на тротуарі, стали одним із гасел послідовників руху «Життя темношкірих має значення». До того ж, вони порівнювали дії Деніела Панталео з практикою лінчування.

Вбивства Еріка Гарнера та Майкла Брауна викликали масові демонстрації й остаточно сформували громадсько-політичний рух «Життя темношкірих має значення». Активістки Дж. Елзі, Б. Пакнетт і Д. Маккессон запустили кілька допоміжних проєктів, зокрема: «Відображення поліцейського насильства»; «Ми – протестувальники», який надає активістам ресурси для організації демонстрацій; «Не спати» для об'єднання активістів різних штатів; «Кампанія Нуль» для пропозицій стосовно реформування поліції. Разом з цим рух почав набувати ознак радикальної течії. Наприклад, поширеними стали заклики до встановлення цивільного контролю над поліцією, перекриття дорожнього руху, випадки вандалізму (так, в Чарльстоні на меморіалах на честь конфедератів були намальовані графіті «Життя темношкірих має значення»), силовий опір під час затримань, провокування поліцейських протестувальниками (штурмування відділку поліції Міннеаполіса). У зв'язку з цим Дональд Трамп звинуватив активістів у підбурюванні до насильства та неповазі до правоохоронних органів [5]. Незважаючи на це, «Життя темношкірих має значення» продовжував відігравати помітну роль у демонстраціях проти жорстокості поліції (загибель Сандри Бленд, Філандо Кастила, Фредді Грея, Лакуана Макдональда і Алтона Стерлінга).

Черговий сплеск активності руху припав на травень 2020 р., коли відбулося вбивство Джорджа Флойда. Дерек Шовін, офіцер поліції Міннеаполіса, тримав коліно на шії афроамериканця Флойда більше дев'яти хвилин, незважаючи на протести останнього. Широке розповсюдження відеозапису інциденту викликало масові демонстрації. Трагедія також привернула увагу до смерті двох інших афроамериканців: А. Арбері та Б. Тейлор.

Масовість протестних акцій допомогла домогтися покарання для Д. Шовіна. Водночас в активістів «Життя темношкірих має значення» з'явилося нове гасло «Позбавити поліцію грошей». Йшлося про перехід від фінансування поліцейських установ до використання цих ресурсів для надання державних послуг і покращення громадських програм, не пов'язаних з поліцією. Заклики призупинити фінансування поліцейських викликали занепокоєння, що громади не матимуть достатньо коштів для допомоги постраждалим. Багато республіканців і деякі демократи відкинули цей рух як небезпечний і непрактичний. Такі ідеї, а також спорадичні випадки насильства під час протестів змусили деяких американців сприймати «Життя темношкірих має значення» як рух, ворожий до правоохоронних органів і білих людей. У 2014 р. поліцейські в Нью-Йорку заснували рух «Життя синіх має значення», щоб привернути увагу до жорстокості щодо правоохоронних органів і підвищити обізнаність громадськості про потреби поліцейських.

Крім цього, падіння популярності руху «Життя темношкірих має значення» зумовлене також внутрішніми чинниками. По-перше, піддаються критиці головні гасла руху. Окремі статистичні дані спростовують тези активістів, що поліцейські упереджено ставляться до афроамериканців. Наприклад, з травня 2013 р. по квітень 2015 р. серед вбитих поліцейськими 49% виявилися білими американцями і тільки 30% – афроамериканцями [6]. По-друге, децентралізована горизонтальна структура руху, його зв'язки з соціальними мережами призвели до проблем із плануванням демонстрацій та постійної зміни ідеалів, які не завжди точно відображають принципи, задумані засновниками [7]. По-третє, на відміну від рухів за громадянські права 1950–1960-х рр., які акцентували на легальній боротьбі проти дискримінації, «Життя темношкірих має значення» немає такої правової стратегії. Частково це може пояснюватися розчаруванням в американській правовій системі, яка є основоположною ідеєю активістів, але відсутність ініціювання судових позовів обмежує сферу діяльності руху та позиціонує його прихильників як вороже налаштованих осіб по відношенню до уряду.

Отже, рух «Життя темношкірих має значення» розпочав формуватися в соціальних мережах у 2013 р., коли Патріс Каллорс, Алісія Гарза і Опал Тометі створили #BlackLivesMatter, щоб висловити обурення щодо виправдання Дж. Циммермана у вбивстві афроамериканця Трейвона Мартіна. Під час протестів 2014 р., які були відповіддю на вбивства Еріка Гарнера та Майкла Брауна, цей рух став впливовим. Де-факто протягом наступних років під гаслами боротьби зі структурним расизмом у правоохоронних органах США активістам вдалося мобілізувати значні людські ресурси. Про це свідчили масштабні акції протесту в травні 2020 р., зумовлені вбивством Дереком Шовіним, офіцером поліції Міннеаполіса, афроамериканця Джорджа Флойда. З іншого боку, рух «Життя темношкірих має значення» виявився неспроможним виробити єдину чітку ідеологію, подолати радикальність і однобічність у поглядах, сформувати вертикаль керівництва, виробити легальні методи боротьби. На це, зокрема, вказують суперечливість оцінок його діяльності в науковому середовищі.

Джерела і література

1. Clayton D.M. Black Lives Matter and the Civil Rights Movement: A Comparative Analysis of Two Social Movements in the United States. *Journal of Black Studies*. 2018. Vol. 49. No. 5. P. 1–33.
2. Murdock D. Stop the Zimmerman Debates. 2013, August 1. *National Review*. URL: <https://www.nationalreview.com/2013/08/stop-zimmerman-debates-deroy-murdock/>
3. Mac Donald H. The war on cops: how the new attack on law and order makes everyone less safe. New York: Encounter Books, 2016. 248 p.
4. Cobb J. The Matter of Black Lives. 2016, March 14. *The New Yorker*. URL: <http://www.newyorker.com/magazine/2016/03/14/where-is-black-lives-matter-headed>
5. Itkowitz C. Trump lashes out at Black Lives Matter, accuses one member of 'treason'. 2020, June 25. *The Washington Post*. URL: https://www.washingtonpost.com/politics/trump-lashes-out-at-black-lives-matter-accuses-one-member-of-treason/2020/06/25/45667ec8-b70f-11ea-a510-55bf26485c93_story.html
6. Elder L. The Truth about Cops Killing Blacks. 2016, July 6. *WorldnetDaily*. URL: <https://www.wnd.com/2016/07/the-truth-about-cops-killing-blacks/>
7. MacBlack Lives Matter. 2018, Apr. 8. HerStory. URL: <https://perma.cc/A2JV-L2HY>

Матвій Корнійчук

ВПЛИВ БИТВИ ПРИ АЗЕНКУРІ 1415 РОКУ НА СТОЛІТНЮ ВІЙНУ

Битва при Азенкурі є, мабуть, однією з найбільш значущих битв у всій європейській історії. Вона є яскравим прикладом демонстрації військового мистецтва і лицарської звитяги, а також класичним прикладом протистояння двох добре навчених професійних армій з обох сторін.

Пізнє середньовіччя вирізнялося появою повного латного обладунку, арбалетів, аркебуз і мушкетонів, а також практично повністю відкинуло призов погано спорядженого і ненавченого ополчення з практики комплектації війська. Класичний англійський лук, якому приділяють так багато уваги у висвітленні битв столітньої війни, став основною зброєю англійців і продемонстрував свою високу ефективність. В англійській армії остаточно було зроблено ставку на лучників, яких у війську було в п'ять разів більше, ніж латників.

Битва при Азенкурі стала зразковим прикладом битви пізнього середньовіччя, коли дві армії підійшли до бою у своїй кращій формі, як з погляду навченості солдатів, так і їхнього озброєння та екіпірування. Якщо очевидці битви, хроністи, або професійні історики сходяться на думці, що результат битви був очевидним триумфом Генріха V, то оцінки її наслідків вкрай різняться [1, с. 475, 479].

Ми можемо бути впевненими в тому, що битва при Азенкурі назавжди залишила свій слід у суспільній свідомості як свідчення затвердження переваги англійського лука над французькою важкою кіннотою [2].

Крім цього, вона породила безліч міфів. Одним з них є той, що своєму успіху Генріх багато в чому зобов'язаний валлійським лучникам, яких у його армії була більшість. Однак це твердження було спростовано сучасними дослідженнями, у яких вказується на існування завищених уявлень про роль валлійців у кампанії Генріха V [3, с. 41–64.] Існує також стала думка про істотну перевагу французької армії в чисельності, на чому особливо наполягали англійські хроністи [4, с. 7]. Однак ми можемо стверджувати, що того дня на полі бою було розгорнуто не більше ніж 9 тис осіб. З урахуванням характеру ландшафту воно навряд чи могло вмістити більше людей [4, с. 151–153].

Велика кількість хибних поглядів є наслідком формування яскравого образу цих подій, не без допомоги таких епохальних праць як п'єси Шекспіра. Вони сприяли значущості цієї битви в масовій культурі, під впливом якої вона піддається міфологізації.

Проте яким чином ця битва вплинула на перебіг самої війни? Переймаючись цим питанням, історики розходяться в думках, оскільки, незважаючи на свою тріумфальну перемогу, Генріх повернувся в Англію. Він залишив на континенті лише гарнізони в Арфлері та Кале. Французьке королівство знову занурилося в безодню політичної нестабільності.

Щоб оцінити наслідки цієї битви, нам необхідно поставити питання, якими були цілі Англії в кампанії 1415 р. Тож потрібно ближче розглянути політичну ситуацію в обох королівствах напередодні вторгнення Генріха V. Коли ми говоримо про події, що відбулися у Франції після битви при Азенкурі, ми, зрозуміло, не можемо їх віднести до наслідків самої битви. Столітня війна була комплексним політичним, соціальним, економічним, і навіть культурно-релігійним явищем, і гучні битви далеко не завжди відігравали в ній головну роль. Тому при розгляді подій після битви при Азенкурі (передусім зречення Карла VI від французького престолу внаслідок договору в Труа) слід детальніше розглянути, в якому стані перебувало Французьке королівство та з'ясувати, що, окрім важкої поразки при Азенкурі, могло вплинути на підписання договору в Труа.

З 1407 р. у Франції внаслідок обмеженої спроможності короля Карла VI керувати країною через його хворобу, спалахнув конфлікт між двома дворянськими партіями – арманьяками і бургіньйонами. У спробі затвердити свою владу і впливати на короля вони зіштовхнулися у громадянській війні, що розпочалась унаслідок вбивства герцога Орлеанського прихильниками Іоанна Безстрашного, герцога Бургундії. Тож протягом семи років, що передували вторгненню Генріха V у 1415 р., у Франції тривала громадянська війна, яка значно знизила авторитет монарха і негативно вплинула на обороноздатність країни перед спільним ворогом. Англійці не раз використовували міжусобиці на континенті, надаючи військову допомогу спершу бургундцям, а потім орлеаністам під час їхнього конфлікту. Інтереси Англії на континенті часто визначалися їхньою можливістю впливати на результат подій та отримати для себе ті чи інші винагороди у вигляді грошей або земель за участь у внутрішньому конфлікті сусідньої держави.

Украй хитке внутрішнє становище самої Англії після приходу ланкастерської династії до влади 1399 р. не давало змоги повноцінно претендувати на французьку корону ані Генріху IV, ані його спадкоємцю. Були відсутні кошти для масштабної завойовницької кампанії з відстоювання своїх прав на французьку корону та повноцінна підтримка нової династії з боку широкого кола духовенства і дворянства.

У Франції становище погіршувалося ще й тим, що герцогство Бретонське все ще перебувало в дружніх відносинах з Англією, і не демонструвало чіткої позиції в разі інтервенції Генріха на континент. У 1414 р. між герцогом Бретонським і Генріхом V було укладено перемир'я, яке англійський король тлумачив як союз, або принаймні як гарантію невторгання герцога в подальшу кампанію [5, с. 84–96]. Графство Фуа все ще перебувало в конфлікті з арманьяками, політика Бургундії багато в чому визначалася торговельними відносинами Фландрії з Англією, а в Гасконі й Кале все ще перебували англійські гарнізони. Можна стверджувати, що

Франція до 1415 року перебувала у вкрай скрутному становищі, а її готовність до опору англійському вторгненню багато в чому визначалася відносинами між знаттю, яка становила основний кістяк французького війська.

Напередодні бою, герцог Бургундський, отримавши повідомлення від короля про його небажану появу на полі бою через колишні розбіжності з орлеаністами, надіслав обмежений контингент військ і написав про свою образу цим проханням у листі-відповіді [6, с. 506–507; с. 510–512] Немає сумніву, що Бургундія на той час володіла значним військовим потенціалом і могла б надати значно більшу допомогу, якби Іоанн Безстрашний не мав таких розбіжностей з королем і орлеаністами.

Іоанну Бретонському також було надіслано прохання про військову підтримку. Герцог дав формальну згоду, але також не забув про свої домовленості з Генріхом V. Іоанн Бретонський отримав повідомлення від короля 19 серпня, але два місяці рухався зі своєю армією настільки повільно, що на початок бою досяг тільки Ам'єна і не зміг взяти участь у битві [7, с. 924–925]. За свідченням алансонського хроніста Персеваля де Каньї, він відмовився від подальших дій, поки король не поступиться йому містом Сен-Мало. Навіть якщо ми поставимо під сумнів твердження хроністів про зрадницькі мотиви Іоанна Безстрашного або корисливі інтереси Іоанна Бретонського, ми не можемо заперечити, що під час вторгнення англійців у Франції панувала атмосфера невизначеності та нерішучості, на ґрунті вкрай слабкої королівської влади і невирішених внутрішньополітичних конфліктів.

Ми можемо також розглянути, в якому становищі опинилася Франція в наступні роки після битви при Азенкурі. Договір у Труа було укладено в 1420 р. За ним французький король Карл VI заповів королівство Генріху V і його нащадкам. Між цим договором і самою битвою минуло п'ять років, під час яких Генріх V повернувся спершу в Англію, а потім повторно висадив війська на континент, взяв у облогу Руан і підкорив Нормандію. Після битви при Азенкурі Іоанн Безстрашний зайняв Париж і затвердив свою владу над недієздатним королем. Однак його було вбито прихильниками дофіна, орлеаністами на мосту в Монтро у 1419 р. У такий спосіб відповіли за вбивство герцога Людовіка Орлеанського 12 років тому. Франція знову втратила будь-яку надію на об'єднання, а Генріх V, перебуваючи під стінами Парижу, за ініціативою Філіпа Бургундського, який успадковував владу батька, погодився на підписання договору, чим де-факто затвердив владу Англії в союзі з Бургундією над значною частиною Французького королівства, і позбавив прав на трон дофіна Карла [8, с. 217].

Отже, саме глибокі внутрішні протиріччя серед французької знаті, особливо серед принців крові, які традиційно мали значну владу і вплив на державні справи завадили Франції відбити вторгнення Генріха V, а також поставили під загрозу сам факт існування Франції. Коріння цих протиріч було закладено задовго до народження Генріха V і його висадки на континенті. У світлі цих подій дуже складно визначити вплив Азенкурської битви на подальшу долю слабкої держави під владою Карла VI. Здавалося, що після розгромної поразки у Франції лише зміцнилася взаємна недовіра між ворогуючими партіями, чиє протистояння не могло бути розв'язане навіть формальною мирною угодою. Розгромивши французів при

Азенкурі, Генріх V повернувся до Англії з тріумфом і вічною славою переможця. Однак він не захопив жодного значущого міста, за винятком Арфлера, не привів у підпорядкування жодного французького васала, адже навіть наміри герцога Бургундського не були повністю зрозумілими. На нього чекала ще одна важка кампанія, на яку необхідно було збирати нові кошти. Щоправда, тепер це було робити значно легше, адже парламент у Вестменстері, відкритий після перемоги короля під Азенкуром, який став найкоротшим парламентом Англії в історії, призначив Генріху право довічно стягувати митні збори для своїх воєнних кампаній [9, с. 371]. На короля ще чекала важка кампанія по захопленню Нормандії. Ні для кого не було очевидним, що Франція цього разу не зможе дати відсіч. Зрештою для Генріха V також не була очевидною лояльність будь-кого з французьких перів. Не було також очевидно, що чвари між ними триватимуть і йому дадуть змогу отримати корону Франції, по суті, з рук самого французького короля.

Таким чином битва при Азенкурі лише затвердила можливість для Генріха V продовжувати свій зовнішньополітичний курс з відстоювання своїх прав на континенті, але не обіцяла йому подальших легких територіальних придбань. Внутрішні протиріччя серед французької знаті мали прямий вплив як на саму битву, так і на подальші зміни в самій Франції. Азенкур, незважаючи на своє важливе значення в масовій культурі як один із символів столітнього протистояння Англії та Франції, залишив протиборство двох королівств у стані невизначеності, попри свій очевидний результат. Франція так само залишалась у стані громадянської війни. Внутрішні протиріччя не були вирішені, а королівська влада все ще не могла об'єднати країну під своїм керівництвом. Тож можна лише стверджувати, що битва при Азенкурі значно більше вплинула на легітимізацію влади Генріха V і на довіру до нього з боку парламенту і дворянства, ніж на спротив, який надалі могла здійснювати Франція. Доля Франції під час Столітньої війни була вирішена відсутністю сильної централізованої влади, зміцненням незалежного курсу впливових дворянських партій, які ставили загальні інтереси країни нижче за свої власні.

Джерела і література

1. Mortimer, Ian. 1415: Henry V's Year of Glory. London: The Bodley Head. 2009. 656 p.
2. Why the Battle of Agincourt is still important today. *The Guardian*. 25.10.2015. URL:<https://www.theguardian.com/childrens-books-site/2015/oct/25/battle-of-agincourt-600th-anniversary-linda-davies>
3. Chapman, A. The King's Welshmen: Welsh Involvement in the Expeditionary Army of 1415. *Journal of Medieval Military History*, №9, 2011. 216 p.
4. Curry A. 1415 Agincourt: A New History. History Press, 2015. 336 p.
5. Knowlson, G. Jean V, duc de Bretagne et l'Angleterre. London and Rennes, 1964. 188 p.
6. Des Ursins. Histoire de Charles VI Roy de France. 800 p.

7. Dom Morice. Mémoires pour servir de preuves à l'histoire de Bretagne. Paris, 1744. 1681 p.
8. Auguste Vallet de Viriville, Histoire de Charles VII, roi de France, et de son époque, 1403-1461, Vve J. Renouard, 1862. 512 p.
9. 1415, appendix. Calendar of Patent Rolls, 1413–1416 (1910). *Parliamentary Rolls of Medieval England* (ed. Chris Given-Wilson Woodbridge). 2005. 566 p.

Ігор Калінін

КАЦБАЛЬГЕР – МЕЧ ЛАНДСКНЕХТІВ

Починаючи з XIV ст., швейцарські пікінери зарекомендували себе найкращою найманою піхотою. Проте згодом у Німеччині у них з'явився потужний конкурент – німецькі ландскнехти, які існували приблизно з 1487 по 1556 рр. Цей термін вперше був введений у вжиток Пітером ван Хагенбахом і дослівно означає «слуга країни». Найманці в основному з бідноти південної Німеччини, вони здобули популярність завдяки своєму одягу і ефективній бойовій тактиці. Яскраво та своєрідно вдягнені ландскнехти кинули виклик швейцарцям, і це жорстоке суперництво тривало декілька десятиліть. Ландскнехти ввійшли в історію як найкраща наймана піхота. Вони стали відомі своїми гігантськими дворучними мечами – Фламбергом та Цвайхендером. Їх використовували допельзолднери – солдати на подвійні зарплатні, щоб розбити та розпорошити ворожий стрій пікінерів. У ближньому бою використовували менший, одноручний меч – Кацбальгер.

Кацбальгер (нім. Katzbalger – кішкодер) – короткий меч для «котячих звалищ», «котячих сварок» (ближнього бою). Більш ранішня назва – «ландскнехта» (нім. Landsknechtsschwert («зброя ландскнехта»)). Більшість використовувало ландскнехту довжиною від 50 до 60 см. [1, с. 259] Пізніше, за різними джерелами по-різному, але в середньому з кінця XV ст., довжина меча збільшилась. Вона варіювалася від 35 до 120 см, від довжини кинджалу до полуторного меча [2, с. 81]. Його вага – від 0,8 до 1,5 кг. Ширина клинка – 39–54 см. Клинок був двосічний, мав ромбо- або лінзоподібний перетин з 3–4 долами. У ранніх кацбальгерів вістря було класичним – гострим, у більш пізніх – округлим. Мабуть, його основна функція полягала в тому, щоб рубати, а округлий кінчик беріг клинок від обламання при ударі по панциру [3]. Звичайно, ним можна було й колоти, але такий удар не завдавав бажаної шкоди здоров'ю менш захищеного обладунком супротивника.

Меч вирізнявся характерною великою гардою у формі латинської літери S, хвостики котрої майже доходили до вісімки. Вона добре захищала руку у разі сковзання меча супротивника униз по клинку [3]. Прикрашали гарду кульками або дзвіночками – «щоб було веселіше», як заявляли їх власники. Матеріал, який використовувався для руків'я, залежав від запитів і достатку власника. Здебільшого це було дерево, зрідка латунь або слонова кістка. Навершя руків'я було металевим і виконувалося в формі сплющеного розтруба з гранованими виїмками й плоским

верхом, що нагадують віяло в центрі якого знаходилася квітка, а з боків дві фігури. Зустрічалися також кацбальгери, які мали наверх овалної форми у вигляді капелюшка гриба або навіть винної ягоди. Таке наверх більш характерне для дворучних мечів. Мабуть, вони склали пару або гарнітуру з двуручником. Частіше всього наверх були у вигляді розщепленої кістки або гілки [4]. Зустрічалися навіть у вигляді кошика через вплив італійського меча «Ск'явоне» [1, с. 260].

Використовували меч як допоміжне озброєння практично усі – пікінери, алебардисти, аркебузери, артилеристи і навіть офіцери [2, с. 81].

Поширена думка, що «кацбальгер» отримав свою назву від того, що під час виготовлення його піхов використовували хутро котів (з німецької Katze «кішка»). Проте, ймовірніше, назва походить від старовинного німецького виразу – wie-die-Katzen-balgen («люто, несамовито битися, як б'ються кішки в котячих бійках»). Бо зазвичай використовували його в тісноті і штовханні ближнього бою, коли розмахнутися було незручно. Тобто потрібно було битися, немов кішки – впритул і люто [2, с. 82]. Це характеризувало самих найманців, у своїй більшості хуліганів і бешкетників. Ще одна версія, це та, що даний меч носили кожного дня, для захисту (в тісних міських вуличках він ставав у пригоді). Остання версія полягає в тому, що котячим (мабуть, у ті часи самим дешевим хутром) покривали руків'я меча.

Вважалося, що у піхов з котячого хутра не було наконечника. Це нібито було для того, щоб фехтувати, не оголюючи меча. Але джерела свідчать, що кацбальгер носили у дерев'яних, шкіряних і металевих піхвах, підвішуючи до поясного ремня в горизонтальному положенні [2, с. 81]. З горизонтального положення, як показує практика зручніше витягати меч з піхов. Вони часто мали додаткові відділення, в яких можна було носити ножі, виделки (чохла для столових прилад), шила і слюсарні інструменти – усе те, що було потрібно в поході.

Використовували «кацбальгери» після зіткнення, удару однієї баталії об іншу, коли піки-«щуки» зламалися, вивалилися або застрягли між іншими піками, алебардами і тілами. Солдат, заплутаний в цій мішанині тіл і держаків зброї, випускав з рук вже не потрібну піку, витягав ландскнехту і в тісноті міг рубати (зручно без особливого замаху) та різати найближчого ворога, котрий, як і він сам, був обмежений в русі клубком тіл, пік та алебард [5].

Отже, різновидів ландскнехти існувало багато. Відрізнялися вони довжиною, шириною, видом кінчика леза і захистом кисті руки, а об'єднувало всі ці різновиди цього меча велика S-подібна гарда. Так само існувало багато місць походження меча. Це була практично уся Західна Європа. Існують мечі вироблені в Англії, Франції, Німеччині та Італії.

Кацбальгер був на озброєні у ландскнехтів менше століття. Прослужив своїм хазяїнам вірою і правдою і так само, як і вони, зійшов зі світової арени, однак славу він встиг здобути таку, що про нього пам'ятають і сьогодні.

Джерела і література

1. Wendelin Boeheim: Handbuch der Waffenkunde. Das Waffenwesen in seiner historischen Entwicklung vom Beginn des Mittelalters bis zum Ende des 18. Jahrhunderts. Leipzig: Seemann, 1890. 694 s.
2. Лайбле Т. Меч. Большая иллюстрированная энциклопедия. М., 2008. 232 с.
3. Мастерская «Зброевы фальварак». Кацбальгер. URL: <https://zbroevy-falvarak.by/kacbalger>
4. Меч кацбальгер. URL: <https://jak.bono.odessa.ua/articles/mech-kacbalger.php>
5. Product information «Landsknecht Katzbalger Sword, Windlass» Landsknecht Katzbalger Sword, Windlass. URL: <https://www.battlemerchant.com/en/landsknecht-katzbalger-sword-windlass?c=244>

Максим Дойчик

КОНЦЕПЦІЯ СТРАТЕГІЧНОЇ ОБОРОНИ ФРІДРІХА II ПІД ЧАС СЕМИРІЧНОЇ ВІЙНИ (1756–1763 РР.)

Семирічна війна 1756–1763 рр. є найбільш вражаючим конфліктом XVIII ст. за своїми масштабами. Битви між сторонами точилися не тільки в Європі, хоч вона і була центральним театром воєнних дій, але також в Північній Америці та Азії. У цій війні особливе місце посідало Королівство Пруссія. Її король Фрідріх II вів боротьбу за виживання своєї країни. Тому його роль у Семирічній війні була визначною і привертає увагу багатьох дослідників. Пруський монарх комбінував різні стратегії, які приносили йому перемогу в тій чи іншій ситуації. Ми розглянемо приклад оборонної стратегії.

Як відомо, після втрати Сілезії за результатом другої Сілезької війни 1744–1745 рр. Австрія прагнула реваншу, а саме повернення цього багатого регіону [3, с. 196]. Бойові дії в Європі розпочалися у 1756 р., коли прусський король Фрідріх II розпочав свій блискавичний наступ. Його результатом стала окупація Саксонії, яка відкривала шлях на Богемію, а після неї – на Відень [1, с. 237]. Така масштабна війна потребувала величезних людських і фінансових ресурсів, яких було обмаль у такої невеликої країни як Пруссія. Тому її король поступово перейшов від наступальної стратегії до оборонної, яка дозволяла заощаджувати сили. На думку Карла фон Клаузевіца, мета будь-якої війни – це знищення армії противника. Відповідно стратегічна оборона спрямована на відбиття ворожого стратегічного наступу. Після великих втрат наступальних військ, їхнє виснаження відбувається значно більше ніж тих, хто перебуває в обороні.

Для Пруського королівства 1756–1757 роки були здебільшого наступальними. Перехід до оборонної стратегії відбувся в 1758 році, що засвідчила битва при Цорндорфі. Остаточна нова концепція оборони затвердилася у 1759 р. Її дотримувалися до кінця Семирічної війни. Фрідріх II маневрував своїми військами

протягом усієї кампанії та намагався давати бої противнику лише там, де це було необхідно. Наприклад, коли у 1758 році командувач російських військ Віллім Фермор намагався дістатися Берліну, з метою захистити столицю прусський монарх вирушив йому на зустріч, яка відбулася 25 серпня 1758 р. при Цорндорфі. Попри те, що саме Фрідріх II атакував скупчення військ противника, в цілому це була оборонна стратегія. Втрати сторін були суттєвими: у Пруссії – 12 800 (4 680 вбитими та 7 770 зниклих безвісті й поранених) [8, с. 217], у Росії – 19 тис вбитими і полоненими [7, с. 87]. Після такої кривавої баталії командувач російських військ Віллім Фермор був вимушений відмовитися від своїх першочергових планів наступу на Берлін, тому він із своєю армією рушив до Східної Пруссії, що була окупована ще з початку війни.

Після прусської перемоги над росіянами їм вдалося досягнути успіху і проти шведів в Померанії, що повністю убезпечило Берлін від нападу. Тобто Фрідріху II вдалося продовжити війну ще на один рік. Тим не менш, ситуація різко погіршилася, коли росіяни та австрійці вирішили об'єднати свої сили, щоб дійти до ворожої столиці та закінчити це протистояння. Пруський король не міг цього дозволити. Тому він вирушив назустріч об'єднаним силам командувачів австрійськи військ Ернста фон Лаудона і російської армії Петра Салтикова. У серпні 1759 р. при Кунерсдорфі між ними відбулася битва, яка стала катастрофою для пруських військ. Пруссія втратила щонайменше 20 тис осіб [9, с. 73], її противники – близько 15 500 осіб [5, с. 239]. Після такого зіткнення у строю короля-полководця, за його ж словами, лишилося не більше 3 тис. осіб, якими можна було керувати. Ситуація здавалася критичною, оскільки тепер шлях на Берлін був відкритий. Проте столиця Пруссії була врятована завдяки тому, що росіяни та австрійці не змогли домовитися про подальший план дій. Так відбулося «Диво Бранденбургського дому» і держава короля Фрідріха II змогла надалі продовжувати свою боротьбу.

Тож попри свою поразку, прусський король отримав позитивні результати від своєї оборонної стратегії. Його вороги не досягнули суттєвих стратегічних результатів, що давало надію на перемогу у цій війні. Тим не менш 1760 рік виявився не менш складним для невеликого німецького королівства. Австрійці змогли витіснити пруські сили із Саксонії, що на півдні, французькі війська рухалися на заході, російські – на сході. Використовуючи маневри як елемент ведення оборонної війни, Фрідріх II зміг нівелювати кількісну перевагу своїх противників. На додачу, вони не мали єдиного і спільного плану бойових дій. Погана комунікація між союзниками відкривала для короля багато можливостей. Так, у серпні 1760 р. йому вдалося розбити австрійський корпус Ернста Лаудона, який втратив 15 тисяч бійців, у той час як пруссаки – 2 тисячі. Попри цей успіх, невеликі австро-російські сили все ж таки змогли захопити Берлін у жовтні 1760 р.. Проте їхній успіх був не довгий. Через невелику чисельність військ, вони вирішили покинути місто. Отримавши звістку про звільнення Берліну, Фрідріх II рушив відбивати Саксонію, ресурси якої могли дозволити і надалі продовжувати війну на виснаження.

Здавалося, що наступальні дії виходили за рамки оборонної концепції, проте, згідно з думкою військового теоретика Карла фон Клаузевіца, оборона не складається винятково з оборонних елементів, так само як наступ – лише з активних [2, с. 208]. Тому 3 листопада 1760 р. відбулась остання масштабна битва Семирічної війни при Торгау, у якій була досягнута перемога пруссаків над австрійцями. Хоч втрати були однаковими – 17 тис. осіб з обох сторін, стратегічний успіх мав Фрідріх II [4, с. 194]. Це дозволило йому повернути більшість Саксонії, що покращило його оборонні можливості, з одного боку, і ресурсні, з іншого. Звісно, така битва ще більше виснажила Пруссію, яка мусила далі боротися за своє існування, проте нею були виборені максимально вигідні позиції.

З настанням 1761 р. прусський король вже вкотре активно маневрував своїми військами, не ризикуючи зайвий раз атакувати противника. У цілому австрійці та росіяни також здебільшого притримувалися такої стратегії, оскільки значних сил для наступальних операцій вони вже не мали. Протягом 1761 року не відбулося практично жодної великої та значної битви. Це пов'язано не тільки із виснаженням сторін у конфлікті, а й також з тим, що Фрідріх II вдало використовував свою концепцію стратегічної оборони.

Значною подією було підписання наприкінці грудня 1761 р. миру з Пруссією на вигідних для неї умовах новим російським імператором – Петром III. Згідно із Петербурзьким мирним договором, були повернуті території Східної Пруссії, звільнені всі фортеці та направлено прусському королю корпус російських військ для протидії австрійцям.

1762 рік став останнім у Семирічній війні, коли точилися бойові дії. Вихід з війни Росії збільшив шанси Пруссії перемогти Францією та Австрією. Хоча кількісно їх все ще було більше, проте Пруссія отримала новий погляд для продовження боротьби, яку вона прагнула завершити у цьому році. 21 червня 1762 р. на території Сілезії відбулась битва при Буркерсдорфі, наприкінці жовтня – при Фрайберзі у Саксонії. У цих двох великих баталіях впевненим переможцем вийшов Фрідріх II. Хоч вони були меншими, ніж зіткнення на початку війни, все одно загальна кількість їхніх учасників перевищила 50 тис. осіб.

Попри те, що стратегічна ініціатива не завжди була в руках прусського короля, його оборонна стратегія дозволила йому нівелювати кількісну перевагу противника. Після виснаження сил ворогів Фрідріх II із новим завзяттям продовжив обороняти свої рубежі, що позбавило Австрію перспектив перемоги у цій війні. 15 лютого 1763 р. було підписано Губертусбурзький мир між Віднем і Берліном, який закріпив перемогу за останнім. Після закінчення Семирічної війни, Фрідріх II здобув своє ім'я, яке закріпилося за ним на все життя. Тепер він був відомий на всю Європу як Фрідріх Великий [6, с. 440–442].

Таким чином, перехід стратегії від наступу до оборони став ключем успіху Пруссії перед іншими державами. Маючи обмежені людські та фінансові можливості, йому необхідно було їх заощаджувати, натомість виснажувати ворожі. Звичайно, прусська армія на початку Семирічної війни була найбільш боєздатною і готовою до війни. Попри це, було обачно вести саме оборонну війну, щоб не

допустити об'єднання ворожих армій в одному місці. Саме так діяв Фрідріх Великий і це йому майстерно вдавалося протягом усієї Семирічної війни. Хоч і не обійшлося без гучних та, подекуди, катастрофічних поразок, концепція стратегічної оборони пруського короля виявилася більш успішною, ніж ворожі наступальні дії. На противагу Наполеону, який є прекрасним прикладом полководців, які воюють блискавично і здебільшого наступають, Фрідріх Великий продемонстрував чудовий приклад оборонної стратегії, яка передбачала активні маневрування і здійснення зіткнень із противником тільки там, де було це необхідно.

Джерела і література

1. Дельбрюк Г. История военного искусства в рамках политической истории. Том 4. СПб., 2001. 365 с.
2. Клаузевиц К. О войне. М., 1934 / Clausewitz K. Vom Krieg. 1832/34. 692 с.
3. Clark C. Iron Kingdom: The Rise and Downfall of Prussia, 1600–1947. Massachusetts : Belknap Press. Cambridge, 2006. 800 p.
4. Duffy C. The Army of Frederick the Great. New York, 1974. 360 p.
5. Franz A. J. Szabo. The Seven Years War in Europe: 1756–1763. Routledge, 2013. 536 p.
6. Fraser D. Frederick the Great – King of Prussia. London: Penguin Press, 2000. 720 p.
7. Millar S. Zorndorf 1758. Frederick faces Holy Mother Russia. Osprey Publishing. 2003. № 125. 96 p.
8. Redman H. Frederick the Great and the Seven Years' War, 1756–1763. Jefferson, North Carolina: McFarland, 2015. 608 p.
9. Wurzbach C. Loudon, Gedeon Ernst Freiherr von. In: Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich. 16. Theil. Kaiserlich-königliche Hof- und Staatsdruckerei. Wien, 1867. 498 s.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ
AUTHORS

Бесарабов Данило

студент ОР «Магістр» історичного факультету, освітня програма «Американістика і європейські студії (з поглибленим вивченням іноземних мов)»,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент Сухобокова О.О.

Danylo Besarabov

MA Student, American and European Studies Program,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
besaraboff.dan@ukr.net

Бессонова Марина

кандидат історичних наук, доцент, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ

Maryna Bessonova

Ph.D. (History), Associate Professor,
Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine
m.bessonova@kubg.edu.ua

Виноградов Андрій

студент ОР «Магістр» історичного факультету, освітня програма «Американістика і європейські студії (з поглибленим вивченням іноземних мов)»,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
Науковий керівник – доктор історичних наук, доцент Грищенко Т. А.

Andriy Vynohradov

MA Student, American and European Studies Program,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
samsunggtg900@gmail.com

Гайданка Святослав

студент ОР «Бакалавр» історичного факультету, освітня програма «Історія України та культурна антропологія (з поглибленим вивченням іноземних мов)»,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
Науковий керівник – Петасюк О.І., кандидат історичних наук, доцент

Sviatoslav Haidanka

BA Student, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
gajdanka03@gmail.com

Гончаренко Анатолій

кандидат історичних наук, доцент,
Сумський державний університет, м. Суми

Anatoliy Goncharenko

Ph.D. (History), Associate Professor,
Sumy State University, Sumy, Ukraine
a.goncharenko@yur.sumdu.edu.ua

Городня Наталія

доктор історичних наук, професор
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

Nataliya Gorodnia

Dr. habil. (History), Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
ngorodnia@knu.ua

Гранчак Тетяна

доктор наук (соціальні комунікації),
Сіракузький університет, Сіракузи, Нью Йорк, США

Tetiana Hranchak

Dr. habil. (Social Communications), Visiting Assistant Teaching Professor,
Moynihan Institute of Global Affairs at the Maxwell School of Citizenship and Public
Affairs, Syracuse University, Syracuse, NY, USA
granchakt@gmail.com

Гуцало Людмила

кандидат історичних наук, доцент,
Житомирський державний університету імені Івана Франка, м. Житомир

Liudmyla Hutsalo

Ph.D. (History), Associate Professor, Faculty of History,
Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr, Ukraine
lyudmilagucalo@ukr.net

Добрий-Вечір Іван

студент ОР «Магістр» історичного факультету, освітня програма «Американістика
і європейські студії (з поглибленим вивченням іноземних мов)»,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

Науковий керівник – доктор історичних наук, доцент Грищенко Т.А.

Ivan Dobry-Vechir

MA Student, American and European Studies Program,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
eoraptorua@knu.ua

Дойчик Максим

студент ОР «Магістр» історичного факультету, освітня програма «Американістика і європейські студії (з поглибленим вивченням іноземних мов)», Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
Науковий керівник – доктор історичних наук, професор Машевський О.П.

Maksym Doichyk

MA Student, American and European Studies Program,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
maximfisher13@ukr.net

Затоковенко Максим

студент ОР «Бакалавр» факультету історії та міжнародних відносин, освітня програма «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця
Науковий керівник – кандидат політичних наук Прихненко М. І.

Maksym Zatokovenko

BA Student, Vasyl Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine
zatokovenko.m@donnu.edu.ua

Зацепіло Валентин

аспірант, історичний факультет,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
Науковий керівник – доктор історичних наук, професор Городня Н.Д.

Valentyn Zatsepilo

Ph.D. Student, Faculty of History,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine
fejenoordrotterdam@knu.ua

Казаків Геннадій

кандидат історичних наук, Вища школа публічного управління, м. Київ

Hennadii Kazakov

Ph.D. (History), High School for Public Administration, Kyiv, Ukraine
gkazakov2505@ukr.net

Калінін Ігор

магістр, викладач, ПВНЗ «Київський медичний університет», м. Київ
Ihor Kalinin, MA, Lecturer, Kyiv Medical University, Kyiv, Ukraine
iaakpochta@ukr.net

Касаткіна Катерина

кандидат історичних наук, Університет Коменського, Братислава, Словаччина

Kateryna Kasatkina

Ph. D. (History), Comenius University, Bratislava, Slovakia

katerina.kasatkina@fses.uniba.sk

Ковальков Олександр

кандидат історичних наук, доцент,

Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка,
м. Кропивницький

Oleksandr Kovalkov

Ph. D. (History), Associate Professor,

Volodymyr Vynnychenko Central Ukraine State University, Kropyvnytskyi, Ukraine

KovalkoivAlex@ukr.net

Корнійчук Матвій

студент ОР «Магістр» історичного факультету, освітня програма «Американістика і європейські студії (з поглибленим вивченням іноземних мов)»,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент Пількевич А.Л.

Matvii Korniiichuk, MA Student, American and European Studies Program,

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

matveuKorneychuk@gmail.com

Котляр Олександра

аспірантка, історичний факультет,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

Науковий керівник – доктор історичних наук, доцент Грищенко Т. А.

Oleksandra Kotliar

Ph.D. Student, Faculty of History,

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

alexandra.kotliar@knu.ua

Кошелєв Артем

доктор філософії, асистент кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн,
історичний факультет,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

Artem Kosheliev

Ph.D. (History), Assistant Professor,

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

kosheliev.artem@gmail.com

Кубрак Олег

старший викладач, Сумський національний аграрний університет, м. Суми

Oleg Kubrak

Senior Lecturer, Sumy National Agrarian University, Sumy, Ukraine

kubrak1970@ukr.net

Кудасюк Марія

студентка ОР «Бакалавр» історичного факультету, освітня програма «Американістика і європейські студії (з поглибленим вивченням іноземних мов)», Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент Корнієнко А. Ю.

Mariia Kudasiuk

BA Student, American and European Studies Program,

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

kudasiukmaria@gmail.com

Кузьменко Едуард

студент ОР «Магістр» історичного факультету, освітня програма «Американістика і європейські студії (з поглибленим вивченням іноземних мов)», Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
Науковий керівник – доктор історичних наук, професор Машевський О. П.

Eduard Kuzmenko

MA Student, American and European Studies Program,

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

edukuzmenko@knu.ua

Лемешев Михайло

студент ОР «Бакалавр» історичного факультету, освітня програма «Американістика і європейські студії (з поглибленим вивченням іноземних мов)», Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
Науковий керівник – доктор філософії (історія), асистент Кошелєв А. О.

Mykhailo Lemeshev

BA Student, American and European Studies Program,

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Plst402@gmail.com

Лісовий Андрій

студент ОР «Бакалавр» історичного факультету,
освітня програма «Американістика і європейські студії (з поглибленим вивченням іноземних мов)»,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент Корнієнко А. Ю.

Andrii Lisovyi

BA Student, American and European Studies Program,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
andrii.lisovyi2003@gmail.com

Люлька Віталій

доктор філософії, асистент кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

Vitalii Liulka

Ph.D. (History), Assistant Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
vitalii.liulka@knu.ua

Маглакелідзе Давід

студент ОР «Магістр» історичного факультету,
освітня програма «Американістика і європейські студії (з поглибленим вивченням іноземних мов)»,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
Науковий керівник – доктор історичних наук, професор Городня Н. Д.

David Maglakelidze

MA Student, American and European Studies Program,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
davmaglakelidze@gmail.com

Малько Вікторія

доктор габілітований, викладач кафедри історії
Каліфорнійський штатовий університет, Фресно

Victoria Malko

Dr. habil. (History), Lecturer,
California State University, Fresno, CA, USA.
vmalko@csufresno.edu

Мартишин Владислав

студент ОР «Бакалавр», Центр американських досліджень,
Варшавський університет, Варшава, Польща

Vladyslav Martyshyn

BA Student, American Studies Center, University of Warsaw, Warsaw, Poland
v.martyshyn@student.uw.edu.pl

Мартищук Арсен

виконавчий директор ГО «Інститут Американістики»
студент ОР «Магістр», факультет політології і публічного адміністрування,
Університет Теннессі в Чаттануга, м. Чаттануга, США

Arsen Martyshchuk

Executive Director, NGO “The Institute of American Studies”
MA Student, Political Science and Public Administration,
The University of Tennessee at Chattanooga, Chattanooga, TN, USA
arsen.martyshchuk@gmail.com

Мигур Дар’я

студентка ОР «Бакалавр» факультету політичних наук,
освітня програма «Міжнародні відносини (з вивченням двох іноземних мов)»,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв
Науковий керівник – кандидат політичних наук, доцент Габро І. В.

Daria Myhur

BA Student, International Relations,
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine
hhayatti.22@gmail.com

Мицик Лариса

кандидат історичних наук, доцент,
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин

Larysa Mytsyk

Ph.D (History), Associate Professor,
Mykola Gogol State University of Nizhyn, Nizhyn, Ukraine
lmytsyk@yahoo.com

Мірошниченко Анастасія

студентка ОР «Бакалавр» Навчально-наукового інституту права,
освітня програма «Історія», Сумський державний університет, м. Суми
Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент Гончаренко А.В.

Anastasia Miroshnychenko

BA Student, Sumy State University, Sumy, Ukraine
nastamir6516@gmail.com

Мороз Анастасія

студентка ОР «Бакалавр» історичного факультету, освітня програма «Американістика та європейські студії (з поглибленим вивченням іноземних мов)», Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент Сухобокова О.О.

Anastasiia Moroz

BA Student, American and European Studies Program,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
nastiamoroz@knu.ua

Моціяка Ольга

аспірантка, Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», м. Київ
Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент Швед В. О.

Olha Motsiaka

Ph.D. Student, Institute of Word History of the National Academy of Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
olgam1995@ukr.net

Ольшанецька Каріна

студентка ОР «Бакалавр» історичного факультету, освітня програма «Американістика та європейські студії (з поглибленим вивченням іноземних мов)» Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент Сухобокова О.О.

Karina Olshanetska

BA Student, American and European Studies Program
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv Ukraine.
olshanetska.k@gmail.com

Пасічник Наталія

кандидат історичних наук, доцент,
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква

Nataliia Pasichnyk

Ph.D. (History), Associate Professor,
Bila Tserkva National Agrarian University, Bila Tserkva, Ukraine.
nata_pasichnyk@ukr.net

Пашков Віктор

кандидат політичних наук, доцент,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

Victor Pashkov

Ph.D. (Political Science), Associate Professor,
University of Customs and Finance, Dnipro, Ukraine
victor.pashkov.polit@gmail.com

Підручна Єлизавета

студентка ОР «Магістр» факультету права та міжнародних відносин, освітня програма «Регіональні студії»,

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ

Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент Бессонова М. М.

Yelyzaveta Pidruchna

MA Student, Borys Grinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine

ypidruchna.fpmv23m@kubg.edu.ua

Погорєлова Інна

кандидат історичних наук, доцент,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ

Inna Pohorelova

Ph.D. (History), Associate Professor,

Vadym Hetman Kyiv National Economic University, Kyiv, Ukraine

ipogorelova@ukr.net

Преловський Олег

студент ОР «Магістр» історичного факультету, освітня програма «Американістика та європейські студії (з поглибленим вивченням іноземних мов)»,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

Oleh Prelovskiy

MA Student, American and European Studies Program,

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

olehprelovskiy@knu.ua

Пристайко Валерій

кандидат наук з державного управління, головний консультант відділу воєнної політики,

Національний інститут стратегічних досліджень, м. Київ

Valerii Prystaiko

Ph.D. (Public Administration),

National Institute for Strategic Studies, Kyiv, Ukraine

prvalera05@ukr.net

П'ятничук Тарас

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник,

Чернівецький обласний краєзнавчий музей, м. Чернівці

Taras Piatnychuk

Ph.D. (History), Chernivtsi Regional Museum, Chernivtsi, Ukraine

taras13a@gmail.com

Самофатов Михайло

аспірант факультету історії та філософії

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, м. Одеса

Науковий керівник: доктор історичних наук, професор Дьомін О.Б.

Mykhailo Samofatov

Ph.D. student, Faculty of History and Philosophy

Odesa I.I. Mechnikov National University, Odesa

msamofatov@stud.onu.edu.ua

Самчук Тарас

доктор філософії, асистент кафедри давньої та нової історії України,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

Taras Samchuk

Ph.D. (History), Assistant Professor,

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

samchuk.taras@gmail.com

Сухобокова Ольга

кандидат історичних наук, доцент,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

Olga Sukhobokova

Ph.D. (History), Associate Professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

olga.sukhobokova@knu.ua

Тимошенко Леонід

студент ОР «Магістр» історичного факультету, освітня програма «Американістика та європейські студії (з поглибленим вивченням іноземних мов)»,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

Науковий керівник – доктор історичних наук, професор Городня Н.Д.

Leonid Tymoshenko

MA Student, American and European Studies Program,

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

leonich23@gmail.com

Фарапонов Владислав

голова правління ГО «Інститут американістики»,

студент ОР «Магістр», освітня програма «Публічна політика та врядування», Київська школа економіки, м. Київ

Vladyslav Faraponov

Head of the Board, NGO Institute of American Studies,

MA Student, Public Policy and Governance, Kyiv School of Economics, Kyiv, Ukraine

vladfaraponov@gmail.com

Фечко Іван

студент ОР «Магістр» історичного факультету, освітня програма «Американістика і європейські студії (з поглибленим вивченням іноземних мов)»,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент Шевченко Н.І.

Ivan Fechko

MA Student, American and European Studies Program,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
ifechko@gmail.com

Ціватий Вячеслав

кандидат історичних наук, доцент,
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин, Київський національний
університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

Viacheslav Tsivatyi

Ph.D. (History), Associate Professor,
Educational and Scientific Institute of International Relations, Taras Shevchenko
National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
tsivatyi@gmail.com

Черкащенко Олег

аспірант, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
м. Полтава
Науковий керівник – доктор історичних наук, професор Набока О.В.

Oleh Cherkashchenko

Ph. D. Student, Luhansk Taras Shevchenko National University, Poltava, Ukraine
cherkashchenko.oleg@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Програма імені Фулбрайта в Україні /
Представництво Інституту міжнародної освіти у Києві
Кафедра нової та новітньої історії зарубіжних країн історичного факультету
Освітня програма «Американістика і європейські студії
(з поглибленим вивченням іноземних мов)»
історичного факультету
Освітній департамент студентського парламенту історичного факультету

Матеріали міжнародної наукової конференції

**США: політика, суспільство, культура – 2024
(до 190-річчя
Київського національного університету імені Тараса Шевченка)**

29 лютого 2024 р.

Видання: Кафедра нової та новітньої історії зарубіжних країн
історичного факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
01033, м. Київ, вул. Володимирська, 60, каб. 447
e-mail: ngorodnia@knu.ua
Макет: Наталія Городня
Дизайн обкладинки: Марія Дзина
Ум. друк. арк.: 12,2
Гарнітура Times New Roman
Ухвалено до публікації 28.03.2024
Виготовлено для поширення через мережу Інтернет